

Riksdagens protokoll 1997/98:115

Fredagen den 29 maj

Kl. 09.00 – 19.33

1 § Meddelande om tisdagen den 2 juni

Talmannen meddelade att arbetsplenum *tisdagen den 2 juni* skulle inledas kl. 10.00 med trafikutskottets betänkande TU10. Votering av tidigare slutdebatterade ärenden samt trafikutskottets betänkande TU10 beräknades inte äga rum före kl. 12.00.

2 § Meddelande om frågestund och om information från regeringen

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 4 juni kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Justitieminister Laila Freivalds, socialminister Margot Wallström, finansminister Erik Åsbrink, kommunikationsminister Ines Uusmann, kulturminister Marita Ulvskog, jordbruksminister Annika Åhnberg och statsrådet Lars Engqvist.

Talmannen meddelade vidare att efter frågestunden *omkring kl. 15.00* skulle socialminister Margot Wallström lämna information om regeringens skrivelse *En samlad narkotikapolitisk strategi* samt om det särskilda mötet i FN:s generalförsamling den 8–10 juni 1998 om narkotika.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU10
Justitieutskottets betänkanden 1997/98:JuU21 och JuU20
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU27
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU16
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU15
Konstitutionsutskottets betänkanden 1997/98:KU20 och KU27

JuU13 Kvinnofrid

Mom. 3 (kvinnofridsbrottet)

Yrkanden:

1. utskottet
2. res. 1 (fp)
3. under överläggningen framställt yrk. (kd)

Förberedande votering:

20 för res. 1

55 för yrk.

211 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde yrk.

Huvudvotering:

189 för utskottet

81 för yrk.

18 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 1 m, 21 c, 1 fp, 16 v, 13 mp

För yrk.: 71 m, 10 kd

Avstod: 18 fp

Frånvarande: 24 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 7 (översyn av bestämmelserna om sexualbrott)

1. utskottet

2. res. 4 (c, fp, mp)

Votering:

236 för utskottet

52 för res. 4

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 73 m, 1 c, 16 v, 10 kd

För res. 4: 20 c, 19 fp, 13 mp

Frånvarande: 25 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Catherine Persson (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 12 (kravet på dubbel straffbarhet vid könsstympning)

1. utskottet

2. res. 6 (c, v)

Votering:

248 för utskottet

41 för res. 6

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 17 fp, 1 v, 10 mp, 10 kd

För res. 6: 21 c, 2 fp, 15 v, 3 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Kenneth Kvist (v) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 1997/98:115

29 maj

**Fel! Okänt
växelargument.**

Mom. 16 (förbud mot köp av sexuella tjänster)

1. utskottet

2. res. 10 (m, fp)

3. res. 11 (kd)

Förberedande votering:

91 för res. 10

13 för res. 11

184 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

181 för utskottet

92 för res. 10

13 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 19 c, 2 fp, 15 v, 12 mp

För res. 10: 1 s, 73 m, 1 c, 16 fp, 1 v

Avstod: 1 s, 1 fp, 1 mp, 10 kd

Frånvarande: 26 s, 7 m, 7 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 22 (forskningsprojekt inom EU om prostitution)

1. utskottet

2. res. 17 (mp)

Votering:

259 för utskottet

28 för res. 17

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 72 m, 21 c, 18 fp, 1 v, 10 kd

För res. 17: 1 fp, 14 v, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 7 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 27 (utvidgade möjligheter till uppehållstillstånd i anknytningsfall)

1. utskottet

2. res. 22 (v)

Votering:

252 för utskottet

18 för res. 22

19 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 20 c, 1 fp, 11 mp, 10 kd

För res. 22: 16 v, 2 mp

Avstod: 1 c, 18 fp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Ann-Kristin Føsker (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 32 (socialtjänstlagen)

1. utskottet

2. res. 26 (v, mp, kd)

Votering:

166 för utskottet

39 för res. 26

83 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 2 m, 9 c, 18 fp

För res. 26: 16 v, 13 mp, 10 kd

Avstod: 71 m, 12 c

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 8 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Annika Jonsell (m) och Sivert Carlsson (c) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 33 (utsatta flickor)

1. utskottet

2. res. 27 (v, mp)

Votering:

256 för utskottet

32 för res. 27

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 15 fp, 10 kd

För res. 27: 3 fp, 16 v, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 8 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 40 (vårdgaranti)

1. utskottet

2. res. 30 (fp, mp)

Votering:

256 för utskottet

32 för res. 30

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 15 v, 10 kd

För res. 30: 19 fp, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 7 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 48 (besöksförbud)

1. utskottet

2. res. 43 (fp)

Votering:

141 för utskottet

18 för res. 43

126 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 2 c, 3 v

För res. 43: 18 fp

Avstod: 73 m, 19 c, 12 v, 13 mp, 9 kd

Frånvarande: 25 s, 7 m, 6 c, 8 fp, 7 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 49 (myndighetssamverkan)

1. utskottet

2. res. 46 (c)

Votering:

247 för utskottet

23 för res. 46

19 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 72 m, 16 v, 12 mp, 10 kd

För res. 46: 1 m, 21 c, 1 mp

Avstod: 19 fp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 56 (informationsinsatser)

1. utskottet

2. res. 54 (v)

Votering:

271 för utskottet

17 för res. 54

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 72 m, 21 c, 19 fp, 12 mp, 10 kd

För res. 54: 16 v, 1 mp

Frånvarande: 24 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 62 (forskning kring de bakomliggande orsakerna till våld i nära relationer)

1. utskottet

2. res. 60 (m)

Votering:

213 för utskottet

76 för res. 60

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 21 c, 16 fp, 16 v, 13 mp, 10 kd

För res. 60: 73 m, 3 fp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 63 (kartläggning av sambandet mellan våldspornografi och våld mot kvinnor)

1. utskottet

2. res. 61 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

211 för utskottet

78 för res. 61

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 1 c

För res. 61: 20 c, 19 fp, 16 v, 13 mp, 10 kd

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU24 En ny Europadomstol

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU25 Statlig fastighetsförvaltning och lokalförsörjning, m.m.

Mom. 1 (modell för hyressättningen)

1. utskottet

2. res. 1 (m, v, mp)

Votering:

187 för utskottet

100 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 20 c, 19 fp, 2 v, 10 kd

För res. 1: 73 m, 14 v, 13 mp

Frånvarande: 25 s, 7 m, 7 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 2 (sänkt avkastningskrav på ändamålsfastighet)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, kd)

Votering:

168 för utskottet

41 för res. 2

78 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 19 c, 10 v, 2 mp

För res. 2: 1 c, 19 fp, 11 mp, 10 kd

Avstod: 72 m, 6 v

Frånvarande: 24 s, 8 m, 7 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 5 (ägarande av Specialfastigheter Sverige AB och Civitas Holding AB)

1. utskottet
2. res. 6 (m, fp, mp, kd)

Votering:

161 för utskottet

115 för res. 6

11 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 20 c, 4 v

För res. 6: 73 m, 19 fp, 13 mp, 10 kd

Avstod: 11 v

Frånvarande: 24 s, 7 m, 7 c, 7 fp, 7 v, 5 mp, 5 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU29 Förvaltningen av statsskulden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU29 Gruppregistrering i mervärdesskattesystemet, m.m.

1. utskottet
2. res. (m, c, fp, kd)

Votering:

164 för utskottet

119 för res.

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 16 v, 12 mp

För res.: 71 m, 21 c, 18 fp, 9 kd

Frånvarande: 25 s, 9 m, 6 c, 8 fp, 6 v, 6 mp, 6 kd

JuU23 Immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö
Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU26 Aktiebolagets organisation, m.m.

Mom. 2 (beredning av styrelseval)

1. utskottet
2. res. 1 (c, fp)

Votering:

248 för utskottet

41 för res. 1

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 72 m, 16 v, 13 mp, 10 kd

För res. 1: 1 m, 21 c, 19 fp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 5 (styrelsens sammansättning m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 (v)

Votering:

270 för utskottet

17 för res. 3

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 18 fp, 1 v, 10 mp, 10 kd

För res. 3: 15 v, 2 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 6 mp, 5 kd

Mom. 6 (ställföreträdarjäv)

1. utskottet
2. res. 4 (m, fp, mp)

Votering:

184 för utskottet

104 för res. 4

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 1 m, 20 c, 16 v, 10 kd

För res. 4: 72 m, 19 fp, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 7 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 23 (revisors skyldigheter vid brottsmisstanke)

1. utskottet

2. res. 18 (m)

Votering:

215 för utskottet

72 för res. 18

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 21 c, 19 fp, 16 v, 13 mp, 10 kd

För res. 18: 72 m

Frånvarande: 25 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU17 Folkbildning

Mom. 2 (arbetslösa som en prioriterad grupp)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd)

Votering:

206 för utskottet

83 för res. 2

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 21 c, 19 fp, 16 v, 13 mp

För res. 2: 73 m, 10 kd

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 8 (forskning om folkbildning)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

276 för utskottet

13 för res. 4

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 19 fp, 16 v, 10 kd

För res. 4: 13 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Prot. 1997/98:115

29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1997/98:115
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 9 (ändrade grunder för Folkbildningsrådets fördelning av statsbidrag till folkhögskolan)

1. utskottet

2. res. 5 (v, mp)

Votering:

260 för utskottet

29 för res. 5

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 19 fp, 10 kd

För res. 5: 16 v, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 19 (nya resurser för folkbildningens kulturuppdrag)

1. utskottet

2. res. 10 (v)

Votering:

261 för utskottet

16 för res. 10

11 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 73 m, 21 c, 19 fp, 1 mp, 10 kd

För res. 10: 16 v

Avstod: 11 mp

Frånvarande: 24 s, 7 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 6 mp, 5 kd

Mom. 21 (omfördelning av medel inom kunskapslyftet)

1. utskottet

2. res. 12 (v)

Votering:

259 för utskottet

16 för res. 12

13 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 72 m, 21 c, 19 fp, 10 kd

För res. 12: 16 v

Avstod: 13 mp

Frånvarande: 24 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 23 (folkmusik och folkdans)

1. utskottet

2. res. 13 (mp)

Votering:

263 för utskottet

14 för res. 13

10 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 72 m, 21 c, 19 fp, 5 v, 10 kd

För res. 13: 1 v, 13 mp

Avstod: 10 v

Frånvarande: 25 s, 8 m, 6 c, 7 fp, 6 v, 5 mp, 5 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1997/98:115

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att trafikutskottets betänkanden TU11 och TU12, utrikesutskottets betänkanden UU19 och UU20 samt skatteutskottets betänkanden SkU27 och SkU26 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Ny körkortslag m.m.

Ny körkortslag m.m.

Föredrogs

Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU11

Ny körkortslag m.m. (prop. 1997/98:101 delvis och 1997/98:124)

Anf. 1 BIRGITTA WISTRAND (m):

Fru talman! Så har det hänt igen. Regeringen får vika. Regeringen behöver ändra förslag som man har lagt fram. Denna gång handlar det om trafikfrågor. Denna gång handlar det om möjligheter för ungdomar att köra moped och träna sig i att vara trafikanter.

I den proposition som regeringen lade fram föreslog man nämligen att åldern skulle höjas till 16 år och att det skulle krävas körkort. Men nu har några socialdemokratiska ledamöter i trafikutskottet lagt fram en motion med likalydande förslag som vi andra redan har avgivit, så nu får vi en majoritet kring vår uppfattning att vi skall be regeringen att komma tillbaka med ett förändrat förslag, som innebär att man får köra moped från 15 år efter en viss utbildning och att det skall finnas ett mopedkörkort. Vi har också enats om att det måste ske skyndsamt så att reglerna kan träda i kraft i början av nästa år.

Körkort är en viktig fråga för väldigt många. I Sverige har nära 5,5 miljoner människor körkort i dag, och de rattar runt med de ungefär 4

*Fel! Okänt
växelargument.*

miljoner bilar som landet står till tjänst med. Motorcyklar, traktorer och skotrar kräver också sina förarbevis och kort.

Vi har fått två exempel ganska nyligen på hur viktiga körkortet är. Den första händelsen inträffade i somras. Det var då Vägverket med anledning av beslutet om nollvisionen tyckte att säkerheten för uppkörning inte var tillräckligt bra på vissa platser och ville minska antalet uppkörningsplatser med nästan hälften. Detta skapade en folkstorm utan like.

Efter diskussioner med Vägverket bl.a. i trafikutskottet och i massmedierna fick verket ändra förslaget. Nu blir det alltså möjligt att köra upp på de ställen som det har varit möjligt att köra upp på tidigare.

En annan diskussion utbröt när 104-åringen – numera 105-åringen – krockade på Klara strand. Man började diskutera om man verkligen skall få köra bil när man är 104 eller 105 år. Denna fråga tycker jag också är intressant. Alltfler människor kommer att köra bil allt äldre och allt längre.

Jag vill hävda att det är oerhört betydelsefullt för människor att ha körkort och ha möjlighet att köra bil. Vi kommer att få ta ställning till frågor om hur länge man får köra bil och på vilket sätt detta skall kunna regleras så att trafiksäkerheten inte äventyras.

Därför är det intressant att Vägverket i sin nationella plan om vägtransportssystemet för 1997 faktiskt inte tar upp frågan om körkortets betydelse när det gäller säkerhetsfrågorna. I Norge har man forskat ganska mycket kring detta. Jag tror att det skulle vara intressant för Vägverket att ta del av det. Där visar man nämligen bl.a. att det i första hand faktiskt är förare i yngre åldrar som är inblandade i olyckor. Trots att de äldre har blivit alltfler står de för en väldigt liten andel av olyckorna. Det ser man även om man tittar på gruppen över 75 år.

Körkortet är viktigt för individen och för friheten. Därför kan man kanske tänka sig att det i en framtid blir mer vanligt med s.k. begränsade körkort, vilket ju redan finns i blygsam skala. Man får t.ex. bara köra i dagsljus eller i lågtrafik och på en viss sträcka. Jag tror att sådana förslag är bättre än att beröva människor sina körkort.

I § 3 i den nya körkortslagen står det ingenting om dessa frågor, men i en framtid tror jag att 85-plussarna kommer att finnas med.

Fru talman! Körkortet är inte viktiga bara för de äldre. De är också viktiga för de yngre. En studie som nyligen gjordes på kulturgeografiska institutionen i Göteborg visar att sambandet mellan körkort och jobb är oerhört stort. Här kan vi se hur lågkonjunkturen har påverkat möjligheterna för våra 18-åringar att ta körkort. Redan 1990 gick botten ur för deras del. På ett enda år minskade andelen 18-åringar som tog körkort från varannan till var tredje. Sedan har det fortsatt nedåt.

Minskningen gäller inte bara de allra yngsta, utan det gäller också 20–24-åringarna. 1996 hade 71 % av dem körkort, medan det 1989 var 82 %.

Om vi tittar på vem som har arbete och körkort kan vi se att hälften av alla 18–24-åringar arbetade heltid för tio år sedan. Nu, tio år senare, är det bara 30 % som arbetar heltid. Körkorts- och bilinnehaven har gått ned med över 13 %.

Detta gäller inte bara i glesbygd. Det gäller framför allt i storstad. Skillnaden ökar också mellan kvinnor och män. Det är allt färre kvinnor som tar körkort i förhållande till antalet män.

Ser man på detta i ett frihetsperspektiv, som jag gärna vill göra, ser man att det betyder att dagens ungdomar har mindre möjligheter att röra sig fritt, särskilt när det gäller längre sträckor, än vad ungdomar hade för tio år sedan. Jag tycker att det är betydelsefullt att man ser att dessa frågor också hänger samman med arbetslösheten och våra möjligheter att ge våra ungdomar jobb. Även här tycker jag att det är viktigt att diskutera att de pålagor som regeringen lägger på den enskilde också hindrar ungdomar att ta körkort. Därför är det viktigt att bli av med pålagorna och sänka skatterna. Då får ungdomar möjligheter att ta sina körkort.

Vi vill naturligtvis också hindra regeringen från att försvåra för ungdomarna att ta körkort. Vi tycker t.ex. att det skall vara fortsatt möjligt att ta körkort på egen hand på det sätt som har varit möjligt tidigare. Det gäller också de körkortsingripanden som regeringen nu föreslår. Vi tror inte att regeringen har klart för sig att det upplevs som en oerhört stor inskränkning i friheten att bli fråntagen körkortet. Man vill t.ex. minska fristen från tre till två dagar när det gäller rätten att köra efter ett omhändertagande av körkortet. Vi vill ligga kvar vid tre dagar.

Jag vill därför yrka bifall till vår reservation nr 1. Jag stöder självfallet våra reservationer 2, 4 och 5, men jag begär inte votering om dem.

Däremot vill jag avsluta mitt anförande där jag började. Regeringen lyckades som sagt inte på alla punkter göra det svårare för svenskarna att ta körkort. Nu kan våra 15-åriga ungdomar få rätt att köra den nya EU-mopeden. Vi moderater tyckte att det var fel att ställa samma behörighetskrav när det gäller denna moped som när det gäller moped klass 1. Vi tror att det nya mopedkörkortet kan vara ett första steg mot att lära sig trafikregler och säkerhet, som våra ungdomar behöver i framtiden.

Därför ser vi fram emot ett nytt förslag från regeringen om behörighetsålder och om utbildningen när det gäller ett nytt mopedkörkort.

Anf. 2 SIVERT CARLSSON (c):

Fru talman! Jag skall av tidsskäl begränsa mig till två avsnitt i betänkandet. Det är ett betänkande som innehåller såväl förändringar föranledda av omstruktureringar i författningen som ett antal skärpningar som jag i huvudsak tycker är väl motiverade. Det gäller också den föreslagna försöksverksamheten med villkorlig körkortsåterkallelse.

Fru talman! Regeringen har, som vi nyss hört, i propositionen om ny körkortslag föreslagit förändringar när det gäller åldersgränser och behörighetskrav för att få köra moped. Dessa fordon föreslås indelas i två klasser med bl.a. krav på 25 kilometer i timmen för klass 2 och 45 kilometer i timmen för klass 1 som högsta hastighet. För klass 2 föreslår regeringen i propositionen bestämmelser motsvarande dagens. För klass 1 föreslås krav på körkort och en lägsta åldersgräns på 16 år.

Det är i sammanhanget värt att notera att det inte finns några EU-bestämmelser som reglerar behörigheten att köra den s.k. EU-mopeden. Dessa behörighetskrav bestämmer vi själva. Mot den bakgrunden är regeringens förslag om körkort och 16-årsgräns oförklarligt.

Jag menar att det verkar såväl överdrivet som föga genomtänkt att kräva körkort motsvarande motorcykel för att få köra en moped som bara marginellt avviker från dagens mopeder. För många ungdomar innebär mopeden dessutom en valfrihet och en trafikinskolning för kommande körkort.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi menar alltså från Centerns sida att 15-årsgränsen bör gälla även för EU-mopeden, men att en viss utbildning – dock inte körkortsutbildning – bör genomgå för att få köra EU-mopeden. Denna utbildning bör kunna anordnas av skolan, studieförbunden eller andra frivilligorganisationer.

Flera andra partier har, som vi vet, motionerat om liknande krav. Därför är det, fru talman, glädjande att ett enigt utskott nu – efter ett antal turer och sedan socialdemokraterna retirerat och också funnit för gott att ansluta sig till oppositionens förslag – lägger fram ett betänkande som i denna del väl rimmar med centerförslaget. Utskottet förutsätter dessutom att de nya reglerna om EU-mopeden träder i kraft under det första halvåret 1999.

Fru talman! Med anledning av propositionen om ny körkortslag återkommer Centern till frågan om behörighetskrav för att köra terrängskoter. Vi menar att det bör ställas krav på såväl utbildning som någon form av godkänt prov för att få köra detta fordon. Dock tycker vi att det förefaller något ologiskt att kräva traktorkörkort för att köra skoter. Eftersom skotrar mig veterligt enbart undantagsvis framförs på allmän väg torde det finnas skäl att ha ett enklare förfarande än krav på traktorkörkort.

Nu säger utskottet – det är inte ovanligt – att frågan bereds, men fram till dess att jag verkligen ser ett regeringsförslag om annan förarlicens än traktorkörkort för skoterkörning vill jag medverka till att hålla frågan levande. Därför yrkar jag, fru talman, avslutningsvis bifall till motion nr 3 i detta betänkande.

Anf. 3 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! I dag har vi en lång talarlista med många viktiga frågor. Vi som diskuterar dagens första ärende måste då känna ansvar för att även senare ärenden under dagen hinner diskuteras. Därför skall jag fatta mig kort.

Vi inom Folkpartiet anser att man borde ha förenklat lagstiftningen i körkortslagen i enlighet med förslagen från Körkortsutredningen. Vi är därför kritiska mot regeringen för att den avstått från att ta ett tydligt samlat grepp i den aktuella propositionen.

Vi är också kritiska till det snabba ikraftträdandet. Vi ansåg att lagen borde träda i kraft först den 1 januari 1999. Tiden mellan beslutet här i riksdagen och ikraftträdandet blir annars alldeles för kort. Nu är den frågan kopplad till yrkestrafiklagstiftningen, som riksdagen nyligen har beslutat om, och därför har vi inget särskilt yrkande om detta. Men jag vill ändå markera det, eftersom det är ett generellt problem i riksdagen att vi ganska ofta fattar beslut som får giltighet alltför snabbt.

Vi från Folkpartiets sida har också uppmärksammat problemet med att födelseland anges på körkortet. Där har vi fått en behandling i utskottet där utskottet delar vår uppfattning om att man skall driva förhandlingar inom EU för att förändra den här ordningen så att körkortshavarens födelseland inte skall behöva anges på körkortet. Motionsyrkandet har alltså blivit tillgodosett, och vi är nöjda med det.

Slutligen vill jag anknyta till den debatt som hölls i går under rubriken Kvinnofrid. Vi inom Folkpartiet menar att det bör övervägas om man inte skall kunna återkalla körkortet för gärningsmän som begår våld mot nära anhöriga.

Fru talman! Vår inställning till de detaljfrågor som behandlas i betänkandet framgår tydligt av betänkandet. Jag behöver därför inte ytterligare ta kammarens tid i anspråk.

Prot. 1997/98:115
29 maj

Ny körkortslag m.m.

Anf. 4 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Jag tänkte ta upp det avsnitt som handlar om återkallande av körkort. Nu föreslås det att man kan få köra i ytterligare två dagar mot tidigare tre. Motiveringen till det, sades det i utskottet, är att om man mister sitt körkort i Norrland så skall man kunna köra hem sin bil, även om man kommer från t.ex. Skåne. Det skulle man klara på de 48 timmar som det här gäller.

Jag tycker faktiskt att detta är en okynnesändring. Det visar att Kommunikationsdepartementet inte är bekant med verkligheten utanför de egna väggarna. Detta kommer att innebära stora problem för den som är åkare och har en lastbil eller eventuellt två. Mister han körkortet för exempelvis fortkörning blir han av med sitt körkort i en månads tid, om han inte kör alldeles för fort. Det innebär att han skall försöka få tag i en chaufför och ta reda på vilka kunskaper den personen har på två dagar. Det är inte det lättaste.

Jag tycker att det skulle kunna fortsätta att vara tre dagar som det har varit förut. Det finns alltså ingenting i trafikutskottets betänkande eller i regeringens proposition som säger att man gör det här av trafiksäkerhetsskäl. Om det vore på det viset skulle man ju kunna visa vilken skillnad det gör från trafiksäkerhetssynpunkt om man får köra i två dagar eller i tre dagar utan sitt ordinarie körkort.

Många talar i andra sammanhang om vikten av gynnsamma villkor för småföretagen – det är de som skall avhjälpa arbetslösheten. 60 % av verksamheten inom åkerinäringen bedrivs i småföretag. Det är dem man försvarar för om man genomför förslaget – stora åkerier klarar det med all säkerhet. Men små åkare eller taxiägare är tvungna att köra nästan dygnet runt för att det över huvud taget skall gå ihop, och genom det här förslaget försämrar man med ett enda penndrag deras villkor utan någon som helst motivering.

Utskottet skriver längst upp på s. 21 i betänkande: ”Utskottet finner den frist som regeringen föreslår väl avvägd.” Jag vill då fråga utskottets talesman: Vad var det för fel på den förra fristen? Var inte den väl avvägd? Vad är skillnaden mellan två och tre dagar? Ja, det är naturligtvis 24 timmar – det vet jag också – men jag hoppas att jag inte får det svaret utan ett verkligt svar på varför man vill genomföra den här förändringen. Det går inte att läsa ut av propositionen, och det går inte att läsa ut av betänkandet.

Fru talman! Jag tycker att det här förslaget skall tillbakavisas. Det finns faktiskt en möjlighet att göra det, nämligen om Miljöpartiet röstar för reservation 5 under mom. 17, där jag tillsammans med de borgerliga partierna föreslår att riksdagen avvisar förslaget, eftersom det inte har någonting med trafiksäkerhet att göra. På det sättet skulle vi kanske få regeringen att tänka om och titta på den verklighet som finns utanför kanslihuset, både i det här fallet och andra gånger. Det bör vi göra om vi menar någonting med att vi vill skydda de små i samhället.

Det här förslaget har som sagt inte något med trafiksäkerhet att göra. Andra brott där man drar körkortet direkt på platsen är mycket grövre.

Den här lagstiftningen kommer i stort sett bara att användas mot fortkörning. Det rör sig om att man mister körkortet en à två månader, upp till tre månader, och detta drabbar åkerinäringens småföretagare, som för det mesta kör själva och blir avbytta eller också har två bilar och kör den ena själv och har chaufför för den andra.

Fru talman! Med det här yrkar jag bifall till reservation nr 5 under mom. 17.

Anf. 5 LENA SANDLIN (s):

Fru talman! I dag debatterar vi alltså en ny körkortslag. Vår ambition är att renodla körkortslagen och göra den mer lättillgänglig. Under årens lopp har författningar ändrats och kompletterats. Det har gjorts i en sådan omfattning att regelverket har blivit svårtillgängligt. Och i vissa fall har det skapat tillämpningsproblem.

Den nya körkortslagen skall innehålla för den enskilde och utifrån trafiksäkerhetssynpunkt de mest betydelsefulla bestämmelserna om körkort, körkortstillstånd och traktorkort. Det innebär att vissa delar flyttas från körkortslagen. Det gäller reglerna om taxiförarbehörighet, som flyttas över till yrkestrafiklagen. Och det gäller trafikskoleverksamheten, som föreslås regleras i en helt ny lag om trafikskolor.

Den nya körkortslagen innehåller inte bara omstruktureringar utan också vissa förändringar när det gäller sakinnehållet. En justering som görs är att det i framtiden skall krävas körkortstillstånd vid all form av övningskörning. Tidigare har det inte krävts körkortstillstånd vid övningskörning i trafikskola, gymnasieskola, komvux eller inom Försvarsmakten. Men nu föreslås alltså en förändring så att det alltid krävs körkortstillstånd vid övningskörning.

En annan förändring är att mer fokus sätts på den person som övervakar övningskörningen. Vid all privat övningskörning skall det i framtiden krävas att den som övervakar övningskörningen är godkänd handledare. Den som har fyllt 16 år får sedan några år tillbaka övningsköra privat, under förutsättning att det sker under uppsikt av en person som är godkänd som handledare för den som övningskör. Detta har tidigare inte gällt den som har fyllt 17 år och 6 månader, utan då har detta krav upphört. Här vill vi alltså göra en förändring. Framöver skall alla som har uppsikt över privat övningskörning vara godkända handledare. För att bli godkänd som handledare krävs det att man har fyllt 24 år, att man har haft körkort sedan 5 år tillbaka och naturligtvis att man har ett körkort med behörighet för det fordon som övningskörningen avser.

Fru talman! Genom vårt medlemskap i EU skall vi i Sverige anpassa och harmonisera definitionen av begreppet moped. Inom EU har man delat in mopeder i två klasser, moped klass I, som inte får köras fortare än 45 kilometer i timmen, och moped klass II, som inte får köras fortare än 25 kilometer i timmen. Detta skall vi i Sverige alltså anpassa oss till. Vi har dock fått dispens när det gäller vår moped som får köras i 30 kilometer i timmen. Vår 30-moppe kommer att få säljas fram till år 2003, och sedan får dessa mopeder finnas kvar under sin livslängd.

EU säger ingenting om behörighetskrav och liknande, utan varje enskilt land får fatta beslut om detta. Regeringen har föreslagit att behörighetskravet för moped klass I skall vara 16 år samt körkort och för moped klass II 15 år.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! I ett första skede är vi i utskottet beredda att bifalla detta förslag från regeringen. Men vi är rörande överens i utskottet – utskottet är enigt – om att vi vill vidga tillgängligheten ytterligare för moped klass I. Därför har vi efter bifall till en socialdemokratisk motion, T53, gett regeringen i uppdrag att snarast möjligt återkomma till riksdagen med förslag dels om en behörighetsålder på 15 år, dels om en obligatorisk utbildning och behörighetsbevis för att få framföra denna moped. Från utskottets sida menar vi att denna utbildning bör kunna ske inom ramen för skolan, inom studieförbunden, inom frivilligorganisationerna, inom branschen eller vid en körskola.

Vår bedömning är att dessa nya regler skall kunna träda i kraft under första halvåret 1999. Fram till dess att de nya reglerna kan tas i bruk, under en övergångsperiod, menar vi att regeringens förslag är bra, eftersom det innebär att vi vidgar behörigheten från A1, som är lätt motorcykel, till att i stället ge alla former av körkort behörighet till framförande av den nya EU-mopeden.

Moped klass I är en moped som förekommer i många modeller, men kanske framför allt i form av skotrar. Det gör att tillgängligheten ökar för den kategori människor som kan komma att använda denna moped för att fylla ett transportbehov, både i städerna och ute på landsbygden. Den nya mopeden kommer inte bara att attrahera motorintresserade ungdomar. Vi tror att denna nya moped kan föra med sig flera olika positiva effekter, t.ex. färre bilar i stadskärnorna, mindre parkeringsproblem och minskade luftföroreningar. Dessutom menar vi att trafiksäkerheten kan ta ett steg framåt, eftersom vi framöver kommer att kräva att alla som skall köra EU-mopeden skall genomgå en obligatorisk utbildning för att få framföra detta fordon.

Fru talman! En annan EU-anpassning handlar om att körkortsbehörigheten för tung lastbil och buss begränsas att gälla på så sätt att körkorts-havaren var tionde år från 45 års ålder på nytt måste visa att hon eller han uppfyller de medicinska kraven för behörigheten.

Vi har i dag också att ta ställning till en försöksverksamhet på fem år med villkorlig körkortsåterkallelse. Det handlar om att personer som har gjort sig skyldiga till trafiknykterhetsbrott efter alkoholförtäring kan ansöka om att delta i denna försöksverksamhet om de bor i Västerbottens, Stockholms eller Östergötlands län. Den enskilde kommer själv att få stå för de kostnader som uppstår i och med att han eller hon går in i denna försöksverksamhet. Försöksverksamheten innebär att körkortsåterkallelse i vissa fall ersätts med krav på att föraren endast kör personbil försedd med alkoholås. En person kan genom ett särskilt avtal på två år förbinda sig att köra endast en personbil försedd med alkoholås, att genomgå regelbundna läkarundersökningar och att uppfylla vissa andra krav som också kommer att ställas.

Fru talman! I detta betänkande föreslår vi också att moped klass I och terrängskotrar skall omfattas av straffbestämmelser om olovlig körning. I betänkandet tar vi i utskottet också tillfället i akt att ge en mycket tydlig signal till regeringen om hur vi vill att behörighetsreglerna för terrängskotrar skall utformas i framtiden. Vi förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag om förarlicens i stället för traktorkort.

Regeringen uppdrog i regleringsbrev för 1997 till Vägverket att efter samråd med Statens naturvårdsverk och berörda snöskoterorganisationer

redovisa ett förslag till utformning av en särskild förarlicens för förare av terrängskoter. Vägverket lämnade sitt förslag till regeringen i december 1997, och den här frågan bereds för närvarande inom Kommunikationsdepartementet. Vi i utskottet har, som sagt, i detta betänkande gett en mycket tydlig signal till regeringen om hur vi vill att detta förslag skall se ut.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 6 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har några små funderingar. Jag hoppas att Lena Sandlin verkligen menar vad hon säger när hon säger att vi är rörande överens om utformningen beträffande EU-mopeden. Vad regeringen tyckte vet vi. Och vad Lena Sandlin och ordföranden i utskottet framförde i en motortidning för inte så länge sedan vet vi också. Jag hoppas att det inte bara är fråga om en omvändelse under galgen utan att de verkligen tänker och tycker samma sak.

Beträffande traktorkörkortet för skotrarna framhårdar jag i att en förutsättning är ingen handling. När jag ser förutsättningen överförd i handling skall jag tacka och ta emot.

Anf. 7 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av en motion som jag har skrivit tillsammans med Ulf Melin. Det gäller körkortsproven.

Det har framförts väldigt mycket kritik mot utformningen av körkortsproven. Två år i rad har det varit ca 100 000 elever som har underkänts. Provens utformning har diskuterats i många sammanhang. Även körskolorna och körskollärarna är mycket kritiska det sätt på vilket Vägverket har utformat dessa prov.

Jag satte mig ned och analyserade innehållet i provet litet grand. Även om det i och för sig är hemligt kan man få ut en del av detta. Jag fann att många av frågorna var omöjliga att svara på. Låt mig bara ta upp ett exempel som lyder ungefär så här:

Du kör med bilen och ser att du är på väg upp mot ett backkrön. Vad är det som kan möta dig bakom backkrönet? Kan det vara ett rådjur eller ett barn som springer ut på vägen? Kan det vara någon som kör ut från en sidoväg? Kan det vara på det sättet att det kommer ett mötande fordon på fel sida av vägen?

Vi som är ute och kör och passerar ett backkrön vet ju att i princip alla dessa situationer kan inträffa, om man inte vet i förväg vad som döljer sig bakom backkrönet. Men så är ingalunda svaret på frågan. Här är det bara en situation som är rätt svar. Svarar man ja när det gäller någon av de andra situationerna får jag man fel. Till på köpet vet man inte vad som är rätt eller fel. Det finns ingen möjlighet att få besked i efterhand om det.

Fru talman! Det här handlar ofta om ungdomar som inte har någon stark ekonomi. De skall ta sina körkort för dyra pengar. Sedan hamnar de i en situation med sådana här frågeformulär som är rena rama bingospelet. En stor del av svenska folket ägnar sig åt bingospel på lördagskväl-

len. Men det skall sannerligen inte vara på det sättet när ungdomar eller andra skall avlägga förarprov för att få köra bil.

Utskottet säger nu att Vägverket håller på att se över detta. Man säger också att Vägverket behöver tiden ända fram till årsskiftet för detta. Jag tycker att det är utomordentligt anmärkningsvärt för det första att ett statligt verk utformar den här typen av prov som är fullständigt stolliga och för det andra att det – efter så långvarig kritik – skall behöva dröja ända fram till 1999 innan Vägverket är berett att se över reglerna.

Fru talman! Jag har inget yrkande. Men jag kommer med otålighet att se fram emot hur Vägverket justerar sina stolligheter. Om man inte kommer till rätta med detta måste det väl vara bättre att bilskolornas riksorganisation får utforma frågorna. Det måste finnas en relevans mellan utbildning, kunnsande och de frågor som ställs efter det att man har gått igenom en utbildning och skall avlägga examen.

Fru talman! Jag tycker att det är beklagligt att så många skall behöva drabbas ytterligare ett halvår av de dumheter som finns i dessa prov.

Anf. 8 LENA SANDLIN (s):

Fru talman! Detta är en oerhört angelägen fråga. Vi tycker naturligtvis alla att det är viktigt att de som genomgår ett teoriprov skall förstå frågorna. De skall vara så pass klart utformade att var och en kan förstå innebörden och ge ett korrekt svar. Vi är medvetna om att det har varit problem med körkortsproven.

Men jag vill erinra om att Vägverket har tillsatt en arbetsgrupp som nu jobbar med de här frågorna. I den arbetsgruppen ingår det ju inte bara representanter för Vägverket. Det finns också representanter för trafikskolorna och framför allt – vilket är någonting nytt – representanter för ungdomarna. Man kan här resonera om hur man vill att språket skall vara utformat och hur frågorna skall formuleras.

Jag tycker precis som Göte Jonsson att det är oerhört angeläget att dessa prov är utformade på ett bra sätt, och jag ser fram emot resultatet av den sittande utredningen.

Anf. 9 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag tar Lena Sandlin på orden, att utskottets ledamöter och talesman har samma uppfattning som jag.

Jag vill än en gång beklaga att det skall behöva ta så lång tid att rätta till dumheter, även om det är flera som är inblandade. Men jag förutsätter att utskottet mycket noga följer resultatet av denna förändring. Jag kommer att göra det, och efter att ha hört utskottets talesman uttala sig förutsätter jag att vi är eniga på det här punkten, att det skall finnas rimlighet i sådana här frågeställningar.

Anf. 10 LENA SANDLIN (s):

Fru talman! Naturligtvis skall det finnas rimlighet i sådana här prov.

En sak i Göte Jonssons anförande håller jag inte med om. Jag tycker att det är viktigt att det är en myndighet som gör frågorna i ett teoriprov. Jag tycker alltså inte som Göte Jonsson att det skall vara trafikskolorna som ensamma skall ansvara för det. Ett mycket bra sätt är det samarbete

Ny körkortslag m.m.

som finns i dag mellan Vägverket och representanter för trafikskolorna och från ungdomsgenerationen i den tillsatta arbetsgruppen.

Anf. 11 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag har inget emot att det är en myndighet som utformar frågorna, förutsatt att myndigheten är kapabel att på ett vettigt sätt formulera dem. Om inte myndigheten är det, då är det bättre att någon annan som har större kunskaper får göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

*Lag om vilotid för
sjömän m.m.*

6 § Lag om vilotid för sjömän m.m.

Föredrogs

Trafikskottets betänkande 1997/98:TU12
Lag om vilotid för sjömän m.m. (prop. 1997/98:128)

Anf. 12 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Det finns en reservation till detta betänkande, och den är undertecknad av mig själv och Miljöpartiets Elisa Abascal Reyes.

Här har regeringen lyckats med konststycket att köra över tre fackliga organisationer. Alla tre har avvisat detta förslag i ett remissyttrande till regeringen. Jag har varit i kontakt med vissa av dessa fackliga organisationer och de säger att de mer eller mindre hade fått uppgifter från Kommunikationsdepartementet om att denna lagstiftning inte skulle komma till stånd. De ser nu med förvåning på att så inte blir fallet. Man säger att de fackliga organisationernas påverkan på båtarnas bemanning har varit av stor vikt och att det samförstånd som har rätt mellan redarna och de fackliga organisationerna också varit av stor vikt.

Att Sjöfartsverket som myndighet har en avgörande roll när det gäller sjösäkerheten och bemanningen har ju varit känt, så det är egentligen inget nytt. Men här får de fackliga organisationerna inte vara med och påverka, utan man låter en myndighet vara den som beslutar i frågan om hur säkerhetsbemanningen skall se ut. Tidigare kallades det minimibemanning, men nu har man ändrat benämningen.

Att en socialdemokratisk regering kör över tre fackliga organisationer är sensationellt. Socialdemokraterna har alltid sagt att partiet har bestått av två grenar: den fackliga grenen och den socialdemokratiska grenen. Här lyckas man med konststycket att köra över tre fackliga organisationer som har en avvikande mening när det gäller denna lagstiftning.

Det rör sig om en lagstiftning som egentligen aldrig borde ha kommit till. I hela detta betänkande finns det ingen som helst grund för att den skulle ha kommit till stånd. Allting har tidigare fungerat bra, och jag betraktar detta som en klåfingrighet från regeringen. Det är fråga om en markering mot sjöfartens organisationer som det inte finns någon relevans för. Jag tycker att det är en konstig situation.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till detta betänkande.

Anf. 13 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag skall försöka följa exemplet från föregående ärende. Jag skall vara mycket kortfattad och inte utnyttja den tid som är anmäld. Jag vill bara peka på en sak med anledning av att Karl-Erik Persson säger att vi kör över tre fackliga organisationer. Det gör vi inte, Karl-Erik Persson!

Vi säger också att det skall vara ett samrådsförfarande. Men det här gäller *en* punkt. Det gäller de rent sjösäkerhetsmässiga bedömningarna. Det måste vara den myndighet som utfärdar sjösäkerhetsbestämmelserna som också fastställer bemanningsplanerna. Det är helt klart att det ibland, i den konkurrensmässiga tid som råder inom sjöfarten, kan vara så att man tummar på bemanningsreglerna av rent ekonomiska skäl. Då måste det vara myndigheten som faller avgörandet. Därför, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

7 § Exportkontroll av vissa strategiska produkter

*Exportkontroll av vissa
strategiska produkter*

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU19

Exportkontroll av vissa strategiska produkter (prop. 1997/98:68)

Anf. 14 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det här betänkandet gäller alltså exportkontroll av vissa strategiska produkter. När det gäller vapenexportkontroll i stort har EU:s utrikesministrar nyligen kommit överens om en gemensam uppförandekod. Det är givetvis mycket bra. Det kan ju inte vara lämpligt att olika länder konkurrerar på den här marknaden med mindre krav på *vad* man exporterar och *vart*, alltså till vilka länder, man exporterar. Den frågan får vi säkert anledning att återkomma till senare.

Vi moderater har noggrant studerat förslaget till lag om strategiska produkter. Vi har funnit att vi inte kan acceptera utformningen av vissa bestämmelser som gäller underrättelseskyldighet för exportörer i vissa fall. Vi anser inte att den föreslagna lagregeln bör genomföras. Vi motiverar vårt ställningstagande i reservation nr 1, som jag nu yrkar bifall till.

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, det som vi kallar för Europakonventionen, införlivades med svensk rätt vid EU-inträdet den 1 januari 1995. Samtidigt kompletterades regeringsformen med en bestämmelse om att lagar och föreskrifter i Sverige inte får meddelas i strid med Europakonventionen.

Det är på den här punkten som vi nu reagerar under hänvisning till artikel 6 i Europakonventionen. Den säger att den som är misstänkt för brott inte skall behöva bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material. Detta skall i stället en åklagare syssla med. Det är åklagaren, och inte den

misstänkte, som skall bevisa skulden. Den tilltalade behöver alltså inte medverka i åklagarens arbete på det här stadiet.

I regeringens förslag, som ju också är utskottsmajoritetens förslag, införs en bestämmelse som innebär att en exportör som känner till att hans produkter i ett särskilt fall är avsedda att användas som delar av, eller komponenter i, krigsmateriel som förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd, eller som har exporterats i strid mot ett tillstånd, genast skall underrätta Inspektionen för strategiska produkter om detta. Det är den inspektion som förkortas ISP.

Samma tveksamhet som vi uttrycker har vi också funnit hos flera tunga remissinstanser. Riksåklagaren anför t.ex. att förslaget torde strida mot just artikel 6 i Europakonventionen. Skälet till detta är att exportören kan straffas om han inte upplyser ISP om egna, tidigare begångna brott. Rikspolisstyrelsen är en annan myndighet som uttrycker kritik på den här punkten, och Lagrådet uttrycker också stor tveksamhet. Man säger att det måste vara mycket svårt att i efterhand bevisa vad en exportör egentligen känner till.

Det får väl närmast, fru talman, anses som en självklarhet att den som åtalas för brott mot den föreslagna nya lagregeln kommer att åberopa Europakonventionen till sitt försvar. De svenska rättsinstanser som i praktiken skall tillämpa den föreslagna lagstiftningen är ju tveksamma, som jag har nämnt, till om den här underrättelseskyldigheten är förenlig med konventionskraven.

Detta medför att det är ovisst om det aktuella lagförslaget över huvud taget kommer att få effekt. Vi menar att en lagregel som har så dåliga förutsättningar att få genomslag i det svenska rättslivet både skapar osäkerhet och minskar respekten för lagarna. Det är därför den föreslagna lagregeln inte skall genomföras enligt vår uppfattning.

Anf. 15 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag skall bara konstatera att vi från Vänsterpartiets sida är mycket nöjda med att riksdagen genom det här betänkandet, och genom det förslag där vi tillmötesgår regeringens proposition, klart anger att det behövs en exportkontroll av vissa strategiska produkter och att den lag som finns om strategiska produkter skall arbetas om.

Det är väldigt angeläget att detta görs eftersom vi vet att det finns uppenbara problem. Man har från olika företag inte informerat och inte begärt tillstånd på det sätt som klart och tydligt borde framgå skall gälla. Det behövs alltså en utökning och en precisering av lagen på det sätt som föreslås här.

Men jag vill tillägga att jag tycker att det är förvånande att man från majoritetens sida inte dessutom vill underlätta tullens arbete genom att inrätta ett register över svensk krigsmateriel. Det skulle kunna vara ett bra komplement för att underlätta arbetet om man hade en förteckning över konkreta exempel på smuggling eller vidareexport där det borde ha varit tillståndsplikt för denna typ av materiel.

Det är inte bindande. Det är inte så att de företag som har gjort detta därmed är dömda, och att man utgår från att de alltid i all framtid skall göra det. Men det skulle vara en extra kontroll, och det skulle underlätta tullens arbete. Jag har därför som sagt svårt att se varför majoriteten inte

kan se fördelarna med det förslag som vi från Vänsterpartiet och Miljöpartiet gemensamt har kommit med.

Jag vill därför, fru talman, yrka bifall till reservation 2, som handlar om ett register över svenskt krigsmateriel. Det är Vänsterpartiets och Miljöpartiets gemensamma förslag i den här frågan.

Anf. 16 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag står uppsatt för tio minuters taletid, och talmannen har uppmanat oss att vara tysta – inte precis tysta, men att vara så snabba som möjligt. Jag tänker inte prata i tio minuter. Däremot vill jag härifrån talarstolen markera att jag tycker att det är tveksamt att talmannen uppmanar folkvalda att snabba på för att vi skall få sommarlov.

Jag tycker att det här i grunden är en väldigt bra proposition. Det är sällan jag får säga något sådant när det gäller vapenexport, men nu skall jag göra det.

Betänkandet handlar alltså om exportkontroll av materiel som kan vara komplement till utsmugglade vapen – eller till vapen som exporteras vidare i strid mot lämnat tillstånd. Det handlar alltså om reservdelar och annat som skall skickas till smugglade vapen.

Vi har ju sett skrämmande exempel på hur stora svenska krigsmaterieföretag ägnar sig åt vapensmuggling. När Ingvar Bratt avslöjade Bofors var det, förutom att vara en modig handling fylld av väldigt mycket civilkurage, första steget på en vandring som alltmer visat hur hyckleriet varit, och förmodligen även är, en av grundbultarna i vapenexporten världen över. Så är det i Sverige på samma sätt som i andra länder – kanske mer i andra länder.

I Sverige skakades det politiska och militära etablissemangen av Boforsaffären, som ju innefattade att Bofors smugglade luftvärnsroboten Robot 70 via Singapore till Dubai och Bahrain i Mellanöstern. I december 1989 fälldes tre Boforsdirektörer av Stockholms tingsrätt.

Flera år senare, i början av 1994, hade sedan Bofors mage att söka tillstånd för att leverera reservdelar och reparationsmateriel till de utsmugglade robotarna. Maken till fräckhet kan man ju tycka inte borde finnas. Men det fanns det.

Regeringen hade tidigare givit klartecken för export av reservdelar till smugglade eller vidareexporterade vapen till både Thailand och Oman. Regeringen godkände så småningom att Bofors utförde servicearbeten och levererade reservdelar till smugglade vapen till Dubai och Bahrain. Detta är ju mycket märkligt.

Så lyckades vi då med många goda krafter att få i gång en debatt kring detta, och så småningom har Leif Pagrotsky mycket förtjänstfullt sagt att smugglade vapen skall ha en kort livslängd. Det är utmärkt, tycker jag.

Då kommer frågan vilka reservdelar som skall omfattas av den nya lagen. ISP, Inspektionen för strategiska produkter, ville att lagen bara skulle gälla produkter för vilka det fanns fällande domar från början, dvs. till robotarna i Dubai och Bahrain och inga andra. Men det som föreslogs i en UD-promemoria, att det skulle finnas tillstånd för export av komponenter till vapen som ”förts ut ur landet eller vidareexporterats utan tillstånd enligt lagen om krigsmateriel” var en skärpning mot vad ISP egentligen ansåg. För säkerhets skull vill jag ha ett förtydligande från utskot-

tets företrädare i den här debatten. Möjligtvis kan det vara en viss oklarhet i betänkandet.

I propositionen skrivs följande: Regleringen skall avse komponenter till krigsmateriel som har förts ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller som har vidareexporterats utan tillstånd enligt lagen om krigsmateriel. Enligt propositionens text skall detta tillämpas på följande sätt: Om viss krigsmateriel finns utomlands är det möjligt att kontrollera om tillstånd har funnits för exporten och till vem krigsmaterielen har exporterats i enlighet med tillståndet. Vidare står det: Då bör ISP självt kunna kontrollera och konstatera om tillståndet har givits till export av den aktuella krigsmaterielen.

Detta måste rimligen tolkas på följande sätt.

För det första: Någon vill exportera reservdelar till vapen som är tillverkade i Sverige.

För det andra: Om det finns utförseltillstånd för vapnet till landet i fråga krävs inte tillstånd. Om det inte finns något sådant tillstånd för export eller vidareexport till landet i fråga, måste företaget ansöka om tillstånd för export av reservdelarna.

Är det detta som gäller? Delar utskottsmajoriteten den uppfattning som jag nu gav uttryck för? Det räcker med ett ja eller nej, så behöver vi inte debattera frågan så mycket mer.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Nästa punkt är hur man skall veta om krigsmateriel olovligt hamnar i ett land och var det finns. Vi vill från Miljöpartiets sida – även Vänsterpartiet har anslutit sig till detta – ha en lista över alla kända fall där krigsmateriel befinner sig i ett land i strid mot tillstånd. Annars blir lagen svårare att hantera.

Svenska Freds har sammanställt en sådan lista som bygger på uppgifter från polis- och tullutredningar. Sammanställningen visar att det finns svenska vapen i ett 50-tal länder där de inte borde finnas. Självfallet borde nu ISP och tullen upprätta en mer omfattande förteckning som kan underlätta arbetet med den nya lagen.

Utskottet anser att en sådan förteckning inte skulle kunna bli heltäckande. Det är också ett av huvudskälen för avslag. Men jag tror att det förhåller sig så att man är litet rädd för en sådan här offentlig lista från en myndighet. Listan skulle bli så pinsam att man inte skulle vilja kännas vid den. Man vill inte ha svart på vitt hur frågorna har hanterats – man vill inte rensa sin egen historia. Det kanske är detta det handlar om.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 17 TALMANNEN:

Jag vill framhålla att jag naturligtvis inte har uppmanat ledamöterna att vara tysta eller att snabba på debatten för att vi, som Birger Schlaug säger, skall få sommarlov. Däremot har jag på ett vänligt sätt framhållit att det ligger i ledamöternas intresse och händer att avgöra vid vilken tidpunkt denna och andra voteringar skall äga rum. Det sker med anledning av att ett stort antal ledamöter har frågat när voteringen kommer att äga rum. Jag har diskuterat denna fråga med gruppledarna och kvittningsmännen, och vi är överens om att försöka samarbeta. Bakgrunden är också att vi under senare tid vid många tillfällen inte har kunnat hålla tiderna, eftersom många talare kraftigt har överskridit den anmälda och över-

enskomna talartiden och vi därför haft svårigheter att ha tillräckligt antal ledamöter närvarande vid voteringarna.

Självfallet står det således Birger Schlaug och alla andra fritt att tala den tid som de anser sig behöva, både i denna fråga och i följande frågor. Men jag hoppas ändå att vi kan vara överens om att samarbeta för att kunna planera riksdagsarbetet på ett vettigt sätt.

Anf. 18 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas regeringens proposition om exportkontroll av vissa strategiska produkter.

I propositionen föreslås det att i lagstiftningen om strategiska produkter skall föras in ett krav på exporttillstånd för produkter som används eller kan vara avsedda att användas som delar i krigsmateriel som olovligen har förts ut ur landet eller som har vidareexporterats i strid mot lämnat tillstånd.

Det föreslås också att det införs en skyldighet för exportörer att underrätta Inspektionen för strategiska produkter, ISP, om en tilltänkt export av produkter som i det enskilda fallet är avsedda att användas som delar i sådan krigsmateriel.

Vidare föreslås också av redaktionella skäl en helt ny lag om strategiska produkter. Detta föranleder förslag till följändringar i annan lagstiftning. Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1998.

Utrikesutskottet har tidigare haft anledning att behandla frågan om följdleveranser till tidigare smugglad svensk krigsmateriel. I fjol var denna fråga föremål för utskottets bedömning. Utskottet välkomnade då att regeringen hade inlett ett arbete som syftade till åtgärder på detta område. En skärpning av tillståndsplikten, underströk utskottet, skulle i väsentlig mån förbättra kontrollen av denna typ av affärer och minska incitamentet att köpa krigsmateriel på illegal väg.

Det är mot denna bakgrund som utskottet med tillfredsställelse kan konstatera att regeringen presenterar ett förslag som syftar till en sådan skärpt reglering. Alla partier har också uttalat sin tillfredsställelse över att denna lag nu träder i kraft.

Trots den exportkontroll som finns kan det förekomma att krigsmateriel förs ut ur landet utan föreskrivet tillstånd eller att den vidareexporteras i strid mot ett tillstånd. Situationen kan sedan uppkomma att den som har krigsmaterielen behöver delar eller komponenter för att kunna använda, utveckla eller vidmakthålla materielen i fråga. För den som då har sådan krigsmateriel ligger det nära till hands att köpa de produkter som behövs från tillverkaren eller en underleverantör till denna.

Om export av sådana delar eller komponenter inte omfattas av vår krigsmateriellagstiftning, av EG:s förordningar eller av reglerna i den svenska lagstiftningen om strategiska produkter finns det inte någon möjlighet att förhindra export av produkterna i fråga. Detta är inte tillfredsställande. Strategiska produkter omfattas av EG-rättens regler om varors fria rörlighet. EG har en exklusiv kompetens att också meddela föreskrifter om export till tredje land på detta område. Man har i rådet beslutat om en förordning om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export av varor med dubbla användningsområden. Men i enlighet med artikel 5 i rådsförordningen är det möjligt för medlemsstaterna att behålla

eller införa exporttillstånd även för andra produkter än sådana som regleras av denna radsförordning.

Regeringens förslag syftar alltså till att möjliggöra kontroll av export av delar eller komponenter till sådan krigsmateriel som tidigare har förts ut ur Sverige utan föreskrivet tillstånd, eller som har vidareexporterats i strid mot ett tillstånd. Lagtekniskt har man valt att föreslå en generell tillståndsplikt för sådan export. Ett alternativ till detta hade varit att helt förbjuda den.

I reservationen om exportörernas underrättelseskyldighet menar man från Moderaternas och även Folkpartiets sida att lagen står i strid med artikel 6 i Europakonventionen. I denna artikel i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna finns bl.a. bestämmelser om vilka rättigheter enskilda som har blivit anklagade för brott har.

När det gäller den nu föreslagna underrättelseskyldigheten är situationen enligt utskottsmajoriteten en helt annan. En exportör som själv varit inblandad i en otillåten export eller vidareexport av krigsmateriel kan ju avstå från att leverera delar och komponenter till den aktuella materielen. Genom att avstå från exporten slipper man också underrätta ISP. Som lagförslaget har utformats tillskapas inte någon ovillkorlig skyldighet att tillhandahålla belastande materiel. I de fall en exportör genom tidigare agerande gjort sig skyldig till brott kan man framgent genom att agera med beaktande av lagen undvika att en uppgiftsskyldighet inträder. Någon konflikt med artikel 6 i Europakonventionen bör därför inte uppkomma med anledning av denna nya lagstiftning.

Den andra reservationen handlar om att man vill upprätta ett register över olovligt exporterad krigsmateriel. Syftet med den nya lagstiftningen är att förhindra kompletteringsleveranser till tidigare olovligt utförd svensk krigsmateriel. Utskottet skriver att man förutsätter att ISP på det sätt som avses i lagstiftningen vidareförmedlar till exportföretagen information som har bäring på de här aktuella frågorna. Utskottet ser därför inte något skäl att förespråka att man upprättar en lista över tidigare smugglad svensk materiel.

Det förefaller också vara svårt att på förhand hämta in sådan information som gör att en lista blir heltäckande och tillförlitlig. Med den utformning som tillståndskravet har skulle en sådan lista inte heller bli ensamt avgörande för tillståndsgivningen. Prövningen av framtida leveranser kommer att utgå från omständigheterna i det enskilda fallet. Också av detta skäl är det enligt utskottets mening mindre praktiskt att genom att upprätta en formell lista på förhand ange att vissa länder är mindre sannolika som mottagare av svenska leveranser.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på de två reservationerna.

Anf. 19 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Om man avstår från export kan man inte fällas för något som man över huvud taget inte har gjort. Vad vi behandlar i vår reservation är fall där man genomför en affär men ändå inte kan fällas, eftersom det enligt mycket tunga remissinstanser står i strid med Europakonventionen. Den som misstänks för brott skall själv tillhandahålla belastande material och bevismaterial i stort. Det är poängen med vår reservation.

Det är självklart, som vi säger, att den som åtalas och ställs till ansvar för ett sådant brott direkt kommer att hänvisa till Europakonventionen. Det gör att den här paragrafen förmodligen blir väldigt svår att tillämpa i praktiken. Den står i lagen, men den kommer inte att kunna tillämpas. Det är det som vi tycker är tveksamt. Därför avstyrker vi förslaget i vår reservation.

Anf. 20 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Om Lars Hjertén läser vidare i Lagrådets yttrande kan han se att man säger att man allmänt sett ser det som helt olämpligt. Och litet längre fram står det att några allvarliga betänkligheter mot denna bakgrund knappast kan riktas mot utformningen av bestämmelserna. Lagrådet är inte helt klart i sin uppfattning i denna fråga.

Det är bra att även moderaterna tycker att den här lagstiftningen är behövlig och välkomnar den.

Anf. 21 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det är riktigt att Lagrådet i sista hand inte har någonting att erinra men det säger ändå att det kan bli mycket svårt att finna bevis och bedöma vad exportören känt till. Det kan vara mycket svårt att bevisa.

Jag tror att detta är min sista debatt med Nils T Svensson i denna kammare, och jag vill väldigt gärna tacka för ett bra samarbete, även om vi inte alltid har samma uppfattning, inte ens i denna fråga. Nils T Svensson är en mycket erfaren, kunnig och humoristisk politiker. Att kunna se även de roliga sidorna ibland i ett tungt material är inte så dumt. Det behövs fler politiker av den kalibern.

Anf. 22 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Det är glädjande att vi är helt överens om behovet av att införa denna lagstiftning och att förtydliga lagstiftarens uppfattning på dessa punkter.

Jag vill ändå fråga Nils T Svensson om han inte ser att det skulle underlätta tullens arbete att ha en lista över exempel på företag som brutit mot reglerna, även om man inte, som utskottsmajoriteten skriver, kan ge en heltäckande bild men ändå kunna underlätta tullens arbete. Finns det inga sådana fördelar?

Anf. 23 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Det kan synas sympatiskt med den argumentering som Eva Zetterberg har. Som vi skriver i betänkandet är det inte helt lätt att upprätta någon sådan lista. Vi har angett ett antal skäl för detta. Vi tycker från utskottsmajoritetens sida att de är ganska hållbara.

Nu har Eva Zetterberg, Birger Schlaug och jag det gemensamt att vi tillhör Exportkontrollrådet, så vi är väl bekanta med hur ärendena hantearas. Jag tror inte att detta behöver skapa några större problem, utan vi skall nog få information och kunna handlägga ärendena på ett bra sätt.

Anf. 24 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Det finns en dubbelhet i utskottsmajoriteten skrivning. Å ena sidan anger man att utskottet förutsätter att Inspektionen för strategiska produkter på sätt som avses i lagstiftningen till svenska exportföretag vidareförmedlar information som har bäring på här aktuella frågor. Å andra sidan säger man att utskottet inte ser skäl att förespråka upprättande av en sådan lista. Det betyder att utskottet å ena sidan lämnar fria händer till ISP och å den andra säger att man inte skall agera på ett visst sätt. Varför denna dubbelhet?

Anf. 25 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Man brukar säga när en ny lag träder i kraft att man får avvakta någon tid för att se hur den fungerar. Nu är inte den här typen av ärenden så frekventa, som tur är, så vi kanske inte skall överdramatisera frågan. Vi får väl avvakta och se. Förändras förutsättningarna får man ta itu med det på nytt.

Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja fylla på litet grand här. Huvudargumentet mot att inte upprätta en förteckning är att det inte är helt lätt att fixa till det. Det kan bli ihålligheter i det, man kanske missar något. Men är det inte något annat som ligger bakom? Jag skulle vilja höra Nils T Svenssons uppfattning om det. Är det inte helt enkelt rädslan att se en sådan här lista? Den visar att vapenexporten i sig är en väldigt svår och krånglig fråga med ganska mycket hyckleri i sig.

Jag skulle också vilja höra om Nils T Svensson har tittat på Svenska Freds lista över femtiotalet länder där svenska vapen finns men där sådana inte borde finnas. Hur ser Nils T Svensson på det?

Jag ställer en väldigt konkret fråga. Jag tror att Nils T Svensson kan svara ja på den, så det är inga större problem, men jag skulle vilja att han gör det här i kammaren. Kan man tolka den nya lagen på följande sätt? Någon vill exportera reservdelar till vapen som är tillverkade i Sverige. Om det finns utförseltillstånd för vapnen till landet i fråga krävs inte tillstånd. Om det inte finns något tillstånd för export eller vidareexport till landet i fråga måste företagen ansöka om export av reservdelarna. Är det så också Nils T Svensson tolkar den?

Anf. 27 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Jag har till Birger Schlaug samma svar som till Eva Zetterberg angående listan. Miljöpartiet har den åsikten att krigsmaterielexport över huvud taget inte skall få förekomma. Det är en åsikt man kan respektera. Skälen bakom och komplikationer som inträder med ett sådant ställningstagande är en annan fråga. Den grundinställningen leder till att man på alla sätt vill undvika att export förekommer.

Vi gick igenom propositionen noggrant i utskottet. Det gjordes inte då några invändningar från Miljöpartiets sida. Jag utgår från att vi tillgodosett det som Birger Schlaug ställer sin frågan om. Det är litet svårt att omedelbart ha något svar på hans konkreta fråga. Men jag utgår som sagt ifrån att vi vid behandlingen har tillgodosett det eftersom det inte funnits anledning för Miljöpartiet att reservera sig i det sammanhanget.

Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag vill bara ha ett förtydligande. När texterna nu har lagts fram har det uppkommit vissa frågor och vissa tvivel som jag skulle vilja att utskottets företrädare klargjorde.

Vi tar det en gång till. För det första: Om någon vill exportera reservdelar till vapen som är tillverkade i Sverige. För det andra: Om det finns utförelsetillstånd för vapnen till landet i fråga så krävs inte tillstånd. Där är vi överens. För det tredje: Om det inte finns något tillstånd för export eller vidareexport till landet i fråga måste företaget ansöka om export av reservdelarna eller dylikt. Är det så man skall tolka det, ja eller nej?

Det är fullt riktigt, Nils T Svensson, att Miljöpartiet tycker att det väldigt svårt att hantera vapenexportfrågan på ett sätt som åtminstone inte leder till att vi kommer att leva i hyckleriets gränzoner, och därför vill vi avveckla vapenexporten. Det har inte med den här frågan att göra. Jag skulle vilja ställa en annan konkret fråga: Hur ser Nils T Svensson på Svenska Freds lista över 50 länder där svenska vapen finns där de inte borde finnas?

Anf. 29 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Att det finns vapen och materiel som är utsmugglade känner vi till. Det är just därför som den här lagstiftningen har kommit till för att eliminera alla risker för att man skall kunna komma över komponenter, reservdelar och annat till dessa vapensystem som olovligen finns utomlands.

Jag tycker att det är bra. Jag tror att vi är överens om att täppa till den lucka som finns i lagstiftningen. Syftet med lagstiftningen är just att täppa till en brist. Därmed tycks alla partier vara överens. Om det uppstår situationer när denna lagstiftning har varit i kraft får man återkomma och rätta till det som är fel och tillgodose det som är grundsyftet med den nya lagen. Den frågan får vi i så fall återkomma till.

Fru talman! Låt mig få sluta med att tacka Lars Hjertén och kollegerna i utskottet för många års samarbete. Det har varit trevligt och intressant. Det är viktiga frågor som utrikesutskottet hanterar. Jag önskar mina kolleger lycka till i det framtida arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 12 §)

8 § Verksamheten i Europeiska unionen under 1997

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU20

Verksamheten i Europeiska unionen under 1997 (skr. 1997/98:60)

*Verksamheten i
Europeiska unionen
under 1997*

Anf. 30 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Samarbetet inom EU under 1997 präglades av regeringskonferensens förhandlingar och slutförande i juni 1997 i det s.k. Amsterdamfördraget. Där fattades nya viktiga beslut för att bl.a. öka öppenheten inom unionen, effektivisera den gemensamma utrikes- och säkerhetspoli-

tiken och mycket annat. Vi har debatterat det vid flera tillfällen i denna kammare.

Under 1997 inleddes också utvidgningsprocessen med samtliga kandidatländer. Enligt Centerpartiet är det en stor framgång att det just blev samtliga kandidatländer.

I detta betänkande, UU20, vill jag bara kort beröra strategin för den förhandlingsprocess som nu satts igång om EU:s jordbruks- och struktur-fonder. Enligt Centerpartiet spelar dessa fonder en strategiskt viktig roll för att få regioner inom unionen att överleva, känna framtidstro, få växtkraft och t.o.m. blomstra.

Vi är oroade över regeringens förhållningssätt och strategi vad gäller strukturfondernas framtid. Vi har på olika sätt uppmärksammat detta och kommer att fortsätta att göra det i det kommande arbetet. Vi är kritiska till att regeringen vill minska budgeten för fonderna, inte minst mot bakgrund av att det skulle kunna äventyra utvidgningsprocessen. Centerpartiet är också kritiskt till den indelning av de områden i Sverige som skall kunna få del av EU:s stöd när det gäller regionalpolitiken som regeringen diskuterar i olika sammanhang.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 9.

Anf. 31 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Envist, enträget och uthålligt byggs det nya Europa. Vi ser nu på verksamheten under 1997. Fred, frihet, demokrati och säkerhet är alljämt och kommer så att förbli det centrala för Europas invånare.

Visst har vägen varit knagglig och ibland fylld av hinder under de decennierna det gemensamma Europaarbetet pågått. Utvecklingen har ofta gått via två steg framåt och ett steg bakåt, men den har gått framåt. Vi gläds åt resultatet av folkomröstningen i Danmark som ägde rum i går.

I detta betänkande tas tre folkpartiyrkanden upp. Det gäller östutvidgningen, subsidiaritetsprincipen samt att arbeta för att få något EU-organ placerat i Sverige. Det är gamla kända folkpartiståndpunkter. Vi har i betänkandet en reservation nr 1 som just gäller subsidiaritetsprincipen, och jag yrkar bifall till den reservationen.

Sedan vill jag göra ett påpekande. Det gäller reservation nr 12 om det multilaterala investeringsavtalet, där Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna står som undertecknare. Folkpartiet har i tidigare betänkanden stått bakom motsvarande reservation. Jag yrkar därför bifall till den, och Folkpartiet kommer alltså att stödja reservation nr 12.

(forts. 10 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 10.56 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 11.00 då statsrådet Leif Pagrotsky skulle lämna information om WTO:s andra ministermöte i Genève.

Förhandlingarna återupptogs kl. 11.00.

*Information från
regeringen*

9 § Information från regeringen om WTO:s andra ministermöte i Genève

Anf. 32 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Vi är övertygade om att existensen av GATT och nu WTO som ett regelbaserat system utgör fundamentet för en fortsatt utveckling. Så sade Nelson Mandela vid WTO:s andra ministerkonferens som ägde rum i förra veckan, den 18–20 maj i Genève. Den svenska regeringen delar denna uppfattning.

Fortsatt utveckling av WTO:s regelverk utgör det bästa sättet att säkerställa att världshandeln gagnar alla länder. Det är små länder och u-länder som gynnas bäst av ett sådant regelsystem. Mandela talade också om vikten av att u-länder ges möjlighet att anpassa sig till detta regelverk och att i-länder öppnar sina marknader för import av produkter som u-länder har möjlighet att exportera. Detta var någonting som även jag framförde i mitt anförande.

WTO:s mål är att verka för ökat välstånd. Medlet för att nå dit är öppna marknader, inte minst för produkter inom t.ex. jordbruks- och tekoområdena som är de viktigaste exportprodukterna för många u-länder. För att i-länderna skall kunna vara trovärdiga i WTO måste vi göra mer för att förbättra möjligheterna för u-länderna att exportera. Vi måste öka tillträdet till EU:s marknader även för det som vissa kallar för känsliga varor.

Såväl konsumenterna som industrin, både i Sverige och i andra länder, behöver import för att få tillgång till bättre och billigare varor. Tullar bör generellt tas bort på industrivaruområdet. Ett första steg vore att omedelbart ta bort tullarna på produkter från de minst utvecklade länderna.

Vi måste inom handelspolitiken vara trovärdiga gentemot den breda allmänheten. WTO ensamt har inte lösningen på alla problem. Därmed är det inte sagt att vi inom WTO inte skall kunna diskutera sambandet mellan handelspolitik och t.ex. arbetsrätt, korruption eller miljö. Detta är en diskussion som vi främst måste föra på hemmaplan med våra konsumenter och väljare. WTO är ingen överstatlig organisation som kan eller skall göra detta åt oss. Jag menar dock att även WTO måste bli mer öppet och snabbare göra dokument tillgängliga för allmänheten. Dessa frågor kräver även en positiv dialog mellan samtliga WTO:s medlemsländer. WTO är en konsensusorganisation, där samtliga medlemsländer måste vara med om det skall bli beslut.

Jag har nämnt några av de frågor som jag särskilt poängterade i Genève i förra veckan, nämligen vikten av ett regelbaserat handelssystem, WTO:s uppgift att öppna marknader och u-ländernas rätt att få tillgång till öppna marknader samt deras rätt att få hjälp att tillämpa WTO:s regelverk.

Men jag har också talat om vikten av arbetstagarnas rättigheter. ILO kommer bl.a. att om någon vecka behandla en deklaring om grundläggande rättigheter för arbetstagare. Jag sade att svenska regeringen stöder ILO:s arbete. Andra, inklusive president Clinton, gjorde samma sak. Handelsministrarna gav redan vid WTO:s ministerkonferens i Singapore 1996 sitt stöd för ILO:s arbete vad gäller grundläggande arbetsvillkor.

Jag har också talat om vikten av att miljöarbetet lyfts fram i WTO. På detta område har EU sökt driva på, dock utan att ännu lyckas nå särskilt långt på grund av motstånd inom u-landsgruppen. Jag pekade också på att alla länder borde ansluta sig till OECD:s konvention mot mutor. Korrupktion är, utöver den skatt på fattigdom och den allmänna omoral som den innebär, ett allvarligt handelshinder som snedvrider konkurrensen.

En annan central fråga är utvecklingen av Internet. Inga särskilda handelshinder drabbar i dag Internet. Näthandel är tullfri i alla länder. Vid konferensen beslutades att WTO skyndsamt skulle se igenom regelverket mot denna bakgrund. Samtidigt deklarerade vi att tullar inte skulle införas på Internet. Detta är självfallet en syn som Sverige stöder.

Herr talman! WTO står nu inför en stor utmaning. Det viktigaste som årets ministermöte beslutade om var att inleda förberedelsearbetet för de beslut som kommer att fattas vid nästa ministerkonferens som kommer att äga rum i USA i slutet av nästa år. Det har betydelse att den äger rum i USA. Det kommer förhoppningsvis att ge den amerikanska administrationen bättre möjlighet att få igenom mandat för dessa förhandlingar och därmed bidra till ett lyckat resultat för konferensen. Vi är många som har varit oroliga för USA:s bristande engagemang i WTO och i handelspolitiken. USA:s roll är viktig när det gäller att driva på handelsliberaliseringar, och EU behöver USA:s fulla stöd i detta arbete.

Vid nästa ministermöte kommer beslut att fattas om att inleda nya förhandlingar inom WTO. Processen med att förbereda dessa beslut har nu inletts genom resultatet av årets konferens. Inom EU är vi eniga om att en ny omfattande förhandling om handelsliberalisering bör inledas år 2000. Alla frågor kommer att ligga på bordet inför dessa beslut. Det gäller särskilt nya förhandlingar på jordbruks- och tjänstehandelsområdet, men jag menar att även tullar på industrivaror skall ingå liksom andra frågor, som investeringar och miljö.

Ett viktigt mål för mig är att dessa förhandlingar inte som under Uruaguayrundan pågår i sju åtta år. Frågor som är mogna för beslut måste kunna antas så tidigt som möjligt för att liberaliseringen av världshandeln till förmån för alla – konsumenter och producenter, u-länder och i-länder – skall kunna fortsätta.

Inför dessa beslut avser jag att återkomma till riksdagen.

Anf. 33 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! President Mandela sade också, fritt översatt, i sitt tal att grundarna av de internationella handelsavtalen för 50 år sedan väl aldrig hade kunnat föreställa sig att så mycket fattigdom, hemlöshet och arbetslöshet skulle kunna finnas i världen som det gör nu. Inte heller hade de kunnat föreställa sig att exploateringen av naturresurserna och den enorma tillväxten i handeln skulle resultera i ett sådant vidgande gap mellan rika och fattiga och att skuldbördan för fattiga nationer skulle vara så stor.

President Mandela tycker att det är bra med gemensamma regler, och det tycker naturligtvis de fattiga länderna också. Men nu inför millennieskiftet borde vi kunna göra de här gemensamma reglerna litet mer rättvisa.

Enligt president Mandela gynnar de här reglerna alltför få människor och orättvisorna består. De är inte anpassade efter u-ländernas verklighet. Om man försvarar rådande strukturer kommer man att misslyckas. De konkurrensfördelar som u-länderna har fått har de inte så mycket glädje av på grund av alla undantag. Därför är det naturligtvis bra om de här undantagen kan försvinna och tullfriheten kan införas för varor från u-länderna.

Jag har en viss förståelse för de afrikanska handelsministrarnas protester mot att vi i de rika länderna hela tiden vill införa nya saker som t.ex. arbetsvillkor, även om de är mycket berättigade, när vi inte ordentligt tar itu med de grundläggande fattigdomsproblemen. 570 miljoner människor i de 48 minst utvecklade länderna, de s.k. MUL-länderna, har en andel av världshandeln som bara är 0,4 %. Det uppfattas t.o.m. ibland som ett hot av USA och andra länder mot välståndet i de rika länderna att dessa 570 miljoner människor skulle få bättre handelsvillkor.

Jag vill ställa en fråga till handelsministern. Vilka verkliga förslag finns det för att göra handelspolitiken mer rättvis så att de människor som lever på mindre än en dollar om dagen också någon gång kan få nytta av att världshandeln blir alltmer globaliserad och av att vi sysslar alltmer med handel? Det måste ju också gynna alla, annars har vi ju ingen framtid som mänsklighet.

Anf. 34 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag tror att det är första gången jag kan säga att jag håller med om vartenda ord Lena Klevenås säger. Klyftorna har vuxit i världen. Fattigdomen har vuxit på ett sätt som ingen kunde förutse när GATT började för 50 år sedan.

Uppgiften för oss som sysslar med handelspolitik i dag måste ju vara att se till att denna utveckling bryts. Det viktigaste vi i de rika länderna, i EU och i Sverige kan göra är att bli generösare i handelsförhandlingarna på de varuområden där de fattiga länderna kan exportera. Det handlar om mat och kläder i första hand. Där har vi skyddat oss själva och våra egna producenter alldeles för länge och i alldeles för hög grad. Där tycker jag att vi skall skärpa oss.

Det andra som vi skall göra, och som Sverige driver mycket aktivt, är att kräva total tullfrihet och tillträde till våra marknader för allt som de allra fattigaste länderna klarar av att producera och sälja. Jag tycker att det är orimligt att de, med denna ytterst marginella produktionsförmåga, skulle utgöra ett hot mot sysselsättningen i Europa eller Nordamerika. Vi har alldeles för stränga krav på dem. Vi måste ha rättvisare regler mellan rika och fattiga länder. Detta är viktiga element för att öka den rättvisan.

Anf. 35 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Det är naturligtvis bra med rättvisa regler, men jag tycker inte att det är nog i det här fallet. Om det skall bli en rättvis konkurrens och en rättvis handel i världen måste de länder som vi har missgynnat så

*Fel! Okänt
växelargument.*

länge genom de internationella reglerna kunna få privilegier. Jag brukar jämföra med golf ibland. När man tävlar där har man handikapp om man är nybörjare. Det finns ju många exempel på att de länder i Sydostasien som har klättrat upp litet på välfärdsstegen i början skyddade sina industrier och sin inhemska produktion så att de kom över en viss tröskel.

Jag är orolig för att de här reglerna, om de nu blir på lika villkor, inte räcker för de här fattiga länderna. De måste ha fördelar. Diskuteras det några förslag som kan göra att klyftorna kan minska?

Anf. 36 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Ingen föreslår att u-länderna skall avkrävas total tullfrihet omedelbart och att de skall öppna sina marknader. Lika villkor innebär inte att tullfrihet hos oss också skall innebära tullfrihet hos dem. Jag tycker att vi skall acceptera tullfrihet för produkter från de allra fattigaste länderna utan att vi skall kräva motsvarande tullfrihet hos dem. Jag respekterar deras vilja att ha långa övergångstider så att deras industrier och andra branscher kan förbereda sig för konkurrensen. Det är orimligt och naivt att tänka sig att detta skall gå över en natt. Där tycker jag också att vi skall ha en generös inställning till de fattigaste länderna.

Jag vill dock varna för en övertro på att tullar löser problemen. Alltför många u-länder har alltför länge trott att tullarna gör att de kan låta bli att utveckla sina ekonomier. Så har det t.ex. varit i Sydamerika. När konkurrensen börjar ta fart, som nu i t.ex. Mercosurområdet, inleds en snabb teknisk utveckling. Isoleringar är inte svaret på detta, utan det är utveckling. Jag ser gärna att de får fortsätta att skydda sina utvecklande industrier under den tid detta pågår.

Anf. 37 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Jag har lyssnat på den här mycket intressanta informationen från statsrådet. Då slås man av att man får alldeles för litet information och att det finns alldeles för litet debatt i samhället om dessa handelsfrågor. Nu har vi det här tillfället och då gäller det att begränsa sig. Det finns ju väldigt mycket som man skulle kunna ställa frågor om och vilja fördjupa sig i.

Jag vill ta upp den elektroniska handeln. Det är en framtidssektor, och det är mycket viktigt att reglerna blir så fördelaktiga som möjligt för alla parter. Jag förstod att man inte har några planer på att införa tullar. Det ligger ju både i näringsens och konsumenternas intresse på många olika sätt. Men samtidigt är ju tullinkomsterna viktiga och väsentliga på andra sätt för Sverige som land. Är det inte så att det genom det här ställningstagandet kan uppstå ojämlika konkurrenssituationer beroende på var företaget ligger, dvs. om det finns inom ett lands gränser eller utomlands? Det är viktigt att man tänker på konkurrensneutraliteten mellan olika företag så att det inte uppstår olika förutsättningar beroende på var man geografiskt finns placerad.

Jag skulle vilja ha ytterligare förtydliganden om vad det här innebär för inhemska företag i förhållande till sådana som verkar utifrån in mot den svenska marknaden.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 38 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Detta var en av de frågor som väckte mest uppmärksamhet under vårt möte i förra veckan beroende på att mycket som kringgärdar den här branschen väcker allmänt intresse i dag till skillnad från det mesta andra som sker inom handelspolitiken. Faktum är att i dag finns inget land som har särskilda tullar på handel över Internet. Det vi försöker åstadkomma är att hindra uppkomsten av nya speciella skatter, tullar och regler som bromsar just den här handeln men inte annan handel. Det skall vara lika regler.

Om jag väljer att köpa en grammofonskiva över nätet eller över disk i butiken tycker jag att det skall behandlas lika, inte bättre och inte sämre. Det är detta det handlar om. Vi har enats om att inte införa några speciella extratullar på Internethandel. Det låter revolutionärt och långtgående, men faktum är att inget land planerar att införa sådana. Jag frågade många kolleger, det var kanske 100 handelsministrar där, om de kände till någon som övervägde detta. Ingen kunde berätta för mig att det fanns ett land där man övervägde detta.

Nu ger vi tydliga besked till branschen och konsumenterna om att det långsiktigt kommer att vara på det här sättet. Man kan räkna med att det förblir så. Men det gäller också att göra klart att detta inte innebär särskilda skatteprivilegier eller särskilda förmåner som gör att man genom att handla på det här sättet slipper de tullar och skatter som finns inom annan handel. Det är mycket viktigt. Det är också svaret på frågan för de länder, som faktiskt är rätt många, där tullarna har stor statsfinansiell betydelse. Lyckas vi uppnå neutralitet innebär det ju också att tullinkomsterna blir oförändrade.

Anf. 39 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! För den enskilde konsumenten som sitter hemma och väljer att handla över Internet har inte riksgrensarna, och inte ens EU-grensarna, någon betydelse. De syns ju inte. Man köper en vara där man får den till bästa pris och bästa kvalitet och på ett smidigt sätt. Detta är en handel som kommer att växa.

Men det finns ju en fara med att man gör detta så regelfritt inkomst-mässigt. Det kan ju ha bärighet på momsintäkter för Sverige som land. Jag skulle vilja få det förtydligat. Statsrådet närmade sig den frågeställningen, men inte så att jag riktigt förstod hur det skulle förhålla sig till momsen i Sverige.

Anf. 40 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Det är sant, jag begränsade mitt svar till just tullar och sådant som handelsministrar är mer intresserade av. Men den princip som jag redovisade, att det skall vara samma regler, innebär att det skall vara samma moms om jag köper en skiva på det ena sättet som på det andra sättet. Det kräver ett samarbete mellan skattemyndigheterna över gränserna. Det kräver också, om t.ex. royaltyinkomster skall betalas till artisten och till skivbolaget, att det samarbetas mellan länderna så att det inte blir fusk. Det samarbetet måste de initiera. Det pågår och det förbereds, och jag är rätt säker på att det kommer att gå ganska bra.

Det kommer alltid att finnas länder som försöker skapa skattefria öar på det här området som på bankmarknaden. Det är vår uppgift som civiliserade länder att tillsammans försöka hitta en god ordning som gör att vi inte stjälar varandras skatteunderlag.

Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Statsrådet pratar om vikten av en liberaliserad världshandel, om att vi skall få bättre och billigare varor och om att vi skall vara trovärdiga gentemot den breda allmänheten.

Jag tycker att det finns många fördelar med frihandel. Jag och mitt parti är motståndare till kvoter och till tullar som princip.

Däremot är vi emot miljödumpling. Jag skulle vilja höra hur statsrådet i internationella sammanhang driver miljöfrågorna. Han sade att miljöarbetet skärps. Men vilken linje för han egentligen när det gäller länders rätt att ställa hårdare krav?

Låt oss ta ett exempel. Om vi i Sverige förbjuder stråforkortningsmedel i jordbruket av miljö- och hälsoskäl, tycker statsrådet då att det är rimligt som princip att vi skall importera spannmål från länder där man har använt stråforkortningsmedel – i Norge, Danmark eller Ungern – och på så sätt få billigare spannmål? Det innebär ju att vi i realiteten driver något slags miljödumpling. Jag skulle vilja veta hur statsrådet ser på det här.

Anser statsrådet – och driver Sverige det – att ett land skall kunna ställa miljökrav även på produktionen? Om vi själva förbjuder någonting därför att vi är övertygade om att detta är farligt, skall vi då importera produkter där man har använt sådana insatsmedel som vi själva anser är farliga?

Anf. 42 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Sveriges linje är baserad på synen att vi gemensamt skall diskutera oss fram till regler som är lika för alla, som vi kan följa och där vi kan ha en effektiv efterlevnad. Men skall det vara gemensamt innebär det att det måste kompromissas. Vi bedriver ett opinionsbildningsarbete i den här branschen för att få bredare stöd för att öka möjligheterna att beakta miljöfaktorer i handelspolitiken.

Hittills har det varit nästan omöjligt på grund av u-ländernas motstånd. De ser det här som den rika världens försök att hitta på nya trix för att skydda sina marknader och breda ut sig för att tillgodose sina protektionistiska intressen. Det finns en mycket stark misstänksamhet från tredje världen mot USA:s och EU:s krav på det här området.

Jag noterar att på WTO-mötet var det fler talare än någonsin tidigare som uttryckte sitt stöd för att man också inom ramen för handelspolitiken måste diskutera miljöfrågor, liksom frågor om arbetsrätt och annat. Det är ett stort framsteg. Men ensamma klarar vi det inte om vi samtidigt har respekt för principen att vi skall ha gemensamma regler som vi är överens om och som vi följer. Här har vi kompromissat.

Det andra vi gör är att vi är hårt drivande i förhandlingarna om ett multilateralt investeringsskyddsavtal. Det skall vara en förbudsklausul mot miljödumpling mellan regeringar. Regeringarna skall skriva ihop sig i en kartell för att stå emot företagens krav på underbud mellan de olika

regeringarna. Vi spelas ut mot varandra med krav på att vi skall ge undantag från miljöklausulerna.

Vi har hyggliga odds för framgång på den punkten om MAI-förhandlingen i stort kan gå i mål, vilket i dag förefaller mycket osäkert.

Anf. 43 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Problemet är ju att även inom EU vill man inte genomföra att ett land går före och säger: Förbjuder vi det här skall vi inte heller importera t.ex. spannmål där man har använt stråforkortningsmedel. Inte ens inom EU gillar man den modellen.

Gemensamma regler vore bra. Det vore bra om alla länder kunde komma överens om vissa saker. Men nu är det ju inte på det sättet. Och det är då jag ställer frågan: Driver Sverige att enskilda länder skall ha rätt att ställa samma krav på hur importerade produkter är producerade som på hur varan tillverkas inom det egna landet? Gör vi inte det säger vi: Vi skall ha billiga och kanske t.o.m. bra varor, och de får gärna tillverkas på ett sätt som skadar miljön och människor i andra länder.

Det här är egentligen en djup solidaritetsfråga, och det är själva grunden för miljödumpling.

Anf. 44 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! När jag säger att vi tycker att vi skall diskutera mer miljöfrågor också inom ramen för handelspolitiken är det just sådant här det handlar om. Hittills har det varit tvärstopp. Diskussionen har knappt kunnat börja förrän många har sagt: Stopp, det här är det ingen mening med.

Eftersom besluten måste fattas i enighet har det inte varit fruktbart att föra diskussionen så långt att den har kunnat bli konkret. Det har varit uppenbart från start att det har varit en meningslös väg.

Jag tror att detta nu är på väg att ändras. Det var många goda tecken på detta, inte minst Nelson Mandelas mycket framsynta inlägg. Trots att han representerar ett u-land som traditionellt har stått på den andra sidan pratar han som en självklarhet om att vi måste diskutera kopplingen mellan handel och miljö. Det handlar ju precis om detta: Hur tas varorna fram som sedan förs fram på marknaden?

Hittills har det visat sig, i de domslut som har blivit i de paneler som löser tvister, att det sätt som varor produceras på inte har kunnat återopas när det har gällt diskussioner om import till USA, t.ex. tonfisk. Men jag ser framför mig att vi kommer att kunna göra framsteg på det här området. Men som i alla stora internationella sammanhang tar det tid.

Anf. 45 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Tullar och annan protektionism är en av de absolut viktigaste orsakerna till massfattigdom i världen. Det förhindrar mycket utveckling, det förhindrar mycket välståndsskapande. Fram till nu har i huvudsak östländer och u-länder avskärmat sig själva från världsmarknaden och har inte velat ha särskilt mycket ekonomiskt utbyte över gränserna. Nu ändras den bilden, och vi ser en öppning och en möjlighet att skapa en genuin världsmarknad för första gången i världshistorien.

Då finns det anledning till oro på den andra sidan. I i-länder ser man nu en framväxande protektionistisk opinion där man med olika förevändningar vill införa hinder för världshandeln. Min fråga till statsrådet blir då: Vad gör nu den svenska regeringen för att i den opinionsbildning som är så viktig se till att man inte under olika förevändningar försöker begränsa handeln från u-länder till i-länder? Det är ju normalt vackra motiveringar man har för att införa sådana förbud eller hinder.

Anf. 46 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag har fördelen att vara handelsminister i ett land där uppslutningen bakom grundidén om frihandel är ganska stark. Det har den effekten att det blir ganska begränsat med debatt och ett ganska begränsat allmänt intresse för politiken i fråga.

Mitt problem gäller i hög grad opinionsbildningen i andra länder. Min opinionsbildning där är begränsad till att jag kan försöka påverka kolleger. Men jag har inte för vana att lägga mig i fransk, spansk eller portugisisk inrikespolitik. Det är ofta där frontlinjerna går när det gäller Europas skydd mot import av t.ex. textilprodukter från u-länderna.

Men på den svenska arenan gör jag så gott jag kan, hur långt det nu räcker, för att sprida förståelse för att frihandel inte bara innebär att vi får fler jobb därför att vi öppnar nya marknader. Det innebär också att vi skall släppa in produkter från andra länder och kanske acceptera att en och annan bransch inte lämpar sig lika väl i Sverige som den gör i t.ex. ett u-land.

Den information jag lämnar i dag är ju ett uttryck för en vilja från regeringen att sätta handelsfrågorna mer i fokus i den allmänna debatten. Jag noterar, av det stora intresset från riksdagens ledamöter, att det är en syn som har en bredare spridning än bara till oss i regeringen. Och det är jag väldigt glad för.

Anf. 47 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Det stämmer att vi har en lång frihandelstradition i Sverige, och den har vi all anledning att slå vakt om. Med anledning av det som statsrådet sade vill jag dock anföra två saker.

Den ena är vikten av att observera att många av de debatter som rör mänskliga rättigheter, miljöfrågor, arbetsmiljöfrågor, arbetsrätt etc. ofta har till syfte att hindra handeln. Man vill under allehanda vackra motiveringar få åtgärder för att bringa ned handeln. Det är viktigt att observera detta i debatten.

Den andra saken är att det som fransmännen tycker om världshandeln faktiskt inte är fransk inrikespolitik, utan det gäller Europeiska unionens gemensamma politik. Statsrådet kan alltså med fullt förtroende och med fullt stöd kasta sig in i denna debatt och ha en ståndpunkt som omfattar såväl Sverige och Frankrike som ett antal andra länder som har en gemensam position i dessa frågor.

Det är därvidlag väldigt viktigt att den svenska rösten hörs, så att inte den protektionism som vi märker inom vissa EU-länder får göra sig bred. Man måste ta upp den fighten, och det måste ske tidigt.

Anf. 48 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag skall kanske förtydliga mig en liten smula. Jag känner inga principiella hinder för att delta i den franska handelspolitiska debatten, men jag måste i all ödmjukhet konstatera att intresset i Frankrike för vad jag tycker är ganska litet. Däremot kan jag debattera med min franske kollega i Bryssel och i bästa fall påverka honom. Det gäller dock inte bara honom. Jag tycker inte att vi skall peka ut just Frankrike.

Men också Göran Lennmarker, som har åsikter i de här frågorna, har frihet att ta upp en debatt med partivänner, med medborgare och med den allmänna opinionen också i andra länder. Det är precis så som Göran Lennmarker säger, att vi gemensamt är medborgare i en europeisk union, vars gemensamma politik vi tillsammans har ansvar för. När vi fattar beslut i Bryssel om sådant här krävs dock enighet. Opinionsen i ett land kan hindra oss från att göra framsteg som vi tycker är viktiga.

Anf. 49 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag välkomnar den här informationen i riksdagen. Jag måste för egen del tillstå att det, kanske på grund av tidigare ouppmärksamhet, blev en glad överraskning för mig när jag kom till kammaren att vi skulle få den här informationen. Det är just den typ av information som riksdagens ledamöter ofta efterlyser.

Som statsrådet väl vet har vi varit mycket kritiska i andra handelsfrågor. Jag tänker specifikt på det multilaterala investeringsavtalet, MAI. Jag undrar utifrån den korta anspelning på den diskussion om MAI som förts i det här sammanhanget på WTO:s möte: Hur fördes den diskussionen? Man har framfört synpunkten att fortsättningen av diskussionen om MAI skulle äga rum inom ramen för WTO i stället för i OECD.

Vi vet att detta ligger på is och att det kommer att ta tid. Leif Pagrotsky har i andra sammanhang pekat på de ståndpunkter som Sverige driver. Också vi från riksdagen har mycket tydligt och klart angett vilka intressen som bör styra detta.

Jag vill alltså veta hur MAI behandlades på WTO:s möte. Var MAI uppe på dagordningen? Fanns det synpunkter och krav på MAI, och i vilken mån stödde Sverige kravet på uppförande av detta på WTO:s dagordning i stället?

Anf. 50 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Innan MAI-förhandlingarna inleddes i OECD hade de varit uppe på dagordningen hos WTO:s föregångare GATT men inte kommit någon vart utan avvisats. Det var ett av skälen till att OECD och dess medlemsländer tog initiativet till att för egen del inleda förhandlingar.

Den svenska positionen är väl känd. Vi vill se ett så brett avtal som möjligt. Vi vill se en så bred uppslutning som möjligt kring alla handelsförhandlingar, och det gäller inte bara för investeringar utan också för tjänster och varuhandel. Vi vill att så många länder som möjligt deltar i förhandlingsarbetet, så att avtalet kan spegla många länders intressen och behov.

Men just nu pågår inte någon diskussion om att börja investerings-skyddsförhandlingar i WTO, utan vad som just nu pågår är en allmän

diskussion om huruvida vi om ett par år skall börja med en stor och bred runda, som omfattar allting, eller om vi inte skall det. Vi har nu bestämt att vi skall börja förbereda oss för det. Under det kommande året skall det arbetet ta sig uttryck i att vi på nästa möte om ett år skall bestämma en dagordning för det. Jag föreställer mig att frågan om MAI skall ingå eller inte då kommer upp till behandling.

Enligt det material som jag ännu har hunnit ta del av var det inget av de 132 länder som angav sina nationella positioner i Genève som krävde att WTO skulle ta upp den här frågan nu. Men även om det blir framgångsrikt i OECD, vilket vi inte kan vara säkra på vid det här laget, är det i alla fall min förhoppning men också min prognos att det kommer en fortsättning i WTO.

Anf. 51 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Min fråga gällde huruvida Sverige via Leif Pagrotsky förde fram åsikten att dessa frågor så snart som möjligt bör återfinnas på WTO:s dagordning och i första hand borde avhandlas där.

Anf. 52 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag hade tre minuter till förfogande för att i mitt inlägg avhandla alla världshandelns frågor. Jag valde att prioritera dem som jag just nämnt: handel och arbetsvillkor, handel och miljö, öppenheten i förhandlingarna, korruptionsfrågan, elektronisk handel, vikten av ett regelbaserat system som är lika för alla och ett par frågor till. Som var och en förstår klarade jag inte att göra någon heltäckande redovisning. Detta var min prioritering. Jag kunde ha gjort det på ett annat sätt, men detta är vad jag valde.

Anf. 53 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag har två frågor. Den ena är den som Eva Zetterberg nyss berörde, och jag kanske något kan få fortsätta den diskussionen.

Statsrådet hade bara tre minuter till förfogande för att lyfta fram frågorna, och det är inte mycket. Hur tänker statsrådet då i fortsättningen driva den svenska ståndpunkten för att vidga kretsen kring MAI och diskussionen med utvecklingsländer som kan komma in i processen? Det finns ju framöver tid för att verka för detta.

Den andra frågan är korruptionen, som statsrådet tog upp. Korruptionen i världshandeln är ju stor, hur stor vet vi väl inte – vi ser kanske egentligen bara toppen av ett isberg. Min fråga är: Vilka konkreta förslag och vilka effektiva instrument diskuteras för att komma till rätta med korruptionen inom världshandeln? Vilka synpunkter hade statsrådet på detta i sitt inlägg?

Anf. 54 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Vad först gäller frågan om MAI: Det som vi omedelbart gör i frågan om att vidga kretsen är att vi arbetar för att de förhandlingar som bedrivs i OECD och de diskussioner och analyser som görs skall vidgas. Fler länder skall vara välkomna till och bli intresserade av att följa diskussionerna och att delta i dem.

Vi har nått framgång i detta arbete. Vi har genomfört särskilda diskussioner i Latinamerika och i andra delar av världen. Allt fler länder följer förhandlingarna som observatörer, lämnar synpunkter och bildar sig egna uppfattningar.

Under de allra senaste dagarna har jag här i Stockholm diskuterat just detta med mina kolleger från Sydafrika och från Argentina, som har varit på besök här. Det finns ett starkt växande intresse för detta.

Inom parentes kan jag nämna att jag i måndags undertecknade ett bilateralt investeringsskyddsavtal – det skulle kanske kunna kallas ett BAI – med Sydafrikas regering, vilket i stort liknar det som vi diskuterar i Paris. Det visades från sydafrikansk sida en stark önskan om detta, och man var mycket glad över resultatet. Vi genomförde detta vid en ceremoni i Stockholm i måndags.

Vi riktar oss, som sagt, till länder som är intresserade och som vill delta. De baltiska länderna är andra exempel på detta. De länder som har hindrat den här diskussionen i WTO när vi dock inte på det här viset, utan det får bli nästa steg.

Låt mig vad gäller korruption säga att vi i OECD har skrivit under en konvention om detta. Den har underskrivits av OECD-medlemmarna och fem ytterligare länder, bl.a. Argentina. Den innebär att det skall göras till ett brott att muta också utländska tjänstemän, inte bara inhemska. Jag vädjade i mitt anförande om att alla närvarande länder skulle ansluta sig till den ganska modesta konvention som vi har förhandlat oss fram till i OECD. Vi framförde att detta bör ingå i nästa förhandling i WTO.

Anf. 55 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Jag önskar statsrådet framgång med att få med de andra i arbetet när det gäller korruptionen. Det är ett massivt jobb framöver.

Anf. 56 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Arbetet är ingalunda avslutat i och med det som är gjort i Paris. Det är en bra början. Det ökar möjligheterna att bekämpa korruptionen. Ju fler länder som ansluter sig, desto bättre är det. Men det återstår väldigt många andra saker att göra.

Jag använder mig av det vi diskuterade för en stund sedan, dvs. den internationella opinionsbildningen i ett internationellt forum. Jag har skrivit en artikel i *Herald Tribune* där jag linjerar upp hur jag tycker att det fortsatta arbetet skall bedrivas. Jag tycker bl.a. att vi skall använda oss av NGO:er, icke-statliga organisationer. Det finns på det här området en mycket bra sådan, som heter *Transparence International*, med säte i Berlin. Det är ett arbete som jag gärna lyfter fram i det här sammanhanget.

Anf. 57 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! En kritik som riktades mot det förra WTO-avtalet gällde bristen på konsumentskydd i avtalet. Jag skulle vilja fråga statsrådet i vad mån de här frågorna tas upp den här gången. Om en fri marknad skall fungera krävs det att konsumenterna också känner en viss säkerhet i marknaden – en fråga som blir än viktigare i och med den ökade In-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ternethandeln. Det gäller rätten till reklamationer, garantier, skyddet vid betalningar och annat, som kommer att bli högaktuellt. Jag tror att frihandeln kan komma att få sig en ordentlig knäck om de här frågorna inte kan lösas.

Vi ser också när det gäller de olika synpunkterna på konsumentskyddet hur exempelvis USA har agerat när det gäller hormonrester i kött, genmodifierade produkter och liknande. Jag hoppas att Sverige använder sin erfarenhet och kunskap när det gäller konsumentskyddet och för in dem i WTO-förhandlingarna också.

Anf. 58 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! I diskussionerna i Genève var denna typ av frågor inte särskilt vanligt förekommande. Diskussionen gällde, som jag sade, en mer allmän färdriktning och vilken sorts frågor vi skulle ta upp i nästa förhandling i mer allmänna termer. Många talare lyfte fram just dessa tydliga förhållanden som Inga-Britt Johansson pekar på, att om man skall ha fria marknader och fri rörlighet av varor och tjänster måste man ha någorlunda likartade regler för konsumentskydd liksom för konkurrens och annat. Hittills har man lyckats enas om regler som gör att man kan ingripa med importförbud mot varor som är hälsofarliga. Det är det vi i EU har åberopat när vi har sagt nej till hormonbehandlat kött från USA, dvs. att hälsoriskerna inte är tillräckligt klarlagda. USA godkänner inte våra argument, och det finns en mekanism för att lösa sådana tvister. Vi har här ett jätteproblem i förhållande till USA. Det är ett av våra stora problem, jämte attityden till Kuba och några andra saker.

Här ser jag framför mig att vi i nästa förhandling skall kunna gå vidare med de här reglerna, precisera dem och förtydliga dem, att vi skall skapa tydligare och klarare regler, som konsumenterna kan känna förtroende för. Jag tycker inte att de är tillräckligt bra i dag.

Anf. 59 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tror att säkerheten när det gäller garantier, reklamationer och liknande är minst lika viktig. Vi vet ju av erfarenhet, redan nu med den begränsade handeln, att människor med mindre kunskaper och mindre insikt utsätter sig för jätterisker genom att det är så lätt att beställa via Internet. De första tecknen såg vi i handeln via TV-shopen, när det exempelvis hände att lätt utvecklingsstörda med en hygglig ekonomi, som klarade de ekonomiska prövningarna, förköpte sig på mängder av varor. Där kunde ingen i princip ingripa, då det inte fanns några regler. Det här blir ännu allvarligare, med alltmer gränslös Internethandel.

Anf. 60 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag har ingen annan åsikt. Jag kan bara instämma.

När nu Internethandeln kommer och den är alldeles ny, kommer vi att upptäcka massor av områden där vår gamla lagstiftning är otillräcklig. Det är därför som det är så viktigt att vart och ett av våra länder men också gemensamt, t.ex. i WTO, noggrant följer detta och analyserar alla de erfarenheter som vi vinner, så att vi snabbt kan gripa in och göra någonting. Därför beslutade vi också i WTO att där skall bedrivas ett

analysarbete, så att vi står rustade att vid nästa möte kunna fatta sådana beslut som visar sig lämpliga.

Prot. 1997/98:115
29 maj

Anf. 61 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Det är väldigt bra att Sverige jobbar aktivt med miljöfrågan i WTO-sammanhanget. Det behövs ett mycket långsiktigt arbete. Det svenska engagemanget bara när det gäller miljöfrågan har pågått i närmare tio år. Man ser alltså hur svårt det är att ta sig fram.

Statsrådet säger nu att det är u-länderna som utgör ett hinder. Jag är inte alls förvånad. Det finns många skäl till det, men ett skäl är det sätt på vilket de blev behandlade efter Riomötet 1992. Där ställdes det ut en massa löften om stöd av olika slag till u-länderna, som i mycket ringa utsträckning har infriats. Det leder självfallet till att man sätter hårt mot hårt på olika sätt.

Hur försöker Sverige luckra upp det motstånd som finns till u-länderna? Vad bjuder vi på i förhandlingarna?

Anf. 62 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Tack för den frågan, Berndt Ekholm! Det ger mig chansen att ta upp en tråd som Göran Lennmarker också hade men som jag inte hade tid att kommentera då.

Jag tror inte att det som ligger bakom u-ländernas motstånd är att de är mindre intresserade av miljön – vilket de i och för sig i ett eller annat fall kan vara. De ser protektionistiska syften och motiv bakom i-ländernas engagemang i de här frågorna. De noterar ju vad gäller t.ex. arbetsrättsfrågor att i-ländernas intresse är koncentrerat till arbetsförhållandena i sådana branscher som exporterar till Europa och Nordamerika. Arbetsförhållandena i andra branscher är våra länder mindre intresserade av. Därför har länder som Sverige och de andra nordiska länderna, som har trovärdighet i fråga om att vilja släppa in u-ländernas varor på sina marknader, som har en frihandelstradition och som inte misstänks vara ute i protektionistiska syften, en särskild roll att spela för att driva opinion i de här frågorna. Vi misstänks nämligen inte för att vara ute i protektionistiska syften.

Men vi måste också driva opinion bland andra i-länder för att skapa förtroende hos u-länderna, genom att agera framsynt vad gäller tillträde till vår egen marknad.

Jag tror att det är fråga om en balans mellan vad vi kan uppnå på miljö- och arbetsrättsidan och vad vi själva erbjuder på områden av stor betydelse för u-länderna. Om vi inte erbjuder en sådan balanserad framgångsväg kommer de aldrig ur sitt motstånd och sin misstänksamhet att vi bara är ute efter att trycka ned de få företag som klarar av att konkurrera på våra marknader.

Anf. 63 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning till hundra procent i den frågan. Jag knöt medvetet an till Riomötet, med tanke på de löften som utställdes där, exempelvis om teknologiöverföring, om hantering av bioteknik, om uppfyllelse av alla konventioner och om bistånd. När man då ser att länderna inte lever upp till dessa löften underlättas inte kommuni-

*Fel! Okänt
växelargument.*

kationen på andra områden med u-länderna. Varför skulle de bjuda på någonting när vi inte håller de löften vi redan har ingått?

Finns det inte då anledning för Sverige att driva de här frågorna om teknologiöverföring, bistånd och andra frågor kopplat också till handelsorganisationen, som en del, parallellt med den andra sidan, som Pagrotsky tog upp?

Anf. 64 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Det viktigaste elementet i det som Berndt Ekholm pekar på, den teknologiöverföring som är nödvändig för att klara klimatmål, miljöförbättring och annat, måste ske inom ramen för biståndet. Det viktigaste för de här ländernas ekonomiska utveckling, deras förmåga att höja sig ur fattigdomen, är att de kan sälja det de lär sig att producera.

Därför är vi som är handelspolitiskt aktiva nyckelpersoner för u-länderna. Det är inte bara biståndsministrarna utan också handelsministrarna som sitter på viktiga instrument för deras ekonomiska utveckling. Jag tror att det finns en ökad samsyn om att vi genom vårt agerande som handelsministrar i väldigt hög grad påverkar miljöfrågor, arbetsrättsfrågor, frågor om korruption och, framför allt, ekonomisk utveckling i stort i u-länderna. Det manifesterades kanske tydligare än någonsin vid WTO:s 50-årsjubileum förra veckan, inte minst genom de mycket framstående ledare från tredje världen som var närvarande.

Anf. 65 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Därmed är informationen från regeringen om WTO:s andra ministermöte avslutad, och jag tackar statsrådet Leif Pagrotsky.

*Verksamheten i
Europeiska unionen
under 1997*

10 § (forts. från 8 §) Verksamheten i Europeiska unionen under 1997
(forts. UU20)

Anf. 66 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag skall försöka hålla ett kortare anförande än vad jag har noterat.

Det sägs i betänkandet att skrivelsen fyller en viktig funktion, och det håller jag med om. Det är ju därför riksdagen har skrivit in i riksdagsordningen att vi skall ha en sådan här skrivelse varje år. Vi tycker inom vårt parti att riksdagen borde använda ännu mer av sin makt för att styra regeringens beteende när det gäller EU-politiken. Vi har i vår motion och i andra sammanhang diskuterat en rad förslag för att stärka riksdagens inflytande på EU-politiken. Detta kommer att behandlas i andra sammanhang.

I det här betänkandet behandlas i första hand vårt krav på den s.k. sexveckorsregeln, som vi anser skall gälla allt material av väsentlig betydelse i såväl första som andra och tredje pelaren. I betänkandet ser det ut som om vårt krav gällde bara tredje pelaren. Man kan undra om inte utskottet läser motionerna. Yrkandet besvaras med motiveringen att regeln att förslag från kommissionen skall delges de nationella parlamenten sex veckor före beslut i ministerrådet gäller även i tredje pelaren. Det är främst inom ministerrådets egen organisation som åtgärder skall vidtas

om vi skulle få gehör för vårt förslag att även andra förslag än de som kommer från kommissionen skall komma till parlamenten sex veckor i förväg.

Vi har nyligen i samband med behandlingen av Amsterdamavtalet fått det här förslaget avslaget, så vi nöjer oss den här gången med ett särskilt yttrande.

Vi har velat att utredningen om folkstyret i Sverige skulle ta tag i frågan om lobbyismen. Utskottets skrivningar på den punkten är ganska bra, ganska optimistiska, och man tror att det här kommer att ske. I texten hänvisas det till Europaparlamentets rapport om lobbyismen och de ordningsregler som antagits i fjol.

De ordningsreglerna innebär att lobbyister registreras när de ansöker om passerkort som de har för längre tid, kanske ett år. Ledamöterna skall inte få ta emot hur stora gåvor som helst – jag tror att gränsen går vid 1 000 ecu. Moralen skall vara hög, som även utskottet påpekar. Däremot finns inga krav på att lobbyisternas inlagor till EU:s institutioner skall diarieföras och göras tillgängliga för alla, inte heller att man skall ange t.ex. i förslag som kommissionen väcker vilka inlagor från lobbyintressen som funnits med i beredningsmaterialet. Reglerna i USA för lobbyister är betydligt strängare än de vi har inom EU, och kontrollen är också skarp. Här finns alltså en hel del att göra.

På s. 7 i betänkandet formulerar utskottet meningen ”En grundläggande princip för samarbetet är att beslut skall fattas så nära medborgarna som möjligt”. Det här är något vi ofta hör. Det är, tycker jag, ett exempel på det nya Orwellska demokratispråk som växer fram i EU-politiken. Det står t.ex. inte att en grundläggande princip är att makten skall utgå från folket. Det står inte heller att folkstyret är en grundläggande princip. Det som står är att besluten skall fattas så nära medborgarna som möjligt, men *vem* som fattar besluten nämns inte. En sådan här formulering kan ju t.ex. också Saddam Hussein i Irak använda sig av genom att säga att han fattar besluten nära folket.

Det här är som jag ser det ett uttryck för en självutnämnd elitistisk uppfattning om att beslut skall fattas på ett sådant sätt att folk nästan känner att de själva har fattat besluten, utan att de egentligen har haft möjlighet att göra det. Vi har numera också en strömning bland statsbyråkrater och forskare som hävdar just att politiken skulle må väl av att tas om hand av s.k. kompetenta medborgare i stället för av folkvalda politiker. Den 4 mars när vi debatterade Riksbankens ställning var t.o.m. en ledamot, Carl B Hamilton, här i kammaren inne på liknande tankegångar. Efter 76 år av folkstyre har vi alltså nått dithän att det förs en debatt som går ut på att makten hos en viss del av aristokratin skall stärkas. Nu är det inte längre den jordägande aristokratin utan den välmeriterade byråkratiska aristokratin som Gud i sin vishet har välsignat.

Nu säger kanske någon att det som avses med att ”fatta beslut nära medborgarna” är subsidiariteten. Det som inte kan beslutas i familjen skall beslutas av kommunen, det som inte kan beslutas i kommunen skall beslutas av regering och riksdag, och det som inte regering och riksdag kan besluta om skall beslutas av EU. I Amsterdamfördraget finns emellertid inte ett endaste exempel på att något som hittills har beslutats på för hög nivå skall kunna flyttas över till en lägre. I själva verket handlar det fortfarande om att lyfta upp beslutsmakten från nationell nivå till EU-

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

nivå. Själva uttrycket ”det gemensamt uppnådda regelverket”, *l’acquis communautaire*, speglar just strävan att bygga ett regelverk som till slut skapar den fullständiga politiska unionen.

I betänkandet konstateras också att Sveriges andel av EU:s finansiering kommer att öka de närmaste åren på grund av de regelförändringar som görs. Nästa år är också infasningsrabatten slut. I den information som UD gick ut med våren 1994 hette det att nettoflödet till EU de första åren skulle bli litet. År 1995 skulle vi bidra med ungefär 400 miljoner kronor netto, och återflödet skulle vara 13,7 miljarder. Vad blev det? I den redovisning som vi fick i EU-nämnden i höstas blev det i praktiken 1,1 miljard i stället för 13,7. År 1996 skulle Sverige bidra netto med 1,4 miljarder. Det blev i praktiken 6,3. Förra året, 1997, blev det 8 miljarder i stället för som utlovats 6 miljarder. Under de tre första åren har Sverige alltså bidragit med ungefär 16 miljarder mer än vad Utrikesdepartementet trodde 1994.

I betänkandet redovisas att det inte finns statistik för hela EU-budgeten som är avläsbar och som visar hur ett enskilt land drabbas. Kommissionen har tydligen gjort en rapport om det här. Givetvis måste det gå att upprätta sådan statistik om man är intresserad. Även om det kan finnas felmarginaler måste man kunna komma ganska nära. Det är märkligt att en enskild EU-parlamentariker med relativt enkla medel har kunnat göra en analys som t.o.m. är nedbruten på kommunnivå och som han själv anser ha 80–90 % träffsäkerhet.

Sverige är ett av de länder som orimligt nog bidrar mest till EU:s gemensamma budget, trots sin ringa befolkning. Danmark, som ligger betydligt högre i den s.k. välfärdsindexen mätt i köpkraftsrelaterad BNI per capita, är nettobidragstagare från EU på grund av jordbruksstödet. Jag tycker att det är ett steg framåt att utskottet slår fast att regeringen bör eftersträva en rimligare bördefördelning.

I de kostnader för EU-medlemskapet som redovisas finns inte kostnaderna för vår egen inhemska administration och reseverksamhet med. I det här avseendet borde det gå att lägga samman åtminstone vad myndigheterna måste kosta på sig. Vi har nämnt detta i reservation 5.

Om regionalpolitiken sägs på s. 55 att regering och riksdag har mycket begränsade möjligheter att påverka den nationella stödområdesindelningen. Vi har också exempel på hur kommissionen stoppat transportstöd och utbetalningar till områden man redan godkänt därför att också stödets utformning skulle godkännas. Var finns nu alla förkämpar för regionalpolitiken, som blivit snuvade på makten över denna politik? I EU-anpassningens anda ligger man nu lågt.

Vi tycker det vore rimligt att uppdra åt regeringen att försöka få till stånd att man ändrar de här reglerna och verkligen tillämpar subsidiaritetsprincipen. Var finns löftet om att beslutet skall fattas nära folket? Vi har en reservation, nr 8, om det här problemet.

Vi har också en reservation om observatörskapet i Västeuropeiska unionen. Det börjar nog bli dags att skärpa upp den debatten ytterligare en gång. När riksdagen i rasande fart under hösten 1990 gav regeringen klartecken för att söka medlemskap i EU var det med det kända förbehållet att neutralitetspolitiken skulle bevaras. Efter bara några månader stod det klart att det inte blev något neutralitetsförbehåll i ansökan. I stället

fick man, tillsammans med de andra alliansfria staterna, förklara sin lojalitet mot fördragets skrivning om säkerhetspolitiken.

Regering och riksdag har ändå fortsatt att hävda att alliansfriheten består. Men hur skall man kunna ha ambitionen att bygga en superstat, en politisk union i Europa, med alla de gamla kolonialländerna inblandade utan att dessa kräver en gemensam armé och en gemensam försvarspolitik? Frankrike och Belgien har sedan början av 60-talet för sina intressens skull invaderat i Afrika bortåt 20 gånger.

I Tyskland konstaterade man 1992 att en upprustning av Bundeswehr måste ske därför att man skulle säkra flödena av resurser till just Tyskland. Man formulerade sig som att "upprätthållandet av den fria världshandeln och den obehindrade tillgången på marknader och råvaror i hela världen" skulle vara ett av syftena med upprustningen av Bundeswehr.

Vi har nu fått ett uppseendeväckande dokument i Europaparlamentet. Det är ett betänkande av Leo Tindemans, som är f.d. försvarsminister i Belgien. Han säger bl.a. så här i sina slutsatser i betänkandet:

"Frågan om neutralitet och alliansfrihet förefaller i detta sammanhang" – dvs. i EU-sammanhanget – "förlegad. För staterna i fråga rör det sig inte längre om att avstå från att ta ställning för det ena eller andra blocket, eftersom dessa har försvunnit. Det rör sig inte heller om att delta i en militärallians, eftersom Europeiska unionen, som sådan, inte har som främsta ambition att bli någon sådan. Som vi har sett utgör VEU en integrerad del av Europeiska unionens utveckling och kommer en dag att införlivas med den. Vad Nato beträffar, blir den alltmer en politisk och militär organisation med uppgift att upprätthålla respekten för de värden som även är Europeiska unionens, vilket den dagligen visar i f.d. Jugoslavien. Följaktligen är det följande fråga som reser sig för de neutrala och alliansfria staterna: kan man avstå då Europeiska unionens grundläggande värden hånas? I detta fall ställs frågan om de neutrala och alliansfria staternas deltagande i en gemensam säkerhets- och försvarspolitik i andra termer, vilket de själva håller på att erkänna eftersom de accepterat att Amsterdamfördraget omfattar Petersbergsinsatser."

Han slår också fast en rad andra synpunkter. Han säger att denna försvarspolitik bör bygga på principen att EU vid behov skall kunna handla oavhängigt och för att skydda sina intressen och värden. Målet med den gemensamma försvarspolitiken sägs vara att kunna skydda alla aspekter av unionens intresse, inklusive försörjningssäkerheten, när de diplomatiska instrumenten inte räcker till. Det var just det jag nämnde tidigare i samband med Bundeswehr.

Naturligtvis är också det territoriella försvaret en central tanke. Detta menar han måste bli en del av EU:s försvarspolitik.

Det här visar, tycker jag, att de neutrala och alliansfria staterna kommer att sättas under press framöver. Vi tror att det nu borde vara läge för Sverige att aktualisera att man inte ställer upp på den här politiken.

Jag yrkar bifall till reservationerna 5, 7 och 10.

Anf. 67 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag måste faktiskt begära replik, eftersom den bild som Bengt Hurtig målar upp är så dyster. Han målar upp en framtid mest av elände.

Det jag kanske reagerade mest på var det nästan absurda resonemanget när det gäller subsidiaritetsprincipen och de formuleringar som finns om att beslut skall fattas så nära människorna som möjligt. Jag menar att Bengt Hurtig förvränger hela resonemanget. Han menar att t.o.m. Saddam Hussein skulle kunna ställa upp på detta. Men, Bengt Hurtig, EU består ju av demokratier med folkvalda representanter. Vi har byggt upp ett system med representativ demokrati. Nu menar Bengt Hurtig att Folkpartiet, närmare bestämt Carl B Hamilton, skulle ha ställt upp på resonemanget om att det är en elit som skall väljas fram, att det är en aristokrati som skall styra. Alla som verkar inom den här politiska sfären är ju folkvalda representanter. Därför blir det, enligt mitt sätt att se, helt absurt när man gör sådana paralleller att t.o.m. Saddam Hussein skulle kunna ställa upp på subsidiaritetsprincipen.

Anf. 68 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Ja, vad är innebörden av att beslut skall fattas nära folket? Det kan innebära litet vad som helst. Det kan betyda att folket uppfattar att beslutet gynnar dess intressen, att folket kan identifiera sig med det. Men det säger ingenting klart om *vem* som skall fatta beslutet. Det är ju det som är grundbulten i hela folkstyrets princip: att det är folkets valda företrädare som har initiativrätten och beslutsmakten.

Vi vet att det inte är så i unionen. Där ligger monopolet på initiativrätt hos kommissionen.

Det vi diskuterade den 4 mars var att flytta beslutsmakten när det gällde viktiga delar av den ekonomiska politiken till Riksbankens direktion. Carl B Hamilton använde då formuleringen att han trodde att det var i folkets intresse att denna makt flyttades till Riksbankens direktion och gjordes mera oberoende av de politiker som av opportunistiska skäl lyssnar till folket i valrörelser osv. Jag har inte den exakta formuleringen framför mig, men detta är vad den gick ut på.

Det här känner allmänheten mycket väl av. Det är ju kommissionen som fattar beslut om viktiga delar av regionalpolitiken. Det går inte att förneka, och det säger utskottet självt.

Vi har också infört ett helt annat system när det gäller politiska frågor. Vi har haft fallet med Systembolaget, där det faktiskt är domare som har avgjort vad vi skall ha för socialpolitik i Sverige. Nu råkade det gå rätt den gången, men nästa gång vet vi inte hur det går.

Anf. 69 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det var hovsamt att Bengt Hurtig tonade ned sig litet i repliken jämfört med när han stod i talarstolen. Jag hörde inget av parallellen till Saddam Hussein längre.

Så var det frågan om att fatta beslut på rätt nivå. Vi har byggt upp ett system med kommunvalda företrädare i våra kommunfullmäktige som representerar folket. Det är inte en elit eller aristokrati. I landstinget är det samma sak. Besluten sker naturligtvis inte på stormöten där alla deltar – en gammal kommunistisk tanke, vad vet jag. Vi har riksdagen med representanter. Det är ingen elit eller aristokrati. Det är representanter som kan bytas ut den 20 september.

Jag kan hålla med om att det finns demokratiska tillkortakommanden i EU. Det är därför som Folkpartiet vill arbeta för att ge mer makt åt parlamentet.

Men återigen: Bengt Hurtig borde ta tillbaka att närhetsprincipen och subsidiaritetsprincipen, såsom de har formulerats i betänkandet, skulle vara ord som kan läggas i Saddam Husseins mun.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 70 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Det är svårt att få något grepp om vad en formulering som att beslut skall fattas nära folket innebär i statsrättslig mening. Alla diktatorer i världen kan också använda den typen av uttryck. Det avgörande är vem som har den yttersta makten.

Karl-Göran Biörsmark vet lika väl som jag att om det blir en ändrad majoritet i Sverige, innebär det inte att det går att ändra fördragets inriktning inom EU-lagstiftningen. Det måste i så fall ske en likartad politisk utveckling i hela unionen.

Problemet är att det inte finns europeiska partier på alla områden. Det finns ingen gemensam kultur, inget gemensamt språk, inga gemensamma medier.

Dessa synpunkter och analyser har förts fram av forskare på olika håll i världen. De pekar på det besvärande demokratiska underskottet och bristerna i den demokratiska beslutsprocessen som Europeiska unionen lider av. Det är det vi diskuterar här – inte kommuner och landsting. Där har vi självklart en representativ demokrati.

Anf. 71 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman och alla ni som sitter på läktaren och ni som tittar på TV! Den här debatten handlar om EU. Regeringen skall lägga fram en skrivelse varje år som behandlar EU-frågan. Jag tycker att det är märkligt att det inte finns en stavelse, inte ett ord, inte en mening, inte en antydning om det som är problemet, nämligen att demokratin eroderar. Makten flyttas allt längre bort. Det är det stora problemet.

K-G Biörsmark, folkpartist, sade litet euforiskt att det går framåt. Men åt vilket håll? Statsministern har sagt något liknande, nämligen att EU är som en gammal bensindrivna bil. Det går framåt. Det stånkar och stönar. Men framåt går det.

Låt oss ta liknelsen med den gamla förbränningsmotorn och den gamla bensindrivna bilen. Bilen gör av med mycket naturresurser, det är dålig teknik och mycket skit släpps ut i avgasröret. Den gamla bensindrivna bilen och EU är en bra bild.

Herr talman! Medlemskapet i EU kostar Sverige ungefär 20 miljarder kronor per år brutto, ca 10–11 netto. Det innebär att en tvåbarnsfamilj betalar ungefär 8 000 kr per år för medlemskapet. Det är pengar som tas från offentliga sektorn.

Vad får vi? Vi får en jordbrukspolitik som ingen vill ha. Det bör observeras noggrant i skrivelsen. Vi får en centralbyråkrati utan motstycke. Vi förhindras att gå före och ställa hårdare miljökrav när det gäller produkter. Vi kan inte ens själva besluta om huruvida vi skall förbjuda monstertjuren belgisk blå eller inte. Det är en märklig symbol för hela EU-medlemskapet.

Detta innebär naturligtvis att demokratin eroderar. Människors delaktighet minskar. Det är det som är det stora problemet med EU.

Detta beror inte på att EU i sig är fult, skamligt eller att samarbete är fult. Det beror på att EU-konceptet är byggt på det sämsta från högern och det sämsta från vänstern – frihet för kapital och en gigantisk centralbyråkrati. Detta har man lyckats smeta ihop ett koncept kring. Det är det som är EU i dag, och det är negativt.

Om detta finns naturligtvis ingenting i regeringens skrivelse och inte heller i det utskottsmajoriteten skriver i betänkandet.

Kärnan är att demokratin eroderar sakta men säkert.

Jag skall ta upp tre frågor med anknytning till våra reservationer. Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 7, 10 och 12.

Jag menar att det är orimligt att miljöfrågorna inom EU behandlas så att EU alltid får miljöörelsen emot sig. Miljöörelsen är ingen ond kraft. Miljöörelsen har både kunskap och kompetens. Lik förbaskat är man ilsken över de beslut EU fattar i miljöfrågor.

Miljögarantin har försämrats, inte förbättrats. Miljögarantin blir genom Amsterdampfödraget – EU:s nya grundlag – försämrad. En riktig miljögaranti måste innebära att varje land ges rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav, precis på samma sätt som Kalifornien och andra amerikanska delstater har rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav. Hade Kalifornien legat i EU, hade vi inte ens haft katalytisk avgasrening i dag. Kalifornien har rätt att ställa krav på att gräsklippare och trädgårdsmaskiner från år 2000 inte skall drivas med fossila bränslen. Hade Kalifornien legat i EU hade man inte fått igenom detta krav. Det märkliga är att majoriteten i Sveriges riksdag tycker att detta är helt okej. Det är helt rimligt.

Om det skall bli teknisk utveckling och utveckling på miljöområdet, måste länder och regioner ges rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav. Det är en nästan suspekt nonchalans från riksdagsmajoritetens sida att inte inse detta. Det är det som skapar dynamik i miljöarbetet. Att då behöva konstatera att USA är ett mönster i sammanhanget är pinsamt.

Nu får miljökrav på produkter inte hindra den fria rörligheten på den inre marknaden. Det är en överregel. Man skall vetenskapligt bevisa behovet av en åtgärd. Vad menas med vetenskapligt bevisa? Det innebär liken på borden. Då får man möjligtvis förbjuda någonting. Det är dåliga principer. Samtidigt ställer sig Sveriges riksdag bakom försiktighetsprincipen. Hur hänger det ihop? Inte ett ord i regeringens skrivelse och inte ett ord i utskottets betänkande.

För att få utnyttja miljögarantin måste problemet vara specifikt för det enskilda landet. Vi skulle alltså kunna förbjuda belgisk blå – monstertjuren – under förutsättning att vi svenskar mår sämre av att se på den än holländare och belgare. Det skall vetenskapligt bevisas, och det är inte lätt.

En annan av våra reservationer tar upp frågan om offentlig upphandling. Det är en av de viktigare sakerna för att få i gång en dynamisk utveckling på miljöområdet. I den offentliga upphandlingen – kommuner, landsting och stat – skall man kunna gå före och ställa hårdare miljökrav på produkterna, men även ställa krav på att de skall vara närproducerade. Det är viktigt, dels för att minska transporter och därmed mängden utsläpp, dels för att hålla i gång ett lokalt näringsliv.

Jag har en reservation i denna fråga, som naturligtvis avstyrks av majoriteten i utskottet.

Däremot vill jag ge Folkpartiet en eloge för att man ställer upp på vår reservation 17, som betonar vikten av debatt om det nya MAI-avtalet. Det är strongt av Folkpartiet på den borgerliga sidan att våga ta upp denna debatt. Det är utmärkt.

MAI-avtalet är en globaliseringens ekonomiska grundlag. I början lade regeringen locket på, och ett antal organisationer som skrev till regeringen om avtalet fick minst sagt oförskämda svar från handelsminister Leif Pagrotsky. Enligt ministern skulle Sverige om man agerade som de som motsatte sig avtalet – kristna organisationer, fackliga organisationer, solidaritetsrörelser, miljörörelser osv. – hamna i en situation som Albanien och Nordkorea.

Det har blivit bättre. Men jag tycker att reservation nr 17 är viktig. Vi skall ställa krav på regeringen att hålla debatten levande, att man hela tiden återför frågorna till riksdagen så att alla goda krafter kan se till att MAI-avtalet inte blir så uruselt som det var tänkt från början.

Anf. 72 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att både Birger Schlaug och Bengt Hurtig låter litet bittra i dag. De kan naturligtvis inte på det sätt som vi andra gör glädjas åt folkomröstningen i Danmark, vars resultat vi fick reda på i går kväll. Det visar att även medborgarna i ett land med väldigt lång erfarenhet av EU tycker att Amsterdamfördraget är okej.

Jag funderade också över en annan sak. Jag var inte hemma vid det tillfälle då debatten om Amsterdamfördraget genomfördes här i riksdagen. Jag läste protokollet i går kväll. Det var ganska intressant att konstatera att jag läste det mesta av dagens anförande från Birger Schlaug i Amsterdamdiskussionsprotokollet i går kväll. Det visar också det som vi antydde i utskottet. Dagens debatt handlar egentligen inte helt och hållet om regeringens skrivelse om vad som hände i EU under 1997, utan den är en fortsättning på Miljöpartiets och Vänsterpartiets önskan att föra Sverige ut ur EU. Argumenten är desamma. Något nytt har inte tillkommit.

Det är inte särskilt populärt med långa debatter på fredagarna. Det vet vi alla. Jag skall försöka att väldigt kort kommentera de reservationer som det har yrkats bifall till.

Den första handlar om att Folkpartiet vill ha en kompetenskatalog som utifrån närhetsprincipen skall klara ut på vilken nivå besluten skall fattas. För närvarande finns substansen när det gäller frågan om var inom EU besluten skall fattas i de olika delarna av fördraget. Vi tror nog att det är där som den skall finnas. Vi tror att det är en omöjlighet att skapa en katalog där man i varje detaljfråga kan se vilka nivåer besluten skall fattas på.

Däremot finns det ingen oenighet om att besluten skall fattas på så låg nivå som möjligt. Där är vi överens. Men vi är inte överens om att exempelvis beslut om ekonomiska styrmedel skall fattas inom EU.

Miljöpartiet kräver att miljöhänsyn tas vid offentlig upphandling. Man har en reservation. Som framgår av utskottets betänkande har regeringen tillsatt en utredning som skall se över vilka hänsyn som kan krävas vid den offentliga upphandlingen. Naturligtvis kommer miljökraven att finnas med där. Kravet på att varor skall vara närproducerade vid varje upp-

*Fel! Okänt
växelargument.*

handling ställer jag mig litet frågande till. I diskussionen med Leif Pagrotsky för bara en liten stund sedan framhölls också nödvändigheten av en handel som innebär att vi får bättre tillgång till varor och tjänster. Det står i direkt motsatsställning till kravet att varor skall vara närproducerade. Naturligtvis skall man i den offentliga upphandlingen köpa de varor som är de bästa och billigaste. Då är även miljöhänsynen inräknad.

Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet vet vad det beror på att Sverige inte har tagit tillbaka en så stor del av kostnaderna för EU-medlemskapet som man hade räknat med från början. Det beror på att vi har haft en hård budgetsanering i Sverige, som har gjort att vi inte har kunnat utnyttja de möjligheterna fullt ut.

Jag som Europavän tycker att denna ekonomiska debatt är väldigt konstig. EU är för mig inte en fråga om plus och minus i pengar. EU är för mig en fråga om att Sverige skall kunna delta i ett europeiskt samarbete som är större än de 15 länder som finns med nu. Jag vill ha dit många fler, men just nu är vi 15. Om Sverige, som är ett förhållandevis rikt land, får betala en högre nettokostnad än vad andra länder gör är det okej för min del. Det är den internationella tanken som har styrt mitt parti när det gäller önskan om att delta i EU-gemenskapen – inte att vi skall få tillbaka vartenda öre som medlemskapet kostar.

Miljöpartiet och Vänstern anser inte att miljöfrågorna har fått den behandling som de borde ha fått i EG-fördraget. Vi anser att det faktum att man skriver in i grundfördraget att alla områden skall genomsyras av miljöfrågorna är en stor framgång. På alla politikområden skall man i fortsättningen ta miljöhänsyn. Det måste vara det som är det viktiga.

Vi har egentligen inte ännu sett artikel 100 A i EG-fördraget ordentligt prövad. Jag tycker att regeringen har lyckats med de målsättningar som riksdagen skickade med under förhandlingarna under förra året.

Detsamma gäller den nationella regionalpolitiken. Det var hårda förhandlingar när vi gick med som EU-medlemmar när det gällde regionalpolitiken. Vi tyckte då att vi hade lyckats väldigt bra. Det var också det underlag som fanns med i folkomröstningen, där man godkände regeringens förhandling i det fallet.

Givetvis måste även strukturfonder och andra åtgärder förändras i samband med en utvidgning. Det tror jag att vi alla inser. Givetvis måste arbetet ske på ett sådant sätt att stödet dras in när man har lyft en landsdel via olika strukturåtgärder. Man kan inte fortsätta att dela ut stöd i all evighet bara därför att man en gång från början har ansett att just den landsdelen behöver stöd.

Jag kan berätta att jag kom hem ifrån Lissabon i förrgår. Portugiserna visade många exempel på att ett ställe hade fått stöd för länge, när andra delar av landet skulle ha behövt det bättre. Det visar på att det behövs förändringar inom denna typ av stöd. Det blir ännu viktigare ju fler länder som kommer med.

Att vi vill att kostnaderna skall minska är väl ganska naturligt. Man har kommit överens om ett tak på 1,27 %, om jag inte minns fel.

Så har vi frågan om VEU igen. Att Sverige är observatör i VEU skulle innebära att vi släpper vår alliansfrihet och att vi inte är neutrala. Vid det senaste parlamentariska VEU-mötet deltog 27 länder. T.o.m. Schweiz var närvarande och talade på mötet. Det var alltså 27 europeiska länder som träffades för att diskutera den kommande europeiska säker-

hetspolitiken. Vänstern och Miljöpartiet anser att vi skall avstå från att delta som observatörer där. Det vore väl ganska knepigt. Vi skulle alltså avstå från att framföra svenska synpunkter och försöka påverka den politik som bedrivs inom VEU därför att vår närvaro på något sätt skulle innebära att vi godkände att Europa helt plötsligt var en gemensam förvarsorganisation! Detta är ju rent nonsens!

Jag har lämnat ett förslag till VEU:s politiska kommitté, där jag har föreslagit att man i stället skall se till att fler parlamentariker får möjlighet att delta i arbetet för att se vad som händer där. Det kommer att godkännas, och jag hoppas att jag får se även Miljöpartiet där i fortsättningen. Vänsterpartiet har deltagit som suppleant.

MAI-avtalet har diskuterats här i flera omgångar. Regeringen har lovat information om hur förhandlingarna fortskrider. Man har också lovat att det skall ske en oberoende utvärdering av avtalet. Sist men inte minst är det faktiskt riksdagen som beslutar. Jag tycker att man ofta glömmer bort det faktum att det är riksdagen som har sista ordet i alla de här frågorna. Det är inte någon elit eller aristokrati som bestämmer. Men för en jänta från Jämtland, dotter till en stenarbetare, med sexårig folkskola och bakgrund som sjöman, sömmerska, städerska och piga är det ju väldigt trevligt att bli kallad aristokrat, Bengt Hurtig.

Slutligen, herr talman! Detta är sista gången jag står i kammarens talarstol, efter 16 år här i riksdagen. Det har naturligtvis varit ett oerhört stort privilegium att få vara riksdagsledamot. Jag vill tacka alla mina kamrater i det senaste utskottet, utrikesutskottet, där jag inte har suttit så lång tid, och även i de tidigare utskotten. Jag vill också tacka talmannen och de biträdande talmännen för deras sätt att leda verksamheten, och inte minst all den fantastiska personal som står till vårt förfogande i Riksdagshuset och som så generöst och vänligt hjälper oss till rätta i alla våra vardagliga bestyr.

Anf. 73 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Resultatet av folkomröstningen i Danmark var väl inte direkt oväntat. Det beredde mig inte någon större överraskning, men jag tycker ändå inte att man skall jubla och slå sig för bröstet när 45 % av befolkningen efter så många decennier av medlemskap röstar emot ett avtal där Danmark har en lång rad undantag. Det är ju ganska märkligt att situationen fortfarande är den. Det hänger ihop med att en stor del av befolkningen inte upplever att beslutsprocessen inom EU har den demokratiska kvaliteten som de önskar.

Den här debatten kommer att fortsätta – det är jag fullständigt övertygad om – att bölja fram och tillbaka i alla europeiska länder. Miljörelsen, konsumentrörelsen och fackföreningsrörelsen kommer att fundera över varför de inte får igenom sina förslag. De kommer att ta reda på hur beslutssystemet fungerar, och då kommer de att bli kritiska.

När det gäller MAI-avtalet säger Inga-Britt Johansson att det skall riksdagen ändå slutgiltigt ta ställning till. Det är naturligtvis sant. Men det vi ville här var att det skall ske ett samarbete mellan regeringen och riksdagen i själva beredningsprocessen, så att vi har ett inflytande över vilka uppgörelser som träffas när det här nya avtalet börjar bli klart. Annars får vi ju bara ta hela paketet – *take it or leave it*, heter det ju.

Intrycket är att regeringens ursprungliga tanke var att det skulle gå till på det viset. Nu har man förhoppningsvis ändrat sig. Vi får väl se fram mot den diskussion om MAI-avtalet som kommer.

Anf. 74 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Också jag är övertygad om att debatten om EU kommer att fortsätta inte bara i Sverige utan i alla länder, och det är väl det som är meningen med levande demokrati, på samma sätt som vi inför ett val har debatt om hur Sverige skall styras. Jag tycker faktiskt inte att 54–55 % för Amsterdamfördraget är en låg siffra. Verksamheten inom EU måste ju förändras och gå vidare. Alla vi som är medborgare i de länder som deltar i det här arbetet måste hjälpa till att föra EU framåt, och det gör ju också NGO:erna. Bengt Hurtig vet ju mycket väl vilket inflytande de har – man får inte kalla deras verksamhet för lobbyverksamhet – i EU:s parlament, med alla intergrupper som finns där. Jag hoppas att svenska folket deltar i högre grad i EU-arbetet. Jag tycker att det är ganska svårt att samla människor till en bredare debatt. Det handlar om enstaka frågor som blommar upp ibland, men den breda debatten om vad vi vill med EU är ganska svår att föra. Kan vi hjälpas åt att dra den framåt är mycket vunnit.

Anf. 75 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vi är överens om att vi skulle behöva ha en bredare och mer omfattande debatt. Vi hade faktiskt lagt fram ett förslag om att svenska NGO:er skulle få söka pengar för att bedriva upplysningsarbete i EU, men majoriteten avslög i realiteten det. Detta är en skillnad jämfört med Danmark, där man har kunnat åstadkomma en finansiering av frivilligorganisationernas upplysningsarbete.

Anf. 76 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det där är inte sant, Bengt Hurtig. De pengar som finns till förfogande för EU-information i Utrikesdepartementets budget kan sökas av vem som helst. Man behöver inte tillhöra ja-sidan för att ansöka om dem – det går lika bra från andra hållet.

Anf. 77 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Inga-Britt Johansson började med att säga att vi som är kritiska till EU skulle vara bittra. Inte ett dyft! Åtminstone jag är fylld av lust och tillförsikt inför valet, där vi skall driva EU-frågor så att det står härliga till – det lovar jag! Jag är dessutom ganska övertygad om att de 60 % som enligt opinionsmätningarna i dag skulle rösta nej till ett svenskt medlemskap kommer att bli ännu fler.

Sedan till hyckleriet! Vi skulle vilja ha debatt, säger Inga-Britt. Men det vill ni ju inte ha. Hade ni velat ha debatt hade ni sagt ja till en folkomröstning om Amsterdamfördraget. Då hade vi fått debatt. Men ni vågade inte ta debatten för ni trodde att svenska folket skulle rösta ”fel”, som ni menar.

Så till det litet lustiga angrepp som Inga-Britt Johansson gjorde på Miljöpartiet. Du beskrev vår reservation om rätten att styra till närproduktion vid offentlig upphandling så, att ”vid varje upphandling skall man handla nära”. Nej, det är inte det vi tycker. Vi tycker att det skall

finnas rätt till lokal närupphandling. Rätten skall finnas – inte tvånget. Jag ber att Inga-Britt Johansson tar tillbaka det eller förklarar varför hon inte tycker att kommuner och landsting skall ha den rätten.

När det gäller pengarna tycker Inga-Britt att det väl inte är så konstigt. Vi har ju haft så dålig ekonomi att vi inte har haft råd att ta hem mer pengar från EU. Det var intressant. Vi kanske har dålig ekonomi just därför att offentliga sektorn har fått punga ut med 20 miljarder kronor. När vi skulle spara på barnbidraget skulle vi spara 2,7 miljarder, på akassa, föräldraförsäkring och sjukförsäkring 5–7 miljarder och på kommuner 5–7 miljarder. Om man lägger ihop det så räcker det inte ens till medlemsavgiften till EU.

Anf. 78 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har inte den blekaste aning om hur vår budget hade sett ut om vi hade stått utanför EU. Det handlar ju inte bara om medlemsavgifterna och om vad vi tar hem. Vad jag syftade på var det faktum att vi till att börja med inte utnyttjade alla möjligheter till att få tillbaka miljöstödspengar, eftersom vi inte kunde lägga till det som vi själva behövde göra nationellt.

När det gäller närupphandlingen har jag möjligen missuppfattat reservationen. Faktum kvarstår, nämligen att det finns en utredning tillsatt som skall se vilka krav som man skall ställa vid offentlig upphandling för att bäst tillgodose de olika kraven.

För Birger Schlaug handlar debatten om EU bara om folkomröstning. För mig handlar debatten om EU, en ständigt närvarande debatt, om hur vi skall verka för att utveckla EU, vad vi vill använda medlemskapet till. Det är inte bara fråga om en pajkastningsdebatt i samband med en folkomröstning som det blev förra gången. Bl.a. Birger Schlaug talade om alla hemskheter som skulle ske med svenska folket när vi blev medlemmar i EU. Men de har såvitt jag vet inte inträffat.

Anf. 79 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Vi kan väl konstatera att de flesta i Sverige känner sig ganska lurade på alla de löften som människor på ja-sidan gav.

Beträffande närproduktion är det riktigt att det finns en utredning som ser över upphandling osv. Men det innebär ju inte att om man tycker att det är positivt att man skall kunna ta hänsyn till dessa frågor vid upphandlingen att riksdagen också ger några signaler om detta. Men det har man inte gjort. Och det beror ju på att bl.a. Socialdemokraterna alltid har varit motståndare till detta, vilket är mycket tragiskt. Det har tagits upp många andra gånger i riksdagen, som Inga-Britt Johansson vet.

Jag fick inget riktigt svar från Inga-Britt Johansson om hur hon ser på miljögarantin. Anser Inga-Britt Johansson att det är rimligt med en miljögaranti där inte varje enskilt land har rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav på produkter? Inga-Britt Johansson sade i sin replik att miljöfrågorna skall genomsyra alla beslut. Men så är det ju inte. Vi får ju inte ens behålla de förbud som vi har mot kemikalier. På Naturvårdsverket finns det långa listor på vad man skulle vilja göra och vilja föreslå men som man inte får föreslå på grund av EU:s lagstiftning.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Detta är väl ändå ett dilemma? Kan inte Inga-Britt Johansson erkänna att det är ett visst dilemma? Hon behöver inte säga att det är så hemskt illa som jag säger, men det vore så sympatiskt om någon från Socialdemokraterna kunde säga att det är ett stort dilemma, eller åtminstone ett litet dilemma.

Anf. 80 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Om man har tillsatt en utredning tycker jag inte att riksdagen skall tala om vilka resultat som den utredningen skall komma fram till. Utredningen om kraven vid offentlig upphandling skall titta på vilka krav som man skall kunna ställa.

Jag tycker att det är viktigast att miljöfrågorna behandlas på bredden inom EU och att de behandlas inom alla politikområden. Självklart skulle jag önska att vi skulle kunna gå före och ställa högre krav i en del frågor. Men vi vet också att vi inte är världsmästare i alla frågor. Det finns andra länder som har motsvarande önskemål som vi sätter oss emot. Och när det är fråga om mellanstatligt samarbete måste man kunna komma överens på ett eller annat sätt. Då innebär det att vi ibland får ge oss i en del frågor. När det gäller våra hjärtefrågor får vi se till att vi skaffar oss det underlag som behövs för att vi skall kunna få igenom dem. Det gäller t.ex. miljögarantin. Jag litar i det fallet på våra forskare och våra myndigheter så att vi kan välja ut de frågor som vi anser är viktigast och sedan driva dem.

Anf. 81 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Inga-Britt Johansson tog i sitt anförande upp det som vi skriver i reservation 1 och som rör närhetsprincipen. Vi talar där bl.a. om en kompetenskatalog. Inga-Britt Johansson menar att det är omöjligt att göra en sådan katalog. Jag kan hålla med om att det är ett svårt uppdrag och att vi antagligen aldrig kommer att nå ända fram i det arbetet. Men jag tror att det är viktigt, eftersom det stämmer till eftertanke och aktivitet just på det här området som är så viktigt och som människor uppfattar som klåfingrighet från EU:s sida. Det gäller dels naturligtvis den enskildes beslutsnivå, dels det som vi har varit inne på här tidigare, nämligen vad kommunen, regionen och staten skall kunna bestämma över. Jag tror att det är en viktig diskussion och att det är viktigt att vi kan rensa luften där och få fram någon form av kompetenskatalog. Jag tror att det skulle berika EU:s arbete. Det är därför som vi också driver den frågan hårt.

Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Utskottsmajoritetens talan har i denna debatt förts av Inga-Britt Johansson. Jag finner ingen anledning att komplettera vad hon har fört fram. Hon har väl försvarat och förklarat det ställningstagande som vi har gjort inom utrikesutskottet när det gäller verksamhetsberättelsen för den europeiska unionen.

Jag vill ta detta tillfälle i akt och framföra ett tack till Inga-Britt Johansson som har varit en mycket engagerad och god deltagare i utrikesutskottets arbete, där jag har träffat på henne, men även i andra sammanhang. Jag skulle vilja säga att hon är urexemplet på en god europé, flickan från Jämtland som på olika vägar har gått fram i livet och sedan enga-

gerat sig mycket starkt för Europas sak på många olika sätt, i EFTA, i EES-samarbetet, dvs. viktiga byggstenar på vägen fram till det EU-medlemskap som vi nu har och den vidare utvidgningen av den europeiska unionen, som jag vet är en fråga som hon känner mycket starkt för. Hon har också suttit i Europaparlamentet och varit verksam i Europarådet, en annan grundbyggsten för mänskliga rättigheter i Europa. Hon har även varit observatör i Väst europeiska unionen.

Det som hon själv sade om hur det gemensamma Europa byggs av medborgare från olika delar med olika bakgrund och som tillsammans besjålas av viljan att bygga en fredlig världsdel i frihet är intressant.

Jag vill tacka Inga-Britt Johansson och önskar henne lycka till i den fortsatta karriären.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU27

Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader (prop. 1997/98:146)

Anf. 83 CARL ERIK HEDLUND (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt tala så mycket om förslaget om förenklad avdragsrätt för pensionskostnader, som ju är rubriken på skatteutskottets betänkande 27. Det är en bra förenklingsåtgärd, som med några förändringar som utskottet har gjort har blivit ännu bättre.

I betänkandet behandlas också ett antal motioner som syftar till att förenkla för småföretagen i deras verksamhet. Det gäller både på skatteområdet och på andra väsentliga områden. De avstyrks av utskottsmajoriteten, som säger att den i och för sig är sympatiskt inställd till att göra förenklingar och förbättringar men tycker att det måste utredas ordentligt.

Herr talman! Man tycker att det är underligt att det skall vara så lätt att göra förändringar när det gäller att försvåra för företagandet. Det har vi under denna fyraårsperiod fått flera exempel på. Jag kan bara erinra om förlängningen av momsperioden och sedan de förändringar som kom efter det. Det har varit fram och tillbaka med sjuklöneperioden. Det finns flera liknande exempel.

Det är alltså svårt att genomföra förändringar och förenklingar när det är till företagets bästa. Då skall det utredas. Och när utredningen är färdig tillsätter man en ny utredning.

Ett exempel är Småföretagardelegationen, som lämnade inte mindre än 26 olika förslag. Regeringen har då litet motvilligt sagt att man kan tänka sig att genomföra fyra av dessa förslag. Men vi moderater anser att det var vettiga förslag, och vi ställer oss bakom alla 26. Det är viktigt att sätta i gång med förenklingsarbetet om småföretag och företag i allmänhet skall kunna blomstra, växa, skapa tillväxt, sysselsättning och ökat välstånd.

Prot. 1997/98:115
29 maj

*Verksamheten i
Europeiska unionen
under 1997*

*Förenklad avdragsrätt
för pensionskostnader*

Socialdemokraterna förstår nog inte innerst inne hur företagandet fungerar och hur företagare tänker. Trots många undervisande inlägg från oppositionen har man inte tagit till sig detta.

Det finns en utomordentlig reservation som jag härmed yrkar bifall till, och det är reservation nr 1.

Anf. 84 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Alla på den politiska arenan säger sig vara överens om småföretagens viktiga roll för en gynnsam utveckling i Sverige. Det är dock obestridligen så att det finns olika ambitioner för att ge förutsättningar för att detta skall kunna ske. Den lägsta ambitionen finns hos de socialistiska partierna.

Det är ändå viktigt att säga att det har hänt en del positivt även under senare år. Utöver den sänkta räntenivån, som är en nödvändig grund för ett gott företagsklimat, vill jag nämna tre exempel.

Vi har under den här perioden fått en kraftigt lindrad dubbelbeskattning för de onoterade företagen. Arbetsgivaravgifterna har sänkts, speciellt för de små företagen. Arbetsrättslagstiftningen har reformerats – i och för sig otillräckligt, men det har ändå inneburit en lättnad för de små företagen.

Jag tvekar inte att påstå att ingendera av dessa tre åtgärder hade kommit till stånd utan Centerpartiets aktiva press på regeringspartiet. Det innebär inte att vi är nöjda med det uppnådda resultatet. Vi är beredda att även fortsättningsvis medverka till väsentliga förbättringar på småföretagsområdet, och vi är öppna för samarbete med alla krafter som har denna ambition.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 85 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara tacka för Rolf Kenneryds redogörelse. Vi kan räkna med att vi efter höstens val kommer att få stöd för de förslag som vi inom Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna har lagt fram på olika områden. Välkommen!

Anf. 86 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! En kort kvittering av denna artighet: Förutsättningen är ju att vi tillsammans kan bilda den majoritet som är nödvändig. Vårt agerande under den period som vi nu är inne i har medverkat till att skapa majoriteter även på det här området.

Anf. 87 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! I detta betänkande, *Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader*, har man behandlat en del motioner från den allmänna motions tiden som vi från olika partier väckte i början på hösten med krav på förenklingar för småföretag och enskilda näringsidkare. Tidigare i år hade regeringen i sin propositionsförteckning aviserat att det skulle komma en sådan proposition. Nu har inte regeringen lagt fram någon sådan. Om det beror på bristande vilja eller på bristande förmåga låter jag vara osagt, men för landets småföretagare är det mycket beklagligt.

Man talar om detta med att sätta press, och jag tycker att regeringen har haft en press på sig att förenkla och ta bort mycket av krånglet. Pressen har kommit från enskilda näringsidkare, från olika partier och däribland Folkpartiet samt från olika näringslivsorganisationer. Men det har som sagt inte hänt någonting på den fronten. Det beklagar vi verkligen.

Om en liten företagare som inte har någon som helst finansiering utifrån och som har sitt kontor hemma inte klarar att själv deklarerat är det faktiskt något fel. Man skall ju inte behandla en liten näringsidkare som har t.ex. ett litet tjänsteföretag på samma sätt som man behandlar ett stort tillverkningsföretag. Det är från den utgångspunkten som kraven på förenklingar när det gäller både redovisning och deklARATIONER har ställts. Man borde också ta fram andra och enklare blanketter.

Vi behöver faktiskt fler arbetstillfällen i detta land och fler småföretagare, och då skall vi inte försvara för dem utan vi skall underlätta och visa att vi sätter stort värde på det arbete som de utför.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 88 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Också jag vill ta tillfället i akt och hälsa Rolf Kenneryd välkommen. Det gläder mig och många andra att attraktiviteten när det gäller kampen för småföretagarna ter sig så pass intressant att Rolf Kenneryd ansluter sig helhjärtat. Han har ju länge haft ett hjärta för detta, och jag är glad att det förstärks.

Debatten här i dag handlar just om småföretagarna och deras villkor. Det är ju inte för inte som vi från den borgerliga sidan återkommer med vår besvikelse över regeringens passivitet på det här området. Man vill inte förbättra arbetsvillkoren för småföretagen tillräckligt mycket. Det tas visserligen små steg, och det hälsar vi med glädje, men de är alltför små. Den låga räntan är en viktig förutsättning – inte tu tal om det – men det räcker inte. Det måste bli mindre administration och regelmässigt enklare för de små företagen än vad det nu är – jag talar då om enmans- och fåmansföretag som har alltför mycket krångel i dag.

En yrkesman eller yrkeskvinna som vill starta en ny verksamhet måste i praktiken vara både ekonom och jurist för att själv kunna klara att sköta företaget, och det tycker inte jag är rimligt.

Detta är naturligtvis inte enbart socialdemokraternas och regeringens fel. Vi som har tagit del i politiken har alla ett ansvar här. Men det är socialdemokraterna och en socialdemokratisk regering som nu regerar. Därför vänder vi oss emot er ovilja att göra någonting i detta sammanhang. Det är faktiskt ni som har verkställighetsansvaret.

Jag vet att socialdemokraterna av ideologiska skäl motarbetar ensamföretagare och småföretagare som inte till en början kan skapa så många arbetstillfällen. Men jag tycker att det är en knepig hållning. Ni borde också inse att varje ensamföretagare minskar belastningen på a-kassor och annan arbetslöshetsersättning i samhället. Vi skulle kunna underlätta för dem av två skäl: dels för att de själva skall kunna försörja sig och lämna plats till någon annan, dels för att de skall kunna växa till i framtiden och skapa många arbetstillfällen. Därför borde vi göra insatser för att underlätta deras start.

De pengar som frigörs från statskassan kan faktiskt användas till skola, vård och omsorg. Det borde ha varit skäl nog för att ta tag i den här frågan.

Riksdagen bör enligt vår reservation, den som vi deltar i, kräva att regeringen kommer med förslag om starkt förenklad småföretagarsmodell. Då menar jag en förenklad redovisning med mer schablonmässiga administrativa system och avgifter. Det finns en lång rad exempel på detta i den reservation som jag härmed ber att få yrka bifall till, alltså reservation nr 1.

Det finns många saker att ta tag i, men det är framför allt inställningen, viljan att undanröja passiviteten, som gör att vi yttrar oss här i dag och passar på att ta detta tillfälle. Jag hoppas att regeringens partipolitiska företrädare också kan lämna litet öppenhet för en större aktivitet i det här sammanhanget.

Anf. 89 LARS U GRANBERG (s):

Fru talman! Låt mig så här inledningsvis yrka avslag på reservationerna och bifall till hemställdan betänkandet. Låt mig också lägga till att vi, som de flesta tagit upp, i mångt och mycket är överens, skatteutskottets socialdemokrater och reservanterna, om de krav som väcks i de reservationer som vi nu behandlar.

Men vi anser att det behövs mer tid för att man på ett tillräckligt genomlyst sätt skall kunna ta ställning till en helhetsbild av vad som bör göras. Många utredningar fortgår. Vi vill avvakta resultaten. Jag tycker att det här är oansvarigt när utredningarna håller på. I betänkandet har vi bl.a. Förmånsrättskommitténs arbete som fortgår. Då tycker jag att det skulle vara oansvarigt av regeringen att lägga fram ett förslag i de här frågorna. Därför tycker jag också att man kan vänta och se vad som kommer fram i utredningarna.

I de flesta av reservationerna nämns en reformering av småföretagens deklarations- och redovisningsförfarande. Där håller vi med. Det är ett intressant uppslag som bör prövas mer ingående. Därför är det också bra att regeringen nu givit Förenklingsutredningen i uppdrag att ta en titt på ett sådant upplägg. Vi vill invänta den utredningen och se vad den kommer fram till.

Också när det gäller konsekvensanalysen i fråga om regelförändringar som berör de mindre företagen delar vi i princip uppfattningen att reformförslag, och i synnerhet mer genomgripande sådana, bör vara väl beredda. Konsekvenserna och effekterna av förändringarna på relevanta områden bör i princip vara belysta innan beslut fattas om genomförande av en reform. I vårpropositionen ställde sig regeringen bakom allmän återhållsamhet just i den här frågan.

Frågor om reglerna för sjukpenning är också uppe i reservationerna. De har just utretts av IBIS-utredningen, en översyn av inkomstbegreppet inom bidrags- och socialförsäkringssystemet. Här har man lagt fram ett betänkande. Sedermera har bara AGRA-utredningen, som arbetar med frågor som rör högkostnadsskyddet mot sjuklönekostnaderna, enbart lagt fram ett delbetänkande. Därför vill vi även här ha klart för oss var utredningen kommer att landa i slutändan.

Så är det också med andra frågor som tas upp i reservationerna. Man tog upp Förmånsrättskommittén. Även här vill vi vänta på resultat för att kunna fatta ett så bra beslut som möjligt för företagen.

När det gäller företagen och a-kassan är syftet med nya lagen, den är ju ganska fräsch och ny, att underlätta kontrollen och minska konkurrens-snedvridningen, bl.a. genom att förhindra att arbetslöshetsersättningen blir en inkomstutfyllnad för mindre lönsamma företag.

Som alla hör handlar det om en massa utredningsarbete som fortfarande pågår. Därför kommer vi med all säkerhet att få möjlighet att återkomma med ytterligare debatter rörande förenklingar för företagen och företagandet – då med betydligt bättre grund att fatta beslut på. Det är viktigt.

Sedan har jag några reflexioner över Moderaternas syn på att vi skulle ha en bristande vilja att genomföra förenklingar för företagen. Låt mig bara nämna skattekontot, där Moderata samlingspartiet röstade mot. Om man går ut i verkligheten och lyssnar av vad företagen säger om skattekontot i dag, är de allra flesta väldigt nöjda. Det är en bra förenkling. Vi har kvittningsrätten. Vi har sänkningen av skatterna för små och medelstora företag tillsammans med Centerpartiet. Vi har gjort en hel del. Men det behöver inte betyda att man skall springa i väg när utredningarna håller på och skall sammanfatta sina resultat.

Anf. 90 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Lars U Granberg redovisar ett antal utredningar som pågår, som maler sakta fram och som så småningom kommer att komma fram med ett resultat som man skall ställning till. Men det finns faktiskt utredningar som är avslutade, och som dessutom regeringen i den propositionsförteckning som vi fick i början av året angav att man räknade med att komma med en proposition om till vårriksdagen. Det gällde förenklade skattesystem för de mindre företagen. Men det har man uppenbarligen inte hunnit med.

Däremot har vi hunnit med att ha två aviseringar där vi med retroaktiv lagstiftning har förändrat inte minst för just småföretagare. Det visar, tycker jag, skillnaden i attityden. Det går väldigt fort när man skall göra försämringar, och det tar väldigt lång tid när det gäller förenklingar.

När det gäller skattekontot, som vi i och för sig inte skall debattera nu men som Lars U Granberg tog upp, lever vi uppenbarligen i två olika världar. Jag var i veckan på Företagarförbundets årsmöte. En av de mest kritiska synpunkter som kom fram där rör just den praktiska utformningen av skattekontot. Skattekontot i sig är en bra idé. Det var utformningen, med betalningstider och liknande, som vi opponerade mot. Det är ett stort problem, framför allt för de små företagen.

Och så till detta, Lars U Granberg, med att ”springa i väg”. Nej, man skall inte springa i väg. Men man kan i alla fall resa sig upp från stolen och göra *någonting* i stället för att med snigelfart genomföra de förändringar som förenklar för småföretagen. Vi måste ha en ny attityd från alla. Det räcker inte att bara säga att man månar om småföretagen. Man måste göra det i handling också. Det är handling som räknas.

Anf. 91 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Att leva i skilda världar – när jag hör moderaterna kan jag t.o.m. tro att vi lever i olika länder med tanke på deras syn på vad vi har gjort och på vad som ligger i utredningar och kommer längre fram.

Man kan exempelvis ta en titt på Moderaternas meritlista under den förra mandatperioden. Det kanske är ett litet otäckt ämne att ta upp. Jag har en artikel från Dagens Nyheter. Där påpekar Anne Wibble att den röra som rådde med budgetunderskott och allting sådant var något som var långsiktigt gynnsamt för Sverige. I denna artikel står det också om, och det är artikelförfattaren som säger det: den brist på ödmjukhet då man hade en politik som inte klarade av mötet med verkligheten.

Möjligtvis är det den verkligheten Carl Erik Hedlund befinner sig i när han är ute och får infallsvinklar om skattekontots godhet eller grymhet.

Anf. 92 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Detta yttrande från Lars U Granberg har jag svårt att ta till mig, dvs. vad den ekonomiska politiken och den finansiella kris som inte bara drabbade Sverige utan hela Europa och större delen av världen har att göra med villkoren för småföretagandet.

Om Lars U Granberg i stället hade refererat vad den borgerliga regeringen gjorde för att underlätta för de stora men framför allt för de små företagen på en rad olika områden, skulle han ha kunnat komma fram till en annan slutsats. Företagarklimatet förbättrades under denna period, trots den allmänna lågkonjunkturen. Antalet sysselsatta ökade under 1994 och fortsatte att öka tills den socialdemokratiska regeringen gjorde kraftiga återställare just på företagsområdet, och vi har fortfarande en sysselsättningsnivå som är nere på 1974 års nivå.

Vi vill se till att småföretagen inte bara får en klapp på axeln, utan att de skall få förutsättningar att utvecklas, bli större och kunna anställa fler och att vi får välstånd i det här landet i stället. Bort med köerna! Fler företag!

Anf. 93 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Carl Erik Hedlund håller alltså inte med om det som Anne Wibble sade. I artikeln, som är skriven i november 1992, står det att det förmodligen inte var tanken att den enda vägens politik skulle leda till 160 nya miljarder i budgetunderskott, 21 000 konkurser, kreditförluster i banksystemet på ytterligare 60 miljarder. Ändå hävdar finansminister Anne Wibble utan att darra på rösten att regeringen, till skillnad från en rad ansvarslösa förslagsställare, kan bedöma vad som är långsiktigt gynnsamt för Sverige. Carl Erik Hedlund säger att det har väl ingenting med företagsklimatet att göra. Ursäkta mig, men om en finansminister har inställningen att de här siffrorna är långsiktigt goda för Sverige, påverkar det indirekt företagsklimatet.

Anf. 94 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Fru talman! Lars U Granberg läser upp några spridda rader som vi över huvud taget inte kan se. De lösryckta raderna har då ingenting med Anne Wibbles syn på ett gott företagsklimat att göra, kan jag försäkra.

Liksom Carl Erik Hedlund har jag hört att många haft stora problem med skattekontot. Det har också visat sig att vår kritik var riktig, att det genomfördes för fort. Regeringen har ju fått göra förändringar som vi har beslutat här i riksdagen, och det var ju bra att man reagerade snabbt.

Det är synd att man inte har reagerat lika snabbt när det gäller att ta fram ett förenklat redovisnings- och deklarationsförfarande, för det borde man ha gett högsta prioritet. Det kan Lars U Granberg inte gärna påstå att regeringen har gjort.

Anf. 95 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att visst hade det varit bra om det hade gått snabbare, och visst hade det varit bra om vi hade kunnat presentera ett färdigt förslag rörande förmånsrätterna. Det tror jag att företagarna skulle vara intresserade av. Jag tror också att de skulle vara intresserade av att få klarhet i sjukförsäkringsdelen och i det som Isa Halvarsson tar upp, visst. Men alla som sitter i denna kammare har förmodligen också varit inblandade i utredningsarbete och vet vad som kan ske under resans gång i en utredning. Man kan stöta på finansieringsproblem, allra helst nu när de flesta utredningar också skall finansiera sina förslag. Det kanske är litet skillnad mot hur det var förr i det här huset.

Anf. 96 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Fru talman! Kan då Lars U Granberg tala om för mig vilka finansieringsproblem det har varit i pensionsförfarandet och när det gäller dessa enskilda företagare?

Anf. 97 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Det var inte det jag syftade på, utan jag tog upp att det vore bra för företagarna att få svar från en massa utredningar. Jag tog bl.a. upp Förmånsrättskommitténs utredning, som innehåller en finansieringsdel.

Svaret på Isa Halvarssons fråga är att också vi tycker att det kunde ha gått snabbare med detta. Vi ser fram emot resultatutredningens förslag.

Vi får säkert anledning att återkomma till de här diskussionerna längre fram.

Anf. 98 PER ROSENGREN (v):

Fru talman! Betänkandet handlar alltså om förenklad avdragsrätt för pensionskostnader. Ingen talare har över huvud taget berört det som egentligen är huvudtexten i betänkandet, utan alla har diskuterat de förenklingsregler som vi nu debatterar för tredje gången på ganska kort tid. För två veckor sedan hade vi en identisk reservation om förenklingar som då avslogs. Jag måste säga att jag blir litet betänksam när jag ser hur vi behandlar ärenden och hur ofta samma reservationer återkommer och sedan blir avslagna. Skillnaden denna gång är att Centern också har en reservation som går åt samma håll.

För att börja just med Centerns reservation har faktiskt Rolf Kenneryd en poäng i sin reservation. Han säger att det verkar litet märkligt att man skickar tillbaka frågan till samma utredare som en gång redan har yttrat

sig i negativ riktning. Det är ju det som regeringen har gjort i sin vårproposition.

Rolf Kenneryd säger att skiljegränsen går mellan de socialistiska partierna och de övriga partierna när det gäller förenklingar för småföretag. Jag vill då påminna Rolf Kenneryd om vad Centerpartiet har varit med om under den gångna mandatperioden när det gäller momsens och när det gäller arbetsgivarinträdet. Han säger också: Vi har minskat dubbelbeskattningen radikalt och hjälpt de allra minsta företagen. Men de allra minsta företagen fick ju betala en del av dubbelbeskattningen för aktiebolagen i och med att ni minskade möjligheten att göra avsättningar till periodiseringsfonden från 25 % till 20 %. Nu har regeringen kommit tillbaka och höjt den till 25 % för handelsbolag och enskilda firmor, men det var faktiskt ni som åsamkade de allra minsta företagen ökade kostnader i det sammanhanget. Jag välkomnar också Centern upp på vagnen när det gäller ett mer aktivt arbete för förenklingar för de allra minsta företagen, men jag tycker att Rolf Kenneryd gör litet våld på sanningen.

Sedan över till reservation 1. Det var någon här som sade att i ett enmansföretag måste man vara både ekonom och jurist. Ja, det blir ju så med de förändringar som infördes 1993 under den borgerliga regeringen, som faktiskt införde såväl räntefördelning som N6-blankett och expansionsmedelsreformer. Det var faktiskt då som det allra krångligaste tillkom.

Innan skattereformen genomfördes kunde de flesta småföretagare och jordbrukare upprätta sina deklARATIONER själva, men efter skattereformen och framför allt efter den borgerliga regeringens försvårande omintetgjordes den möjligheten. Det finns i dag ingen möjlighet för de allra minsta företagen att upprätta sina deklARATIONER själva, och för att klara av att fylla i en N6-blankett bör man nästan vara mer än ekonom.

Vi har under denna mandatperiod i många sammanhang arbetat aktivt för att genomföra förändringar och förbättringar. Det var faktiskt vårt kompromissförslag när det gäller momsinsbetalningarna som gick igenom. Vi insåg att vi var tvingade att göra någonting och lade då fram ett förslag som vi förstod skulle kunna rädda situationen.

Vi har också lagt fram konkreta förslag om att de allra minsta företagen skall slippa arbetsgivarinträdet, alltså företag med högst tio anställda, och ytterligare ett antal förslag. Vi har inte ställt oss bakom alla de 26 punkterna som småföretagsdelegationen har föreslagit, men vi står bakom en stor del av dem. En del bör man kanske utvärdera ytterligare. Vi vet också att det nu sitter utredningar som arbetar med detta.

Carl Erik Hedlund undrade varför det var så svårt att göra förändringar till det bättre när man så snabbt gör förändringar till det sämre. Jag håller med om att ni gjorde väldigt snabba förändringar till det sämre utan att över huvud taget utvärdera hur expansionsmedlen, införande av N6-blankett, positiv och negativ räntefördelning osv. skulle slå. Det gjorde ni oerhört snabbt utan att riktigt förstå vad ni gjorde. Nu har ni förstått det efter den kritik som bl.a. vi har riktat. Folkpartiet var det första partiet att svänga om från de förslag som det en gång stod bakom. Det tycker jag är positivt och bra.

Det kanske är så att det är betydligt lättare att vara i opposition och skrika och gapa och reservera sig för tredje och fjärde gången i exakt

samma fråga. När ni själva satt i regeringsställning gjorde ni inte några förenklingar eller förbättringar, utan det var precis tvärtom.

Jag har bifogat ett särskilt yttrande där jag redogör för våra synpunkter. Vi ämnar återkomma. Efter valet kanske vi kan söka allianser för att få igenom riktiga och vettiga förändringar. När utredningarna ligger på bordet kan ni vara så säkra att vi kommer att ställa upp på de förbättringar som vi anser är lämpliga i sammanhanget.

Anf. 99 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Låt mig, utan att gå in i någon grälsjuk detaljdebatt, be Per Rosengren att observera att jag påpekade att vi från Centerpartiets sida genom en konstruktiv dialog med regeringspartiet gjort det möjligt att uppnå majoritet i kammaren för ett antal för småföretagen viktiga åtgärder. Jag vill också peka på att detta inte innebär att vi i alla delar varit nöjda.

Jag vill citera Per Rosengren – det är ett språkbruk som jag annars inte skulle ägna mig åt. Han säger att ”det är betydligt lättare att vara i opposition och skrika och gapa”. Så är det förvisso.

Anf. 100 PER ROSENGREN (v):

Fru talman! Det stämmer, och jag står fast vid det. Vad jag åsyftar är att man från vissa partier återkommer med samma reservation för tredje gången inom en väldigt kort tid.

Så åter till sakförhållandet. Ni säger att ni genomfört många förbättringar. Men ni låg bakom fyra veckors sjukskrivningsperiod. Det tog väldigt lång tid innan ni ändrade det. Ni låg bakom de försämrade moms- och betalningsreglerna. Det tog väldigt lång tid innan ni insåg att vi hade rätt där. Ni begränsade möjligheten för de allra minsta företagen, enskilda firmor och handelsbolag, att göra 25 % avsättningar till periodiseringsfonder. Ni ändrade det till 20 % för att gynna aktiebolagen. När det gäller de allra minsta aktiebolagen gick ni inte med på att ge någon lättnad vid dubbelbeskattningen. Ni undantog 10 basbelopp på lönebeloppet. Det tycker jag är ett väldigt underligt sätt om man säger sig stödja de allra minsta företagen.

Anf. 101 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Jag får hänvisa till min tidigare replik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Beskattning av personaloptioner

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU26

Beskattning av personaloptioner (prop. 1997/98:133)

Andre vice talmannen meddelade att ingen talare var anmäld.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Beslut

TU11 Ny körkortslag m.m.

Mom. 1 (krav på godkänd handledare vid all privat övningskörning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

202 för utskottet

67 för res. 1

80 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 20 c, 18 fp, 16 v, 11 mp, 8 kd

För res. 1: 67 m

Frånvarande: 32 s, 13 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 14 (behörighet att köra terrängskoter)

1. utskottet

2. res. 3 (c)

Votering:

250 för utskottet

19 för res. 3

80 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 67 m, 18 fp, 16 v, 11 mp, 8 kd

För res. 3: 19 c

Frånvarande: 31 s, 13 m, 8 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 17 (tillåtelse att fortsätta köra efter omhändertagande av körkort)

1. utskottet

2. res. 5 (m, c, fp, v)

Votering:

147 för utskottet

121 för res. 5

3 avstod

78 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 1 c, 11 mp, 5 kd

För res. 5: 68 m, 19 c, 18 fp, 16 v

Avstod: 3 kd

Frånvarande: 31 s, 12 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU12 Lag om vilotid för sjömän m.m.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 3 (lag om ändring i fartygssäkerhetslagen)

1. utskottet

2. res. (v, mp)

Votering:

243 för utskottet

27 för res.

79 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 68 m, 19 c, 17 fp, 8 kd

För res.: 16 v, 11 mp

Frånvarande: 30 s, 12 m, 8 c, 9 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

UU19 Exportkontroll av vissa strategiska produkter

Mom. 4 (exportörernas underrättelseskyldighet)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

187 för utskottet

85 för res. 1

77 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 20 c, 1 fp, 16 v, 11 mp, 8 kd

För res. 1: 68 m, 17 fp

Frånvarande: 30 s, 12 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Torsten Gavelin (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (ett register över svensk krigsmateriel)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:

242 för utskottet

28 för res. 2

79 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 65 m, 20 c, 18 fp, 8 kd

För res. 2: 2 m, 15 v, 11 mp

Frånvarande: 30 s, 13 m, 7 c, 8 fp, 7 v, 7 mp, 7 kd

Gustaf von Essen och Lennart Hedquist (båda m) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Fel! Okänt
växelargument.*

UU20 Verksamheten i Europeiska unionen under 1997
Mom. 4 (unionens respektive medlemsstaternas befogenheter)

1. utskottet
2. res. 1 (fp, kd)
Votering:
243 för utskottet
26 för res. 1
80 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 130 s, 67 m, 20 c, 16 v, 10 mp
För res. 1: 18 fp, 8 kd
Frånvarande: 31 s, 13 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 8 mp, 7 kd

Mom. 14 (miljöhänsyn vid offentlig upphandling)

1. utskottet
2. res. 4 (mp)
Votering:
260 för utskottet
13 för res. 4
76 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 131 s, 69 m, 19 c, 18 fp, 15 v, 8 kd
För res. 4: 1 c, 1 v, 11 mp
Frånvarande: 30 s, 11 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 15 (Sveriges kostnader för EU-medlemskapet)

1. utskottet
2. res. 5 (v, mp)
Votering:
244 för utskottet
28 för res. 5
77 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 131 s, 67 m, 20 c, 18 fp, 8 kd
För res. 5: 1 s, 16 v, 11 mp
Frånvarande: 29 s, 13 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 18 (miljöfrågorna i EG-fördraget)

1. utskottet
2. res. 7 (v, mp)
Votering:
246 för utskottet
27 för res. 7
76 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 131 s, 69 m, 20 c, 18 fp, 8 kd
För res. 7: 16 v, 11 mp
Frånvarande: 30 s, 11 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 21 (unionens regional- och strukturpolitik)

1. utskottet
2. res. 9 (c, kd)

Votering:

246 för utskottet
27 för res. 9
76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 69 m, 1 c, 18 fp, 16 v, 10 mp
För res. 9: 19 c, 8 kd
Frånvarande: 29 s, 11 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 8 mp, 7 kd

Mom. 23 (VEU:s roll och Sveriges relation till VEU)

1. utskottet
2. res. 10 (v, mp)

Votering:

246 för utskottet
28 för res. 10
75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 69 m, 20 c, 18 fp, 8 kd
För res. 10: 1 s, 16 v, 11 mp
Frånvarande: 29 s, 11 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Mom. 27 (multilateralt investeringsavtal [MAI])

1. utskottet
2. res. 12 (v, mp, kd)

Votering:

215 för utskottet
51 för res. 12
1 avstod
82 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 66 m, 19 c, 3 fp
För res. 12: 1 s, 1 c, 15 fp, 16 v, 11 mp, 7 kd
Avstod: 1 kd
Frånvarande: 33 s, 14 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 7 mp, 7 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1997/98:115
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

*Fel! Okänt
växelargument.*

SkU27 Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader

Mom. 1

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 2 (förenklingar för småföretag och enskilda näringsidkare)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd)
3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

95 för res. 1

22 för res. 2

156 avstod

76 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

159 för utskottet

93 för res. 1

18 avstod

79 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 1 c, 16 v, 10 mp

För res. 1: 67 m, 1 c, 18 fp, 7 kd

Avstod: 18 c

Frånvarande: 29 s, 13 m, 7 c, 8 fp, 6 v, 8 mp, 8 kd

SkU26 Beskattning av personaloptioner

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium tisdagen den 2 juni.

*Försvarsmaktens
ekonomi och verksam-
het år 1998 m.m.*

13 § (forts. från prot. 113) Försvarsmaktens ekonomi och verksamhet år 1998 m.m. (forts. FöU11)

Anf. 102 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Först skall jag be att få säga ett varmt tack till Arne Andersson som har för avsikt att lämna riksdagen. Jag vill tacka för det sätt på vilket han har lett utskottets arbete. Humor och entusiasm har varit två viktiga egenskaper som har gjort arbetet lätt och trevligt. Tack Arne!

Fru talman! Försvarsmakten brottas med ekonomiska problem. En beskrivning av hur kunskaperna om problemens omfattning växt fram under förra året finns i regeringens proposition och i utskottets betänkande. Var och en kan ta del av det så sparar vi tid.

Om vi inte gör någonting kommer de ekonomiska problemen att växa och växa. Fem procents fel på femårsperioden, som Håkan Juholt nämnde i sitt anförande, kan synas ganska harmlöst. Men eftersom det totalt handlar om mycket stora belopp blir det samlade underskottet ändå alldeles oacceptabelt stort efter några år.

I onsdags diskuterade vi här kammaren hur vi skall klara sjukvården i vårt land. Pengar är även i det sammanhanget en av de viktigare resurserna. Därför måste vi helt enkelt kräva av alla myndigheter, självfallet också försvaret, att hålla sin inom givna ekonomiska ramar. Försvarsmakten förtjänar självfallet kritik för bristerna i sin planering. Kostnaderna för förbandsdriften har t.ex. regelmässigt underskattats. Riksdagen måste kunna utgå ifrån att beslutsunderlag från myndigheterna är korrekta, kontrollerade och efterlevda.

Regeringen föreslår i propositionen åtgärder för att uppnå balans i ekonomin. Åtgärderna berör bl.a. pliktutbildning, materialanskaffning och frivilligverksamhet. Ändringar i det övergripande målet för Försvarsmaktens beredskap föreslås också, vilket bl.a. medför att vissa delar av krigsorganisationen kan komma att få lägre beredskap än det s.k. ettårs-målet som gäller i dag.

Jag anser att regeringens redogörelse visar på stora brister i systemen för att såväl styra som följa upp Försvarsmaktens verksamhet. Det måste naturligtvis åtgärdas. Det innebär att Försvarsmaktens ledning och förvaltning successivt måste reformeras för att komma till rätta med dessa ständigt återkommande obalanser i planeringen. Likaså måste statsmakterna skärpa uppföljningen av Försvarsmaktens verksamhet för att medverka till en nödvändig effektivisering.

Det ärende vi nu debatterar gäller alltså vilka åtgärder som är nödvändiga för att under det här budgetåret få balans mellan de ekonomiska resurserna och verksamheten i försvaret. Det kan vi göra utan att ompröva 1996 års försvarsbeslut förutom vad gäller beredskapskravet som jag nyss nämnde. En prövning av försvarsbeslutet skall däremot ske i och med kontrollstationen 1999.

Den säkerhetspolitiska kontrollstation som är planerad har som syfte att göra en prövning av bl.a. det säkerhetspolitiska läget. Meningen är att se hur den aktuella situationen påverkar behovet, omfattningen och utvecklingen av totalförsvaret. Genom arbete med Försvarsberedningens rapport, som är mycket betydelsefull för kontrollstationen, tar samtliga riksdagspartier del i förberedelserna. Det finns starka skäl för att senarelägga den säkerhetspolitiska kontrollstationen till 1999.

Kontrollstationen är alltså bestämd i försvarsbeslutet redan i december 1996. Att i förväg tala om vad som blir resultatet av kontrollstationen, vilket reservanterna förordar i reservation nr 1, innebär att man låser sig för tidigt. Underlaget för den säkerhetspolitiska kontrollstationen 1999 måste vara brett. Det skall innehålla alternativa handlingsvägar. Kontrollstationsarbetet, och då i första hand bedömningen av det aktuella säkerhetspolitiska läget, är det som skall utgöra grund för vad som blir resultatet. Den sakpolitiska debatten får vi ta när vi har det nödvändiga underlaget.

De akuta ekonomiska problemen inom försvaret skall påverka den här processen så litet som möjligt. Målet måste vara att skapa ekonomiska förutsättningar för att kunna möta de verkliga behoven. Det finns självfal-

let alltid en risk för att det blir tvärtom. Tillsammans måste vi göra allt för att motverka ett sådant resultat.

Anslagsförordningens effekter och tillämpning har vållat mycken huvudbry. Det pågår nu en analys i Regeringskansliet om konsekvenserna av tillämpningen av anslagsförordningen. Den analysen är alldeles nödvändig. Verksamhetsneutralitet är en viktig förutsättning. Om det inte går att snabbt, tydligt och en gång för alla reda ut de här begreppen får vi hitta ett annat system som alla kan begripa, åtminstone de i riksdag, regeringen och myndigheter som har ansvaret för att ekonomin är under kontroll.

Fru talman! Moderaterna säger i reservation nr 3 om ändring av mål för Försvarsmaktens beredskap att ett beslut av den dignitet som nu föreslås riksdagen borde varit avsevärt bättre förberett. Hur skall man kunna förbereda det? Menar Moderaterna att regeringen och utskottets majoritet skulle ha förutsett att Försvarsmakten inte skulle hålla sig inom de givna budgetramarna?

Moderaterna säger också att förändringarna i beredskapen som föreslås innebär en oprövad förändring i tillämpningen av anpassningsprincipen. Så är inte fallet. Däremot kan man konstatera, som också görs i propositionen, att det är bra att det säkerhetspolitiska läget har fortsatt att förbättras. Däremot kan man inte, och skall inte heller, dra några slutliga växlar på det säkerhetspolitiska läget förrän i kontrollstationen. Den verkliga prövningen angående behovet av Försvarsmaktens beredskap skall ske i samband med kontrollstationsarbetet som inlemts och där beslut skall fattas våren 1999.

I reservation 6 yrkar fem partier på ett totalt investeringsstopp med hänvisning till att man skall vänta in ett nytt försvarsbeslut. Jag menar att ett totalt investeringsstopp inte är realistiskt. Däremot är en sänkning av gränsen för investeringar som skall underställas regeringens prövning från 20 till 10 miljoner högst rimlig. Det är viktigt att regeringen genom en sådan sänkt beloppsgräns för investeringsobjekt ökar sin uppmärksamhet kring hur olika försvarsbeslut genomförs. Reservanterna menar att det föreligger risk för att nyinvesteringar sker i en struktur som man snart kommer att lämna. Det finns alltid en fara att man investerar fel. Men därifrån till att införa ett totalt investeringsstopp är steget långt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 103 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Fru talman! Anders Svärd sade i sitt anförande att om vi inte gör någonting kommer problemen att växa och växa. Det håller jag naturligtvis med om. Problemet är att problemen växer dag för dag.

I den här repliken tänker jag inrikta mig på nya investeringar som har sin utgångspunkt i försvarsbeslutet som Anders Svärd och regeringspartiet fattade 1996. Jag vill ta ett konkret exempel.

Jag tror mig veta att Anders Svärd har besökt den flygburna signal- och radarspaningsverksamheten på Malmen. Den skall flyttas till Uppsala enligt inriktningen i försvarsbeslutet. Det innebär merkostnader på 200 miljoner.

Många partier, och t.o.m. regeringen och Anders Svärd, pratar nu om någon form av ny inriktning av beslutet redan 1999. Hur menar då An-

ders Svärd att en sådan merkostnad kan motiveras när vi inte vet om den här inriktningen håller ens fram till nästa vår?

Vad hade Anders Svärd för intryck när han besökte verksamheten på Malmen? Kommer Centerpartiet att medverka till att de 200 miljoner kronorna inte eventuellt kommer att slängas i sjön? Kommer Anders Svärd att medverka till att förhindra flyttningen?

Anf. 104 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Fru talman! Annika Nordgren och jag och många andra har lyssnat till synpunkter från Linköping och Malmen. Och det är ju så att om man lyssnar på en part och det finns olika intressen kan man få olika svar beroende på vem man lyssnar på.

Låt oss i det här fallet titta på alla faktorer som påverkade varför man fattade det beslut som Annika Nordgren pratar om och som skall genomföras, nämligen flyttningen till Uppsala. Om man tar in alla faktorer – behovet av investeringar i Uppsala respektive Malmen och möjligheten till samordningar av de olika verksamheterna – är det faktiskt ett antal miljoner billigare att genomföra det beslut som är fattat än att låta verksamheten ligga kvar i Malmen. På den punkten finns det såvitt jag kan förstå ingen som helst tvekan.

Men om man lyssnar på en sida får man alltid den mening sig till dels som man tror och hoppas är hela sanningen. Men det behöver inte vara så, Annika Nordgren. Man måste lyssna på alla. Det är det som är demokrati.

Anf. 105 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Fru talman! Det kan tyckas som om de 200 miljonerna är litet pengar i sammanhanget. Jag tog det som *ett* exempel av tyvärr många sådana här investeringar som görs nu utifrån ett beslut som en riksdagsmajoritet bestående av Centerpartiet och Socialdemokraterna fattade i december 1996.

Anders Svärd säger att det var många faktorer som påverkade det här. Vi tar då återigen den flygburna radar- och signalspaningen som exempel. Men de olika faktorerna kan ju komma att ändras i det nya försvarsbeslutet 1999. Det är precis det som är problemet med det här. Många av nyinvesteringarna kan komma att förändras, i alla fall de olika faktorer som ger den här inriktningen.

Anders Svärd talade förut i sitt anförande om behovet av olika handlingsvägar inför kontrollstationen 1999. Vi vet faktiskt inte vad de handlingsvägarna resulterar i. Då tycker jag att det är fullt rimligt att Anders Svärd och kammaren stöder t.ex. reservation 7, som handlar just om signal- och radarspaningen, eller varför inte reservation 6 som många partier står bakom där man kräver ett investeringsstopp. Det här går inte att försvara för skattebetalarna, Anders Svärd.

Anf. 106 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Fru talman! Jag tror att det möjligen är lättare att förklara för skattebetalarna än för Annika Nordgren. Hon har ju bestämt sig i den här frågan.

Åter till sakfrågan. Jag menar att det är orealistiskt, i en 40-miljardersverksamhet som totalförsvaret handlar om, att tala om ett totalt investeringsstopp ens för ett eller två år. Över huvud taget är begreppet inte användbart.

Sedan är det faktiskt så – och det tycker jag att Annika Nordgren borde känna till – att den årliga samlade besparingen av att genomföra det beslut som riksdagen har fattat ligger någonstans mellan 6 och 8 miljoner – per år! Redan 1999 inträffar en vinst i det här systemet på drygt 6 miljoner kronor. Jag menar att de årliga kostnaderna är det avgörande.

Ibland är det så – och förhoppningsvis skall det vara så ofta – att investeringar är till för effektiviseringar och för att få fram bättre verksamhet och mer effekt för pengarna. Det här är ett sådant exempel. Som sagt var, det trodde jag att Annika Nordgren kände till. Men nu gör hon det.

Anf. 107 ARNE ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Med hänsyn till den lika vänliga som lysande inledningen till Anders Svärds anförande tänkte jag inte replikera på honom. Man är ju som bekant mutbar. Dessutom är eftergiften i mitt fall inte stor. Eftersom försvarsministern och Anders Svärd förmodligen har samma politik kan jag framföra det om en liten stund till försvarsministern. Men låt mig ändå säga att polemiken med Annika Nordgren ändå var bra dum. Hon har ju rätt.

Anf. 108 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Fru talman! För att kammarens tid skall sparas skall jag inte upprepa argumenten. Samma argument skall komma Arne Andersson till del som Annika Nordgren nyss har fått.

Som sagt var: Det handlar om att genomföra en del av detta totalförvarsbeslut som innebär en besparing. Jag kan gärna erkänna att jag en gång tillhörde dem som var mycket tveksamma i den här frågan. Låt mig säga det. Därför har jag försökt så gott jag kan med hjälp av den expertis som finns att tillgå att ta fram siffrorna.

När det faktiskt visar sig att driftkostnaderna blir 6–8 miljoner kronor billigare per år är det en väsentlig besparing i en trängd ekonomi. Och då bör man genomföra investeringarna, eftersom de inte direkt belastar försvarsbudgeten och eftersom det i dag, tack var ett förtjänstfullt saneringsarbete på det ekonomiska området där Centerpartiet kraftfullt har deltagit, finns pengar för att göra investeringar utan att låna av andra.

Anf. 109 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är en stor ära för mig att få vara med i den andra delen av vår diskussion om vårt betänkande.

Jag vill börja med att också från regeringen gärna framföra ett varmt tack av uppskattning till det ordförandeskap som Arne Andersson nu lämnar. Det har verkligen funnits möjlighet till diskussion och till det samförstånd som bör vara möjligt i en demokrati som vill slå vakt om sitt folkliga försvar. Jag vill också gärna säga att det har varit en stor glädje att få ha sådana kritiska granskare som Jan Jennehag och Annika Nordgren i försvarsutskottet från regeringens utgångspunkter.

Fru talman! Bakgrunden till dagens debatt är välkänd för alla – Försvarsmaktens ekonomiska svårigheter, de s.k. svarta hålen. Den 18 december i fjol redovisade jag de uppdrag som regeringen givit till Försvarsmakten för att bringa ordning i myndighetens planering och ekonomi. Redovisningen av detta har sedan legat till grund för regeringens proposition.

Den innehöll åtgärder som leder till att ekonomin och planeringen kan komma i fas igen. Tyvärr måste jag konstatera att de åtgärder som krävs innebär ganska tuffa tag och inte önskvärda ingrepp i verksamheten, men som vi i regeringen ändå kände oss tvingade att vidta.

Jag vill i detta sammanhang upprepa vad jag sade den 18 december. Totalförsvarsbeslutet 1996 gäller fortfarande, liksom den ekonomiska ramen som där slogs fast. Om inte det säkerhetspolitiska läget kräver annat så får Försvaret inte kosta mer. Det är också min och regeringens absoluta vilja att hålla fast vid de viktiga principerna som fastställdes i det senaste försvarsbeslutet. Jag tänker då på anpassning, helhetssyn, folkförsvarstanken och försvarets internationella verksamhet.

I regeringens proposition finns en enda ”kläm” till riksdagen, med innebörden att Försvarsmaktens beredskap skall medge att utvalda delar av organisationen – i stället för som nu huvuddelen – inom ett år efter beslut skall ha uppnått full krigsduglighet. Regeringen och jag gör bedömningen – mot bakgrund av Försvarsmaktens ekonomiska obalanser – att det är det mest framsynta sättet att återskapa balansen mellan verksamhet och utgifter i Försvarsmakten.

Det säkerhetspolitiska läget just nu är gynnsamt. Detta visar inte minst försvarsberedningens delrapport från den 20 februari. Det gör att vi inte behöver ta några större risker genom att göra avkall på försvarets operativa förmåga i närtid men samtidigt behålla handlingsberedskapen längre fram. Detta konstaterar också utskottet i sitt betänkande. Utskottet delar regeringens syn att vår säkerhetspolitiska situation har förbättrats och att angreppshoten ter sig mer avlägsna samt att detta i motsvarande grad har minskat behovet av hög krigsduglighet och beredskap i nutid.

När jag läser utskottets betänkande är det ett par saker som jag vill kommentera.

För det första: När det gäller försvarsindustrin kommer regeringen i budgetpropositionen för 1999 att redovisa vilka eventuella försvarsindustriella konsekvenser som regeringens förslag till ändrade investeringsplaner och bemyndiganden får och informera om läget inför kontrollstationen. Vi kommer också att redovisa tillgängliga resultat av regeringsuppdrag som gäller försvarsindustrin.

För det andra: Utskottet har i sitt betänkande påpekat att Försvarsmakten måste stärka sin roll som arbetsgivare, i likhet med vad Riksrevisionsverket sagt. Inom Regeringskansliet bereder Försvarsdepartementet och Finansdepartementet frågan. Vi kommer att återkomma till riksdagen med en redovisning om eventuella åtgärder som kan bli nödvändiga. Jag vill dock påpeka att jag i dagsläget inte avser att föreslå att Försvarsmakten frångår sitt arbetsgivaransvar.

Fru talman! I det senaste försvarsbeslutet fördes anpassningsdoktrinen in som en förutsättning, ett grundelement, för totalförsvarets framtida utformning. Anpassningen var och är det instrument vilket vi skall an-

vända för att skapa ett flexibelt totalförsvar som väl står upp mot förutsättningarna för vår säkerhet.

Anpassning är en dynamisk syn på beredskap, ökning eller minskning av försvarsförmåga och ominriktning. Förmåga till anpassning är en central fråga i totalförsvarets planering, styrning och utformning. Anpassningsförmågan utgör grunden för den handlingsfrihet som vi eftersträvar. Anpassning till förändrade förutsättningar kan ske genom att åtgärder vidtas i hela spektrumet från kort till lång sikt.

I det korta perspektivet måste beredskap och försvarsförmåga kunna höjas snabbt. Höjningen skall kunna ske i definierade steg och vara verkställd inom ett år. Förmågan till förvarning och analys av omvärldsläget måste säkerställa att åtgärder för att höja beredskapen och öka försvarsförmågan kan påbörjas i tid. Fru talman! Jag vet också att man inom Försvarsmakten har konkreta operativa planer som väl beskriver denna möjlighet.

En säkerhetspolitisk förändring kan ofta tänkas ställa krav på snabb anpassning i vissa avseenden och samtidigt mer långsiktiga i andra. De kortsiktiga beredskapsåtgärder som vidtas för att snabbt höja den befintliga krigsorganisationens förmåga bör avvägas mot behovet av att i ett sådant läge också stärka den långsiktiga försvarsförmågan.

För att skapa tilltro till anpassningsprincipen som styrande för försvarets dimensionering och utformning anser jag att det är angeläget att utarbeta planer som på medellång sikt visar hur försvarsförmågan kan öka för att möta uppkommande hot. Det är angeläget att en planering med olika målbilder kan skapas. De skall visa vilken organisation som i stort kan bli krigsduglig på cirka fem år.

Jag kan försäkra riksdagen att på det här området arbetar både Försvarsdepartementet och Försvarsmakten intensivt med att utveckla ett bra planeringsinstrument. Målbilderna utgör ju underlag för utformandet av dagens organisation, men de utgör samtidigt en viktig planeringsgrund för en eventuell ominriktning med hänsyn till omvärldsutvecklingen.

För att utforma en kommande krigsorganisation och de produktionsresurser som behöver disponeras bör en av målbilderna för ökning av försvarsförmågan kunna vara att möta en omvärldsutveckling med iståndsatta styrkor. Tillväxten skall i så fall kunna ske genom en ökning av befintliga förbands storlek, förtätning med kvalificerad materiel, modifiering av materiel samt genom att nya förband aktiveras som krigsförband.

Jag anser inte att det är meningsfullt att ha fastställda anpassningsmålbilder och planer som omfattar längre tid än cirka fem år. Ett motiv är att en längre anpassningsperiod måste baseras på successivt fattade beslut bl.a. beroende på att vår strategi och styrkeuppbyggnad behöver justeras efter hand som ny information blir tillgänglig.

Fru talman! I försvarsbeslutet 1996 beslutade riksdagen att en utvärdering av det säkerhetspolitiska läget skall ske med jämna mellanrum. Riksdagen valde att införa återkommande säkerhetspolitiska kontrollstationer, där en fortlöpande politisk prövning skulle ske av det säkerhetspolitiska läget och dess konsekvenser för totalförsvarets beredskap, omfattning, utveckling och förnyelse.

Nästa år kommer vi att genomföra en kontrollstation – helt i enlighet med intentionerna i försvarsbeslutet. Kontrollstationen och Försvarsmaktens ekonomiska obalanser är två skilda processer. Hur vi skall utforma

vårt försvar för de framtida hoten och riskerna får inte bli ett slagträ i den ekonomiska debatten. Kontrollstationen skall bygga på grundliga säkerhetspolitiska analyser.

I det sammanhanget måste Försvarsberedningens viktiga arbete nämnas. Den kommer vid årsskiftet att lämna sin slutrapport, som sedan skall ligga till grund för regeringens bedömningar vid kontrollstationen. Regeringen har för en tid sedan givit ett antal utredningsuppdrag till delar av totalförsvarets myndigheter. Dessa uppdrag syftar till att ta fram ett fördjupat underlag inför den gedigna översyn som sker vid kontrollstationen.

Utgångspunkten är förändringarna i det säkerhetspolitiska läget. Vilka dessa är framgår av Försvarsberedningens delrapport. Vad som skall utredas är i grunden vilken alternativ försvarsorganisation, militär och civil, som vi bör inleda en utveckling mot.

Den modifiering av försvarsorganisationen som eftersträvas i alternativet skall lägga minskad vikt vid beredskap och förmåga att möta angrepp de närmaste åren och ökad vikt vid förmåga till internationell verksamhet och att kunna bidra till förmågan att möta nya typer av hot. Vi måste dock ta hänsyn till de alltjämt kvarstående behoven att långsiktigt kunna anpassa försvarsförmågan till nya villkor.

För att få fram dessa uppdrag, formulera dem m.m. har det bedrivits ett intensivt arbete inom Försvarsdepartementet och i Försvarsberedningens sekretariat. Jag anser att vi med formuleringen av dessa uppdrag ställt de rätta och relevanta frågorna för den grundliga översyn som vi har framför oss i samband med kontrollstationsarbetet. I Försvarsdepartementet kommer vi, parallellt och i samarbete med myndigheterna, att bedriva ett arbete såväl i linjeorganisationen som i ett antal särskilda arbetsgrupper för att på bästa sätt förbereda kontrollstationen.

Tiden är knapp, och det är strategiskt viktigt med en bra underbyggd kontrollstation. Jag kommer därför att ytterligare stärka departementets analyskapacitet med bl.a. forskare och militär kompetens. De kommer i första hand att placeras i Försvarsberedningens sekretariat.

Det finns ytterligare två frågor som är viktiga för helheten inför nästa år. Den första är underrättelsetjänsten, och vi kommer att få Underrättelseutredningens slutbetänkande under senare delen i år. Den andra frågan är plikten, som i första hand behandlas inom ramen för den parlamentariska pliktutredningen. Den har två år på sig, och det kommer därför inte att vara möjligt för oss att ta ställning till alla pliktfrågor i kontrollstationen. Min förhoppning är dock att det skall vara möjligt att i varje fall belysa en del principiella frågor redan då.

Fru talman! Det framtida kriget vet vi inte mycket om, men troligen kommer det att ställa andra krav på försvaret än de traditionella. Kanske måste vi skaffa oss en beredskap för *hackers*-krig i framtiden. Det är en dimension av en möjlig utveckling. En annan är samhällets motståndskraft. Jag upplever att det i dag finns en brist i kunskapen och medvetenheten om hur man klarar påfrestningar, små och stora, i samhället.

Många män och ett mindre antal kvinnor har genom åren fått utbildning i hur man uppträder i sådana situationer. Men de har blivit färre och färre. Det måste vi motverka. Vi måste stärka kunskapen om hur vi skall agera vid svåra påfrestningar. Därmed reagerar vi mer rationellt, och bidrar till den samlade värnkraften i landet.

Vi måste för att vara rustade att möta det framtida kriget eller den krigsliknande situationen förbereda oss genom ett flexibelt och anpassningsbart försvar och genom hög kompetens och hög nivå på både materiel och viss personal. Slutligen måste vi på stor bredd i samhället skapa krishanteringsförmåga.

Anf. 110 ARNE ANDERSSON (m):

Fru talman! Tack för de vänliga inledande orden. Jag kan inte tillämpa samma taktik som den som gällde Anders Svärd. Då missar jag nämligen möjligheten att få utbyta några tankar om det som vi talar om.

Försvarsministern överraskade mig kanske litet med att tala om anpassningen. Det förde vi ju på tal härom kvällen. Han talade nu om att den är ett dynamiskt instrument i det skede som man ser framför sig. Var attan ligger dynamiken i att vänta med någonting till dess att det brinner i knutarna? Det är väl ändå inte särskilt dynamiskt. Vi måste nog bli överens, försvarsministern, om att anpassningen kan vara ett instrument i den rådande situationen att hala sig fram med – men dynamik är det sannerligen inte. Med mitt synsätt är detta ett risktagande. Skall jag vara mycket vänlig kan jag säga att det möjligen är ett risktagande under kontrollerade former. Bättre är det inte!

Försvarsministern säger vidare att han och högkvarteret, om jag minns rätt, arbetar på en plan för att få grepp om hur anpassningen skall komma att fungera, hur vi skall kunna använda den och hur den skall sättas in så att den verkligen fungerar när den behövs. Det är ju bra. Men hur oändligt mycket bättre skulle det inte ha varit om vi hade haft en plan för hur det hela skall fungera innan vi tar detta förnäma instrument i bruk!

Med hänsyn till de frågor jag ställde häromdagen inser jag att jag kanske inte kan få mer svar på det här än så. Jag är ändå tacksam.

Möjligen skulle jag kunna be försvarsministern återkomma till hur det ligger till med att man inte övar med det nya förnäma materiel man har. Det var en fråga jag ställde mot slutet av mitt anförande. Återkommer försvarsministern till detta vore jag mycket tacksam.

Anf. 111 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag hade Arne Anderssons fråga från slutet av hans anförande i minnet. Jag anser att vi i verkligheten har en mycket omfattande materiell förnyelse. Det är positivt. Jag uppfattar det som att Arne Andersson också menar det.

Men jag kan inte förneka att förnyelsen blev omfattande under 1988 och 1989. Den gick så långt att det var nödvändigt att dra ned den för att över huvud taget kunna möjliggöra grundutbildning, officersutbildningar på i stort sett opåverkad nivå och – i viss begränsad mån – genomförande av repetitionsutbildningar. Jag kan alltså medge att omfattningen av materielltillförseln blev så stor att det delvis har gått ut över repetitionsutbildningarna.

Jag anser dock att det var ett acceptabelt, ehuru icke önskvärt, förhållande i ljuset av den säkerhetspolitiska situationen. Jag vill nämna att jag vid avvägningen lade stor vikt vid att officersutbildningen och skolsystemet för denna i allt väsentligt inte skulle drabbas. Den utgör nämligen

den kanske mest fundamentala grunden för den mänskliga faktorns för-
måga i vårt försvar på längre sikt.

Prot. 1997/98:115
29 maj

Anf. 112 ARNE ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag kan med betydande uppriktighet säga tack för det här inlägget. Det rymmer mycket av förståelse för de något kritiska synpunkter som kommer fram från bl.a. Moderata samlingspartiet. Det tyder på att vi ändå inte pekar alldeles rakt ut i luften, utan att det faktiskt är på det sättet som vi har sagt.

För att travestera ett gammalt och kanske slitet uttryck kan man säga: en sådan materielförnyelse till och vi är totalt förlorade. Kan vi inte öva vare sig de värnpliktiga eller officerskåren på förbandsövningar är faktisk väldigt litet vunnet med den materiella förnyelsen. Låt oss, försvarsministern, försöka komma fram till en sådan balans i den krympande organisation vi har så att detta också kan fullföljas.

Jag har också en mycket kort fråga. Det har inte nått mig – men det beror säkert på mig själv – hur försvarsministern finansierar de där tillkommande pengarna för minröjarfolket, som det fattades beslut om häromdagen. Jag har hört Perssonpengar, Messingpengar och många andra konstiga pengar ramla ut under åren. Hur skulle det vara om försvarsministern så här i slutet av perioden krönte sin krona med litet von Sydowpengar – låt vara i denna futtiga form? Det skulle ändå tyda på att den som fattar beslutet om den större pengan också säger att han tar ansvar för det hela. Vi skulle inte behöva krympa utbildningen med någon dag eller vecka i fortsättningen för att betala det som är rimligt för de här människorna.

Avslutningsvis borde det vara möjligt att vi i varje fall avseende de nordiska länderna när vi är ute gemensamt i allt väsentligt har så lika ersättning till våra soldater – både officerare och värnpliktiga – som möjligt. Den jämförelsen skall inte kunna göras och användas mot oss. Det skall inte vara trubbel innan vi kommer i väg.

Fru talman! Jag är medveten om att jag drog över tiden. Jag förstår att tillgivenheten för den här sista minuten är skänkt den gamle. För nu är det slut!

Anf. 113 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! När jag lägger upp hur vi arbetar med anpassningsdoktrinen och anpassningstänkandet menar jag att det är ett viktigt intellektuellt framsteg vi håller på att göra.

Emellertid går verkligheten delvis före doktrinen. Förra sommaren hade jag tillfälle att för regeringen få föredra anskaffningen av tredje delserien av JAS Gripen. I det anskaffningsbeslutet ligger en mycket stor del som är ett forsknings- och utvecklingssystem. Det har just den egenheten att regering och riksdag någon gång år 200X kan fatta beslut om att gradera upp Gripensystemet på mycket långtgående vis. Det är ett exempel på att vi i långa stycken *har* en anpassningspolitik. Vad jag syftar till är att skärpa vår medvetenhet om vad den innebär.

Jag vill också kort nämna något om det som Arne Andersson tog upp om minröjningsmissionen till Västsahara. Den har finansierats med bidrag från fredsfrämjande anslag under Utrikesdepartementet, fredsfräm-

*Försvarsmaktens
ekonomi och verksam-
het år 1998 m.m*

jande anslag genom Försvarsdepartementet och biståndsanslag under Utrikesdepartementet. När det visade sig att Försvarsmakten menade att resurser utöver det som varit Försvarsmaktens förslag till regeringen behövde tillföras har man bestämt att detta kommer att finansieras på följande sätt: Regeringen kommer till riksdagen att föreslå en omföring av medel från anslaget A 1 från Försvarsmakten till anslaget A 2.

Anf. 114 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Jag tänkte fortsätta där vår värderade ordförande Arne Andersson började. Det gäller anpassningsdoktrinen. Den är precis som försvarsministern sade mycket central för vår försvarspolitik.

En konkret fråga till ministern skulle kunna lyda: Vilka åtgärder kommer ministern att vidta för att planeringen av systemet med anpassning inte skall kullkastas genom ständiga förändringar? Ett svar skulle kunna bli att det naturligtvis måste vara flexibelt. Ja, det kan inte läsa mot en enda målbild, men det måste ändå vara någon form av långsiktighet i själva systemet, så att det kan bli en ordentlig demokratisk kontroll av anpassningen och vad den innebär.

De åtgärder som nu föreslås leder oavvisligen till att det behövs ytterligare resurser efter det att Försvarsbeslut 96 har sjuösatts. De som skall planera för anpassningen och konkret – så konkret det nu går – hantera de här åtgärderna inom Försvarsmakten måste ju leva i en värld som är någorlunda långsiktig.

Hur skall vi alltså kunna hantera den här anpassningsdoktrinen utifrån förändrade spelregler, sådana förändringar som har inträffat och naturligtvis kommer att inträffa? Vi måste som jag ser det sjuösätta själva systemet.

Anf. 115 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Debatten får inte ge intryck av att det saknas mycket långsiktiga strukturer i försvaret. Det vi nu har är ett antal vapenbärande system, som kommer att kunna fortleva i flera årtionden. De har en mycket lång giltighet. Ett exempel på det är självfallet JAS Gripen. Det är ett luftförsvarssystem som redan i dag har och längre fram skall kunna ha så hög effekt att det verkar krigsavhållande.

Man kan inte åta sig sådana stora system utan långvariga bindningar. Det gör att jag anser att den reservation som flera av riksdagspartierna står bakom om ett s.k. investeringsstopp på ett genuint sätt verkar hinderande på en grundkomponent i vårt försvar, nämligen introduktionen av JAS Gripen. Det är att sätta in ett stopp för de kringbyggnader som behövs för den planmässiga tillförseln och förnyelsen av vårt luftförsvar, och detta är ett exempel på hur en anpassningsprincip *inte* bör tillämpas.

Anf. 116 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att det inom totalförsvaret och framför allt Försvarsmakten finns en tilltro till anpassningsdoktrinen. När man nu minskar beredskapsförmågan kan det leda till minskad motivation för alla dem som arbetar inom Försvarsmakten, dvs. personalen. Som försvarsministern sade kan vi snabbt behöva öka vår förmåga – det kan ju trots allt ske saker i vår omvärld som gör att vi måste öka vår förmåga.

Det är därför väldigt viktigt att det finns kunskap och färdighet, att den kan bevaras och att den framför allt kan leva vidare, så att vi inte saknar någon form av kompetens den dag det behövs. Vi behöver alltså ha ett system för anpassning som är lätt mätbart. Jag tänker då inte enbart på en typ av vapensystem utan hela systemet med anpassningsdoktrinen. Hur skall vi alltså kunna behålla trovärdighet och motivation hos personalen?

Anf. 117 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! En organisation av det slag som en försvarsmakt är, ett totalförsvaret, har en viktig punkt i människors tilltro. En organisation som utbildar och övar men som lyckligtvis, kanske generation efter generation, inte träder i verksamhet är något mycket speciellt – om detta fordras en medvetenhet.

Jag anser inte att anpassningsdoktrin och tillämpning av beslut skadar den mänskliga moral som behövs inom organisationen. Jag har ändå ansett det betydelsefullt – och det är därför jag har engagerat mig gång på gång – att visa att användningen av det svenska totalförsvarets resurser, inte minst Försvarsmakten, i internationella missioner spelar just den roll som ett tidigare skarpere beredskapsläge kunde skapa hos många av Försvarsmaktens och totalförsvarets frivilliga och pliktiga. Det finns ett element av att omsorg om den internationella säkerheten går hand i hand med omsorgen om moralen och framtidstron i vårt eget totalförsvaret.

Anf. 118 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! I onsdags, när vi inledde den här debatten, kallade jag regeringens proposition för lappa-och-laga-åtgärder, och jag sade att jag saknade en helhetssyn på de åtgärder som vidtas.

En sådan sak är pliktfrågan. Det är inte trovärdigt att å ena sidan i besparingssyfte 1998 kalla in 3 500 färre pliktiga, å andra sidan tala om plikten som fundamentalt viktig för folkförankringen och dessutom lägga tilläggsdirektiv till Pliktutredningen där det slås fast att man endast i undantagsfall skall skriva in pliktiga i utbildningsreserven. Hur går detta ihop? För mig gör det inte det. Det är inte trovärdigt.

Låt mig koncentrera mig litet grand på framtiden. Miljöpartiet saknar en vital och nyskapande debatt om försvars- och säkerhetspolitiska frågor i det här landet. Det är ofta samma personer som debatter. Hur duktiga och framstående de än är efterlyser jag andra infallsvinklar än de traditionellt militära. Frågan är hur vi kommer till rätta med det inför kontrollstationen. Försvarsministern pratar om en komplettering till utredningsuppdragen, om forskare och militär kompetens till beredningen. Varför inte skicka ut beredningens säkerhetspolitiska rapport på remiss till icke-traditionella försvars- och säkerhetspolitiska debattörer och tänkare i Sverige, för att få in ett annat perspektiv? Ett sådant skulle kunna vara viktigt för att vi inte bara, som jag tror att Folkpartiet uttryckte det i sin partimotion, skall titta i backspeglarna, utan i stället titta i en kikare utan det traditionella militära rastret framför. Jag tycker att det här är viktigt, och jag undrar hur försvarsministern ser på det.

Anf. 119 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag kan gärna säga att jag tyckte det var besvärligt att fatta beslut om inskränkningar i tillämpningen av värnplikten under innevarande år, när vi fann att detta var nödvändigt. Det är en dålig logik att å ena sidan, som jag och regeringen, vara starkt engagerad för att de flesta faktiskt skall ha möjlighet att göra sin plikt och att å andra sidan tvingas fatta det här beslutet. Det skedde därför att det var svårt att genomföra andra åtgärder för att undvika ett budgetöverdrag i Försvarsmakten, åtgärder som skulle ha drabbat andra delar och med svårare konsekvenser.

I slutändan handlade det för min del i hög grad om en avvägning av vad som var viktigast – att vidmakthålla officersutbildningen med alla dess påbyggnadsskolor eller att låta bli att inkalla ca 3 600 värnpliktiga. Jag gjorde då prioriteringen att det var viktigare för framtiden att upprätthålla officerskårens professionella förmåga än att nu, i den lugna säkerhetspolitiska situation som vi befinner oss i, genomföra inkallelsen av de 3 600 pliktiga.

Jag anser att Pliktutredningen har en viktig uppgift i att å ena sidan se till att de flesta, för att inte säga i princip alla, skall kunna genomföra en militär eller civil utbildning, å andra sidan hitta former som gör detta möjligt, sett utifrån den anpassningsdoktrin där nuets beredskap kan få stå tillbaka något i förhållande till framtiden. Jag hoppas att Pliktutredningen kan hjälpa oss med att finna den avvägningen.

Anf. 120 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Jag tycker fortfarande inte att det är trovärdigt att ta med den ena handen och ge med den andra och samtidigt påstå att allting är lika viktigt.

Jag tycker inte att just inskränkningar är det som är besvärligt. Sådana tycker jag gott och väl att man kan göra. Miljöpartiet har helt andra utgångspunkter när det gäller pliktfrågan. Det som är besvärligt är att man säger att man vill utbilda så många som möjligt eftersom det är bra för folkförankringen. Jag vill påstå att det viktigaste för folkförankringen är vad man utbildas för, att det känns relevant, att man får motivation och att man får meriter av det man gör medan man utbildas – inte att så många som möjligt pressas igenom.

Jag tycker att det är viktigt med en helhetssyn inför kontrollstationen. Försvarsministern pratade förut om underrättelsetjänsten och Pliktutredningen som två viktiga hörnstenar. Vi har också ledningssystemet. Här har försvarsutskottet ett antal gånger påpekat att det måste utredas skyndsamt och med ett parlamentariskt inflytande så att även det kan vara en av grunderna inför kontrollstationen – eller det nya försvarsbeslutet, eller vad vi nu vill kalla det.

En annan sak jag vill lyfta upp, med anledning av vad jag sade tidigare, är de icke-militära bedömningarna, dvs. det nytänkande som jag efterlyser. Ett led här skulle kunna vara att få in andra säkerhets- och försvarspolitiska debattörer och tänkare i detta arbete och inte bara, som försvarsministern säger, knyta t.ex. militär kompetens till Försvarsberedningen. Jag tror att vi måste släppa många gamla föreställningar och många gamla backspeglar och titta på hur framtiden artar sig, inte minst ur ett totalförsvarsperspektiv, med de nya hot som vi måste inte bara inventera utan också reagera på.

Anf. 121 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag är tacksam över att Annika Nordgren pekade på ledningssystemet. Jag avser att se till att det blir en parlamentariskt ledd beredning av hur vi skall ha ledningen av vårt land, både dess försvarsmakt och dess totalförsvar, under höjd beredskap och krig. Det är en komplex fråga, och jag tror att det kommer att ta sin tid. Försvarsdepartementet håller dock på med ett förberedande arbete som skall göra det möjligt för riksdagens företrädare att på ett viktigt sätt delta i framväxten av ett modernt ledningssystem i vårt land.

När det sedan gäller de värnpliktigas känslor av motivation kan jag säga så här: Om det är någonting jag möter ute på våra förband är det att de värnpliktiga är mycket positiva till sin tjänstgöring. Jag möter både enskilda individer och företrädare för de värnpliktiga som gång på gång ger den saken till känna. Plikten har alltså ett omfattande stöd, särskilt när man kan erbjuda bra utbildningar. Jag har också till min stora glädje sett att det finns en modern, innovativ debatt och faktiskt även försöksverksamhet inom både det militära och det civila försvaret som jag tror kommer att göra utbildningarna mer meningsfulla och dessutom effektivare än vad de kanske har varit under tidigare förlopp.

Låt mig också säga att jag är öppen för att Försvarsberedningen låter andra typer av debattörer, kanske framför allt forskare och samhällsvetare, få arbeta med de säkerhets- och försvarspolitiska frågeställningarna. Vi hade för en tid sedan ett seminarium i Försvarsberedningen då jag hade mycket intressant att lyssna på. Jag förstod också av forskarna att de gärna står till förfogande för den typen av expertrapporter, och jag hoppas att vi skall kunna hitta en form för det under den kommande arbetsperioden. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

14 § Förändrad styrning av Försvarsmakten, m.m.

*Förändrad styrning av
Försvarsmakten, m.m.*

Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU10

Förändrad styrning av Försvarsmakten, m.m. (prop. 1997/98:83)

Anf. 122 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! Egentligen är det ju skräp att vi står här och träter om något som jag tror att vi i huvudsak är överens om. Utskottet ger i dagens betänkande regeringen bakläxa i en hel del avseenden. Betänkandet om förändrad styrning av Försvarsmakten beskriver i första hand vad som saknas i regeringens förslag, inte förtjänsterna med det. Att sedan utskottets majoritet landar på bifall beror nog mera på att man är just den majoritet som utgör regeringsunderlaget. Något sakligt skäl att ge regeringen i det närmaste *carte blanche* för att återkomma med förslag i ärendet är svårt att hitta.

Regeringens förslag är nämligen inte mycket till förslag. Ett första utkast eller en idéskiss är en bättre beskrivning av det man har lagt fram för

*Fel! Okänt
växelargument.*

riksdagen. En skrivelse till riksdagen där man redovisade sina högst preliminära tankar eller bara en föredragning i försvarsutskottet hade nog varit mer på sin plats i detta tidiga skede.

Vad regeringen berättar om styrningen av Försvarsmakten är tämligen luddigt. Det löser inte i sig de avgörande problemen i relationen mellan riksdag och regering å ena sidan och Försvarsmakten å den andra, och inte heller de som finns mellan riksdag och regering.

Styrningen av Försvarsmakten är ingen enkel fråga. Just därför är det allvarligt att regeringen lägger fram en proposition som är så uppenbart ofärdig. Ingen kan säga emot de till hälften tänkta tankar som där presenteras, men ingen kan heller med säkerhet säga vare sig hur det blir eller om det blir ett bättre fungerande besluts- och därmed styrsystem.

Vad innehåller då regeringens förslag? Jo, en förändring av nuvarande programstyrning till en styrning av Försvarsmaktens verksamhetsområden. Ett enigt utskott har tidigare på moderat initiativ ifrågasatt just styrningen i programtermer, detta trots att programmen tillkom för att man skulle kunna styra Försvarsmaktens verksamhet mer i krigsförbandstermer i stället för att som för styra t.ex. utbildning och materielanskaffning försvarsgrensvis.

Jag förutsätter att styrningen i krigsförbandstermer skall fortsätta. Utskottet förutsätter enigt att riksdagen skall fatta beslut om det militära försvarets krigsorganisatoriska utveckling. Hur detta skall kombineras med styrningen i verksamhetsområden vet ännu ingen. Att riksdagen bär ansvaret att besluta om vilka uppgifter och vilken ambitionsnivå i olika avseenden som det militära försvaret skall ha är självklart. Hur detta skall gå till har dock inte regeringen gjort klart i den här propositionen.

Ytterligare en punkt är att utskottet förutsätter att styrningen av grundorganisationen skall kunna ske som förut. Inte heller här är kopplingen till verksamhetsområdena klargjord. Och hur skall effektiviteten i grundorganisationen styras och utvärderas i det nya systemet? Inte heller det står klart.

Utskottet har – och detta är kanske det viktigaste – nu för andra gången efterlyst en närmare redovisning av de operativa principerna, en värdering av Försvarsmaktens styrka och svagheter samt ett därpå baserat förslag till vilka operativa försvarsförmågor i olika avseenden som bör prioriteras högre respektive lägre. Hur detta glapp skall hanteras i en förändrad styrning av Försvarsmakten finns heller inte med i regeringens förslag.

I ett läge där ingen är på det klara med vad som faktiskt kommer att bli resultatet av riksdagens beslut borde majoriteten tänka efter ännu en gång. Varför inte i stället ge regeringen en ordentlig bakläxa också formellt? Reellt är den ju redan given med alla de tillägg och påpekanden som vi har gjort i betänkandet. Varför inte låta riksdagen ta ställning till ett sammanhållet förslag som inte bara presenterar en del av de avsedda förändringarna utan en helhet?

I en fyrpartireservation läggs avsevärd tyngd vid just detta rimliga krav. Det borde vara en självklarhet att riksdagen vet vad den fattar beslut om.

Att det skulle vara så bråttom att förändra styrningen av Försvarsmakten att det absolut måste ske redan i samband med höstens budgetpropo-

sition kan nog ingen annan förstå än den som sökt ett sista halmstrå bland de fåtaliga argumenten.

Borde inte det rimliga vara att vänta tills det föreligger ett sammanhållet förslag – ett förslag som tar hänsyn, och där vi har säkerställt att dessa hänsyn tas, till alla de tillägg och synpunkter som riksdagen kommer att klubba när detta ärende avgörs? Borde inte det rimliga vara att börja implementera ett system först när man vet vad det innehåller? Vore det inte dessutom extra rimligt att sätta ett sådant nytt styrningssystem i sjön i samband med den ominriktning av försvaret som kommer under våren 1999, oavsett om vi kallar det försvarsbeslut eller inte?

Fru talman! Det är en högst rimlig begäran att riksdagen skall få veta vad den fattar beslut om. I dagens ärende kan ingen hävda att så är fallet. Därför bör utskottets och därmed också regeringens förslag avslås till förmån för ett uppdrag till regeringen att återkomma när frågan är färdigberedd. Först då kommer riksdagen att veta vad den fattar beslut om.

Jag inskränker mig för tids vinnande till att yrka bifall till fyrpartireservationen, reservation 2 till försvarsutskottets betänkanden nr 10. Jag står dock självfallet i lika stor utsträckning bakom reservation 1, som substantiellt redan diskuterats i föregående ärende.

Anf. 123 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Regeringens proposition, som ligger till grund för betänkandet vi diskuterar i dag, motsvarar inte de krav man både kan och bör ställa på regeringen. Försvarsutskottet har vid upprepade tillfällen uttalat sig om behovet av ett mera omfattande beslutsunderlag om bl.a. försvarets operativa förmåga och dess prioriteringar, målstyrning och resultatredovisning samt för riksdagens ställningstagande till utveckling och anskaffning av försvarsmateriel.

Det betänkande vi diskuterade alldeles nyss är ett alldeles utmärkt pedagogiskt exempel på behovet av det vi diskuterar just nu, nämligen ökad möjlighet för riksdagen att faktiskt styra.

Faktum är att fyra av riksdagens partier i en gemensam reservation uttrycker att propositionen endast kan ses som ett första utkast. Inriktningen är inte fel i princip, måhända, men osäkerheten om var den kommer att landa gör att det är omöjligt att säga okej nu. Saken blir inte bättre av att propositionen är nästan omöjlig att förstå. Det är litet spridda funderingar, som säkert är välvilliga, men som knappast är möjliga att ta ställning till.

Den viktigaste frågan som jag inte tycker att regeringen kommer till rätta med i propositionen är glappet mellan den säkerhetspolitiska analysen, den militärstrategiska bedömningen och förslagen till den militära krigsorganisationen. Det har utskottet konstaterat i ett tidigare betänkande om styrning och uppföljning av totalförsvaret.

Utskottet ansåg att det behövs en redovisning för riksdagen om hur och efter vilka principer försvaret är tänkt att föras och varför krigsorganisationen blir utformad på det sätt regeringen föreslår.

Utskottet efterlyste en närmare redovisning av de operativa principerna, en värdering av Försvarsmaktens styrka och svagheter samt därpå baserat förslag till vilka operativa försvarsförmågor i olika avseenden som bör prioriteras högre respektive lägre.

Utskottet uttalade också att statsmakternas beslut grundas på ett underlag där Försvarsmaktens olika operativa förmågor och kostnader för dessa vägs mot de uppsatta säkerhets- och försvarspolitiska målen.

Vad skriver regeringen i propositionen om detta? Återigen, tämligen luddiga resonemang. För att illustrera vad jag menar med luddiga resonemang tänkte jag återge några små stycken.

Regeringen skriver att kraven på förmåga är svåra att omsätta till exakta kvantitativa termer i form av antal förband av olika typer. Vidare kan kraven på förmåga i stället ses som den verbala kopplingen mellan de fyra huvuduppgifterna och den krigsorganisation som riksdagen angett i försvarsbeslutet.

Förklara det den som kan!

Vad betyder detta, och vad blir effekterna av detta? Jag hoppas att Håkan Juholt, som företräder regeringspartiet, och Anders Svärd, som står bakom propositionen, kan redogöra för det i kammaren senare i dag.

Några konkreta förslag eller redovisningar som möter det som försvarsutskottet har efterlyst finns inte i regeringens proposition. Den av utskottet efterlysta värderingen av Försvarsmaktens styrka och svagheter och förslagen på vilka operativa försvarsförmågor som behöver prioriteras högre eller lägre tas inte alls upp i propositionen.

När det gäller högkvarterets nya organisation, har Miljöpartiet ett flertal gånger påtalat de risker för en minskad pluralistisk försvarsdebatt, toppstyrning m.m. som högkvarterets nya organisation innebär. Jag kommer därför inte att gå in på den frågan i den här debatten, förutom att jag noterat att regeringen i propositionen skriver att högkvarterets nya organisation medför behov av förändringar i Försvarsdepartementets arbete och att en förändrad styrning av Försvarsmakten förstärker detta behov. Jag tycker att det hade varit smakfullt av regeringen att redovisa vad man hade tänkt sig och hur man ämnar uppfylla det som försvarsutskottet uttalat när det gäller behovet av att stärka departementet och att säkra möjligheterna för insyn och styrning av Försvarsmakten.

I försvarsutskottets betänkande om styrning och uppföljning av totalförsvaret tog utskottet upp frågan om utveckling och anskaffning av försvarsmateriel. Utskottet konstaterar att man vid flera tidigare tillfällen anfört att regeringen vill ha ett inflytande när det gäller anskaffning av viktigare materielobjekt. Utskottet konstaterar att nu gällande ordning inte har medfört att riksdagens insyn och inflytande har förbättrats jämfört med tidigare. Ett antal yrkanden från bl.a. Miljöpartiet när det gäller just dessa frågor förväntades bli tillgodosedda. Jag kan nu konstatera att så absolut inte är fallet.

Just materiellfrågorna måste ses i skenet av vad vi nyss diskuterade, nämligen att regeringen har föreslagit besparingar på det området, vilket Miljöpartiet absolut välkomnar, men utan att redovisa det försvarsutskottet har efterlyst. Hur påverkar detta? Vad får det för effekter?

Sammantaget anser jag att regeringen bör återkomma till riksdagen med en proposition som motsvarar de krav som försvarsutskottet vid upprepade tillfällen har ställt. Jag kan därför inte bifalla regeringens hemställan vad gäller inriktningen av en förändrad styrning av försvarsmakten, även om delar av propositionen går i rätt riktning.

En proposition måste skrivas så att den är begriplig även för dem som inte har författat den.

Anf. 124 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Den säkerhetspolitiska kontrollstationen som riksdagen beslutade om hösten 1995 kommer att genomföras 1999. Då kommer bl.a. att behandlas vilka konsekvenser det säkerhetspolitiska läget får för totalförsvarets utformning, omfattning och utveckling.

Kristdemokraterna har inget att invända mot en senareläggning av kontrollstationen. Däremot hävdar vi att de ekonomiska problem som Försvarmakten har drabbats av tydligt talar för att ett underlag för ett nytt försvarsbeslut bör utarbetas. Detta har vi redan utförligt behandlat i kammaren.

Fru talman! Propositionen vi behandlar nu talar om förändrad styrning av Försvarmakten. Regeringen menar att förslaget innebär en förbättring av statsmakternas möjlighet till insyn i och kontroll av Försvarmaktens verksamhet.

Regeringen anför att det saknas ett styrningsled mellan de övergripande säkerhets- och försvarspolitiska målen och de operativa målen å ena sidan och beställning av krigsorganisationen å den andra sidan. Till detta kommer att grundorganisationen, där krigsorganisationen produceras, inte heller har tydliga mål och resultatkrav.

Detta behandlade försvarsutskottet den 12 mars 1997, och utskottet upprepar att det är nödvändigt att riksdagen får en sådan redovisning för att kunna ta ställning till Försvarmaktens uppgift, förmåga samt till krigsorganisationens utformning och beredskap.

En slutsats av arbetet med att förbättra styrningen av Försvarmakten har varit att den nuvarande styrningen bör kompletteras och ersättas med styrning i termer av förmågor, produktivitet och kostnadsramar. Regeringen skriver att för närvarande finns inte denna möjlighet och att man avser att fördela resurserna på Försvarmaktens faktiska verksamhet i sex olika områden: Förbandsverksamhet, beredskap, incidentinsatser, stöd till samhället, internationella insatser och utveckling och investeringar. För varje område skall tydliga verksamhetsmål anges.

Fru talman! Jag har tidigare när vi debatterat styrningsfrågor betonat att för att förbättra möjligheterna till uppföljning och kontroll, särskilt i fråga om anpassning på kort och lång sikt, måste Försvarmaktens förmåga analyseras kontinuerligt. Detta ställer krav på kompetens och resurser hos regering och riksdag. Ju tydligare verksamhetsmål våra myndigheter får desto lättare kan riksdagen följa och utvärdera den löpande verksamheten.

Fru talman! Utskottets majoritet menar att ett nytt system för styrning bör tas fram skyndsamt och presenteras vid budgetpropositionen för år 1999. Kristdemokraterna menar att regeringen bör återkomma med ett fullständigt förslag efter att ha analyserat och anammat de synpunkter som framkommer i detta betänkande. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Eftersom det ytterst ankommer på riksdagen att besluta om vilka uppgifter och vilken ambitionsnivå som det militära försvaret skall ha, kommer riksdagen varje år i budgetprövningen att få ta ställning till vilken nivå som skall gälla. Detta bör, som jag ser det, även leda till att riksdagens beslut blir tydligare att utgå från. Genom kontrollstationerna och nya styrningsprinciper får vi en mer flexibel försvarsplanering. Det viktiga är dock att långsiktigheten i planeringen bibehålls.

Anf. 125 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! Styrningen av Försvarsmakten är ett med regelbundenhet återkommande tema i den försvarspolitiska debatten. Problem och brister har identifierats i olika omgångar. Tydligast beskrivs detta kanske i UTFÖR-utredningen, som i sitt betänkande *Vem styr försvaret?* visade på styrningsglappet mellan de högtidligt formulerade uppgifterna och dimensioneringen av krigsorganisationen. Utredningen visade med klagande tydlighet på riksdags och regerings svårigheter att sätta myndighetens uppgifter i relation till exempelvis avvägningen mellan olika förbandstyper.

Grundorganisationen, där produktionen av krigsorganisationen sker, har inte heller tydliga mål och krav på resultat.

Försvarsutskottet har vid ett flertal tillfällen uttalat sig i frågan, bl.a. i FöU4 från förra året, då ett enigt utskott ville aktualisera frågan om den nuvarande programindelningen inom Försvarsmakten verkligen är ändamålsenlig sett ur ett riksdagsperspektiv.

Vi konstaterade i utskottet också att vi inte var främmande för en annan indelning av Försvarsmaktens verksamhet och resurser – en indelning som bättre skulle beskriva myndighetens uppgifter och statsmakternas krav på dess förmåga i olika avseenden.

Nu står vi här i kammaren med ett sådant förslag från regeringen. Det är ett förslag som innebär att vi lämnar den föråldrade styrningen genom program och ersätter den med en styrning i verksamhetsområden. Förslaget är en del av den förvaltningsmässiga reformering som Försvarsmakten måste genomgå.

Med den nya modellen blir det enklare att jämföra produktionen med de uppsatta målen. Vi kommer att bättre kunna identifiera styrningsglappet och därmed också öka vår förmåga att täppa till de svårhanterliga glapp som uppstår mellan den militärstrategiska bedömningen och krigsorganisationens utformning.

Av utskottets betänkande framgår det att fyra partier har anfört reservationer. Mot bakgrund av vad som går att utläsa av partiernas motioner är dock inte något parti uttalat motståndare till den föreslagna förändringen. Moderaterna formulerar det vänligt så att regeringens förslag inte bör avvisas. Partiet vill, precis som Henrik Landerholm redogjorde för från talarstolen, se ytterligare förslag. Folkpartiet tycker å sin sida att det är för tidigt att ta ställning till om regeringens förslag är tillräckliga.

Men i fyrpartireservationen är de fyra partierna angelägna om att klargöra att det inte finns något att invända mot de principer som regeringen redovisar. En samlad opposition tycker således att regeringen går i rätt riktning. Det är inget dåligt uttalande med tanke på att vi ändå står mitt uppe i en infekterad valrörelse.

Förslaget om ny styrning av Försvarsmakten och det tidigare behandlade ärendet om Försvarsmaktens högre ledning är två betydelsefulla steg bort från den föråldrade indelningen av verksamheten i försvarsgrenar. I den nya organisationen arbetar myndigheten utifrån ansvar för krigsorganisationens operativa förmåga, krigsförband och grundorganisation – inte utifrån försvarsgrenar.

Med den nu föreslagna styrningen kommer regeringen att fördela resurserna på Försvarsmaktens faktiska verksamheter i fred, vid staber, förband och skolor. Verksamheten delas in i sex olika verksamhetsområ-

den som riksdagen fastställer inriktningen av. Det är förbandsverksamhet, beredskap, incidentinsatser, stöd till samhället, internationella insatser samt utveckling och investeringar.

Denna indelning kommer att tydliggöra den faktiskt bedrivna verksamheten på ett betydligt bättre sätt än vad den nuvarande programstyrningen klarat av. En klar fördel är också att statsmakterna på detta sätt ges en reell möjlighet att göra avvägningar mellan vidmakthållande, insatser och förnyelse och mellan nutid och framtid.

En positiv mereffekt är att de olika verksamhetsområdena hålls åtskilda från varandra, vilket naturligtvis också ökar insynen.

Fru talman! Utskottsmajoriteten tycker att detta är en ganska hygglig proposition. Den löser inte alla problem. Den ger heller inte alla svar. Utskottet konstaterar att regeringen inte har lämnat ett samlat och heltäckande förslag till nytt system för insyn, styrning, uppföljning och utvärdering av Försvarsmakten. Regeringen har å sin sida också anmält att ytterligare överväganden återstår. Ett fortsatt utvecklingsarbete skall till. Processen går vidare.

Landerholm ger uttryck för långbänkarnas strategi, där viktiga och principiellt och i sak riktiga förändringar inte kan genomföras om inte allt genomförs på en gång. Frågan är om detta gyllene tillfälle någonsin inträffar.

Med den nu förslagna styrningen av myndigheter får riksdagen möjlighet att ta ställning bl.a. till enskilda materialprojekt och ledningssystemet. Det blir resultatet av propositionen och utskottets skrivningar. Riksdagen skall följa fler projekt. Frågor om investeringar som är fundamentala för försvarspolitiken skall avgöras i riksdagen för bemyndigande. Det är också en självklarhet att riksdagen vet vad den beslutar om, som Landerholm sade tidigare.

Med den föreslagna styrningen blir det också lättare för riksdagen att avgöra huruvida man skall köpa eller möjligen hyra materiel.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 126 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Håkan Juholt höll inledningsvis en så låg profil i sitt anförande att det dröjde länge innan jag fann anledning att begära replik.

Han pläderar med en sällsam envetenhet kring det cirkelresonemang som går ut på att styrningen i verksamhetsområden tillgodoser de krav som försvarsutskottet har satt upp. Varför gör de det? Jo, därför att de tillgodoser de krav som försvarsutskottet har satt upp.

Jag skulle vilja passa på att ställa några frågor som har tagits upp såväl i utskottets betänkande som i den reservation som fyra partier har avgivit.

Hur kommer styrningen att gå till i krigsförbandstermer i framtiden? Hur tillgodoser styrning i verksamhetsområden möjligheterna att göra en rejäl utvärdering av produktivitet och effektivitet i grundorganisationen? Den sista och kanske viktigaste frågan ställer jag egentligen bara därför att Håkan Juholt tog upp ämnet. Påverkas det glapp som finns mellan de säkerhetspolitiska målen och de egenskaper förbanden de facto har över huvud taget av övergången till styrning i verksamhetsområden? Detta operativa glapp har många av oss identifierat. Hur påverkas detta glapp

av det förslag som regeringen har lagt fram på riksdagens bord, som utskottsmajoriteten tycker att vi skall fatta beslut om?

Det var några frågor. De var kanske inte så enkla, men jag skulle ändå uppskatta ett försök till svar.

Anf. 127 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Den önskan skall självfallet tillfredsställas.

Det blir, som jag påpekade i mitt anförande, möjligt för riksdagen att följa och besluta om avgörande materielprojekt. Det blir dessutom riksdagens uppgift. I det konkreta exemplet blir det alltså möjligt för riksdagen att avgöra huruvida man skall köpa eller hyra materiel.

Denna proposition förhindrar inte att vi även i framtiden kan få uppleva ett styrningsglapp mellan de fastlagda uppgifterna och dimensioneringen av krigsorganisationer. Men med den nya styrningen kommer myndigheten att arbeta utifrån ansvar för krigsorganisationens operativa förmåga – krigsförband och grundorganisation – och inte utifrån försvarsgrenarna.

Varje år kan verksamheten inom de sex verksamhetsområdena återrapporteras som ett årligt produktionsresultat. Man kan också återrapportera hur detta har utvecklat krigsorganisationen. Därmed kan vi direkt avläsa till vilken grad man har utnyttjat sin förmåga.

Om denna förändrade styrning inte förbättrar det nuvarande styrningsglappet vet jag med all respekt, fru talman, inte riktigt vad som kan begäras.

Anf. 128 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Håkan Juholt hade ett väl förberett svar. Det hade varit ännu bättre om det hade varit ett väl förberett svar på de frågor som jag ställde. Det exempel han tog upp berörde materieförsörjningen. Det var en fråga som jag över huvud taget inte berörde i min replik.

Vad jag frågade om var hur riksdagen även fortsättningsvis skall styra Försvarsmaktens utveckling i krigsförbandstermer. Det var min första fråga. Den har jag inte fått något svar på.

Min andra fråga rörde grundorganisationen. Den skall jag inte ta upp igen, för den berörde Håkan Juholt även om svaret inte kan betraktas som tillfredsställande.

Den tredje frågan rör styrningsglappet, dvs. de operativa principerna och hur förbanden skall vara utformade. Jag kan ingenstans i regeringens proposition och inte heller av det svar som Håkan Juholt har givit här i dag utläsa att styrningen i verksamhetsområden på något sätt skulle påverka förutsättningarna för att minska detta styrningsglapp.

Låt oss inte träta i onödan. I min ungdom ägnade jag mig åt att köra stridsvagnar. I pansartrupperna sade vi att stridsvagnsofficerarna hade en tendens att göra saker och ting fort men fel.

I det här fallet är det nog snarare regeringen som genom att lägga fram den här litet onödiga propositionen drar på sig onödig eld, onödig kritik, för ett ofärdigt förslag. Jag menar att det inte är försvarbart för riksdagen att fatta beslut på det här underlaget, eftersom vi inte heller under utskottsbehandlingen har blivit mer på det klara med vad detta faktiskt handlar om och eftersom riksdagen när vi fattar det här beslutet

de facto inte vet hur slutresultatet kommer att bli. Det är anledningen till vår tveksamhet. Mina frågor till Håkan Juholt kvarstår.

Prot. 1997/98:115
29 maj

Anf. 129 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! En väl förberedd fråga förtjänar också ett väl förberett svar. Som jag sade i mitt inledningsanförande konstaterar riksdagen, precis som regeringen, att detta icke är ett färdigt avgörande; det är inget slutgiltigt resultat. Regeringen har meddelat utskottet och även riksdagen att man återkommer, att processen pågår, men en samlad opposition har ju skrivit under på att det är principiella steg i rätt riktning. Det är väl inte så illa det, herr Landerholm, när vi nu befinner oss inför slutspurtens i en valrörelse?

Moderaterna säger alltså att detta är små steg i rätt riktning, som den socialdemokratiska regeringen tar tillsammans med Centern. Jag är ganska tacksam för det berömmet. Det är inte alltid man upplever det. Men moderaterna är inte fullt nöjda med storleken på stegen. På den punkten kan jag bara konstatera att det tror jag aldrig att herr Landerholm kommer att bli.

Anf. 130 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Jag vill bara göra några helt korta kommentarer till de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Den första gäller reservationen angående den säkerhetspolitiska kontrollstationen.

Det finns, som jag sade med anledning av ett tidigare betänkande, goda skäl att flytta fram kontrollstationen några månader, till början av 1999. Att i dag föra en debatt om huruvida resultatet av kontrollstationsarbetet skall benämnas ominriktning av 1996 års beslut eller ett nytt försvarsbeslut är ganska meningslöst. När vi har resultatet kan vi diskutera benämningss frågan.

Även när det gäller styrningen av Försvarsmakten finns det en reservation i utskottsutlåtandet. Reservanterna vill se ett ”fullständigt förslag” innan de tar ställning – detta trots att man inte har något att invända, som Håkan Juholt just sade, mot de principer som regeringen redovisar och som majoriteten har ställt sig bakom. Enligt min mening är grundfelet i det synsättet att ett sådant läge aldrig uppkommer.

Verkligheten, bl.a. i form av omvärldsförändringar, styr vi inte om vi än skulle bli aldrig så eniga. Utvecklingen på detta område går dessutom så snabbt att det måste handla om ett successivt reformarbete. Vi måste alltså våga fatta beslut och också självfallet vara beredda till omprövning av dessa beslut.

Vi kan inte stoppa utvecklingen för att i lugn och ro planera framtiden. Det ligger snarare en fara i att behålla gamla strukturer, särskilt om de inte längre fungerar. Det krävs litet mod – det skadar aldrig! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

*Fel! Okänt
växelargument.*

15 § Läroplan för förskolan

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU16
Läroplan för förskolan (prop. 1997/98:93)

Anf. 131 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Behövs det en statlig förordning för arbetet inom barnomsorgen, och vad skall den i så fall leda till? Behövs det en läroplan för att säkra den pedagogiska utvecklingen för barn mellan ett och fem år? Eller är det ett sätt att på traditionellt socialdemokratiskt vis minska föräldrars ansvar och inflytande över barnen? – Det här är frågor som vi kan och måste ställa oss inför det ärende vi skall diskutera i dag.

Det är första gången som förskolans pedagogiska verksamhet tas in i det statliga regelverket. Hittills har statens styrning av förskolan främst handlat om råd och rekommendationer; kommunerna har själva givits friheten att utforma riktlinjer för verksamheten. Syftet med läroplanen sägs vara att skapa bättre förutsättningar för en hög och jämn kvalitet och underlätta integrationen mellan förskolan och skolan.

Det är självklart att varje förälder, och förmodligen allmänheten i stort, önskar barnomsorg och skola av hög kvalitet. Men frågan är om vi verkligen vill att barn från ett års ålder skall inlemmas i ett mer eller mindre enhetligt system av regler vars syfte är att underlätta integrationen med den obligatoriska grundskolan. Får små barn en bättre uppväxt om statens ansvar och befogenheter ökar, på bekostnad av föräldrarnas?

Svensk familjepolitik har byggts utifrån de rationella och materiella mål där den sociala ingenjörskonsten, med makarna Myrdal i spetsen, varit tongivande. Föräldrarna har ifrågasatts och givits allt sämre förutsättningar att ta sitt föräldraansvar.

Familjepolitiken har inriktats på att alla barn helst bör gå i en offentligt anordnad barnomsorg. Otaliga är de debatter där allt ifrån hemmavarande föräldrar till dagmammor och alternativa lösningar har ifrågasatts och motarbetats. Det sena 70-talets alternativrörelser var en verklig befrielse. Äntligen vågade många kräva och starta alternativ barnomsorg till gagn för barnen och för föräldrarna.

I dag finns vissa valmöjligheter för småbarnsföräldrar, trots att den socialdemokratiska regeringen försämrat villkoren för alternativen.

Familjen som den viktigaste institutionen för barns fostran och utveckling måste stärkas. Erfarenheterna visar att ingenting är så betydelsefullt för barns sociala, emotionella och intellektuella utveckling som starka sociala familjeband och föräldrar som kan och orkar ta sitt föräldraansvar.

Erfarenheterna visar dessutom att barn är olika och har olika behov. Risken med likriktade eller alltför enhetliga lösningar vad gäller barnomsorg och skola, är att många barn hamnar vid sidan av – utan det stöd och den speciella stimulans som det enskilda barnet behöver.

Det finns inslag i det socialdemokratiska förslaget som genomsyras av en ambition att se till att alla barn placeras på dagis, och helst ett kommunalt sådant. Förordningen gäller inte enskilt drivna daghem, familjedaghem eller andra alternativ. Risken är uppenbar att det tolkas som om dessa vore sämre än de som arbetar enligt statens regler.

Därtill kommer att socialdemokratiska politiker redan har antytt att kommunerna bör ställa krav på de fristående alternativen att arbeta efter läroplanen. Vart tar utvecklingen, kreativiteten och friheten vägen då?

Det är mot bakgrund av dessa frågor som vi moderater inte vill ha en statlig läroplan för förskolan. Vi menar att föräldrarnas önskemål och kunskaper om de egna barnens behov måste få komma till uttryck när det gäller valet av barnomsorg. Vi anser att det i första hand måste vara föräldrarna som skall ställa kraven på god kvalitet genom att kunna välja barnomsorg. Det är orimligt och omänskligt att mer eller mindre kräva att var och en skall lämna sina barn till en statligt reglerad verksamhet från ett års ålder.

Ett sätt att säkra hög kvalitet i den offentliga barnomsorgen är att se till att den personal som ansvarar för verksamheten har en gedigen utbildning. Jag repeterar för statsrådet Ylva Johansson: den som ansvarar för verksamheten har gedigen utbildning. När det gäller mindre barns utveckling och inlärning är det förskollärarna som har en sådan utbildning.

Vi anser att förskollärarna bör ha det professionella ansvaret för förskolans pedagogiska verksamhet. Men regeringen låter sig nöjas med att de statliga reglerna gäller som direktiv åt arbetslaget. Förskollärarnas utbildning tillerkänns uppenbarligen inget värde. Därmed är det stor risk för att de mindre barnens förmåga till inlärning inte tas till vara och att det skolförberedande arbetet blir mindre meningsfullt. I ett längre perspektiv är det en förödande konsekvens och ett kunskapsförakt.

Men det är inte bara barnomsorgens pedagogiska kvalitet som riskeras. Alla vi som har eller har haft barn inom barnomsorgen vet att det inte bara handlar om pedagogisk verksamhet. Barnomsorgen är ju också barnens vardag när mamma och pappa måste arbeta – att barnen bara får vara, att de kan leka fritt eller att de har någon att tycka om, vilket också är viktigt. Och omsorgen är minst lika viktig i detta avseende. Risken med statliga läroplaner är att den fria leken och vardagen beskärs på bekostnad av planering och pedagogisk verksamhet.

Vår slutsats är att föräldrar måste ges möjlighet att välja barnomsorg och inriktning inom den. Barn och deras familjer är olika. Det i sig är en garanti för höga krav på kvalitet i barnomsorgen. Föräldrarnas intresse och engagemang för att ge barnen en stimulerande uppväxt skall inte underskattas.

Vikten av att barns nyfikenhet och förmåga att lära tas till vara och betydelsen av förståelsen för grundläggande normer och värden leder inte till krav på att alla barn måste gå i förskola från ett eller tre års ålder.

Det finns en risk, som vi ser det, att en läroplan kommer att lägga en hämsko över verksamheternas utveckling. Den skall ju ligga till grund för kommunernas tillståndsgivning och tillsynsutövning. Det kan ju ge snäva utgångspunkter när kommunerna skall ge sitt tillstånd för alternativt driven barnomsorg.

Frågan är om de verksamheter som i dag drivs i enskild regi skulle få möjlighet till det om en läroplan alltid skall ligga till grund för verksamheten. Och vem vinner på det när utvecklingen begränsas?

Fru talman! Jag har bara ett enda yrkande, nämligen yrkandet under mom. 2, dvs. vår reservation 1, som innebär att vi yrkar avslag på förslaget att införa en läroplan i förskolan.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 132 MARIE WILÉN (c):

Fru talman! Centerpartiets utgångspunkt är att barnens uppfostran och lärande i unga år huvudsakligen är familjens ansvar. Det vill jag inledningsvis slå fast.

Förskoleverksamheten i olika former är för många barn ett viktigt komplement till föräldrarnas omsorg i hemmet. Och det är av största vikt att barnen har en meningsfull verksamhet då de är i förskolan. Vi ser positivt på att regeringen i propositionen tydliggör det värdefulla pedagogiska arbetet som utförs i många daghem och förskolor. Särskilt viktig kommer läroplanen att bli för de något äldre barnen, där också andelen som deltar i förskoleverksamhet är större.

Låt mig också slå fast att Centerpartiet anser att en läroplan för förskolan inte får betraktas som ett första steg mot en obligatorisk verksamhet för barn från vare sig ett eller tre års ålder. Vi anser också att en läroplan för förskolan inte får innebära att andra omsorgsformer än dagis inte kan vara lika värdefulla eller t.o.m. bättre för de barnfamiljer som väljer sådana.

Så till förslaget, eller rättare sagt icke-förslaget, om förskolläraarnas roll. Förskolläraren fyller en viktig funktion i förskoleverksamheten. Personal med högskoleutbildning för pedagogisk verksamhet med barn kan ta till vara barns egna nyfikenhet och lek för en pedagogisk uppgift. Vi anser det faktiskt vara ganska beklämmande att regeringen frångår kommitténs förslag att inte införa särskilda riktlinjer till förskolläraren utan i stället inför riktlinjer för arbetslaget.

Självfallet spelar alla personalkategorier en viktig uppgift i förskolan, och det skall finnas olika personalgrupper representerade i verksamheten och i arbetslaget. Särskilt för mindre barn spelar omvårdnaden en stor roll.

Vi anser dock att förskolan, om man menar allvar med att förtydliga det pedagogiska arbetet, också måste ha pedagogiskt högskoleutbildad personal. Det bör därför finnas krav på att det i förskoleverksamheten finns förskollärare, något som också bör återspeglas i läroplanen med särskilda riktlinjer för förskollärare.

Reaktionerna på regeringens förslag har också varit starka. Många av oss har fått många brev. Det är nog det ärende som jag under mina år har fått mest brev om. Jag skall referera ett.

Lärare från Lärarhögskolan i Stockholm skriver bl.a. följande:

I regeringens förslag framkommer inte alls synen att utbildning är något som leder till kompetens. Regeringen lyfter fram SKAF:s remissvar som menar att barnskötare och förskollärare har olika kompetens som inte är liktydigt med högre och lägre utbildning. Det visar på en klart utbildningsfientlig hållning.

Vidare skriver de:

Vi lärare har mångårig erfarenhet av att vidareutbilda barnskötare till förskollärare. Samtliga säger att de efter utbildningen ser barnen på ett helt annat sätt än tidigare. Regeringens proposition är en kränkning för alla utbildade förskollärare, studenter i utbildningen och lärarutbildare.

Centerpartiet delar till stor del de åsikter som finns i breven.

Jag tycker inte att vare sig regeringen eller utskottsmajoriteten ger någon riktigt bra förklaring till varför den har lagt fram sitt förslag. Jag hoppas att vi får det i dag.

Tyvärre verkar det finnas kommuner – jag utgår från att det är enstaka kommuner – som tänker använda regeringens förslag på ett felaktigt sätt.

Jag har fått elektronisk post från en medborgare i Vingåker som säger att kommunen där har sagt upp ett tiotal förskollärare till den 15 juni i år och att man kommer att flytta förskollärare från dagis till förskoleklasser.

Jag utgår från att detta inte var regeringens avsikt med förslaget.

Familjedaghem och öppna förskolor skall inte omfattas av läroplanen. Vi instämmer i regeringens bedömning så långt att läroplanen inte obligatoriskt bör gälla för dessa. Kompetensen i verksamheten bör dock vara avgörande för tillämpningen av läroplanen, inte vilken form som man valt för verksamheten. Såväl familjedaghem som öppna förskolor som uppfyller läroplanens krav bör erbjudas möjligheten att ansluta sig till läroplanen. Vi anser att regeringen borde få i uppdrag att utforma ett regelverk som möjliggör det. Och jag skulle också vilja att statsrådet eller utskottsmajoritetens företrädare talar om varför detta krav avstyrks.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 6. Vi står givetvis bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till dessa.

Anf. 133 OLA STRÖM (fp):

Fru talman! De debatter som vi i dag för om utbildningsutskottets betänkanden blir mina sista som riksdagsledamot. Jag skall därför kortfattat passa på att tacka mina kompisar i utbildningsutskottet. Ni är jättebra allihop, och det har verkligen varit ett nöje att få sitta i utbildningsutskottet.

Nu när man skall sluta med politik kan det vara skönt att – när man sitter hemma vid köksbordet och kanske är arg över en del tokigheter som ni kommer att besluta i framtiden – veta att det ändå har gjorts med gott hjärta och att det också kan finnas en god tanke bakom tokigheterna. Så har det i alla fall varit hittills. Ni är jättebra. Det har varit ett nöje att få arbeta ihop med er.

Så till dagens ärende. Jag tror att Folkpartiet mer än något annat parti har varit engagerat i frågor som tidigare rörde barnomsorgen och som i dag rör förskolan. Vi har kämpat, väntat, talat och längtat efter det betänkande och den proposition som vi behandlar i dag.

När Barnomsorg och skola-kommittén kom med sina två betänkanden tyckte vi att det såg väldigt bra ut. Den representant från Folkpartiet som satt med i den utredningen var väldigt nöjd med att ha fått igenom i stort sett alla de krav som vi tyckte var viktigast när det gällde förskolan.

Med detta som bakgrund blev vi faktiskt litet snopna och besvikna över den här propositionen. Vi hade kunnat ha en glädjens dag i dag och skålat i champagne. Nu känns det mer som att det är läge för avslagen sockerdricka. Det blev inte riktigt så bra som vi trodde. Det är några punkter där vi har väldigt svårt att förstå varför majoriteten har landat på det som man har landat på.

Marie Wilén talade om alla de brev som vi har fått. Jag tror sällan att jag som politiker har fått så många brev. Det visar att detta är en fråga som engagerar väldigt många i vårt samhälle och inte bara de som arbetar inom förskolan. Det skulle ta för lång tid att läsa upp alla, men det är ett brev som sammanfaller väldigt väl med den uppfattning som vi har i Folkpartiet, så jag tänkte låta brevskrivaren göra sig till talesman för det

som vi i Folkpartiet tycker är konstigt. Det är Marie i Vällingby som skriver så här:

”Det är med förfäran som vi läser Ylva Johanssons ändrade förslag till den nya läroplanen i förskolan. I det första förslaget hade förskollärarna specifikt ansvar för att läroplanen följdes. Ändringen innebär att det gemensamma ansvaret läggs på hela arbetslaget oavsett utbildning.

Med en bakgrund som barnskötare och flera års arbete inom förskolan och numera studerande till förskollärare tycker vi oss ha en viss insikt. Som barnskötare på en avdelning med ca 20 barn med olika bakgrund kände vi oss ofta otillräckliga. Vi hade inte tillräckligt med kunskaper för att bemöta barn med olika behov av stöd.

För att kunna göra ett bra arbete i förskolan behövs en tydlig och kompetent ledare som kan inspirera och driva verksamheten framåt. Om alla i ett arbetslag skall ha lika mycket ansvar för verksamheten i förskolan hamnar vi genast på minsta gemensamma nämnare. Vem gagnar det?”

Så skriver Marie i Vällingby. Jag vidarebefordrar den frågan: Vem gagnar det att man nu ger ansvaret till hela arbetslaget och inte till dem som har den utbildning och kompetens som behövs för att leda en bra pedagogisk verksamhet i förskolan? Vad är det för fel med att låta förskollärarna som har högskoleutbildning också få ta det ansvar som de är utbildade för? Det har jag väldigt svårt att förstå, och detta har Folkpartiet en helt annan uppfattning om.

När förskolan får ett större pedagogiskt ansvar än tidigare är det kanske ännu viktigare att det är utbildad personal som har huvudansvaret för verksamheten. Efter tre år i högskolan har man ju den kompetens som behövs för att lära och utveckla barn. Det är en kompetens och en yrkeskår som är värdefull och som vi borde ta mycket mer på allvar än vad som framkommer om majoriteten får sin vilja igenom i det här betänkandet.

För Folkpartiet är det lika viktigt att ingen obehörig personal skall ha pedagogiskt ansvar inom förskolan som det är att ingen obehörig grundskollärare skall undervisa inom grundskolan. Folkpartiets mål är att all personal med pedagogiskt ansvar inom förskolan skall vara högskoleutbildad. Det är också viktigt att de barnskötare som i dag arbetar inom förskola ges möjlighet till vidareutbildning till förskollärare. Det var den ena punkten.

Den andra punkten som vi är oerhört kritiska emot i det här betänkandet gäller målen för förskolan. För att en läroplan skall få effekt måste det finnas individuellt uppsatta mål för vad barn skall uppnå i skolan. Vi saknar detta i betänkandet. För både elever och lärare är det viktigt att det finns klara mål för verksamheten. Det bör vara två typer av mål, anser vi: ett mål som anger inriktningen på förskolans pedagogiska verksamhet och samtidigt uttrycker en önskad kvalitetsutveckling – det brukar kallas mål att sträva mot – och det andra målet skall utgå från det enskilda barnets förutsättningar och med hänsyn till detta uttrycka vad barnet skall ha uppnått när det lämnar förskolan – det brukar kallas mål att uppnå.

För oss liberaler är det självklart att människor som arbetar inom skolan har mål med verksamheten och ansvar för att de uppfylls. Detta bör även gälla för den pedagogiska verksamheten inom förskolan.

Att inte ha klart uppställda mål eller något resultatansvar för verksamheten inom just förskola visar vilken liten tilltro majoriteten har till

små barns möjligheter till lärande och till deras högskoleutbildade lärares kompetens. Jag tycker att det är litet märkligt att det bara är Folkpartiet och Miljöpartiet som har denna uppfattning.

Den tredje punkten – som är oerhört viktig – bottenar i den uppfattningen att den utvidgade pedagogiska inriktningen på förskolan är så viktig därför att det ger alla barn en likvärdig chans i livet. Utbildning och kunskap blir alltmer viktigt i arbetslivet och i vuxen ålder. Vi vet att mekanismerna för vilka som kommer att klara att skaffa sig den utbildningen och vilka som inte gör det grundläggs väldigt tidigt. Därför är det viktigt att detta verkligen kommer alla barn till del. Därför vill vi att samtliga barn från tre års ålder skall erbjudas plats inom en barnomsorg med tydlig pedagogisk inriktning.

I många kommuner förlorar barn till arbetslösa sin plats inom barnomsorgen. Men med ökad pedagogisk inriktning inom förskolan är det extra viktigt att alla barn får denna möjlighet att utvecklas. Jag, som har varit kommunalråd, vet att det ofta kan vara ekonomiska skäl som gör att man inte har denna utbyggnad i alla kommuner. Men jag tycker ändå att detta är en så oerhört viktig rättvisereform att regeringen borde överväga – om det är en resursfråga – att se till att detta verkligen blir möjligt i alla kommuner. Det är en oerhört viktig rättvisefråga.

Jag vill kort kommentera det som Catharina Elmsäter-Svärd för moderaternas räkning och Marie Wilén för Centerpartiets räkning var inne på. Jag tänker inte söka någon debatt, men när Catharina Elmsäter-Svärd beskriver den pedagogiska verksamheten inom förskolan, då känner jag att vi nog inte har riktigt samma bild av vad pedagogisk verksamhet innebär. Det som Catharina Elmsäter-Svärd beskriver är egentligen inte kritik av pedagogik i förskolan, utan det är kritik av dålig pedagogik i förskolan. Det är alldeles givet att det inte finns något motsatsförhållande mellan en djupare pedagogisk inriktning i förskolan och att barnen leker och har det trevligt och tryggt, snarare tvärtom. Den moderna pedagogiken går ut just på detta. Men det blir kanske mer en debatt om verklighetsbild. Jag hoppas verkligen att min litet mer optimistiska syn är den som bäst överensstämmer med verkligheten.

Sedan är jag kanske litet mer bekymrad över detta att ett införande av läroplan på något sätt skulle göra det svårare för alternativ till den kommunala förskolan att hävda sig. Jag kan inte riktigt se att det skulle behöva vara så. Om det vore så, då vore det ett bekymmer. Jag är naturligtvis väldigt angelägen om att föräldrarna skall ha total valfrihet när det gäller vilken form av förskola som de önskar till sina barn. Men det står ju alla fritt – även för de förskolor som inte är kommunala – att ansluta sig till denna läroplan eller till någon annan inriktning. Vi måste väl tro på föräldrarnas förmåga och förnuft när det gäller att själva välja vad de vill. Jag hoppas att dessa farhågor inte besannas. Men det är någonting som verkligen måste bevakas i framtiden.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation nr 13 under mom. 21.

I detta anförande instämde Lennart Rohdin (fp).

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 134 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Ola Ström för arbetsgemenskapen i utskottet. Jag tycker att du har varit en verklig tillgång i det arbetet.

Det skall handla om förskolan i dag. Jag tycker att förskolan har ett oerhört ansvarsfullt och betydelsefullt uppdrag. Det handlar ju om pedagogisk verksamhet för barn från ett t.o.m. fem års ålder. Det är en av de mest intensiva perioderna i en människas liv, då kroppen, känslolivet och de sociala och kognitiva förmågorna växer och utvecklas.

I Vänsterpartiet tycker vi att det är bra att vi nu får en läroplan för förskolan som tydliggör de pedagogiska målen men som också betonar leken och det fria lärandet och skapandet. Just förståelsen för barns lek var ett av fundamenten i Frøbels pedagogik. Jag tror att han sade ungefär så här: Leken är det kommande livets hjärteblad.

Det tycker jag är så fint. För det är genom leken som barnen utvecklas – socialt, känslomässigt, motoriskt och intellektuellt. Och jag tror att det är viktigt att barn har rätt att få vara just barn. Därför är tanken på en småbarnsskola där barnen alltför tidigt tvingas in i av vuxna bestämda inläringssituationer för mig avskräckande. Vi menar att förskolan inte får "skolifieras" i negativ bemärkelse.

Vi skulle gärna se att mycket av den pedagogik som används i förskolan i dag, och som utgår från barnet och barnets intresse, fick ökad betydelse även i grundskolan – och varför inte även i gymnasieskolan? Enligt mitt sätt att se bygger pedagogiken i förskolan just på respekt för barnet. Det handlar om att se barnet och att ha tilltro till barnets egen förmåga, nyfikenhet och lust att lära.

Jag vill här också säga att vi tycker att det är bra att BOSK-kommitténs förslag om uppnåendemål inte finns med i det betänkande som vi nu skall ta ställning till. Om man skall uppnå mål måste man säga: Du har uppnått och du har inte uppnått målen. I det ligger ett slags godkänt/icke godkänt.

Jag tycker att det är viktigt att markera att regeringen i stället har poängterat att det inte är det enskilda barnet som skall uppnå ett bestämt mål. Målen skall i stället rikta sig till, och ställa krav på, verksamheten.

Barn har en oerhört stor inlärningskapacitet om lärandet får ske på barnets egna villkor. Om barnet alltför tidigt tvingas in i skolans inlärningsmetoder riskerar det att hämmas i sin utveckling, vilket kan försämra den framtida inlärningskapaciteten.

Något som det har debatterats mycket och skrivits mycket om är det här med arbetslaget och förskolläraarnas ställning. Jag tror att det var Marie Wilén som efterlyste motiven för det här ställningstagandet. Jag skall försöka redogöra för det för Vänsterpartiets del.

Arbetslaget har en tradition i förskolan. Redan Barnstugeutredningen menar att de anställda i förskolan borde arbeta i arbetslag och genom sitt demokratiska samarbete utgöra en god förebild för barnen. Det tycker jag är viktigt.

Arbetslagets princip går ju ut på att personalen gemensamt diskuterar sig fram till hur man skall fördela arbetet med tanke på vilka arbetsmoment som är aktuella, hur arbetstiden är förlagd och hur barnens aktivitetsutbud skall organiseras.

Arbetslagsidén har också, skulle jag vilja hävda, utvecklats till att bli en viktig grund för det som vi kallar för förskolepedagogiken, alltså förhållningssättet i förskolan, som jag tycker är ett bra förhållningssätt. Den har också varit en förutsättning för det åldersintegrerade arbetet.

Jag tror också att arbetslagsidén, tanken om arbetslaget och de erfarenheter som har gjorts i förskolan, har påverkat grundskolan. Man kan inte i förskolan skilja på omvårdnad, omsorg, lek, arbete och inläring. Det är integrerat i det pedagogiska arbetet. Inläring och utveckling sker hela tiden och överallt – inte bara i tillrättalagda inläringssituationer.

Har man det synsättet är även omvårdnaden och omsorgen av barnen av stor pedagogisk betydelse. Då går det inte att särskilja det pedagogiska arbetet från omsorgen och omvårdnaden. Det viktigaste är att utveckla barnens trygga identitet och ge dem en känsla av tillit både till andra människor och till sin egen förmåga.

Läroplanen skall ju i första hand handla om barnens behov. Jag är rädd för att den här debatten om förskolläraernas roll i arbetslaget faktiskt har lett till att personalgrupperna inom förskolan har ställts mot varandra. Det tycker jag är väldigt olyckligt, för det här är två kvinnogrupper som har gjort ett oerhört bra arbete och som båda behövs i förskolan. Den utvecklingen är definitivt inte bra för vare sig barnen eller personalen.

Vi menar alltså att barnskötare och förskollärare har olika men viktiga pedagogiska kompetenser. Vi tycker också att det är naturligt att alla som arbetar i förskolan i framtiden skall ha någon typ av högskoleutbildning. Men riktigt hur den här utbildningen skall se ut, vilket innehåll den skall ha, tror vi faktiskt att det är litet för tidigt att egentligen fastställa.

Man måste också fundera på hur man skall kunna vidareutveckla den särskilda kompetens som barnskötarna besitter, alltså omsorgspedagogiken, som jag skulle vilja kalla den. Det finns intressanta försök, bl.a. vid universitetet i Linköping, där man just har byggt upp en högskoleutbildning som grundar sig på barnskötarnas särskilda kompetens. Med det här vill jag inte säga att jag undskattar förskolläraernas betydelse, och inte heller deras profession. Jag tycker att det är fullständigt naturligt och nödvändigt att de finns med i arbetslaget. Men läroplanen skall rikta sig till hela laget och inte till en viss grupp.

Hur den här framtida utbildningen skall se ut är det som i alla fall *jag* har uppfattat att Lärarutbildningskommittén skall se över. Då måste man fundera över hur *hela* skolans struktur har förändrats och kommer att förändras. Nu har vi en förskola för barn från ett till fem år. Vi har förskoleklass för sexåringar. Vi har en nioårig grundskola, och vi har en treårig – på sätt och vis obligatoriskt – gymnasieskola. Det är ju så många som går i den ändå.

Vi kommer att få en obligatorisk skolstart vid sex års ålder. Vi är på väg att se en helhet över de här 13 åren. Då är det väldigt viktigt att vi funderar på hur lärarutbildningen, utbildningen av den här personalen, skall se ut. Det gäller flexibilitet, kompetens, bredd osv. Det är inte självklart att vi skall skiva korven på samma sätt som vi alltid har gjort.

Något annat som har varit viktigt för oss är att titta på barn som är i svårigheter. Där har vi markerat att gruppstorleken är oerhört viktig för barnen. Barn som har behov av särskilt stöd behöver vistas i mindre grupper. Vi tycker att man borde dra lärdom av forskningsresultaten, som klart och entydigt visar att om det blir mer än en tredjedel av barnen som

*Fel! Okänt
växelargument.*

har behov av särskilt stöd i samma grupp, kantrar modellinläringen till det negativa.

Vi tycker också, när vi pratar om arbetslaget, att det till arbetslaget skall knytas barnpsykolog och annan personal som har speciella kunskaper. Det är viktigt att personalen kan få den psykologhandledning som behövs – särskilt när det gäller arbetet med barn med och i svårigheter.

Dessutom blev jag och, tror jag, flera andra av utskottets ledamöter, mycket imponerade av vad vi såg av Reggio Emilias pedagogiska filosofi vid utskottets besök där. Där ser man barnet som aktivt, kompetent och medforskande. Man jobbar projektinriktat och tematiskt. Man dokumenterar hela tiden det pedagogiska arbetet, och man har en reflekterande, medforskande hållning hos dem som arbetar.

Man släpper också in kulturarbetare, det som man kallar för *artistas*, som har intresse av att bidra till barns utveckling och lärande. Det ser jag som ett oerhört viktigt pedagogiskt komplement som också bör få större utrymme i den svenska förskolan.

Jag vill återigen säga att vi tycker att förskolans sätt att arbeta är positivt. Vi tror att skolan skulle må bra av att få in mer av förskolans kultur. Vi ser ingen anledning till att förskolan nu måste ta över skolans hierarkiska och ganska splittrade arbetsorganisation. Vi tycker att det behövs fler personalkategorier även i skolan. I det konkreta arbetet varierar ju arbetsfördelningen mellan olika personalgrupper, men det är av stor vikt att målen följs upp av alla som arbetar inom förskolan. Det kräver en gemensam pedagogisk grundsyn och gemensamma utgångspunkter. För att detta skall blir möjligt krävs att samarbetet ges en reell chans att utvecklas och att personalen får tid för planering och möten.

Vi tycker också att målen för förskoleverksamheten skall kunna utvärderas lokalt i varje kommun. För att underlätta samverkan mellan förskoleklasserna och skolan vill vi att även förskolans arbete skall ingå i den kommunala skolplanen.

Nu ser jag att min talartid snart är slut, men jag måste få ta upp en sak till.

Vi har i flera motioner föreslagit att lagstiftningen skall ändras så att alla barn, också barn till arbetslösa, kan garanteras plats i förskolan så att de får samma möjligheter till individuell utveckling som andra barn. Detta har vi också med i våra reservationer till betänkandet.

Jag vill bara ställa frågan till Marie Wilén om hon verkligen ställer upp på det litet fördömande och hårda när hon säger att majoriteten i det här fallet skulle ha en utbildningsfientlig hållning och att det skulle vara fråga om en avsiktlig kränkning av förskollärarna. Det tycker jag var väldigt hårt. Jag tror inte att hon menade det egentligen.

När det gäller Vingåker, där man nu avskedar förskollärare, läste jag i lärarnas tidning från den 20 maj att den personalkategori som ökar inom förskolan är förskollärarna. Barnskötarna minskar däremot i antal.

Anf. 135 MARIE WILÉN (c) replik:

Fru talman! Jag läste upp ett citat, Britt-Marie Danestig, i vilket uttrycken om utbildningsfientlig hållning och kränkning mot utbildad förskollärare fanns med. Så upplevde man det i det här brevet. Jag sade också att vi till viss del delar reaktionerna.

Det är viktigt att värdera utbildning, och förskollärarna har de facto en längre utbildning. Vi tycker att det är viktigt att värdera utbildning även i förskolesammanhang. Med det förslag som man har lagt fram, som frångår kommitténs förslag, gör man en annan värdering av vikten av en längre utbildning. Man värderar ju ned utbildningen i förhållande till kommitténs förslag.

Anf. 136 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Först måste jag passa på att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nr 3 under mom. 13. På grund av tidsbrist glömde jag att göra det.

Jag uppfattade att Marie Wilén sade att hon ställde sig bakom det här yttrandet. Det var det som förvånade mig litet grand, eftersom jag tycker att det var ganska tendensiöst.

Vi i Vänsterpartiet har i en reservation klart markerat att vi på sikt gärna ser att all personal i arbetslaget har en högskolekompetens. Men vad vi har varit väldigt försiktiga med att säga är hur den kompetensen skall se ut, därför att förhållandena ser så annorlunda ut och vi är inne i ett väldigt dynamiskt förändringsskede när det gäller hela skolan. Då menar jag förskolan, förskoleklassen, grundskolan och även gymnasieskolan. Jag tror att det är av vikt att vi förmår att se till helheterna.

Anf. 137 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Barnomsorgen har byggts ut i rask takt i slutet av 80-talet och i början av 90-talet. Barnens rätt till god omsorg och likvärdiga utvecklingsmöjligheter i förskoleverksamheten skall garanteras. Detta arbete har fått vänta. Rätten bör preciseras i skollag och läroplan. Det är ett krav som Miljöpartiet har ställt länge nu. Självfallet ser vi med glädje att riksdagen har fått ett förslag från regeringen om en läroplan för förskolan.

Vad förväntar vi oss då av en sådan läroplan? Vilka av barnens rättigheter är så centrala att de skall anges i skollag och läroplan? Vilka skyldigheter för samhälle och förskolor skall skrivas in i lag och läroplan?

En huvudfråga är naturligtvis var ansvaret för verksamheten skall ligga och vilka krav som skall ställas på dem som skall utföra arbetet. Sådana krav finns väl specificerade för grundskolan: rektors ansvar, kommunens ansvar, lärarnas ansvar och krav på kompetens hos lärarna. Skolverkets ansvar är specificerat, ofta med angivande av de viktigaste ansvarsuppgifterna vad gäller ekonomi, pedagogiskt arbete, elevens situation, tillsyn osv.

När det så gäller motsvarande garantier för förskolan är det nästan tomt i läroplansförslaget. I regeringens förslag finns bara några allmänna ord om ansvar för ett ospecificerat arbetslag, och det är naturligtvis helt oacceptabelt. Man kan få intrycket att regeringen blandat ihop ansvar och verksamhetsformer. Det är alldeles riktigt att arbetslaget är en vanlig arbetsform i förskolan. Det är en bra arbetsform. Men hur skall man kunna utkräva ansvar av ett arbetslag? Vem vänder man sig till? Kan jag få tala med den som är ansvarig för barnens säkerhet vid förskolan? Skall det vara en talkör som svarar?

Nej, detta duger inte. Det måste arbetas om av regeringen. Kompetenskrav på personal skall fastläggas, och förskollärares ansvar för den

pedagogiska verksamheten måste tydligt skrivas in. Dessutom skall det naturligtvis finnas *en* person som har det övergripande ansvaret vid en förskola. Kommunens ansvar måste tydligt anges när det gäller tillsyn, säkerhet, uppföljning osv. Skolverkets uppgift skall också tydligt anges.

Att varken ansvar eller kompetenskrav anges i skollag och läroplan ligger knappast i linje med tanken att kvalitetssäkra förskoleverksamheten. Från Miljöpartiets sida kräver vi att regeringen utarbetar avsnittet om ansvar och kompetens så att det innebär verklig säkerhet, inte bara vaga förhoppningar om säkerhet.

I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om vilka barn som skall ha rätt att delta i förskoleverksamheten. Alla är överens om att det är olyckligt att vissa grupper stängs ute, t.ex. barn till arbetslösa. Hälften av landets kommuner har på eget initiativ tagit bort denna orättvisa. Det finns inget annat skäl än det ekonomiska för att inte kräva att alla kommuner ger den möjligheten. Det är enligt vår bedömning redan nu ekonomiskt möjligt att ge alla barn – alltså även barn till arbetslösa – rätt till plats i förskolan fr.o.m. tre års ålder, vilket vi också föreslår i vår motion.

Så några ord om läroplanens innehåll. Jag måste säga att förväntningarna blev stora och positiva när jag läste betänkandet från BOSK, Barnomsorg- och skolakommittén. Det fångade upp mycket av det bästa i god förskolepedagogik vad gäller både mål och metod. Regeringen inleder avsnittet om läroplanens innehåll med att betona lekens och omsorgens centrala plats i förskolepedagogiken liksom fokuseringen på barns utveckling och mognad. Men man orkar inte följa upp ansatsen utan slirar i stället över på omfattande beskrivningar av kunskapsbegreppet och hur det skall manifesteras i form av kunskap inom språk, matematik, naturkunskap, kultur osv. Här hamnar det individuella utvecklingsperspektiv som skall genomsyra hela förskolepedagogiken i bakgrunden – det som BOSK lade så stor vikt vid.

Det handlar om synen på barnens utveckling i en rad olika avseenden: olika pedagogiska inslag i verksamheten som stimulerar barns motoriska, sociala, språkliga, emotionella och kognitiva utveckling. Varför har man i regeringens förslag inte mer betonat dessa aspekter?

Utvecklings- och mognadsaspekterna kommer i skymundan delvis på grund av att regeringen har närmat sig förskolans verksamhet från fel håll. Man har utgått från grundskoleperspektivet och gått bakåt, i stället för att starta med barnets födelse och gå framåt. Hade man gjort detta hade t.ex. de minsta barnens behov, 1–3-åringarna, fått en mer framträdande plats. Man hade t.ex. inte glömt sådana centrala delar som potträning, motorisk-perceptuell utveckling och kognitiv utveckling hos små barn, små barns rättighet till nära kroppskontakt med vuxna etc., sådant som naturligtvis skall utgöra viktiga delar i en läroplan för förskolan.

I detta sammanhang kan man också ställa frågan om det var klokt att regeringen inte följde kommitténs förslag att införa, inte bara mål att sträva mot utan också mål att uppnå. Och det gäller då inte bara potträning.

Krav på att personalen verkligen följer varje barns utveckling, t.ex. genom regelbundet återkommande observationer, måste ingå i läroplanen. Förskollärare har i sin utbildning fått kunskap om och träning i observationsteknik.

Från Miljöpartiets sida önskar vi att regeringen vid det fortsatta arbetet med läroplanen tar upp mycket mer av det som så väl framförts av BOSK. Som förslaget nu utformats ser vi en risk för den skolifiering av förskoleverksamheten som vi tidigare varnat för. Det får inte bli så att grundskolepedagogiken tränger ned i förskolan. Vinsterna är i stället att hämta genom att förskolepedagogiken får spridning uppåt i grundskolans första årsklasser.

Det finns flera inslag i förskolans verksamhet som är så viktiga att de bör garanteras och därmed också bör ha en plats i läroplanen. Jag tänkte bara nämna några. Listan kan göras lång, men det mesta står naturligtvis utförligt beskrivet i BOSK.

Samverkan mellan föräldrar och förskola måste tydliggöras. Utvecklingssamtal som finns inskrivet i grundskolans läroplan skall naturligtvis också finnas inskrivet i läroplanen för förskolan, t.ex. att man måste ha utvecklingssamtal med föräldrar minst två gånger per termin.

Inskolningen är en mycket viktig del som är bortglömd. När barnen första gången skall lämna hemmet, lämna mamma eller pappa och vistas på en helt främmande plats med nya vuxna måste omställningen ske med stor omsorg och försiktighet. Personalen skall få tid att hantera själva inskolningen på det sätt som de har fått lära sig inom utbildningen.

Personalens tid för planering måste anges. Tre timmar i veckan t.ex. för veckoplaneringen måste kunna avsättas. Det bör stå inskrivet i läroplanen. Minst två planeringsdagar per termin är en annan viktig sak för att förskolan skall fungera bra. Fortbildning för personalen bör skrivas in.

Varje förskola bör också ha sin egen arbetsplan, precis som grundskolan har. Förskolans mål och verksamhetsplan kan få plats i kommunens skolplan, precis som det som gäller för grundskolan.

Förskolorna är små enheter. De har ingen möjlighet att själva hålla sig med specialkunskap. T.ex. speciallärare för barn med speciella behov av stöd för språkutvecklingen, förskolepsykolog, barnläkare är naturligtvis specialister som förskolan bör ha tillgång till. Det bör skrivas in att det åligger kommunerna att centralt ordna att sådana resurser ställs till förfogande.

Som en sista punkt på listan kan jag nämna det som alltid glöms bort, nämligen de fristående förskolorna i det här fallet och deras tillståndsgivning. Det är fortfarande oklart om t.ex. en Waldorfskola som vill starta en förskola i anslutning till sin grundskola kan göra det eller inte. Kommunen har alltså rätt att säga nej. Vi föreslår att det skall vara en fullständig automatik i den frågan, så att det bara är att starta en sådan förskola om man redan har en grundskola.

Slutligen vill jag ta upp en önskan som är svår att stipulera i lag eller läroplan men som bör uttryckas som ett mål att sträva mot: att könsfördelningen mellan förskollärare och barnskötare skall vara så jämn som möjligt. Barnens vuxenkontakt får inte bli enkönad. Underskottet på män i förskolan är alarmerande, och åtgärder bör vidtas för att få en bättre tingens ordning. Det handlar om barnens utveckling av den egna identiteten och utveckling av naturliga emotionella förhållningssätt till det egna och det andra könet. Relationer till vuxna män och kvinnor är viktiga för såväl pojkar som flickor. Detta är av sådan betydelse att det motiverar en framskjuten plats i läroplanen.

Fru talman! Jag står självfallet bakom Miljöpartiets samtliga motioner i ärendet men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 9 under mom. 14 och 30.

Anf. 138 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Jag skall börja med att tacka Ola för gott samarbete och kamratskap. Jag önskar dig lycka till i det du skall göra när du slutar i riksdagen.

En 1-åring har ofta just lärt sig att gå men kan inte med egna ord uttrycka vad hon tycker och tänker. Hon börjar upptäcka omvärlden men än så länge helt på egna villkor. Hon har redan under sitt första år lärt sig ofantligt mycket utan att ha varit föremål för någon strukturerad läroprocess. Hon är helt beroende av omsorg och omvårdnad av vuxna, i första hand sina föräldrar, för att över huvud taget klara sig. Det är också de som känner sitt barn bäst och kan avgöra vilken omvårdnad det behöver. 1-åringens behov är inte desamma som 2-, 3-, 4- eller 5-åringens. Under den här perioden av livet händer oerhört mycket med barnet. Behovet av omvårdnad och närhet som är det allt överskuggande under den första tiden övergår gradvis i behov av stimulans, gruppkontakt och en mer strukturerad inläring. De individuella skillnaderna mellan barn är stora i den här utvecklingsfasen. I regeringens förslag till läroplan för förskolan är den största bristen att det utvecklingspsykologiska perspektivet saknas helt. 1-åringen omfattas av samma läroplan som den 5-åring som kanske otåligt väntar på att få börja i förskoleklassen. För mig är det helt verklighetsfrämmande.

Regeringen slår tydligt fast att den anser att det är bäst för alla barn att omfattas av den kommunala förskolan med sin utbildningsinriktning. ”Familjepolitik blir utbildningspolitik” löd den stolta rubriken i ett nyhetsbrev från Utbildningsdepartementet nyligen. Är det så självklart att heldagsomsorg i kommunal förskola är det bästa för alla barns utveckling de första levnadsåren, som regeringen gör gällande? Föräldrarna anser det definitivt inte och inte vi kristdemokrater heller. Det är en kollektivistisk samhällssyn som vi inte bör ta med oss in i 2000-talet. Tvärtom visar både svensk och internationell forskning att föräldrakontakten under de första åren är mycket viktig också för barnets neurologiska utveckling och därmed också för barnets kapacitet att lära. Under den här tiden är just närheten och anknytningen till föräldrarna viktigt. En sådan närhet kan inte uppnås lika effektivt inom förskolan. Förskollärare och barnskötare har en annan relation till barnen, och gruppstorleken gör att det inte går att erbjuda en nära och personlig social relation med varje barn. I dag går enligt Barnombudsmannen 60 % av 1- och 2-åringarna i grupper med mer än 16 barn – en helt oacceptabelt hög nivå.

Samtidigt har det skett en kvalitetsutveckling av familjedaghemmen, föräldrar som väljer att vara hemma med sina små barn får på många håll ett viktigt stöd genom de öppna förskolornas verksamhet, och fler föräldrar väljer kooperativa eller privata omsorgsformer för sina barn. I stället för att ensidigt framhålla en viss typ av omsorg som den som gynnar alla 1–5-åringars utveckling bäst talar allt för att vi i stället bör vara öppna för olika barnomsorgsalternativ och satsa på hög kvalitet inom alla de olika alternativen. Framför allt måste vi en gång för alla slå fast att det är för-

äldrarnas självklara rätt att välja barnomsorgsform för sina barn. De får det i teorin men inte i praktiken.

Som förslaget är utformat kan föräldrar knappast uppfatta regeringens förslag på något annat sätt än att man gör klokt i att så tidigt som möjligt placera sitt barn i kommunens förskola. Annars är risken stor att det kommer efter i utvecklingen och klarar sig sämre i skolan. Det som förstärker bilden av att det är enhetlighet och inte mångfald som eftersträvas är att familjedaghem, öppna förskolor och enskilda förskolor inte skall omfattas av läroplanen.

Av 100 1–5-åringar går 30 varken i förskola eller i familjedaghem, 12 går i enskilda förskolor och 13 i familjedaghem. Det innebär att bara 45 av 100 1–5-åringar som det ser ut i dag kommer att omfattas av läroplanen. De föräldrar med sammanlagt 92 000 barn som i dag av olika anledningar aktivt valt familjedaghem därför att det passar deras behov bäst och de många dagbarnvårdare som driver en sådan verksamhet får nu veta att den visserligen kan stå för andra kvaliteter än förskolan men att verksamhetsformen gör att den inte kan omfattas av samma måldokument.

Osynliggörandet av familjedaghemmen fortsätter. Det gäller också den öppna förskolan, som betraktas som något slags lyx som man både kan ha och mista. Vi delar inte den synen. Det går inte att komma ifrån känslan att regeringen anser att det handlar om A- och B-lag i stället för att se de olika verksamhetsformerna som komplement till varandra. De har olika inriktning och tillfredsställer delvis olika behov, men är minst lika positiva för barnens utveckling. Kommunen har ansvar också för att de barn som vistas i familjedaghem, går på öppen förskola eller i förskola som drivs i egen regi får en verksamhet med hög kvalitet.

Själva ordet läroplan för tankarna till en småbarnsskola av ett slag som vi inte har valt som modell i Sverige. I praktiken innebär emellertid övergången till en läroplan att den verksamhet och de målsättningar som i dag redan finns inom barnomsorgen kodifieras. Men det innebär ändå en kvalitetsstämpel på verksamheten, och därför bör också familjedaghem och öppen förskola omfattas.

Vi anser att läroplanen bara skall formulera övergripande mål med en gemensam, tydlig värdegrund som omfattar både offentliga och privata förskolor, familjedaghem och öppna förskolor. Den kan sedan kompletteras med riktlinjer som varierar utifrån de olika verksamhetsformernas utformning och inriktning. Det skulle visa att staten inte prioriterar någon barnomsorg framför en annan, och det är en mycket viktig markering.

Fru talman! Som flera andra talare har varit inne på innehåller läroplanen riktlinjer för alla som arbetar i förskolan och för förskolans arbetslag, som består av både förskollärare och barnskötare. Det påpekas visserligen att förskolläraren vanligtvis är den som är ansvarig för förskolans ledning. Men riktlinjerna till arbetslaget ger intrycket av att ansvaret är utspritt på alla.

Vi kristdemokrater anser att det tydligt skall framgå av läroplanen att barnskötarna med sin omsorgspedagogiska kompetens är nödvändiga och fyller en mycket viktig funktion för att de mål som har lagts fast i läroplanen skall kunna uppnås i förskolan, men förskollärarna skall ha det pedagogiska ansvaret för att de uppnås. Det behöver inte utesluta ett demokratiskt arbetssätt. Om ansvarsförhållandena är otydliga kan heller

inte ansvar utkrävas. Det är här som den viktiga punkten ligger. Hur har regeringen tänkt sig att lösa det?

Slutligen vill jag också ta upp frågan om barn till arbetslösa föräldrar skall ha rätt till barnomsorg. Det är i dag kommunen som avgör det. Ofta lägger man då fast generella regler som innebär att man antingen inte har rätt till någon barnomsorg alls eller att alla har rätt till ett visst antal timmar per vecka eller per dag. Vi anser inte att man bör ha generella regler för barn till arbetslösa. Beroende på omständigheterna kan behoven variera både för barnen och föräldrarna.

Därför måste det enskilda barnets och de enskilda föräldrarnas behov vara utgångspunkten när beslutet fattas. Det innebär att kommunen måste ha möjlighet att ordna både heldagsomsorg och korttidsomsorg om det finns behov av det. För många föräldrar kan en tids arbetslöshet också ses som en möjlighet att få mer tid med barnen. Det kanske är den enda ljuspunkten i en sådan situation. Låt dem få känna att det inte är negativt för barnen.

Jag yrkar bifall till reservation 4 under mom. 3 och 4 och reservation 6 under mom. 6.

Anf. 139 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är nu några år sedan vi hörde ropen skälla om daghem åt alla. Det beror inte på att behovet av bra barnomsorg är mindre, utan att vi nu har nått en punkt där vi har så gott som full behovstäckning. De flesta kommuner kan erbjuda plats för dem som vill ha det och behöver det inom några månader. Det ser jag som en seger för alla oss som i årtal har stridit för barns rätt till en trygg, rolig och stimulerande uppväxt och för föräldrars rätt att slippa välja mellan barn och familj och förvärvsarbete.

Nu är det dags att ta nästa steg i form av en läroplan för förskolan. Vi är så gott som ense om att det behövs en läroplan. Jag tycker att det är väldigt bra. Den är nu bara moderaterna som ställer sig utanför. Jag delar i hög grad Ola Ströms förundran över Catharina Elmsäter-Svärds inlägg här för en stund sedan.

Avsikten är att göra förskolans pedagogiska roll tydligare och skapa bättre förutsättningar för en hög och jämn kvalitet över hela landet. Steget från förskolan till förskoleklass och därifrån till skolan skall kännas viktigt för varje barn. Varje barn har rätt att känna att nu börjar någonting nytt och spännande. Men samtidigt skall varje barn också ha rätt att känna att de olika verksamheterna arbetar mot samma mål och har samma syn på barnen och deras behov.

Läroplanerna skall på det här sättet länka i varandra så att de gemensamma målen blir tydliga. Också av det skälet är det bra att vi får en läroplan också för förskolan. Det gör dess roll tydligare. Det är bra att läroplanen i allt väsentligt bygger på samma grunder som läroplanerna för övriga skolformer. Barns lärande och utveckling skall ses i ett långsiktigt perspektiv, och grunden läggs i förskolan.

Det är också viktigt att betona att förskolan därmed inte skall förändras i sin funktion. Den förälder som arbetar eller studerar eller av annan anledning behöver stöd i sin omsorg och fostran av barnen skall naturligtvis kunna få det. Den pedagogik och de arbetsformer som har utvecklats inom förskolan bygger på goda kunskaper om barns utveckling och är

därmed av utomordentligt stort värde. Det är alltså inte tal om att göra förskolan mer lik den traditionella skolan i sina arbetsformer. Barnen skall erbjudas en lärorik och utvecklande miljö där inte minst leken fortsatt är ett viktigt inslag. Jag instämmer i att det snarare är skolan som skulle behövas "förskolefieras" en del.

Förskolans läroplan kommer att inledas med en redovisning av den värdegrund som verksamheten skall bygga på. Vi känner den från de övriga läroplanerna, och vi känner den också från samhället i övrigt. Det senare tycker jag är viktigt att betona. Det är de värden som är gemensamma för hela vårt samhälle som också skall prägla förskolan och skolan.

Det handlar om att låta barnen utvecklas till öppna, solidariska och toleranta människor med respekt för varandra, människors lika värde och vår gemensamma miljö. Det handlar om att motverka traditionella könsroller och att ge pojkar och flickor lika möjligheter att utveckla intressen och förmåga. Det handlar om att utvecklas till demokratiska samhällsmedborgare som känner lust både att påverka och att ta ansvar.

Utgångspunkten för arbetet skall vara principen om alla människors lika värde. Våld, mobbning och rasism har på ett otäckt sätt demonstrerat vårt gemensamma tillkortakommande när det gäller att för barn och unga i stället visa på respekt, tolerans och gemenskap som alternativa mönster för vår samlevnad.

Läroplanen kommer att stryka under att alla som arbetar i förskolan skall hävda dessa grundläggande värden och ta avstånd från uppfattningar och agerande som strider emot dem. Det kräver kompetens, inte minst det som brukar kallas för social kompetens. Det är inte alldeles givet att man kan läsa sig till det i böcker. Med det här uppdraget till all förskolans personal följer också behovet av att de anställda tillsammans får tillfälle att reflektera över begreppens innebörd och i svåra situationer också få tillgång till handledning.

Fru talman! Till det som har diskuterats mycket i denna fråga hör till vem läroplanen skall rikta sina krav. Det är ju så vi skall se den. Vi har valt att rikta dem dels till alla som arbetar i förskolan, dels till arbetslaget. Jag menar att vi därmed tar till vara den goda tradition som har utvecklats inom förskolan att arbeta i lag oberoende av utbildningsbakgrund och olika yrkesbeteckningar. Det har varit av stort värde för förskolan att människor med olika bakgrund och erfarenheter har samverkat för att nå gemensamma mål. Det breddar förskolans kompetens, och det är i sig en bra illustration till hur målen i läroplanen kan nås genom samarbete. Det är också en bra förebild för barnen.

Det betyder lika litet nu som tidigare att yrkesidentiteterna skall suddas ut. Tvärtom är det av stort värde att personal med olika kompetens och erfarenhetsbakgrund finns med i arbetslaget. Det breddar de resurser som kommer barnen till del, och det utvecklar förskolans arbete.

Detta minskar inte heller kravet på kompetens hos personalen. Läroplanen förutsätter tvärtom hög professionalism och att vi utgår från att kommunerna liksom tidigare är angelägna om att personalen är välutbildad för att klara högt uppsatta mål. Vi anser inte att det finns någon anledning att ytterligare reglera detta vare sig när det gäller personalens sammansättning eller formerna för förskolans ledning. Kommunerna är huvudmän för verksamheten och har det allra största intresse av att den

*Fel! Okänt
växelargument.*

fungerar bra. Jag har litet svårt att förstå varför så många av er centralt vill styra hur organisationen ser ut på den enskilda förskolan.

Jag har redan tidigare berört innehållet i läroplanen i den del som behandlar värdegrunden. Omsorg, lek och lärande har också ett stort utrymme. Det bygger i sin helhet på förskolepedagogik som har utvecklats och där leken spelar stor roll. Det handlar om att släppa loss och öva fantasin och om samarbete, inlevelse- och kommunikationsförmåga. Det gäller att träna den sociala kompetensen. Förskolan skall präglas av det faktum att alla barn vill lära sig, vill utvecklas och vill växa. Uppgiften för förskolan är att stödja den viljan och ge barnen bra redskap.

Språket tillhör det allra viktigaste. Den som äger ett rikt språk har verktyg för att hantera t.ex. konflikter, där annars andra medel kommer till användning. Det kan vara okvädesord, hot och i det yttersta – våld.

Förskolan skall uppmuntra barnen i deras utveckling – inte så att ungarna sätts på skolbänken vid en given ålder, utan när det enskilda barnet själv börjar intressera sig för bokstäverna och siffrorna. Förskolan har visat sig vara mycket bra på den sortens individualiserad verksamhet. Läroplanen ser jag som en ytterligare uppmuntran i den riktningen.

Förskolan skall hjälpa barn att upptäcka och förstå omvärlden. Den skall ge insikter om naturen, kulturen och samhället och förmåga att sätta in sig själv och andra i det sammanhanget.

Läroplanen betonar också barnens rätt till inflytande och vikten av god samverkan mellan förskolan och hemmen.

Det skulle vara intressant att få reda på vad det är i läroplanen som skulle kunna hämma den pedagogiska utvecklingen i förskolan. Moderaterna gör ju ett sådant hisnande antagande. Eftersom ingen väl vill medverka till det borde de åtminstone redovisa bevekelsegrunderna för detta antagande så att det gick att pröva.

Fru talman! Läroplanen föreslås gälla för den kommunala förskolan. Den skall också vara vägledande, utan att i varje detalj vara bindande, för familjedaghemmen. Särskilt gäller det de delar som behandlar värdegrunden. Jag tycker att det är viktigt att i detta läge säga att det är i privata familjers hem som sådan här verksamhet bedrivs, och att det sätter sina gränser.

Självfallet är det ingenting som hindrar att också andra tillämpar läroplanen i de delar som passar. Tvärtom är det både naturligt och önskvärt. Självfallet står det varje kommun fritt att för sin verksamhet i familjedaghem och öppna förskolor precisera kraven ytterligare på dem som anställs.

Med detta har jag kommenterat många av de reservationer som finns till betänkandet. Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Till sist vill jag också rikta ett tack till Ola Ström. Du har i hög grad bidragit både till den trevnad som du nämnde i utskottet och till att vi – mestadels i varje fall – har kunnat fatta riktigt kloka beslut. Tack för det, och lycka till med det du skall ägna dig åt i framtiden!

Anf. 140 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Fru talman! Vi hörde Eva Johansson tala om att den pedagogiska rollen skall tydliggöras, och hur stegen från förskola till förskoleklass till

den obligatoriska skolan skall kännas spännande. Det låter i och för sig lovvärt. Och sedan kommer det: grunden läggs i förskolan.

Det är här skillnaden ligger. Vi har hört att föräldrar med barn i åldern 1–5 år kan ha olika uppfattningar om vad man vill göra med sina barn. Vill man ha dem på dagis, oavsett driftsform, vill man ha dem hos dagmamma eller skall de vara hemma? Här måste föräldrarnas roll få stärkas betydligt mycket mer.

Den signal som ges innebär nämligen att i stort sett skall barnen behöva gå i en förskola för att kunna ha de rätta förutsättningarna för att klara av den obligatoriska skolan. Den här signalen ser vi moderater som ett problem.

Eva Johansson tar upp frågan om varför utvecklingen skulle hämmas. Vi kan titta på hur det går i dag, och vem det är som ger tillstånd till alternativa daghem. Det är kommunerna. Läroplanen skall inte gälla enskilt drivna daghem, men däremot skall den ligga till grund vid kommunernas tillstånds- och tillsynsutövande. Då befarar vi att det återigen kommer in någon form av kommunalt godtycke. Vad är det som säger att en alternativ verksamhet skulle tillåtas att starta om de som ger tillståndet hos kommunen inte tycker att den passar dem och deras syfte?

Det måste finnas möjligheter till alternativ, och föräldrarna måste ges mycket större möjlighet att känna att det som de väljer är det som är rätt.

Anf. 141 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag lade märke till en sak i Catharina Elmsäter-Svärd's inledningsanförande. Gång på gång kom hon tillbaka till påståenden om att vi med den här läroplanen skulle kräva – och nu citerar jag nästan ordagrant – att alla skall lämna sina barn till statlig barnomsorg från ett års ålder. Det fanns flera sådana påståenden.

Det finns naturligtvis ingenting i detta som säger något sådant. Vem har krävt det, Catharina Elmsäter-Svärd? Var litet försiktigt med orden! Det finns nämligen de som läser protokollen, och det som sägs här skall vara korrekt.

Jag har väldigt svårt att förstå vad det skulle vara för problematiskt och hämmande med att utveckla förskolan pedagogisk och att se till att vi har en hög och jämn kvalitet över hela landet. Det är väl bra! Det finns ingenting i det här förslaget som inskränker föräldrars rätt att välja andra alternativ. Det finns ingenting i förslaget som hindrar vare sig privata alternativ, familjedaghem eller öppna förskolor att arbeta i läroplanens anda. Tvärtom skulle det som jag sade vara både bra, naturligt och önskvärt.

Att på samma sätt som i ett daghem eller en kommunal förskola gå in och föreskriva hur verksamhet skall bedrivas i en enskild familjs hem tycker vi är att gå litet väl långt. Då trampar man in på den personliga integriteten. Eftersom Catharina Elmsäter-Svärd inte ens tycker att det skall finnas en läroplan borde det inte vara något större bekymmer att också inse att den har sina begränsningar när det gäller just de här alternativen.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 142 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Fru talman! Tyvärr visar oftast erfarenheterna att teori och praktik inte alltid går ihop.

Den signal som går ut till föräldrarna när det gäller läroplanen för förskolan innebär att för att kunna klara av den obligatoriska skolan läggs den bästa grunden genom att barnen får gå i förskola. Likadant sägs det att läroplanen skall ligga till grund för det kommunalt eller offentligt drivna daghemmet. Precis som Eva Johansson var inne på förstår jag också att man inte kan göra detta för enskilt drivna verksamheter. Nej, det är tur det.

Det finns fortfarande en skillnad mellan förskolan, som tillhör barnomsorgen, och grundskolan. Det är att vi har skolplikt. Vi har än så länge inte barnomsorgsplikt. Det är ju en väsentlig skillnad. Om vi har skolplikt i grundskolan, kräver det att vi har en läroplan för att det skall vara likvärdigt i hela landet för alla barn som är inskrivna.

Det finns ju så oändligt många olika alternativ av barnomsorg. Föräldrarna måste ges möjlighet att välja. Säger man att läroplanen skall gälla för offentligt drivna daghem och att den skall ligga till grund när man ger tillstånd eller utövar tillsyn skickar det ut signaler.

Dagmammor och familjedaghem känner också en oro för vad detta innebär för dem. Och vad innebär det för enskilda verksamheter? Nedvärderas de? Familjerna känner kanske också att det är lika bra att barnet går i ett kommunalt daghem för att få de rätta förutsättningarna för skolan. Man vill ju inte vara en sämre förälder än andra.

Då tycker jag att man har missat en viktig poäng.

Anf. 143 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns någonting mycket inkonsekvent i Moderaternas reservation nr 1. Först yrkar de avslag på förslaget att införa en läroplan för förskolan. Sedan beklagar de sig över att den inte skall gälla för all barnomsorgsverksamhet. De säger att vi riskerar att få ett A- och B-lag.

Som jag sade finns det ingenting som hindrar att all barnomsorg som bedrivs, oberoende av i vilken form det sker, tar till sig de delar av läroplanen för den kommunala förskolan som de tycker är bra och utvecklande. Jag tror också att det kommer att bli på det sättet, eftersom det finns mycket som är bra här som bygger på precis samma tankar som den läroplan bygger på som Catharina Elmsäter-Svärd's partivän var med och förde fram till beslut under den förra mandatperioden. Jag kan inte se att det är så stor skillnad här.

Jag återkommer också till det konstaterande jag gjorde, nämligen att Catharina Elmsäter-Svärd tydligen vill göra gällande att detta skulle innebära något slags tvång för föräldrar att utnyttja barnomsorgen. Hon sade att det är omänskligt att kräva att alla skall lämna sina barn till en statlig barnomsorg från ett års ålder. Det är naturligtvis helt uppåt väggarna att påstå att det här förslaget skulle innebära detta. Jag tycker att det vore klädsamt om Catharina Elmsäter-Svärd tog tillbaka de orden.

Anf. 144 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Nu har jag lyssnat på representanterna för Vänsterpartiet och Socialdemokraterna och särskilt koncentrerat mig på det som jag och

Folkpartiet tycker är det mest konstiga i det här betänkandet, nämligen ansvarsfrågan i förskolan. Jag upprepar min fråga. Vad är det för fel att ge förskollärarna ansvar för den verksamhet de är utbildade att ta ansvar för?

För mig är det obegripligt att man inte erkänner förskollärarnas kompetens och ger dem detta ansvar. Jag kan förstå att många av dem blir väldigt upprörda. De jobbar i en verksamhet som ofta är utsatt för besparingar, de har en medioker lön och nu känner de att deras kunskap nedvärderas. Men det finns kanske något bra svar på detta som jag hittills inte har uppfattat i debatten, Eva Johansson.

Anf. 145 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall ge ett kort svar. Det är naturligtvis inget fel att ge förskollärare ansvar för att nå målen i läroplanen, lika litet som det vore fel att ge andra personalgrupper i förskolan detta ansvar. Det är en gemensam uppgift. Det är så den här läroplanen fungerar.

Anf. 146 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Med den logik som Eva Johansson framför nu, kan man alltså förvänta sig att det kommer förslag t.ex. i sjukvården om att det tydliga ansvar som sjuksköterskorna har gentemot den verksamhet som undersköterskorna bedriver kan tas bort. De jobbar ju också i arbetslag gemensamt. Ingen skulle ju komma på en så befängd idé. Varför är det möjligt just inom förskolan? Jag kan verkligen inte förstå det.

Det är alldeles självklart bra att man arbetar i arbetslag, men det har ju inte alls med saken att göra. Detta är en viktig ansvarsfråga. Den är viktig för verksamheten, men jag tycker också att den är viktig för att höja statusen hos förskollärarna. Detta är ju en grupp som har en oerhört viktig funktion i vårt samhälle. De tar hand om barnen i deras viktigaste utvecklingsfas. Det är klart att man skall erkänna deras kompetens och förmåga att ta ansvar för den verksamhet de är utbildade att sköta.

Anf. 147 MARIE WILÉN (c) replik:

Fru talman! Jag instämmer i många av Ola Ströms åsikter och skall därför inte upprepa dem. Men jag skulle ändå vilja ställa en fråga till Eva Johansson som gäller familjedaghemmen och de öppna förskolorna och deras möjligheter att ansluta sig till läroplanen. Vi instämmer i att den inte behöver vara obligatorisk, men vi tycker att man skulle kunna erbjuda möjligheten att ansluta sig till den.

Jag har försökt att lyssna på Eva Johansson för att få veta av vilket skäl man inte ens skulle kunna erbjuda dem möjligheten att ansluta sig. Jag har kommit fram till att svaret är att en del av verksamheten, och särskilt den i familjedaghem, bedrivs i familjens hem, och det sätter sina gränser. Jag tycker att det vore intressant att få höra vilka gränser det sätter som skulle göra att man inte kan få möjlighet att ansluta sig till läroplanen.

Anf. 148 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag sade i min inledning finns det ingenting som hindrar att andra barnomsorgsformer än den kommunala förskolan arbe-

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

tar i enlighet med de riktlinjer som finns i läroplanen. Så är det självfallet inte. Men när det handlar om att man skall kunna göra kontroller och komma in i förskolan kan det i en familjs hem kollidera med den integritet vi väl ändå vill värna i de här sammanhangen.

Jag tror att det är en styrka för varje annan barnomsorgsform, för varje familjedaghem, öppen förskola eller alternativ form av förskola, att kunna säga att man arbetar efter de riktlinjer som finns i läroplanen för den kommunala förskolan. Det finns inte heller något som hindrar att en kommun, som ju anställer folk i den öppna förskolan och familjedaghemmen och är arbetsgivare, ytterligare preciserar kraven.

Anf. 149 MARIE WILÉN (c) replik:

Fru talman! Jag hör vad Eva Johansson säger. Men jag tycker ändå att det är konstigt att man inte öppnar för detta. Eva Johansson hänvisar till att man då måste göra kontroller. Vi säger att om det är så att man *vill* ansluta sig till läroplanen skulle man erbjudas den möjligheten. Det är bara det vi begär. Jag tycker att det borde vara möjligt att jobba fram ett sådant förslag.

Anf. 150 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Detta torde inte kräva något beslut här i kammaren.

Anf. 151 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Sverige har ju en relativt hög skolpliktsålder. Med jämna mellanrum brukar det i debatten dyka upp krav på att man skall sänka skolpliktsåldern. Man skulle börja skolan tidigare så att barn kunde lära sig fortare och bli klara snabbare. Det verkar som om man skulle kunna lära sig mer eller fortare om man kunde börja skolan tidigare. Jag menar att det är en total felsyn. Barns lärande börjar ju inte i skolan utan långt tidigare. Det är bl.a. tack vare att vi har en förskola av mycket hög kvalitet som vi har så bra resultat i den svenska skolan vid en internationell jämförelse. Jag tror att just därför att förskolan har utvecklats utifrån ett annat perspektiv än skolan har man kunnat bidra på ett sådant bra sätt till grunden för barns lärande och utveckling.

Regeringens politik syftar dels till att stärka och utveckla förskolans pedagogiska roll, dels till att äntligen ge förskolan dess rättmätiga plats som den första byggstenen i utbildningssystemet.

En hög kvalitet i förskolan förutsätter dels att det finns tillräckligt med resurser för att hålla en hög kvalitet i förskolan, dels att det finns ett medvetet pedagogiskt arbete inom förskolan. Nu har vi äntligen möjlighet att satsa nya resurser till skolan som skall gå bl.a. till förskolan och barnomsorgen. Nu skall det tydliggöras att förskolan har ett pedagogiskt uppdrag.

Förskolan omfattar ju också ett omsorgsperspektiv. Förskolepedagogiken inrymmer och omfattar detta omsorgsperspektiv. Det har hittills varit en ganska viktig skillnad gentemot skolan. Det har ofta uttryckts i förskolan som hela barnet hela dagen. Jag vill gärna att den skillnaden gentemot skolan på sikt skall minska, så att också skolan skall omfatta mer av ett sådant helhetsperspektiv på barnet.

Förskolan har en mycket stor betydelse för barns språkutveckling. Språkutvecklingen är kanske ett av de viktigaste exemplen på att en bra förskola är en mycket viktig grund för ett fortsatt lärande. Vi vet att stimulans och stöd för barns språkutveckling skapar viktiga förutsättningar för läs- och skrivutvecklingen senare i skolan. Vi vet också att man genom att stimulera barns språkutveckling på ett medvetet sätt kan förhindra och förebygga läs- och skrivsvårigheter senare.

Därför är det viktigt att förskolan präglas av ett medvetet arbete med barns språkutveckling för att ge barn tilltro till den egna språkliga förmågan och ge barn chansen att se sig själva som blivande läsande och skrivande individer.

Skola och förskola har ju utvecklats ur skilda perspektiv och ur olika traditioner. Man kan litet förenklat säga att skolan är gammal och tung, framför allt på grund av sin plikt, medan förskolan ju är ung, mycket yngre än skolan, och lättare eftersom det inte är en obligatorisk verksamhet.

Därför är mötet mellan skola och förskola inte ett oproblematiskt möte. Det är skilda perspektiv och skilda erfarenheter som möts. Men det är också olika traditioner som möts och olika perspektiv. Därför är det viktigt att det mötet sker på sådana villkor att både förskolans och skolans fördelar kan tas till vara. Det är min övertygelse att skolan och förskolan har mycket att lära av varandra.

Jag blir litet orolig ibland när man märker en rädsla eller fördomar från respektive verksamhet gentemot varandra. Det finns fördomar i skolan om att förskolans verksamhet skulle vara av mindre betydelse än skolan, som att det egentligen är först i skolan som barns lärande börjar. Och det finns fördomar och rädsla i förskolan för att skolan skall "ta" barnen. Man vill skydda barnen från skolan så länge som möjligt.

Jag tror att det är viktigt att både skolan och förskolan utifrån sina olika perspektiv och med sina olika erfarenheter kan mötas för att berika verksamheterna och höja kvaliteten i de respektive verksamheterna.

Jag tror att skolan har mycket att lära av förskolan. Det gäller t.ex. arbete i arbetslag där ju förskolan har kommit väsentligt längre, ja alltid har arbetat i arbetslag, medan det i skolan fortfarande är en begynnande utveckling med arbete i arbetslag.

Skolan kan också lära av förskolans föräldrakontakter och samarbetet med hemmet som många gånger sker på ett mer naturligt sätt i förskolan än vad det kanske gör i skolan. Skolan bör lära av förskolans helhetsperspektiv – hela barnet hela dagen. Skolan kan lära av förskolans flexibilitet och möjlighet att anpassa verksamheten utifrån barns skilda behov och att förändra den utifrån förändrade behov.

Men förskolan har också en del att lära av skolan. Jag menar att förskolan bör anamma ett mer medvetet pedagogiskt förhållningssätt, ett mer långsiktigt perspektiv i det pedagogiska arbetet. Man bör se sig som en naturlig del av ett livslångt lärande.

Förskolan kan också lära en del av skolan i vanan att dokumentera barnets lärande och utveckling och göra det till en naturlig del av verksamheten. Förskolan bör lära sig av skolan att se sig själv som en viktig del av utbildningssystemet med samma självklarhet som skolan ser sig som en viktig och grundläggande del av utbildningssystemet.

Regeringens syfte med att stärka förskolans pedagogiska roll och ge förskolan sin rättmätiga plats i utbildningssystemet har uttryckts genom att vi har flyttat över ansvaret för förskolan från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet, att vi har ändrat den ansvariga myndigheten från Socialstyrelsen till Skolverket, att vi har fört in lagstiftningen om barnomsorgen och förskolan i skollagen från socialtjänstlagen.

Men det viktigaste steget är det som vi nu snart skall ta, att förskolan för första gången någonsin får en egen läroplan. Det är ett historiskt beslut för förskolan, och det är ett viktigt erkännande av förskolans betydelse. För första gången någonsin får förskolan en egen läroplan med samma dignitet som den läroplan som gäller för skolan.

Det är en mycket viktig fråga om läroplanen som vi socialdemokrater har arbetat långsiktigt med. Det är en rad olika delar i de reformer vi genomför för att stärka förskolans roll. En statlig förordning ger nu tyngd åt en jämn och hög kvalitet i förskolan och tydliggör förskolans pedagogiska uppdrag.

Det här beslutet att ha en egen läroplan för förskolan är en mycket stor tillfredsställelse för mig. Vi kommer sedan att ha tre läroplaner för utbildningssystemet för barn och unga – tre läroplaner som följer på varandra, som har en gemensam syn på barns lärande och utveckling, men som ändå skiljer sig åt för att inte göra våld på de olika verksamheternas särart: en läroplan för förskolan, med sin särart, en läroplan för grundskola, förskoleklass och fritis, med sin speciella profil, och en läroplan för gymnasieskolan och vuxenutbildningen, med sin särart. Samtliga läroplaner följer en gemensam syn och har många likheter men också olikheter.

Jag kan inte avhålla mig, fru talman, från att ändå kommentera någonting av det som har sagts i debatten tidigare. Moderaterna hävdar nu helt förvånande ståndpunkten att en läroplan leder till att föräldrarnas ansvar minskar och att man förhindrar pedagogisk utveckling. Det har man framfört i debattartiklar i tidningar, och det säger nu också Catharina Elmsäter-Svärd här i debatten.

Jag skulle vilja fråga Catharina Elmsäter-Svärd om moderaterna har samma syn på läroplanen för skolan. Är det så att läroplanen för skolan förhindrar föräldrarna från att ta sitt ansvar och försvårar en pedagogisk utveckling av skolan? Vad är det annars som är så annorlunda med läroplanen för förskolan som tycks ha den effekten?

Så till Folkpartiet och Ola Ström. Nu säger Ola Ström här i talarstolen att Folkpartiet länge har kämpat för en läroplan för förskolan. Jaså? Hur kan det då komma sig att när Folkpartiets dåvarande partiledare hade ansvar för verksamheten fördes det inte fram, vare sig i regeringsförklaringar eller i praktisk politik, något behov av att stärka kvaliteten i förskolan, av att ge förskolan en egen läroplan eller av att ge förskollärarna ett särskilt ansvar.

Hur kan det då komma sig att Folkpartiet inte i motioner i riksdagen eller på annat sätt har krävt en särskild läroplan för förskolan eller en särskild reglering av förskolans kvalitet? Det var ju t.o.m. så att när man antog förskolans pedagogiska program, som är de riktlinjer som vägleder verksamheten i dag, var man i Folkpartiet mycket tveksam till de riktlinjerna.

Jag tycker att det är litet patetiskt att nu höra Folkpartiet säga att man länge har kämpat för den läroplan som vi nu föreslår. Men jag är glad att Folkpartiet ansluter sig till behovet av en läroplan i förskolan.

Svensk förskola har ju en hög kvalitet. Det är en utveckling som har skett under kommunalt och enskilt huvudmannaskap och tack vare en kunnig och engagerad personal. Vi har i dag en högre andel förskollärare i förskolan än någonsin tidigare. 60 % har förskollärarytbildning. Detta är en viktig förutsättning som möjliggör att vi nu kan införa en läroplan med så högt ställda kvalitativa och pedagogiska krav.

Kvaliteten i förskolan har till stor del utvecklats med staten på åskådarplats. Det är viktigt för oss i riksdag och regering att komma ihåg det och att respektera den höga prioritet av kvalitet och kompetens i förskolan som kommunerna faktiskt har visat.

Jag anser att ledarskapet i förskolan har mycket stor betydelse. Jag kan inte se att ledarskapet i förskolan på något avgörande sätt skulle skilja sig från ledarskapet i skolan när det gäller betydelse och vikt.

Jag anser att förskollärarna med sin höga kompetens har en avgörande roll för att det skall bli möjligt att nå läroplanens mål. I många förskolor har också förskollärarna ett särskilt ansvar för verksamheten.

När vi nu tar steget att införa en läroplan för förskolan skärper och tydliggör vi de krav som staten ställer på kvalitet och pedagogisk profession i förskolan. Det kallas målstyrning och har mött stor uppslutning i den här kammaren när det har gällt skolan. Jag tror inte att det är genom ökad statlig reglering som vi höjer kvaliteten utan genom att vi på ett bättre vis sätter upp höga mål och överlåter åt kommunerna och huvudmännen för verksamheten att utforma arbetet så att man kan nå de här höga målen.

Min bedömning är den att den läroplan som vi presenterar leder till högre krav på personalens kompetens och utbildning än en förskola utan läroplan.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att kunskapssamhället är ett aktivt val. Det förutsätter en tydlig politisk prioritering av utbildning, av hela utbildningssystemet. Jag vill att förskolan skall inkluderas i begreppen kunskapssamhälle, livslångt lärande och utbildning. Förskolans läroplan, den första någonsin, som regeringen kommer att besluta om den 11 juni, efter det att kammaren har ställt sig bakom propositionen, är ett historiskt och avgörande steg för förskolans status, kvalitet och utveckling.

Anf. 152 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag glömde att framföra ett tack till Ola Ström, som skall lämna oss här. Vi har haft många glada debatter och har olika åsikter i en mängd frågor, men det har varit stimulerande, och jag kommer att sakna de debatterna. Lycka till i fortsättningen!

Jag vill till skolministern ställa två frågor, som också är de stora frågorna i det här förslaget. Den ena är varför man har frångått Barnomsorg- och skolkommitténs hela inriktning när det gäller läroplansformuleringen. I den hade man en helt annan fokusering på barnens naturliga utveckling och mognad och en mycket mindre uttalad koppling till grundskoleverksamheten. Den var kompetent, och jag tycker att den fångade väldigt mycket av det som är bra i förskolan.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Detta ser man inte i det nu aktuella förslaget, utan det har fallit bort. Min fråga är: Varför? Jag kan förstå att det finns flera skäl till det, men det skulle vara intressant att höra vilka de är.

Min andra fråga gäller ansvarskraven. Varför tycker man när det gäller grundskolan att ansvaret skall skrivas ut väldigt tydligt? Där har ju regeringen kommit med en lång rad bra förslag, ända ned till krav på att rektor skall vara ansvarig för åtgärdsprogram för enskilda elever, på individnivå. Detta kontrasterar mot det som gäller förskolan, där man inte har någon som helst beskrivning av var ansvaret ligger. Varför har det blivit på det sättet?

Anf. 153 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Låt mig först säga att regeringens syn på barns utveckling och lärande och på mognadsprocessen inte skiljer sig från Barnomsorg- och skolakommitténs. Jag tror att Gunnar Goude efter det att regeringen har antagit förordningen kommer att se att den synen stämmer överens med den som presenteras i Barnomsorg- och skolakommittén.

Frågan gäller inte vad som är viktigt i förskolan utan vad som skall regleras av staten och vad som skall styras av huvudmännen ute i verksamheten. Det är min övertygelse att det är ett bra sätt att styra verksamheten att ställa höga krav på den kvalitet och de resultat som man skall uppnå i verksamheten. Men man skall också ha respekt för att utveckling kräver en viss frihet i utformningen av arbetet för att nå dessa mål.

Jag tycker också att det är anständigt att staten – som så länge har befunnit sig på åskådarplats jämfört med förskolehuvudmännens mycket skarpa prioritering av hög kompetens hos personalen och av hög kvalitet i förskolan – kan förutsätta att huvudmännen också i fortsättningen har en sådan prioritering av hög kompetens i förskolan, utan att staten reglerar hur den kompetensen skall fördelas på dem som ingår i arbetslagen.

Anf. 154 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Först och främst är jag naturligtvis glad över att det slutgiltiga förslaget och den slutgiltiga formuleringen kommer att ligga betydligt närmare det som Barnomsorg- och skolakommittén har föreslagit. Det är bra, men jag tycker inte att jag fick något bra svar på frågan ”Varför?”

Det är väl inte så att grundskolan har misskött förtroendet så till den milda grad att man där måste skriva in en lång rad av regler som innebär en kvalitetssäkring, medan förskolan skulle vara så utomordentligt väl rustad att sådana inte behövs där. Självklart behövs de.

Jag tycker nog med tanke på att det gäller små barn – i en ålder som är mycket kinkig i sådana här hänseenden – att det är oerhört viktigt att man har en kvalitetssäkring. Det är kanske viktigare i förskolan än på något annat ställe i utbildningssystemet.

Eftersom jag inte fått ett riktigt svar gissar jag att det kanske var litet bråttom inför valet. Kanske skulle man längre fram vilja utarbeta det här litet mera. Det kan inför valet vara ett bra budskap att man vill arbeta vidare på det här och specificera det ytterligare.

Men jag ser i förslaget också tendenser till att man knyter sig närmare grundskolan än vad Barnomsorg- och skolakommittén föreslog. Skolmi-

nistern säger t.ex. att barnen skall se sig som blivande läsande och skrivande individer. Det anförts i propositionen att förberedelser för grundskolan skall ha en viktig plats. Inte enbart detta skall gälla, men det finns där. Jag blir litet misstänksam och rädd för att det här kan utvecklas till att få en dominerande plats. Jag tror t.ex. inte att barn skall se sig som blivande läsande och skrivande individer.

Anf. 155 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Den utveckling som skolan har genomgått de senaste tio åren har inneburit en väldigt tydlig förändring, där vi har gått bort ifrån regelstyrning och gått över till målstyrning. Vi arbetar nu aktivt med att finna sätt för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling, där man inte går den, som jag tror, felaktiga vägen över ökad statlig regelstyrning men på andra sätt skärper statens ansvar och statens krav på verksamheten. Jag tycker att vi måste ha det i minnet när vi nu lägger fram en läroplan också för förskolan.

Jag skulle vilja fråga Gunnar Goude om han tror att man kan nå den kvalitet och tillgodose de krav som beskrivs i läroplanen för förskolan utan att använda sig av högskoleutbildade pedagoger. Jag tror att det blir mycket svårt att klara den nivån om man inte gör det.

Fru talman! Jag tror faktiskt att vi skiljer oss en smula i synen på förskolans roll för barns fortsatta lärande. Jag menar att förskolan redan i dag har en oerhört stor betydelse för barns lärande och utveckling. Det är den betydelsen som jag vill ge större tyngd och uppmärksamhet än vad den hittills har fått.

Jag tycker att det är självklart att barn i förskolan har rätt att få sin språkutveckling stimulerad på ett sådant sätt att de utvecklar en tilltro till sin egen språkliga förmåga, blir bra på att kommunicera och uttrycka sina egna åsikter och känner förväntan inför att få lära sig att läsa och skriva. De bör få se det som naturligt att de senare kommer att tillhöra de läsandes och skrivandes krets.

Jag tycker att detta är en viktig uppgift för förskolan. Det är ju inte så att förskollärarna är till för skolan. Förskolan är till för barns lärande och utveckling, och detta sker både i förskolan och i grundskolan.

Anf. 156 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Läroplanen för förskolan och förskolan skall ses som ett första steg i utbildningssystemet. Vi som är kritiska till inriktningen mot en enda omsorgsform är det därför att vi menar att den blir styrande. Jag vet inte om någon annan har sagt att den blir tvingande – det har inte jag gjort – men att den blir styrande är helt självklart. När det kommer uppifrån att det här är den form av verksamhet för barn som t.ex. stimulerar språkutvecklingen så att barnet uppmuntras att läsa och skriva, som Ylva Johansson nu uttryckte det, hur skall då en stackars enkel, vanlig förälder kunna tro att hon eller han duger lika bra för den här språkstimulansen?

Jag måste inom parentes berätta om hur jag själv upplevde detta i början av 70-talet, när jag fick mitt första barn. Ropen skallade då om daghem åt alla. Vi fick ingen dagisplats. Min son var ändå oerhört väl språkutvecklad, vilket ledde till att jag vid flera tillfällen, hos doktorn, på barnavårdscentralen, osv. fick kommentaren: Det märks att det här är en liten

*Fel! Okänt
växelargument.*

dagispojke! Det var alltså en självklarhet att språkutveckling sker bäst på dagis. I min sons fall var det en gammal dam som satt och övade språkramsor tillsammans med honom, och det betydde mycket.

Lika litet som jag kan generalisera och säga att alla barn skall tas om hand av en äldre dam som läser ramsor för att de skall få en bra språkutveckling, lika litet kan vi säga att alla barn får den bästa språkutvecklingen inom förskolan. Det här blir styrande, det går inte att komma ifrån. Därför borde läroplanen få omfatta olika barnomsorgsformer, inklusive familjedaghem och öppna förskola.

Anf. 157 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tror att Inger Davidson har missuppfattat mig en smula. Jag vill inte ha en enda form av barnomsorg. Jag vill inte att all förskoleverksamhet skall se likadan ut. Jag vill att föräldrarna också fortsättningsvis skall välja den form som passar det enskilda barnet bäst. Jag tror nämligen att föräldrarna är de som är bäst lämpade att göra den bedömningen av vilken verksamhet som passar det egna barnet bäst. Det tycker jag är en viktig princip.

Jag förutsätter, det tror jag att alla föräldrar gör, att om föräldrarna själva t.ex. väljer att vara hemma med sina barn arbetar de med sina barn på det sätt som man tror är bäst för barnet vad gäller språkutveckling, social utveckling och annan utveckling. Om man väljer att låta barnen gå i förskolan, vilket ju väldigt många gör, måste man kunna lita på att också förskolan på ett tydligt sätt arbetar med barns språkutveckling, med barns sociala utveckling, med en trygg omsorg och med att utveckla barns självförtroende. För att ha förtroendet att lämna sitt barn till förskolan måste man kunna lita på att förskolan upprätthåller och når en hög kvalitet. Det är därför vi behöver en statlig förordning för förskolan, för att tydliggöra de kvalitativa kraven.

Det är absolut inte aktuellt med någon statlig förordning om hur föräldrar på bästa sätt skall stimulera och stödja sina barns språkutveckling och övriga utveckling. Det klarar föräldrarna bra ändå. Av samma skäl skall vi heller inte ha någon statlig förordning som styr verksamheten i människors privata hem, där man som dagbarnvårdare tar emot andras barn. De krav man vill ställa på verksamheten kan vara högre än de som staten reglerar.

Anf. 158 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vidhåller att valet blir omöjligt om man får så tydliga signaler om att alla barn mår bäst av att vara i den kommunala förskolan, helst från ett års ålder. Det är det jag vänder mig mot. Att jag inte säger nej till läroplanen för förskolan beror just på att jag menar att alla barn som finns där skall ha högsta tänkbara kvalitet, och då skall man också kunna göra utvärderingar av att kvaliteten är god. Men det skall också vara möjligt i andra barnomsorgsformer, om föräldrar skall kunna känna sig lika trygga med dem.

Jag undrar vem som sätter gränserna när det handlar t.ex. om integritet i familjedaghemmen. Dagbarnvårdarna gör det definitivt inte själva. Deras organisation har innan det här förslaget till läroplan kom till tagit fram ett eget förslag till läroplan för just familjedaghemmen. De efterly-

ser själva en möjlighet att få komma in i den kvalitetsgranskning som det innebär att finnas med i läroplanen.

Hindret finns alltså inte där, utan på något sätt är det en markering från regeringen. Man säger att den barnomsorg som man har läroplan för är den bästa. Den ingår i utbildningssystemet, där kommer ditt barn att få den språkutveckling och den sociala kompetens som det behöver. Använd de andra omsorgsformerna om du har lust, men då skall du inte heller vara så säker på att det går så bra för ditt barn.

Anf. 159 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tror att Inger Davidson gör misstaget att något sammanblanda läroplan med allmänna råd. Det är ändå skillnad på en statlig förordning och allmänna råd för hur verksamheten skall utformas. Läroplanen är ingen recension av olika barnomsorgsformer. Läroplanen är de mål som staten i en förordning ställer upp för verksamheten. Jag tror inte alls att Inger Davidson behöver vara orolig för att det kommer att uppfattas på det sätt hon är rädd att det uppfattas. T.ex. tror jag inte att människor i allmänhet tror att kvaliteten i fristående skolor är lägre än kvaliteten i kommunala skolor bara därför att läroplanen inte gäller i fristående skolor.

Inget hindrar att t.ex. en enskilt driven förskola eller ett familjedaghem själv talar om att man följer läroplanen eller att man anser sig nå de målen eller att kommunen ställer upp de nivåerna. Staten skall ändå inte ha en förordning som styr all offentligt finansierad barnomsorg.

Anf. 160 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur intressant det är om skolministern och jag skall käbbla om vem som har kämpat längst för ett fördjupat pedagogiskt innehåll i förskolan, framför allt om det går tillbaka till en tid då skolministern själv var ledamot för Vänsterpartiet kommunisterna, då jag inte riktigt var med.

Det jag kan konstatera är ändå att Folkpartiet under den mandatperiod då jag själv har varit riksdagsledamot flera gånger har fått avslag på motionsförslag om ett måldokument för den pedagogiska verksamheten i förskolan. Detta kom inte till Barnomsorg- och skolkommittén förrän det blev ett tilläggsdirektiv, så jag hoppas att vi har varit ensträdda med detta och att det spelat en viss roll.

Min fråga gäller det som jag har tjatat en del om i dag, att regeringen och utskottsmajoriteten, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, inte vill ge förskollärarna ansvar för den verksamhet som de har utbildning för. Med den logiken borde vi rimligtvis kunna se fram emot regeringsförslag om att ansvaret för sjuksköterskor och undersköterskor tas bort och läggs på arbetslaget. Det vore ju helt orimligt. Varför är det som är orimligt i sjukvården fullt rimligt inom förskolan?

Anf. 161 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är intressant att man inom Folkpartiet nu försöker framställa sig själv som en stark förespråkare för en läroplan för förskolan. Detta är inte något som Folkpartiet har drivit tidigare. Det är klart att vi skall ha mål för den pedagogiska verksamheten i förskolan. Det är

*Fel! Okänt
växelargument.*

ingen nyhet, utan det har vi haft i många år. Det är inget specifikt. Det är inte det som skiljer ut förskolan från tidigare. Också de tidigare målen var man inom Folkpartiet tveksam till när de infördes. Det är ändå viktigt att påpeka detta.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till Ola Ström. Tror Ola Ström att man kan uppnå de höga krav på pedagogiskt innehåll och kvalitet i förskolan som ställs upp i läroplanen utan att använda sig av högskoleutbildade pedagoger?

Anf. 162 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Nu tappade jag nästan ordet. Jag är inte säker på att jag förstod poängen med statsrådets fråga, men den kanske kommer att framgå. Vi försöker slåss för att vi skall få ännu mer av högskoleutbildad personal i förskolan, så att vi på sikt helst bara skall ha förskollärare i förskolan och att de som i dag är barnskötare skall få möjlighet att vidareutbilda sig. Mitt svar på frågan måste väl därför bli ja.

Jag vill naturligtvis också ha svar på min fråga, varför inte förskollärarna kan få ansvaret för den verksamhet som de är utbildade att ta ansvar för.

Anf. 163 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Förskollärarna har ett mycket stort ansvar för verksamheten i förskolan i dag. Jag sade i mitt inledningsanförande att faktum är att 60 % av dem som arbetar i förskolan i dag är förskollärare. Vi har i dag en större andel förskollärare än vi någonsin tidigare har haft i svensk förskola. Det är en förutsättning för att regeringen har kunnat lägga fram förslag om en läroplan på en så pass hög nivå och med så höga krav på pedagogiskt innehåll och kvalitet som vi nu gör. Det finns ett klart samband mellan krav på kvalitet och pedagogisk verksamhet i förskolan och personalens kompetens och utbildning. Men den fråga som Ola Ström försöker göra till en mycket intressant fråga är: Skall detta regleras av staten? Är det staten som skall reglera hur olika ansvarsuppgifter och hur arbetet skall fördelas inom förskolan, eller tilltror vi förskolans huvudmän och förskolan själv att kunna göra denna uppdelning? Tycker vi inte att den verksamhet och den utveckling som vi har sett under de senaste åren tyder på att förskolans huvudmän faktiskt tar mycket allvarligt på frågan om kvalitet och personalens kompetens och utbildningsnivå?

Anf. 164 MARIE WILÉN (c) replik:

Fru talman! Jag lyssnade på statsrådet igen som talade sig mycket varm för vikten av att ha många förskollärare i förskoleverksamheten. Det tycker vi alla är viktigt. Men ändå är regeringens slutsats att riktlinjerna skall vända sig till arbetslaget och inte till förskolläraren. Jag får inte detta att gå ihop. Men jag har lyssnat på argumenten ett tag, och som jag uppfattar det får vi inget svar på detta. Vi är många som står bakom reservation 6 därför att vi anser att riktlinjerna skall vända sig till förskollärarna och att de därmed har huvudansvaret. Men vi noterar att regeringen inte har den inriktningen.

Anf. 165 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har flera gånger sagt att jag tror att förskollärarna har en mycket stor betydelse för att möjliggöra att man når de höga kraven. Jag menar att vi stärker förskollärarnas profession och status genom att ställa så höga krav på pedagogiskt innehåll och kvalitet i förskolan som vi gör i förslaget till läroplan. Men jag vill inte ha enbart förskollärare i förskolan. Jag tror att det är bra att det finns olika kompetenser som kan mötas i ett arbetslag mot samma bakgrund som jag anser att det också är bra i skolan. Vi har ju genomfört förändringar som möjliggör för arbetslag med grundskollärare, förskollärare, fritidspedagoger att samverka i arbetslag i grundskolan. Jag tycker att det är en bra utveckling. Jag vill fortsätta att ha arbetslag också i förskolan. Och jag vill inte se enbart en kompetensnivå i förskolan. Jag tror att vi behöver flera. Men det är viktigt att den samlade kompetensnivån hos personalen i förskolan är mycket hög, annars blir det inte möjligt att ställa så höga krav på kvaliteten och på det pedagogiska innehållet som vi gör i förslaget till läroplan. Det är också en av orsakerna till att vi inte på samma sätt kan ställa krav på familjedaghemmen där 3 % av dagbarnvårdarna har förskollärarytbildning. Då är det självklart andra förutsättningar där än i förskolan där 60 % har förskollärarytbildning.

Anf. 166 MARIE WILÉN (c) replik:

Fru talman! Jag skall avslutningsvis säga att vi också vill ha olika kompetenser. Och det har vi hela tiden sagt. Vi tycker att det är viktigt att man arbetar i arbetslag. Men det är en tydlig skillnad mellan oss. Vi tycker att riktlinjerna skall vända sig till förskolläraren som skall vara huvudansvarig. Regeringen har dragit en annan slutsats, och det är fortfarande ganska oförklarligt.

Anf. 167 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! I Centerpartiet har man på ett sätt lagt sig på en ytterkant, eftersom man också föreslår en lagändring, där man vill reglera behörigheten för den som skall arbeta i förskolan och på det viset också kraftigt öka regleringen av förskolan i lagstiftningen. Då är det naturligtvis naturligt att man följer upp det med regleringar även i läroplanen.

Jag tror i stället att vi skall öka kraven på förskolan och öka möjligheterna att utveckla kvaliteten i förskolan. Vi skall stärka förskolans pedagogiska roll. Vi skall ge den dess rättmätiga plats som den första byggstenen i utbildningssystemet. Men jag är inte säker på att den vägen mest framgångsrikt går över ökad statlig reglering.

Anf. 168 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Fru talman! Ni får ursäkta min oförsämndhet, men jag måste faktiskt inledningsvis få upplysa skolministern om att läroplanen för grundskolan faktiskt gäller i enskilt drivna skolor, annars får de inte tillstånd att driva skolan över huvud taget. Men detta kanske inte är så konstigt. Jag fick tidigare nämligen en fråga från skolministern om en läroplan för skolan försvårar utvecklingen och om det är annorlunda med en läroplan för förskolan. Jag vet inte om skolministern inte ser någon skillnad i frivillig verksamhet och i obligatorisk verksamhet, men vi gör det. Det kanske är

*Fel! Okänt
växelargument.*

en freudiansk feltanke att ni kanske redan har kommit så långt att förskolan skall bli obligatorisk.

När jag lyssnar på vad skolministern nu talade om inledningsvis handlade det om att man skall utveckla den pedagogiska rollen och att förskolan är den första byggstenen i hela detta lärande. Hon sade sedan: Hela barnet hela dagen. Detta skulle vara ett erkännande av förskolan. Då kommer återigen signalen till föräldrar med barn i åldern ett till fem år: Förskolan är den första byggstenen för att klara den obligatoriska skolan och helst den kommunala där det finns en läroplan. Det skall inte vara någon läroplan i de andra, eftersom vi där inte kan kontrollera allt ända in i det privata vardagsrummet. Nej, tack för det. Men här visar skolministern föräldrarna var skillnaden skall vara.

Vad jag inte begriper är att skolministern säger att detta är ett erkännande av förskolan. Men varför kan man inte erkänna förskollärarna? Tror skolministern att man med den inställningen får fler som vill bli förskollärare?

Anf. 169 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tror att vi får fler som vill bli förskollärare och att de känner sin status uppvärderad av att förskolan blir en byggsten i utbildningssystemet och av att vi erkänner förskolans roll och att förskolan för första gången någonsin får en egen läroplan. Jag tror att det har stor betydelse för statusen i yrket och att också arbeta som förskollärare.

Catharina Elmsäter-Svärd företräder ett parti som inte vill göra denna uppgradering av förskolan. Det blir därför litet märkligt när man samtidigt säger att man vill reglera förskollärarna i den läroplan som man egentligen inte vill ha.

Men jag skall svara på Catharina Elmsäter-Svärds fråga om de fristående skolorna. Det är så att läroplanen för grundskolan inte gäller i de fristående skolorna, eftersom det är en statlig förordning. Däremot ligger den till grund för den kvalitetsbedömning som görs när Skolverket skall bedöma om en fristående skola kan anses leva upp till samma kvalitetskrav som grundskolan. I praktiken innebär det därmed, menar jag, att man i de fristående skolorna över lag håller samma kvalitet som man gör i den kommunala skolan. Men formellt gäller läroplanen inte de fristående skolorna. Den ligger till grund för tillståndsgivning och kvalitetsbedömning.

Jag menar att vi skall ha ett motsvarande system för enskilt driven barnomsorg, enskilt driven förskoleverksamhet. Jag menar att vi skall ställa i princip samma krav på kvaliteten i den enskilt drivna förskolan. Men jag menar också att man skall ha samma frihet som en fristående grundskola att utforma verksamheten. Därför skall läroplanen ligga till grund för den kvalitetsbedömning och tillståndsgivning som det ju för förskolans del är kommunen som ansvarar för på motsvarande sätt som Skolverket gör när det gäller fristående skolor.

Anf. 170 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Fru talman! Nu börjar jag förstå litet grand hur Socialdemokraterna tänker sig det hela. Det har hittills inte varit lätt, och jag har inte velat tro så illa om förslaget som jag faktiskt tycker att det börjar låta.

Läroplanen ligger till grund för grundskolan. Det är riktigt, eftersom vi har skolplikt. När det gäller läroplanen skall den gälla för de offentligt drivna daghemmen men inte för de enskilt drivna. Däremot kommer den att ligga till grund vid tillståndsgivningen och vid tillsynen. Glöm inte bort att skillnaden i dag för enskilt drivna daghem är att det är kommunerna som ger tillstånd. Och det är Skolverket som ger skolan tillstånd.

Detta blir litet knepigt, eftersom skolministern sade att vi, när vi talar om läroplanen, skall ställa oss frågan vad som skall regleras av staten.

Sedan säger hon: Utveckling kräver respekt för viss frihet. Och vad menas med viss frihet? Är det det som alternativerna skall få stå för? Är det det som signalen skall vara till dagmammor, att det är de som utgör en form av viss frihet när det gäller utveckling? Håller skolministern med om det som Eva Johansson sade i sitt tidigare inlägg, att det är en styrka för familjedaghem och enskilt drivna daghem att kunna säga att de arbetar efter läroplanen? Skall alla fristående alternativ rätta in sig i ledet efter den läroplan som ni skickar ut signaler om till föräldrar som innebär att de, om de väljer en sådan verksamhet, får det bästa för sina barn?

Anf. 171 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är en ganska svårbegriplig argumentering som Catharina Elmsäter-Svärd använder sig av. Jag undrar om det verkligen är så illa tänkt i Moderata samlingspartiet eller om det är Catharina Elmsäter-Svärd som har svårt att uttrycka vad hon egentligen vill.

Jag skall försöka att svara på frågorna. Det krävs en viss frihet för att man skall kunna ha en utveckling av verksamheten. Därför tycker jag att det är en bra princip att gå från regelstyrning till målstyrning. Det har jag tyckt när det har gällt skolan, och jag har samma grundläggande syn när det gäller styrningen av förskolan. Därför är det viktigt att lägga ned ett stort arbete och en stor dignitet i arbetet på att ställa upp bra och tydliga mål av hög kvalitet och att lägga ned resurser på kvalitetsutveckling, uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheten. Däremot är jag mer tveksam till att gå vägen över reglering.

Jag anser inte att all offentligt finansierad barnomsorg skall styras av läroplanen. Det är viktigt – som också Inger Davidson på ett värtaligt sätt pekade på – att det är föräldrarna som måste göra valet av var barnen skall gå. Jag tror att föräldrarna är de som på bästa sätt kan bedöma sitt barns behov.

Många väljer förskolan, kommunalt driven eller i enskild regi. Andra väljer familjedaghem. En stor grupp väljer andra lösningar. Det är viktigt att föräldrarna har möjlighet att göra dessa val.

Sedan kan den som vill följa läroplanen. Det är ju upp till den enskilda verksamheten eller till familjedaghemmen att göra det i så stor utsträckning som man själv vill. Kommunen kan också ställa upp kvalitativa krav som är desamma som kraven i läroplanen. Men den statliga förordningens status är sådan att den gäller i de kommunalt drivna förskolorna. I praktiken kommer motsvarande krav att ställas i de enskilt drivna förskolorna på ett motsvarande sätt som när det gäller fristående grundskolor, men inte med formuleringen ”gälla”.

Anf. 172 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i reservation nr 6 när det gäller det pedagogiska ansvaret för den pedagogiskt utbildade personalen, som är ett väldigt viktigt krav för att kvaliteten på förskolorna skall kunna höjas.

Jag tänkte dock ägna mig åt att tala om den reservation som Annika Nordgren från Miljöpartiet och jag gemensamt har avgett. Den handlar om att man skall vidta åtgärder för att få fler män yrkesverksamma i förskolan.

I går eftermiddag hade vi en mycket engagerad debatt om regeringens förslag när det gäller kvinnofrid. Jag är inte säker på att det var någon mera här än jag som deltog i den debatten. Det var en väldigt engagerad och bra debatt. Det enda som man kan beklaga är att den behövdes över huvud taget.

Det är ju fruktansvärt att kvinnor i Sverige i dag skall behöva gå omkring och vara rädda att utsättas för både våld och kränkande attityder. I dag är vi tillbaka i den grå vardagen. Då är dessa frågor inte lika engagerande.

I vardagsverkligheten i våra skolor möter framför allt flickor men också kvinnliga lärare indirekt och direkt en kränkande behandling och ett kränkande språkbruk som jag tror att de flesta av oss som har skoltiden bakom oss har väldigt svårt att förstå, om vi inte får höra våra egna barn berätta.

Jag har förstått att detta inte alls gäller bara värstingskolor eller värstingklasser utan att det här är den vanliga vardagen i de flesta av skolorna. Det är skrämmande för att det har en nedbrytande effekt på många av dem som går i skolan, framför allt på flickor. Det innebär ett vanställande av de attityder som skapas och främjas i skolan.

Det som också skrämmer mig är att detta har en väldigt avtrubbande effekt. Mina egna tonårsdöttrar – 12 och 15 år – beskriver det här som att det är sådant som händer varje dag. De menar säkert inte så illa. Mycket sällan orkar, vill eller kan lärarna ta itu med det här. Jag kan tänka mig att det kan vara särskilt svårt och jobbigt för de kvinnliga lärarna som ju utgör majoriteten, och en mycket stor majoritet ju lägre ned man kommer i åldrarna.

I vår motion pekar Annika Nordgren och jag på att det inte är de starka och trygga pojkarna som ägnar sig åt detta. Det är framför allt svaga, otrygga och osäkra pojkar som ägnar sig åt denna kränkande behandling.

Nå, vad säger då utskottet? Ja, man hänvisar till att man i ett tidigare betänkande under den här perioden har behandlat liknande frågor – betänkande nr 15 – som att få fler män att arbeta inom barnomsorgen. Utskottet avstyrker med samma motiveringar de nu aktuella yrkandena.

Vad sade man då i utbildningsutskottets betänkande nr 15? Jo, där hänvisade man till olika betänkanden från Barnomsorg- och skolakommittén. Utskottet konstaterar: Båda ärendena bereds för närvarande inom Regeringskansliet, och mot bakgrund av det som redovisats nu avstyrks motionsyrkandena.

Nu har vi propositionen här. Utskottet avstyrker samma yrkanden med hänvisning till att man hävdade förra gången att ärendet var under bered-

ning. Jag har svårt att uppleva detta som ett engagerat intresse från utbildningsutskottet för dessa frågor.

I någon rad hänvisar man till Lärarutbildningskommittén som har fått i uppdrag av regeringen att titta på vad man kan göra för att i framtiden få fler män att söka sig till förskolan. Men det är ju nu som många män som har sökt sig till förskolan lämnar den. De finns inte kvar. De är inte aktuella när det gäller att verka för att fler män skall söka sig till skolan och förskolan i framtiden. Jag är övertygad om att det kommer att visa sig vara svårare att nyrekrytera män än att behålla dem som en gång faktiskt medvetet har valt att söka sig till förskolan.

Skolministern, statsrådet Johansson, har mycket vällovligt tidigare – i höstas – tillsatt en snabbutredning mot bakgrund av de fruktansvärda händelserna i Karlstad för att se vad man kan göra för att förhindra att direkt olämpliga människor – kanske främst olämpliga män – söker sig till förskolan. Men jag tycker att det är minst lika viktigt att omedelbart vidta åtgärder för att se till att de många män som av olika skäl drar sig för att fortsätta i förskolan kan känna att de är välkomna och att det finns anledning för dem att vara kvar.

Som jag ser det är det *nu* det behövs krafttag. Jag tycker ändå att det skulle vara att visa en viss respekt för den debatt som vi förde under eftermiddagen i går att utbildningsutskottet tog de här frågorna på litet större allvar.

Jag yrkar således bifall till reservation 9 under mom. 25.

I detta anförande instämde Annika Nordgren och Gunnar Goude (båda mp).

Anf. 173 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Att erövra omvärlden. Att erövra *om* världen. Att erövra *om världen*. Ja, hur vi än läser de fyra orden ger det olika tolkningar i sammanhanget. Men alla är lika viktiga till innebörden. Att få erövra omvärlden är något som vi önskar alla våra barn. Nyfikenhet, äventyrlust och prova-på-anda kännetecknar barns önskan att få erövra världen och göra den till sin.

Barn behöver hjälp och stöd i sina erövringssträvanden såväl inom förskoleverksamheten som i hemmet. Det är därför mycket glädjande att vi nu inför en läroplan i förskolan som skall ange förskolans värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer.

Det är också mycket glädjande att regeringen föreslår att läroplanen vänder sig till alla som arbetar i förskolan samt till arbetslaget, och inte bara till alla som arbetar i förskolan och förskollärarna, som var Barnomsorg- och skolakommitténs förslag.

Vad som på detta sätt lyfts fram i regeringens proposition är just barnens behov av omsorg och barnskötarnas omsorgspedagogiska kompetens. I förskolan arbetar sedan länge barnskötare, förskollärare och ibland också fritidspedagoger tillsammans. Under årens lopp har yrkesidentiteterna utvecklats i samverkan. Tillsammans har personalen utvecklat förskolepedagogiken.

Detta med att grupperna har olika kompetens är också viktigt när man ser till vidareutbildningen i framtiden. Det är inte längre självklart att förskolläraryrket är den väg som barnskötarna vill gå när de vill

*Fel! Okänt
växelargument.*

öka på sin utbildning. Många har uttryckt att de inte vill byta yrke för att få vidareutbildning. De vill ha det i sitt nuvarande yrke. Det håller därför också på att byggas upp en ny högskoleutbildning som grundar sig på det som är barnskötarnas särskilda kompetens – omsorgspedagogiken.

Med hänvisning till det som jag har sagt känns det naturligt att läroplanen riktar sig till hela arbetslaget och inte bara till *en* yrkeskategori. Men det känns lika angeläget att så många barn som möjligt får del av den nya läroplanen. Jag tycker därför att det är angeläget att även familjedaghemmen skall omfattas av läroplanen som en förordning.

Alla familjer kan inte välja omsorgsform. De som arbetar på oekvämna tider eller som bor ensligt har oftast inte tillgång till förskolor. Därför är det viktigt att de olika verksamhetsformerna till innehållet blir jämförbara. Att familjedaghemmets verksamhet bedrivs i dagbarnvårdarens egna hem behöver inte betyda att verksamheten inte kan regleras, kontrolleras eller utvärderas.

Verksamheten i många familjehem är redan i dag reglerad av kommunernas egna barnomsorgsplaner eller program. På flera platser har man infört metoder så att familjedaghemmens verksamhet både kontrolleras och utvärderas.

Om det finns juridiska betänkligheter rörande detta hoppas jag att vi i den föreslagna utredningen om en översyn av skollagstiftningen tar upp även detta ämne, så att de båda verksamhetsformerna, förskola och familjedaghem, på sikt ges samma status.

Fru talman! Jag har inget yrkande utan en vädjan. Det är att man i översynen av skollagstiftningen också ser över huruvida familjedaghemsverksamheten skall kunna regleras av läroplanen på samma sätt som förskolan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

Vissa FoU-frågor m.m.

16 § Vissa FoU-frågor m.m.

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU17
Vissa FoU-frågor m.m. (prop. 1997/98:114)

Anf. 174 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Riksdagen skall i det här ärendet ta ställning till två konkreta förslag. Det ena rör medel för inrättandet av en kommitté för forsknings- och utvecklingsinsatser i Öresundsregionen. Det andra gäller medel för ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg.

Därtill finns det i propositionen en del s.k. bedömningar och kommentarer från regeringen. Jag avstår inledningsvis från att kommentera dem med hänvisning till kammarrens arbetsbelastning. Av den moderata motionen framgår emellertid att vi har vissa synpunkter och invändningar också i de frågorna.

När det gäller samarbetet i Öresundsregionen råder bred enighet om de möjligheter som ligger i detta. Problemet med regeringens förslag är

att Carl Tham kommer med jätten efter degen. Regeringen föreslår nämligen pengar för tillskapande av en kommitté som skall syssla med sådant som redan pågår.

Redan 1997 gick elva universitet och högskolor samman i ett samarbete som kallas Öresundsuniversitetet. Det här nätverket omfattar de berörda universiteten och högskolorna i regionen utom några danska konstnärliga akademier. Samarbetet sker på parternas initiativ och villkor. Det växer, om man får säga så, underifrån.

Vi moderater ser mycket positivt på det här samarbetet. Vi tycker att det är rimligt att man stöder dess utveckling. Jag tror att det är betydelsefullt för regionen och att det är betydelsefullt för forskning och utveckling generellt – både när det gäller vårt land och andra länder.

Men den här socialdemokratiska regeringen kan ju inte låta bli att på traditionellt vis komma med förslag om en politiskt formaliserad kommitté med tillhörande byråkrati i form av ett eget sekretariat. Vi moderater ifrågasätter faktiskt om det är kommunalpolitiker och representanter för arbetsmarknadens parter i någon form av kommitté som bäst kan fatta beslut som för verksamheten framåt.

Vi tror mer på det här Öresundsuniversitetet. Vi tror på det frivilliga samarbete som har växt fram. Vi menar att det är det som skall stödjas, inte kvävas eller hamna i konkurrens med en sådan här politiserad kommitté. Det är bakgrunden till vår reservation i den delen.

Vi moderater följer också upp vårt tidigare ställningstagande när det gäller medel till ett tekniskt institut i Göteborg, som skall drivas genom att man bildar ett helägt, statligt aktiebolag. Det här är en fråga som var uppe förra året, men regeringen kommer nu med en konkretisering.

Syftet med det tekniska institutet sägs vara att skapa förutsättningar för ett nära och förtroendefullt samarbete med främst de mindre och medelstora företagen. Jag tillåter mig att påstå att huvudskälet till det här förslaget från den socialdemokratiska regeringen är att ni är sura över att fristående Chalmers tekniska högskola lyckas över alla förväntningar.

Vill man, och det kan finnas skäl för det, särskilt stödja verksamhet med den inriktning som man säger att det här institutet skall få, är det naturliga att använda befintliga strukturer när den typ av verksamhet som man vill ha ligger i linje med deras kompetens.

Utbildningsministern framhåller vidare i propositionen att man på sikt vill se näringslivet som majoritetsägare i företaget. Jag kan förstå det. Fler fristående aktörer som erbjuder uppdragsforskning etc. är naturligtvis väldigt bra. Det är något som vi moderater har stridit många gånger för i den här kammaren.

Frågan är emellertid varför inte näringslivet redan knackat på dörren i Göteborg för att ta det här ansvaret. Vår bedömning är att det beror på att behovet inte är särskilt uppenbart. Därför har vi reserverat oss i den delen.

Fru talman! Jag vill med tanke på tiden yrka bifall bara till reservation 1.

Anf. 175 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar några olika regeringsförslag av litet olika slag. Här finns förslaget om inrättande av ett nytt kunskapscentrum för utbildning, forskning och folkbildningsarbete om folk-

*Fel! Okänt
växelargument.*

mord. Detta centrum skall ligga vid Uppsala universitet. Huvudmotivet har varit behovet av att sprida kunskap om Förintelsen.

Under samma rubrik föreslår regeringen medel för motsvarande forskning vid Centrum för invandrarforskning vid Stockholms universitet. Detta är ett bra förslag i en angelägen fråga, och Miljöpartiet står självfallet bakom förslaget.

Regeringen återkommer i ärendet om Göteborgs tekniska forskningsinstitut och föreslår att riksdagen godkänner att institutets verksamhet sker i form av ett aktiebolag. Förslaget motiveras bl.a. av att det skulle underlätta samverkan med näringslivet. Såvitt jag kan se är aktiebolagsformen lämplig, och vi tillstyrker förslaget. Däremot vill vi att regeringen i ägardirektiven skriver in krav på verksamhetens inriktning med speciella etiska hänsyn och prioritering av utveckling av miljöanpassade produkter och största möjliga miljöhänsyn i produktionen.

Detta ligger helt i linje med vad som också noterats i utskottets betänkande, nämligen att statsministern i regeringsförklaringen den 16 september 1997 bl.a. utlovade att arbetet för att ställa om Sverige till ekologisk hållbarhet skall fortsätta med målet att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg, som i ägardirektiven återspeglar en sådan målsättning, vore ett naturligt steg på den vägen. En önskan om en sådan formulering av ägardirektiven framförs i reservation 3 under mom. 2, vilken jag härmed yrkar bifall till.

Regeringen tar upp frågor kring de nya högskolorna i Malmö respektive på Gotland. När det gäller Malmö högskola gör regeringen bedömningen att verksamheten vid odontologiska fakulteten vid Lunds universitet bör överföras till Malmö högskola. Då fakulteten, som det står i propositionen, själv önskat en sådan omorganisation förefaller bedömningen vara rimlig. Den odontologiska fakulteten tillsammans med lärarutbildningen, vårdhögskoleutbildningen samt vissa tekniska och konstnärliga utbildningar ger den nya högskolan en något brokig karaktär, där i varje fall samordningsvinsterna är mycket små. Det tolkas av regeringen så, att man med de föreslagna åtgärderna har "skapat en bred och differentierad grund för den fortsatta högskoleverksamheten i Malmö". Denna analys av fördelarna med den nya högskolan förefaller, milt uttryckt, vara något konstruerad.

Regeringen meddelar också sin avsikt att inrätta en högskola på Gotland den 1 juli 1998. Medel för verksamheten skall anslås i budgeten 1999. Fördelarna med en högskola på Gotland är ur regional synpunkt uppenbara, vilket också Miljöpartiet tidigare har konstaterat.

Vid inrättandet av små och medelstora högskolor kan man som regel göra bedömningen i varje enskilt fall att det är en fördel för regionen att ha en högskola. En förutsättning måste emellertid vara att undervisningen i varje enskilt fall kan hålla hög kvalitet och den successivt utbyggda forskningsverksamheten likaså. Utbyggnaden av högskolor måste därför, utöver den lokala ortens behov, också ta hänsyn till vilka resurser som finns inom landet i form av kvalificerade lärare och forskare. Det vore också en fördel om högskolornas olika inriktningar var utformade så att de väl täckte landets behov av olika utbildningar och på ett optimalt sätt utnyttjade tillgängliga forskningskompetenser och forskningsmedel.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Miljöpartiet stöder tanken att utbildningar och specialiseringar får en regional spridning. Däremot finner vi det inte lämpligt att göra så omfattande satsningar utan en övergripande analys av vare sig behov eller resurstillgångar inom landet. Vi föreslår därför att regeringen snarast återkommer med en landsövergripande analys av tillgängliga resurser och behov inom utbildning och forskning i syfte att få ett underlag för en mer realistisk och välmotiverad utveckling av högre utbildning och forskning i Sverige.

Så över till en annan fråga. Regeringen vill tillsammans med Danmark inrätta en kommitté för forsknings- och utvecklingsinsatser i Öresundsregionen. Som framgår av propositionen finns redan en samverkan mellan de fem stora universiteten i regionen i form av ett organiserat nätverk. En rad andra samverkansformer finns mellan universitet och högskolor inom regionen.

De för Öresundsområdet specifika problemen hanteras också av flera olika myndigheter, råd och sammanslutningar. Det finns inget skäl att tro att ytterligare en aktör, dessutom i form av en utifrån organiserad kommitté som saknar naturlig förankring i redan pågående verksamheter, skulle innebära någon kvalitetsvinst. Risken för en snedstyrning av de redan knappa resurserna för den fria forskningen är uppenbar. Varför de berörda universiteten inte skall kunna sköta denna typ av samverkan på eget initiativ och av egen kraft är svårt att förstå.

Miljöpartiet står alltså bakom avslagsyrkandet till regeringens förslag om inrättandet av denna Öresundskommitté.

Anf. 176 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Detta betänkande bygger på regeringens proposition om nya högskolor i Malmö och på Gotland, medel för tekniskt forskningsinstitut i Göteborg, inrättandet av en svensk-dansk kommitté för forsknings- och utvecklingsinsatser i Öresundsregionen, utbildningsinsatser inom vård- och omsorgsområdet samt initiativ på lokalförsörjningsområdet. Ett enigt utskott ställer sig bakom regeringens förslag om inrättande av ett nytt kunskapscentrum vid Uppsala universitet i syfte att vidga och fördjupa insatserna vad gäller utbildning, forskning och folkbildningsarbete om folkmord som t.ex. Förintelsen.

Jag skall begränsa mitt inlägg till att kommentera tre reservationer och några moderatmotioner kring dessa som fogats till betänkandet.

Moderaterna motsätter sig i reservation nr 1 att en svensk-dansk kommitté för forsknings- och utvecklingsinsatser i Öresundsregionen inrättas. Motiveringen att det redan finns ett akademiskt samarbete mellan universitet och högskolor i regionen är minst sagt krystad och illustrerar på nytt moderaternas ambivalens, för att inte säga trauma, vad gäller inställningen till högskolan som motor för den regionala utvecklingen. I offentliga anföranden kallas regionala högskolor för bygdehögskolor. I partimotioner talas om splittrade forskningsresurser. I en kommittémotion till den proposition vi nu behandlar krävs att medicinska fakulteten vid Lunds universitet inte överförs till Malmö högskola – något som över huvud taget inte övervägs. Slutligen föreslås i en annan moderatmotion, signerad Jan Backman, att den kommitté som nu skall inrättas skall utreda förutsättningarna för en högskolesatsning i Helsingör-Helsingborgsområdet.

Moderaterna i allmänhet och, i det här fallet, Jan Backman i synnerhet tycks dåligt följa med i vad som händer på hemmaplan. Man har tydligen inte hört talas om att den högskolefilial under Lunds universitet som redan finns i Helsingborg är under stark uppbyggnad. Den kommer om några år att ha uppemot 2 000 högskoleplatser. Förra fredagen redogjorde vi på en presskonferens i Helsingborg för att de nytillkommande 900 platserna för Lunds universitet skall fördelas med tyngdpunkten på Helsingborg – en markering som kommer att framgå av höstens budgetproposition.

Det akademiska nätverk som fem av de största universiteten i regionen har organiserat och som redan beviljats medel av den svenska regeringen står naturligtvis inte i någon som helst motsatsställning till den svensk-danska kommitté som nu är på väg att bildas. Tvärtom borde det väl även för moderaterna stå klart att ett samarbete av det här slaget befrämjas av att såväl arbetsmarknadens parter som offentliga aktörer ingår i ett nätverk som har till uppgift att flytta fram Öresundsregionens positioner vad gäller forskning och utveckling.

Moderaterna reserverar sig också mot att ett tekniskt forskningsinstitut med inriktning på mikroelektronikbaserade system kommer till stånd i Göteborg. Bortser vi från det märkliga i att man reserverar sig mot något som riksdagen redan i december 1997 godkände är moderaternas invändningar i övrigt också långsökta. Att ett forskningsinstitut skulle vara obehövligt bara därför att det finns viss forskning på detta område på Chalmers är en synnerligen märklig invändning. Vad det handlar om är ju ett nationellt och fristående institut efter en modell som moderaterna i andra sammanhang brukar hänvisa till. Jag tänker t.ex. på Fraunhoferinstituten i Tyskland.

Det institut som det nu är fråga om är ett komplement till andra existerande satsningar vid industriforskningsinstitut och vid universitet och högskolor. Det skall bl.a. ägna sig åt uppdragsforskning, med särskild inriktning på att kunna tillgodose de behov som vi vet finns hos mindre och medelstora företag. Men det skall också kunna ta emot uppdrag att utveckla nya produkter och processer från idé till färdig prototyp.

De förbehåll till en i övrigt positiv grundinställning till ett tekniskt forskningsinstitut som Miljöpartiet reser i reservation 3 är lättare att förstå. Institutets personsammansättning och de markeringar som enligt vad jag erfarit på organisationskommitténs initiativ kommer att införas i ett framtidsinriktat policydokument för institutet borgar för att såväl miljöinriktning som krav på etik och kvalitet kommer att vara vägledande för institutets verksamhet.

Fru talman! Jag yrkar avslag på de tre reservationerna och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 177 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Bengt Silfverstrand tycker att det är krystat att vi moderater inte vill ha en onödig kommitté. Jag tycker att det är en litet märklig inställning att försöka göra det till ett debattämne när man egentligen inte har mycket att säga.

Sanningen är den att ni socialdemokrater med ert förslag vill lägga pengar på en kommitté där man skall tillsätta kommunalpolitiker och

representanter från olika håll. De skall få litet byråkrati i form av ett sekretariat.

Vår enkla synpunkt är att de där pengarna kanske de samarbetande lärosätena kunde använda bättre för att få ut mer av den verksamhet som redan pågår. Det är inte krystat utan snarast en fundering hur man får ut mesta möjliga av resurserna. Jag tror att vi har nog med samarbetskommittéer och annat med politiska förtecken. Jag tycker att det vore bättre för forskning och utveckling i det här området att stimulera de krafter som på eget initiativ har byggt upp ett samarbete.

Sedan ligger det – jag tror att Bengt Silfverstrand hörde det själv när han höll sitt anförande – en konflikt här. Å ena sidan talar man om behovet av uppdragsforskning och å andra sidan har man inte några som vill ta ansvaret, utan man tvingas att göra ett helstatligt aktiebolag. Det är helt enkelt så att detta är ett påhitt som man nu skall försöka sätta i sjön. Efterfrågan har inte funnits. Det beror på att man i Göteborgsregionen har en hel del av den här typen av verksamheter som kan utvecklas med denna inriktning på ett bra sätt – därav vår invändning.

Anf. 178 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag noterar först att Beatrice Ask inte hade någon kommentar till de motsägelser som präglar hela moderaternas högskolepolitik och också när det gäller de regionala satsningarna.

Vad sedan gäller själva samarbetet var det väl känt för regeringen när det här sattes i gång på akademisk basis att det skulle bli sådant här samarbete. Nu visade det sig att det finns ett intresse därutöver på både den svenska och den danska sidan att vidga och fördjupa detta samarbete. Det finns ett starkt intresse från näringslivets sida för att något sådant här skall komma till stånd. Det här med forskning och utveckling är nog så viktigt och väsentligt. Det är viktigt att en region kan utnyttja den dynamik som redan finns, beroende inte minst på de satsningar på infrastruktur och annat som också pågår i området, och att man också har ett vidare samhällsinflytande genom att andra aktörer har möjligheter att vara med och påverka. Det är som sagt representanter för näringslivet och företrädare för kommuner med i kommittén.

Skall vi uppfatta detta på det sättet att när det gäller samarbetet om forskning och utveckling får det inte vara några andra än akademiker med i de sammanhangen? Det är precis samma inställning som moderaterna har i fråga om sammansättningen av forskningsstiftelser och styrelsesammansättning på universitet och högskolor.

Jag vill i all stillsamhet erinra Beatrice Ask om vad som hände efter det borgerliga regeringstillträdet 1994. Man kastade helt enkelt ut alla samhällsföreträdare. Man har tydligen den uppfattningen på moderat håll att det bara skall vara företrädare för den akademiska sfären. Det är mycket förvånansvärt att Miljöpartiet på denna punkt har slutit upp kring den moderata – jag skulle vilja säga – förlegade ståndpunkten.

Anf. 179 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Bengt Silfverstrand är känd för att ta ut svängarna ordentligt. Det är klart att vi kunde diskutera hela högskolepolitiken, men jag tror att kammaren skulle uppskatta om vi höll oss till betänkandet just

denna dag. Det är intressant att det är näringslivet som efterfrågar just kommittén; det var ju så Bengt Silfverstrand sade. I propositionen på s. 7 finns det en uppställning över vilka som skall ingå. Det finns inte någon människa från näringslivet. Det finns två representanter för arbetsmarknadens parter. Sedan är det kommunpolitiker och företrädare för de två stora kommunerna samt två forskare från varje håll. Det är minsann inget brett spektrum som kan vara efterfrågat av näringslivet.

Det här är bara ett politiskt initiativ för att visa handlingskraft. Vi har tyckt att det är onödigt eftersom det finns ett befintligt samarbete som fungerar väl och växer. Vi tycker att de begränsade resurser man ändå har borde läggas på det som gäller där.

Anf. 180 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag har definitivt inte tagit upp hela högskolepolitiken utan de motioner som väckts med anledning av regeringens proposition och som vi behandlat. Jag noterar att det är en mycket märklig högskolepolitik som moderaterna bedriver. Man har en uppfattning från centralt håll som innebär att vi inte skall satsa på mindre enheter och en annan uppfattning ute i regionerna, där företrädare för kommunerna i allt högre grad ställer krav på att forskning och högre utbildning skall utvecklas ute i regionerna.

Det är också väldigt märkligt att moderata företrädare inte vet vad som pågår i den mycket dynamiska Helsingborgsregionen, att man där nu gör ytterligare en sådan storsatsning som moderaterna har varit emot och t.ex. är emot när det gäller Malmö högskola.

Vad gäller näringslivets intresse för de här frågorna är det riktigt att det finns två representanter för arbetsmarknadens parter. Arbetsmarknadens parter måtte väl ändå vara dels arbetsgivarna, företagsamheten, dels arbetstagarnas representanter. Det vore väl synnerligen konstigt om inte dessa grupperings företrädare skulle vara med när vi nu bygger vidare på en mycket lovande utveckling i den här regionen. Det verkar som att moderaterna tycker att det bara är den akademiska världen, inte arbetslivets företrädare och inte kommunerna på båda sidorna av Öresund, som skall vara med i det här arbetet. Där har vi en diametralt motsatt uppfattning. Vi tycker från socialdemokratisk sida att högskolesatsningar och satsning på forskning och utveckling är angelägna för hela samhället och alla medborgargrupper.

Anf. 181 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag har tre små frågor till Bengt Silfverstrand. Vi är tydligen överens om tolkningen av hur Göteborgs tekniska forskningsinstitut i den nya aktiebolagsformen skall arbeta, med inriktning på bl.a. miljöanpassade produkter och miljöhänsyn allmänt i verksamheten. Vi är också överens om att det är bra att staten när man går in och tar initiativ också ser till att verksamheten får en sådan riktning att den gagnar samhället i stort.

Min första fråga är: Kan inte Bengt Silfverstrand tänka sig att man skriver in en sådan rekommendation i ägardirektiven? Det är väl ett ovanligt bra sätt att få garanti för att det verkligen sker som nu Bengt Silfverstrand säger.

Den andra frågan gäller en landsomfattande utredning av resurserna när det gäller forskning och utbildning i landet. Den har vi inte sett. Det finns ett starkt behov av det. Det växer allteftersom nya högskolor och utbildningar inrättas utan att man får någon sådan redovisning. Är det inte hög tid att man får det? Vi har begärt det i en motion. Hur ställer sig Socialdemokraterna till att ta reda på läget innan man går vidare med planeringen?

Den tredje frågan gäller den inställning Miljöpartiet har till Öresundskommittén. Vi har ingenting emot att näringslivet och den offentliga sektorn knyts till verksamheten. Det är naturligtvis fullt möjligt att göra det genom de nätverk som redan finns mellan universitet och högskolor, i synnerhet som de har det uttalat som en tredje uppgift. Det finns inget skäl att klampa in, i varje fall inte av det skälet. Jag ser inga andra skäl heller. Min fråga blir: Vad finns det för annat skäl till att man inte skall låta universitet och högskolor sköta detta själva?

Anf. 182 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag skall ge korta svar. Först och främst är det viktigt att intentionerna uppfylls när det gäller vad det tekniska institutet skall syssla med. Vi tycker inte från socialdemokratiskt håll att det är lämpligt med några detaljdirektiv. Gunnar Goude talar om att riksdagen skall fastställa sådana direktiv. Jag har klart och tydligt angett och antytt till Gunnar Goude att man har de ambitionerna. I det policydokument som kommer att finnas för detta institut kommer de syften och de målsättningar som Miljöpartiet har att tillgodoses. Det var den ena punkten.

Det görs ständigt analyser av kvalitet på olika sätt när det gäller den högre utbildningen och forskningen. Vi har organ och instrument för detta. Därför finns det inte någon ytterligare anledning på detta stadium att regeringen skall gå in och skriva ett recept på hur det skall gå till. Jag tycker att det finns tillräckligt mycket av utvärderingar som pågår inom universitetsvärlden själv. Vi har sedan möjlighet att göra bedömningar från den politiska horisonten i regering och riksdag. Att föra in ytterligare ett sådant moment skulle vara överflödigt och onödigt detaljerat.

När det gäller den sista punkten förstår jag inte riktigt Gunnar Goudes fråga. Jag har redan besvarat den i så fall. Det befintliga nätverkssamarbetet är förvisso ett akademiskt samarbete. Det skall anknytas till den tredje uppgiften att man kopplar in företrädare för näringslivet i förekommande fall. Vad det nu är fråga om är att man redan på detta stadium är inne i ett avgörande skede för utvecklingen i den här regionen med tanke på vad som händer med brobyggande och infrastruktursatsningar.

Det är väl ändå rimligt att man skall ha ett vidare demokratiskt inflytande och insyn i den här verksamheten. Jag tycker att Miljöpartiets inställning är synnerligen märklig. Jag förstår inte att det är fel att koppla in arbetslivet och andra samhällsaktörer.

Anf. 183 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det skall bli ett lika kort, eller långt, svar från min sida. När det gäller policydokument för aktiebolag tycker jag att ägardirektiv är en bra form för en sådan central inriktning som det här är fråga om. Jag

*Fel! Okänt
växelargument.*

tycker inte att det finns några skäl att inte ta steget fullt ut och skriva in det i ägardirektiven.

När det gäller utredningarna håller jag inte med Bengt Silfverstrand om att det finns så väldigt många bra sådana. Var finns de utredningarna? Var finns t.ex. de utredningar som visar på hur fördelningen av utbildningar inom de olika områdena är tänkt på de olika högskolorna? Hur ser det ut med fördelningen av olika forskningsinsatser inom olika områden, och hur är de motiverade när det gäller de regionala placeringarna osv.? Där saknas det faktiskt information. Det vore spännande att få fram det.

Hur många forskarutbildade lärare har vi t.ex. för närvarande? Det är bara 30 % av lärarna vid högskolorna som har egen forskarutbildning, har det visat sig i efterhand. Det kanske hade varit bra att veta det litet i förhand. Man borde kanske ha lugnat sig med en del av utbyggnaden till dess man hade kompetent personal osv.

I fråga om den tredje punkten skiljer vi miljöpartister oss från socialdemokraterna när det gäller samverkansformer. Vi i Miljöpartiet tror att samverkan blir mycket mer effektiv när den växer fram underifrån utifrån ett naturligt behov hos människor som är engagerade i frågorna än när man uppifrån skall klämma på en samverkansorganisation, i synnerhet som den börjar konkurrera med den redan befintliga som klarar uppgifterna lika bra.

Anf. 184 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag vill inte utesluta, Gunnar Goude, att man aldrig från den politiska sfären skall kunna göra den landsövergripande analys som Gunnar Goude eftersträvar. Nu pågår det en utveckling på det här området. Efterfrågan när det gäller både utbildningsplatser och forskningsresurser är faktiskt större från de olika enheterna fördelat över hela landet än vad tillgången är. Det visar att man väl fyller funktionen både vad gäller utbildningskvalitet och vad gäller forskning.

Det finns alltså ett behov. Problemet för oss är att samhällsekonomin tidigare inte varit så stark att vi har kunnat uppfylla alla de stora anspråk som förekommer, men den blir bara bättre dag för dag. Det är också märkligt att Gunnar Goude talar om ett uppifrånperspektiv när man sätter in demokratiskt valda företrädare på den lägsta nivån för att de skall kunna få insyn och på medborgarnas uppdrag visa ett ännu större intresse än vad man tidigare har gjort och ta ännu större aktiv del i denna dynamiska utveckling som sker på forskningsområdet.

Det är definitivt inget uppifrånperspektiv att man plockar in arbetsmarknadens parter. Det är väl i allra högsta grad ett nedifrånperspektiv, ett demokratiskt perspektiv.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU18
Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, m.m. (prop. 1997/98:94)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, m.m.

Anf. 185 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga att den proposition som ligger till grund för betänkandet skapade en del förvåning när den kom hit till riksdagen. Regeringen hade aviserat en proposition om kvaliteten i skolan, men det blev inte ens en tumme. Något senare samlade skolministern ihop sig och skrev en debattartikel om kvalitet, och det finns några rader om det i vårpropositionen.

I det föreliggande förslaget finns det egentligen inte något som handlar om kvalitet. Det präglas väldigt mycket av den idéfattigdom som kännetecknar socialdemokratisk utbildningspolitik av i dag. Eftersom vi de närmaste dagarna kommer att se hur många elever lämnar skolan med uppenbara kunskapsbrister hade det naturligtvis varit bra mycket trevligare om vi här i dag hade fått diskutera hur vi skall stärka kvaliteten i skolan och nå bättre resultat.

I den proposition vi skall behandla föreslås att läroplanen skall gälla för det obligatoriska skolväsendet och förskoleklassen. Läroplanens struktur och inriktning skall i huvudsak bestå.

Dessutom föreslår regeringen en försöksverksamhet med avskaffad timplan i ett begränsat antal kommuner och en översyn av skollagstiftningen. Man föreslår också vissa ändringar avseende behörighet till nationella och specialutformade program i gymnasieskolan.

Det ökade utrymmet för lokala bedömningar om hur skolan skall arbeta och införandet av flexibel skolstart har inneburit att vi har fått olika modeller för de yngre barnens skolförberedelse och de första skolåren ute i kommunerna. Vi moderater tycker att den utvecklingen är bra och positiv. Det är viktigt att ta vara på barns inlärningsförmåga tidigt och att pröva olika lösningar för att bättre än hittills arbeta utifrån barns olika behov och förutsättningar. Vi moderater tycker att det normala skall vara att barnen börjar skolan vid sex års ålder.

Riksdagen har emellertid ganska nyligen beslutat att i stället inrätta förskoleklasser som egen skolform. Förslaget att mål och riktlinjer för sexårsverksamheten skall tas in i läroplanen ligger i linje också med Moderaternas uppfattning. Det är skälet till att vi tillstyrker propositionen i den delen. Det är inte så märkligt. Man kan ha de här två olika uppfattningarna, och det stämmer i alla fall.

För oss moderater, som anser att föräldrar har huvudansvaret för sina barn, är det viktigt att i regelverken markera den principiella skillnad som måste finnas mellan frivillig och obligatorisk verksamhet. Vi kommer aldrig att acceptera en politik som innebär att politiker tar ifrån föräldrar mer och mer utrymme för egna bedömningar och eget ansvar för barnen. Erfarenheterna av den utveckling vi har haft i en sådan riktning är förödande.

Därför är det väldigt bra att regeringen i den här propositionen föreslår att läroplanen inte skall gälla skolbarnsomsorgen. Jag vill gärna understryka det, eftersom svaret på frågan om hur fritis bäst utformas naturligtvis måste få bestämmas av barn, personal och föräldrar. Det är lika självklart som att inte statligt reglera vad barn som *inte* går på fritis skall göra när de är lediga. Det är uppenbart att tänkandet i den här propositionen skiljer sig från det som gällde i den proposition vi diskuterade tidigare om läroplan för förskolan. Det är en mycket intressant skillnad som kanske visar på att det är litet olika grupperingar som har tänkt fram de olika förslagen. Vi moderater tycker att just den här propositionen, där man markerar skillnaderna mellan det obligatoriska och det frivilliga, är väldigt sympatisk.

Vi moderater har stor respekt för lärares, fritidsledares och andras yrkeskompetens. Därför tycker vi att det är viktigt med stort utrymme för lokala bedömningar. Det gäller också skolans tidsanvändning. Den socialdemokratiska politiken har hittills haft uppenbara svårigheter att acceptera den ökade frihet som skolorna har fått. Det finns alltid skäl för att ge olika ämnen mer tid. Men jag är övertygad om att det är lokalt som man bäst bedömer hur skolan skall hushålla med den begränsade resurs som tiden utgör för att nå alla kursplanernas mål. Därför anser vi moderater också att det nu är dags att avskaffa timplanen. Det är logiskt med den målstyrning som vi i dag har för skolan.

Däremot tycker vi att staten måste värna elevernas rätt och ställa krav på utrymme för elevernas val. Det är så lätt för vuxna att styra upp elevernas tid till hundra procent. Men anser man – och det gör vi moderater – att eleverna skall kunna påverka sin utbildning också vad gäller studiernas innehåll och att varje elev skall lära sig att ta ansvar för sitt eget skolarbete behöver de egen tid. Det bör man markera i de statliga bestämmelserna. Detta gör att vi moderater tycker att man skall avskaffa timplanen. Det är en skillnad i förhållande till regeringens förslag om försöksverksamhet.

När det gäller elever med behov av särskilt stöd delar vi den oro som regeringen uttrycker vad gäller de senaste årens utveckling. Men allmänt prat räcker faktiskt inte. Det är ni socialdemokrater som bär ansvaret i flertalet kommuner där man under de senaste åren har dragit ned på stödet till elever med särskilda behov. Bara i den här kommunen – huvudstadskommunen – har socialdemokraterna i skön förening med några andra lyckats med konststycket att på ett enda år nästan halvera antalet elever som får särskilt stöd. Det tycker jag är en mycket dramatisk och oroande utveckling.

Jag beklagar att skolministern inte har tagit tillfället att agera konkret för de här eleverna, trots vältaligheten som finns i dokumenten.

Ett enkelt grepp som regeringen nu tar på gymnasienivån är att säga att de nationella proven skall vara obligatoriska. Vad finns det egentligen för skäl för att inte göra samma sak i grundskolan?

En annan viktigt insats vore naturligtvis att tidigt kräva bättre information om och uppföljning av den enskilde elevens utveckling. Skriftliga omdömen som komplement till utvecklingssamtalen behövs. Majoriteten föreslår att rektor skall vara skyldig att upprätta åtgärdsprogram för elever som behöver särskilda stödåtgärder. Men om man menar allvar med detta – och det tycker jag att man borde göra – måste den enskildes kun-

*Fel! Okänt
växelargument.*

skaper testas kontinuerligt. Både eleven och föräldrarna måste naturligtvis få veta resultaten. Detta är en central punkt i det som är skolornas kvalitetsarbete. Det är just kring detta som jag önskar att det hade funnits synpunkter i propositionen utöver dem som nu finns.

Jag beklagar verkligen att socialdemokraterna inte ens när det gäller de elever som de nu vill ha åtgärdsprogram för inser vikten av att man tar reda på hur det går och mäter den enskilde elevens utveckling i olika avseenden. Man måste också tillse att föräldrar och elev kontinuerligt och tidigt får veta vilken bedömning skolan gör. Det är ju det som är grunden för att vi skall slippa släppa ut tusentals elever med otillräckliga kunskaper.

Jag yrkar bifall till den moderata reservationen nr 1.

Till sist vill jag också passa på att från talarstolen tacka Ola och Marie, som båda har fört sina sista debatter i dag. Marie har hunnit gå, och jag tror inte att någon nämnde det här tidigare. Jag behöver inte berätta att vi har trevligt i utbildningsutskottet eftersom alla andra har gjort det. Men jag ser fram emot fortsatt samarbete i olika sammanhang.

Anf. 186 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Från Centerpartiets sida brukar vi gång på gång säga att den viktiga uppgiften nu är att skapa en skola i världsklass eftersom de utmaningar som ligger framför oss i samhället är så stora. Vi vet också att de som nu kommer att växa upp som skolbarn i den svenska skolan kommer att behöva en helt annan och mycket bättre kunskapsbakgrund än vad vi tidigare har kunnat nöja oss med.

Nu skall vi behandla ett förslag till läroplan för den obligatoriska skolan. Den kommer också att omfatta förskoleklassen. Det tycker vi i Centerpartiet är bra. Däremot är vi besvikna över att man har utarbetat ett förslag som ändå inte riktigt går hela vägen fram. Redan när vi behandlade måldokumentet om barnomsorg och förskola för sexåringar sade vi att den verksamheten borde leda till en tioårig grundskola. Av det har regeringen inte gjort särskilt mycket, och det tycker vi är dåligt.

Vi i Centerpartiet menar att det inte längre finns skäl att skilja sexårsverksamheten från det övriga obligatoriska skolväsendet. Vi vill se en översyn av skollagen så att den också får gälla att förskoleväsendet skall integreras i det obligatoriska skolväsendet när det gäller sexårsverksamheten. Då skulle vi få en skolstart vid sex års ålder och en skola som omfattar tio år.

Vi i Centerpartiet har tillsammans med Folkpartiet reserverat oss i utbildningsutskottet på den punkten. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Vi ser detta som en del i att också utveckla skolan så att vi sätter kunskapen och inte tiden i centrum. För den enskilde personen, individen och eleven kan tiden variera. Men riktvärdet skall vara tio år och en skolstart vid sex års ålder.

Därför vill vi också gå vidare och avskaffa timplanen. Samtidigt som vi gör det vill vi att skolans kunskapsmål skall bli tydligare. Det måste bli lättare för kommunerna – och det måste också ställas större krav på dem – att göra en uppföljning och en utvärdering mot mer tydligt formulerade kunskapsmål.

Vi menar också att avvecklingen av timplanen skulle kompletteras med att man i grundskoleförordningen ställer krav på individuella studie-

planer för varje elev. I dag finns den möjligheten, men vi vill ställa det kravet så att man verkligen anpassar undervisningen efter varje elev.

Regeringen säger ju också i propositionen att man nu skall göra en översyn av skollagen. Vi har några punkter som vi har nämnt i vår motion som vi tycker är mycket viktiga när vi nu skall se över skollagen.

Den första är att vi vill låta skolans åtagande bli ännu tydligare. Grundskolan har inte fullföljt sitt uppdrag förrän alla elever är godkända. Vi menar att skollagen skall formuleras helt och hållet med utgångspunkt från det. Det skall också betyda att vi lämnar en gammal tid där vi har ett fixerat antal skolår som varje elev skall gå för att i stället låta det vara just kunskapen som står i centrum. När kunskapsmålet är uppnått har också grundskolan fullföljt sitt åtagande.

Vi vill också att översynen av skollagen skall stärka skolornas självstyre. Hela utvecklingen under senare år har ju inneburit en stark decentralisering som vi i Centerpartiet välkomnar. Men vi vill gå vidare och decentralisera beslutsfattandet tydligt till skolan och på det sättet se till att stärka självstyret. Också i den delen borde en översyn av skollagen ha det ökade lokala självstyret som utgångspunkt.

Den tredje delen vi vill ta upp i en skollagsöversyn är att klargöra skolledningens befogenheter. I en skola där kunskapsmålet formuleras starkare och tydligare måste också ansvarsförhållandena bli mer tydliga samtidigt som befogenheterna att uppnå målen måste bli större. Det betyder att skolledningarna måste ha större möjligheter att verkligen fullfölja de mål som vi sätter upp för skolan, samtidigt som ansvaret också skall göras mer tydligt. Jag har sett skolledningar som har fått ta ansvar – och även lämna skolan – för att man inte har fullföljt budgeten. Men det brukar inte inträffa att en rektor får ta motsvarande ansvar för att eleverna inte når sina kunskapsmål i skolan. Där måste det bli en ändring.

Ett ytterligare krav som vi vill ställa på en översyn av skollagen är att man skall ställa större krav på utvärderingen i kommunerna och nationellt. Vi i Centerpartiet har välkomnat utvecklingen mot att det lokala inflytandet över skolan stärks. Men skall vi kunna behålla den utvecklingen och fortsätta den, krävs det också att vi blir bättre när det gäller utvärderingen. Där måste staten ställa mycket tydliga krav på kommunerna att utföra en utvärdering. Vi menar också att man bör utarbeta former och utvärderingsinstrument som gör det möjligt att jämföra olika kommuner och olika skolor med varandra. Vi har för den skull också talat för att ett kvalitetsinstitut bör inrättas. Det skall arbeta fristående, dvs. inte ha Skolverkets myndighetsroll, och se till att utvärderingsformerna blir bättre. Det krävs en skollag som fullt ut ser över hur utvärderingen skall gå till och fördelar ansvarsförhållandena i skolväsendet.

En ytterligare punkt som vi vill ta upp gäller att avgränsa föräldrainflytande och det professionella ansvaret för skolan. Centerpartiet har mycket starkt stått bakom utvecklingen mot att nu inrätta lokala styrelser på skolorna där föräldrarna kan ha majoritet och få en viktig roll på skolan. Vi välkomnar det och vill på sikt att det skall gälla på alla skolor. Men vi menar samtidigt att befogenheterna för de här styrelserna måste klargöras tydligare än i den nuvarande försöksverksamheten så att det blir tydligt också vad som är skolledningens och lärarnas professionella ansvar och vilket utrymme man har för sin uppgift. På det sättet skulle en

översyn av skollagen kunna innebära att vi också lyfter skolan mot målet att skapa en skola i världsklass.

Till sist vill jag passa på att tacka Ola Ström och Marie Wilén som i dag har uppträtt i sina sista riksdagsdebatter. Det har varit roligt och inspirerande att arbeta tillsammans med er i utbildningsutskottet. Och även om det säkert blir i andra former framöver, ser jag fram emot att fortsätta att hålla kontakten med er. Ett stort tack!

Anf. 187 OLA STRÖM (fp):

Fru talman! Jag tänkte försöka fatta mig väldigt kort. Jag tycker att många av de sakfrågor som vi har reserverat oss för är sådant som vi har diskuterat vid flera tillfällen tidigare här i kammaren.

Det som är problemet med den här propositionen är inte det den innehåller utan det den inte innehåller. Beatrice Ask och flera andra var ju inne på några saker som jag också instämmer i.

En sak som jag tycker är särskilt allvarlig – och det borde i synnerhet vara ett problem för regeringen – är att ta upp lärarnas situation i skolan. Om det inte händer något radikalt kommer vi under åren framöver att ha oerhörda problem att rekrytera duktiga lärare till skolan. Det är omöjligt att bedriva en bra skola om vi saknar lärare eller om vi har lärare som kanske inte riktigt har den kompetens som vi vill ha. Det är naturligtvis en förutsättning. Här finns det mycket att göra. Häromdagen kom det ett nytt avtal, och det är ju glädjande. Men lönefrågan är inte det enda som är viktigt för att höja läraryrkets status. Det handlar om bättre karriärmöjligheter och förbättrad arbetsmiljö, för att nämna några exempel. Jag hoppas verkligen att det kommer ett initiativ snart. Detta är en minst sagt akut fråga.

Sedan har vi det här med att göra grundskolan tioårig. Vi tycker att det steg som vi tog nyligen för att inrätta förskoleklasserna var bra. För oss, och där delar vi uppfattning med Centerpartiet, är det ett steg mot en tioårig grundskola. Det vill vi ha inte i första hand av det skäl som skolministern tog upp i förra debatten, nämligen att vi tror att barnen och ungdomarna lär sig snabbare på något sätt, utan för att vi tycker att det är viktigt att den omfattar och når alla barn. Det är oerhört väsentligt att den är obligatorisk med start vid sex års ålder av många skäl, men framför allt därför att vi ser att de mekanismer som leder till skiktningar och utslagning senare i livet grundläggs väldigt tidigt. Därför tror jag att det är bra om fler barn tidigt omfattas av en obligatorisk skola.

Vi vill också avskaffa den centralt utformade timplanen. Jag tycker att tiden nu borde vara mogen att erkänna den professionalism som finns inom skolan och att fullt ut efterleva den målstyrning som vi tycker är rimlig.

Ingen skall heller få lämna grundskolan utan att vara godkänd, framför allt i svenska, engelska och matematik. Jag tror att många av de problem i gymnasieskolan som vi diskuterar i dag i grunden är problem som har uppkommit i grundskolan. Det måste vara ett omistligt krav att det blir så. Som det ser ut i dag är det ett svek mot barnen.

Som ett led i detta vill vi att barnen skall få betyg från årskurs 6. Vi tycker att det är en viktig signal till eleverna och föräldrarna om någonting håller på att gå snett. Då kan man rätta till det i tid innan grundskolan är avslutad. Samma sak gäller fler nationella prov. Vi välkomnar den

förändring som nu sker på gymnasiet. När regeringen, helt enligt vår uppfattning, inför fler nationella prov borde det ju vara rimligt att man också gör det i grundskolan. Vi måste säkerställa kvaliteten och i tid få reda på om enskilda elever eller enskilda skolor inte ligger bra till.

Avslutningsvis vill jag säga att det som oroar mig mycket, kanske lika mycket som den förväntade bristen på lärare, är de neddragningar som har skett i stödet till barn med särskilda behov. Detta är ju en grupp som redan är utsatt. Jag tror att det blir en oerhört stor humanitär och ekonomisk förlust om de här barnen inte får hjälp i tid. Det är möjligt att det delvis är en resursfråga. Det är det naturligtvis, men det är också en prioriteringsfråga. Jag tycker nog att alla kommunpolitiker inte sköter sig så bra som de skulle kunna göra. Jag tycker att det är svårt att hitta något annat behov i kommunerna som kan kännas mer angeläget än att ge de barn som är i behov av särskilt stöd det stöd de så väl behöver.

Med det, fru talman, skulle jag vilja yrka bifall till reservation 6 under mom. 7 och mom. 10.

Anf. 188 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Även jag vill passa på att tacka Marie Wilén för gott kamratskap under den här mandatperioden. Även om hon inte är närvarande här kan hon kanske läsa det i protokollet.

Jag skall bli mycket kortfattad därför att Vänsterpartiet helt står bakom regeringens förslag till gemensam läroplan för den obligatoriska skolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Vi gör det därför att vi menar att det är viktigt att lägga en helhetssyn på barn och barns utveckling och att integrationen mellan de olika verksamheterna är både naturlig och nödvändig om man vill nå ett gott resultat.

Jag har tidigare i mitt anförande som gällde förskolan markerat hur viktigt vi anser det vara att den pedagogik som används i förskolan, som har sin grund i den utvecklingspsykologiska teoribildningen och som utgår från barnet och barnets intresse, borde få genomslagskraft även långt upp i grundskolan.

Att vara i fas med omvärlden och möta kraven på olika kompetenser och samtidigt utgå från barns inneboende utvecklingsmöjligheter och behov är den stora uppgiften för dagens förskola och skola.

Det är ett område som jag tycker borde få större uppmärksamhet än hittills i skolan. Det är att förbereda eleverna för att möta värderingsfrågor. Då menar jag inte att det skulle vara skolans uppgift att servera färdiga värderingar eller övertyga eleven om en viss moral. Jag menar att skolan skall främja självständigt tänkande och förmåga att analysera alternativ och konsekvenser vid livets många valmöjligheter.

Utbildning ger kunskap, men det är vår förmåga att prioritera och fatta beslut som avgör om våra kunskaper till slut bidrar till mänsklighetens utveckling eller undergång.

Med de utgångspunkterna tycker jag att de förändringar som nu föreslås i läroplanen är bra, som jag tolkar dem.

Vi har endast en reservation till det här betänkandet. Jag skall med några ord vidröra vad den handlar om. Det gäller resurser till elever med behov av särskilt stöd som vi ömmar för och har ömmat för.

Ett aktuellt och också allt vanligare problem i många skolor är de stora undervisningsgrupperna. För elever som har koncentrationssvårig-

heter, och de är rätt många, är det oerhört betydelsefullt att undervisningsgruppen inte är för stor. I stora grupper får de här eleverna oftast mycket stora problem med sin koncentration, och de uppträder i regel mycket oroligt. För de här eleverna är det nödvändigt att ta reda på vilka kvaliteter i verksamheten som har en positiv inverkan på deras arbetsituation så att de får tillräckligt stöd av någon med specialpedagogisk kompetens. Det är det vår motion och också vår reservation handlar om.

Därmed yrkar jag också bifall till reservation 9 under mom. 10.

Anf. 189 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! I propositionen aviserar regeringen ändringar i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet samt att den nya läroplanen skall gälla även förskoleklassen och tillämpas för fritidshemmet. Vidare redovisar regeringen planer på en försöksverksamhet i vissa kommuner med grundskola utan fastställd timplan och en översyn av skollagstiftningen. Slutligen föreslår man ändringar i kommunens skyldighet att erbjuda utbildning på nationella program i gymnasieskolan.

Miljöpartiet kan i stort dela regeringens inställning i förslagen. På några punkter ser vi dock olägenheter med förslaget, och i något fall bedömer vi förslaget som otillräckligt.

Först till huvudfrågan om den nya övergripande läroplanen. Riksdagen har i år beslutat att förskoleklass skall vara en skolform. Miljöpartiet avsåg då förslaget med motiveringen att länkningen av förskolan och barnomsorgen till grundskolan borde ske i ett sammanhang där hela 1–6-årsverksamheten beaktades. Vi vill alltså ha ett läroplansarbete för åldrarna 1 t.o.m. 6 som en sammanhållen helhet.

Vi varnade för risken att grundskolepedagogiken skulle få en spridning ned i åldrarna med den väg som regeringen och riksdagen har valt. En sammanlänkning av förskola och grundskola borde i stället innebära att värdefulla delar av förskolepedagogiken skall komma grundskolans första årskurser till godo, med ökat utrymme för lek och individualisering i grundskolepedagogiken som resultat.

I propositionen uttalas mål i denna riktning men också i den motsatta. Vi ser en klar risk för en olycklig skolifiering av sexårsverksamheten och att sexårsverksamheten i förskoleklassen blir ett steg mot en sammanhållen tioårig grundskola, som alltså Miljöpartiet inte vill ha. Det är angeläget att regeringen vid utformningen av läroplanen lägger mycket stor vikt vid att undvika en sådan utveckling.

I den här propositionen formuleras krav på en tydlig ansvarsfördelning mellan kommun och skola, betydelsen av att förbättra lärarnas arbetsmöjligheter och vikten av att stärka elevinflytande och föräldrarnas medverkan.

Det här är bra. Tänk om regeringen hade varit lika ansvarskännande när man skrev den förra propositionen som handlade om förskolans läroplan där allt det här saknas.

Flera av regeringens förslag handlar om det inre arbetet i skolan. Under rubriken ny lärarroll betonas kraven på lärarens kompetens utöver ämneskunskap och undervisningsskicklighet. Lärarens ökade ansvar för enskilda elevers situation kräver förmåga till analys och deltagande i elevernas problem och svårigheter.

Några nyheter utöver vad som har framförts i en rad tidigare propositioner i frågan finns inte i det här avsnittet. Det som sägs är viktigt och riktigt och tål säkert att upprepas. Det får ses som en deklaration av sådant som alla är överens om och kan knappast möta något motstånd från någon i riksdagen.

Tillsammans ger bedömningarna dock en helhetsbild som är intressant och väl värd att uppmärksamma. Hela förslaget genomsyras av en strävan mot en individualisering av undervisningen. Steget tas från en skola för alla till en skola för envar. Det noterar vi i Miljöpartiet med tillfredsställelse.

I propositionen finns ett utförligt avsnitt om läs- och skrivsvårigheter. Det är bra och kan kanske ses som ett efterlängtat tecken på att regeringen nu avser att vidta åtgärder för att de elever som har läs- och skrivsvårigheter också får effektivt stöd i skolan.

Trots att problemet länge varit känt har det inte kommit några åtgärdsförslag från regeringen. Man kan vad gäller många verksamheter hänvisa till att önskvärda förbättringar får vänta tills landets ekonomi har sanerats. Att barn med behov av speciellt stöd, där den största gruppen är just barn med specifika läs- och skrivsvårigheter, har fått vänta är mycket olyckligt.

De ansatser som regeringen nu gör måste snabbt leda till åtgärder i skolans verklighet, och en effektiv uppföljning måste organiseras så att garantier ges för att skolan verkligen genomför det som behövs. Särskilda resurser för ändamålet bör anvisas. Detta har Miljöpartiet krävt år efter år, och vi har också i Miljöpartiets budgetmotion avsatt medel för ändamålet. Det är faktiskt svårt att förstå varför inte socialdemokraterna har kunnat göra sammalunda. Att lågprioritera barn med speciella behov av stöd är ingen bra politik.

Regeringen diskuterar i propositionen vilka åtgärder som behöver vidtas och ger i stora stycken en bra bild av möjligheterna. Dock ser vi en slapphet i beskrivningen av problemet när det gäller behovet av diagnos inför val av vilken åtgärd som den enskilda eleven behöver. Det finns många typer och grader av läs- och skrivsvårigheter, från relativt enkla, mindre brister till grava specifika läs- och skrivsvårigheter. Det måste betonas att om ett barn visar påfallande svårigheter med läsning och skrivning så skall personal med specialistkompetens kopplas in för en undersökning av orsakerna till svårigheterna.

Det är viktigt att veta om orsaken är att hänföra till elevens allmänbegåvning, sociala situation, minneskapacitet, fonologiska utveckling, auditiva svårigheter, syndefekter eller annat, innan lämpliga åtgärder kan sättas in. För sådana bedömningar krävs fackkompetens utöver vad läraren normalt har. Psykologens, logopedens och speciallärarens kompetens bör utnyttjas på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt. Det kräver naturligtvis att skolan har tillgång till sådana resurser. Ansvaret för att hålla sådana resurser för skolorna bör läggas på kommunens centrala ledning, ej på den enskilda skolan. Tillgången till resurserna skall gälla alla skolor, kommunala såväl som fristående.

I anslutning till problemet med barn med speciella behov av stöd kan regeringens förslag om ansvar för åtgärdsprogram tas upp. Regeringen gör bedömningen att ansvaret för att åtgärdsprogram skall utarbetas för varje elev som behöver särskilda stödåtgärder skall tydliggöras i grund-

*Fel! Okänt
växelargument.*

skoleförordningen. Regeringen föreslår att ansvaret skall läggas på rektor. Det är mycket angeläget att enskilda åtgärdsprogram upprättas och att ansvaret blir tydligt. Vi tillstyrker förslaget och föreslår att det omedelbart skrivs in i grundskoleförordningen samt att skrivningarna i skollagen, som skall ses över inom en snar framtid, stärks på denna punkt.

I en skola med individualiserad undervisning, stöd efter behov och krav på individuella åtgärdsprogram passar inte en fixerad timplan. Regeringens förslag med en försöksverksamhet med skolor utan timplan är bra. En flexibel timplan ger ökade möjligheter att anpassa studietiden i olika avsnitt efter elevens olika förutsättningar och intresse. Förslaget med försök i några kommuner med en timplanefri skola är ett steg i rätt riktning, och utvärderingen kan ge värdefulla erfarenheter inför ett genomförande i full skala. Men reformen brådskar, och under väntetiden bör skolorna utnyttja redan nu existerande möjligheter till flexibla timplaner.

Regeringen aviserar en översyn av skollagarna. De nu gällande skollagarna återspeglar inte de olika genomgripande förändringar som sker i riktning mot en helhetssyn på svenskt skolväsende. De bär i stället spår av en serie successiva detaljändringar och behöver få en enklare och mer sammanhållen struktur. Det är bra att de omarbetas i detta syfte. Det vore en fördel om arbetet med utformningen sker med en parlamentariskt sammansatt grupp eller referensgrupp i syfte att få en så bred politisk uppslutning kring lagstiftningen som möjligt.

Fru talman! Jag står självfallet bakom Miljöpartiets samtliga motioner i ärendet, men för tids vinnande yrkar jag bifall till endast reservation 2 under mom. 1 och 10.

Anf. 190 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Det här är det andra läroplansförslag som vi skall ta ställning till i dag. Det förra var en helt ny läroplan för förskolan, medan det här förslaget är en utveckling av den läroplan som antogs 1994. Denna har tagits väl emot ute i skolorna, och vi kristdemokrater delar uppfattningen att den grundläggande inriktningen och strukturen skall vara kvar.

Att avsnittet om normer och värden får en mer framträdande plats är en mycket positiv förändring. Att det låter sig göra tror jag är en direkt följd av att värdegrundsavsnittet fick en så tydlig utformning i Lpo 94 och att arbetet med att omsätta värdegrunden i praktiken lett fram till att arbetet med normer och värden ses som betydligt mer positivt i dag än det gjorde för några år sedan.

Därför vill jag betona att det är viktigt att den tydligheten får finnas kvar. Jag känner mig inte helt lugn med att någon förändring inte anmälts av det avsnittet, särskilt inte med tanke på de betydligt luddigare formuleringar som finns i förslaget till läroplan för förskolan.

Vi föds inte med en given människosyn eller en insikt om alla människors lika värde. Människovärdet måste upprätthållas och försvaras, och det räcker inte att göra det i högtidstal, utan det måste göras i vardagen och inte minst i skolan.

I Sverige har många generationers människosyn påverkats av den människosyn som ger alla människor ett lika stort värde och varje människa ett unikt och okränkbart värde. Inspirationen har hämtats främst från den kristna etiken men också i hög grad från västerländskt humanistiskt

*Fel! Okänt
växelargument.*

tänkande. Hela vårt kulturarv vilar på den grunden, och den är en förutsättning för demokratin. Att den kopplingen görs på ett tydligt sätt i läroplanerna borde vara en självklarhet.

Jag hade tänkt att be Ylva Johansson att få hennes ord på att värdegrundsavsnittet skall få behålla de formuleringar som finns i dag när läroplanen omarbetas, men jag kanske kan få Ingegerd Wärnerssons ord på det i stället. Jag vill gärna säga att det smäller precis lika högt för mig.

Fru talman! Efter hand som tiden går omsätts fler och fler av oppositionens förslag till regeringsförslag. Det är bara att tacka och ta emot. Skrivningarna när det gäller baskunskapernas betydelse, framför allt i läsning, skrivning och räkning, som grund för allt annat lärande är bra. Likaså är det ett steg på rätt väg när en nationell provbank skall inrättas som stöd för lärarnas arbete. Men varför inte gå hela vägen direkt och införa obligatoriska prov också i årskurs 5?

Risken att lärarna bara skulle utgå från de resultaten vid bedömningen av hur eleverna ligger till tror jag är minimal. Vi måste lita mer på lärarnas professionalitet i både det och andra avseenden. Men att det skulle underlätta utvärderingen av kvaliteten vid den enskilda skolan och framför allt underlätta för eleven och föräldrarna att få en bild av var eventuella brister eller kunskapsluckor finns kan knappast någon tvivla på. Ju förr de upptäcks, desto större blir möjligheten att åtgärda dem.

Att dokumentera utvecklingssamtalen skriftligt är också en åtgärd som skulle underlätta uppföljningen och utvärderingen. Att från gång till gång kunna stämma av hur det har gått sedan sist är egentligen en förutsättning för att komma framåt. I dag finns möjligheten för en förälder att begära skriftlig information, men ansvaret skall inte läggas där. Vi anser att alla skall få det utan särskild uppmaning.

Betänkandet har modifierats ordentligt i förhållande till propositionen på en viktig punkt, och det gäller hur barnets speciella läs- och skrivsvårigheter skall behandlas. Det ensidiga betonet av att det i första hand är en pedagogisk fråga har kompletterats med att dessa svårigheter också kan vara fysiologiskt betingade och därför kan kräva speciella åtgärder, som en aldrig så väl utformad pedagogik inte är tillräcklig för.

Stödet för elever med dyslexi eller andra läs- och skrivsvårigheter måste anpassas till varje elevs individuella behov. Det gäller självfallet också andra mer eller mindre dolda handikapp, som t.ex. autism och DAMP/ADHD. Insikten är viktig, men nu måste också stödet sättas in.

Skolornas möjlighet att hjälpa elever som har behov av särskilt stöd har försämrats de två senaste åren. Det har vi hört flera talare nämna, och det är Skolverket som har tagit fram statistiken över detta. Det är en mycket oroande utveckling, som tyvärr knappast kommer att hjälpas av de höjda statsbidrag som utskottsmajoriteten hänvisar till som lösningen på det problemet.

Vi kristdemokrater anser att det är en nödvändig satsning att öka statsbidragen, och vi har anvisat 2 miljarder mer än regeringen fram till år 2000. Men jag inbillar mig inte att ens det kommer att vara tillräckligt för alla kommuner. Jag menar att det är en förskönande bild som regeringen ägnar sig åt när olika företrädare reser omkring och ger sken av att allt nu står väl till med ekonomin.

Statsbudgeten är i balans, men det har skett på kommunernas bekostnad, och det kommer att ta mycket lång tid att reparera. En av tre kom-

muner, alltså nästan 100 kommuner, kommer enligt Kommunförbundet att tvingas till neddragningar av verksamheten även under 1999.

Jag har ett exempel på en kommun som har ett sparbeting på drygt 12 miljoner inom skolans område nästa år. Det har upprättats ett tjänstemannaförslag som går ut på att lägga ned två skolor direkt och ytterligare en på sikt, att ta bort hela musik- och kulturskolan, att inte, som det var tänkt, återbesätta en och en halv skolskötersketjänst och att stänga den öppna förskolan.

Det är alltså inga små neddragningar som det handlar om. Det är den krassa verklighet som många kommunpolitiker står inför. Att då lyfta fram elever med behov av särskilt stöd i diskussionen är inte så enkelt som det låter i det här betänkandet.

Höjningen av egenavgifterna och de ökade socialbidragskostnaderna som en följd av förändringarna i socialförsäkringssystemen har lett till djupa hål i många kommunkassor, som det kommer att ta lång tid att fylla igen. Det är oschyst att inte ha med också den bilden av verkligheten utan bara lyfta fram statens finanser när vi talar om skolans utvecklingsmöjligheter. Det räcker inte med statsbidragen för att komma till rätta med det här, utan det behövs andra mot skolan speciellt riktade åtgärder om det skall vara möjligt att ge eleverna det stöd som de behöver.

Jag yrkar bifall till reservation 3 under mom. 4. Jag vill med det också önska talmannen, mina kolleger i utbildningsutskottet, kammarens personal och den tappra åhöraren på läktaren glad pingst.

Anf. 191 INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Mitt anförande i dag kommer att inledas med ett antal bilder från förskolans och skolans värld.

Ett av de starkaste minnen som jag bär med mig från förskolan är en samlingsstund för sexåringar. Barnen håller på med olika aktiviteter när en flicka tar en klocka och går runt i lokalerna och ringer med den lilla klockan. Det är signalen till samling, och inom tio minuter sitter 20 barn i ring på golvet. Samma flicka lämnar ringen och kollar om det är snyggt i korridoren och om man städat efter sig i smårummen. Hon kallar på några av de andra för att få hjälp, och till sist sätter hon sig själv. Sist av alla kommer fröken.

Ett halvår senare börjar samma barn i skolan. Nu skall barnen stå på led i korridoren, och det knuffas och bråkas, och en irriterad lärare skall styra det hela. Sedan kommer man in i klassrummet, och då skall man stå bakom bänken. Till slut, när läraren har väntat in alla, får man sitta.

Nästa bild kommer från ett studiebesök i Amsterdam på en högstadieskola. Jag är nu i ett klassrum med ungdomar i 16-årsåldern. Klassrummet skulle kunna vara i vilken svensk högstadieskola som helst. Det är full rulle och hög musik. Då kommer läraren, och alla ungdomarna tar varsin stol och sätter sig i en ring. Så småningom börjar samlingen.

Den sista bilden har jag fått berättad för mig av en fritidspedagog, förskollärare och lärare. Berättelsen handlade om en grupp med sex- och sjuåringar, som skulle studera temat vatten. Samlingen startade med att alla barn fick redovisa vad de visste om vatten. Detta fyllde flera blädderblockspapper. Sedan fick de fråga om allt de ville veta mer. Också det blev många papper. Slutligen fick man komma med förslag på var man kunde söka svar på alla sina frågor. Här fanns förslag på allt från biblio-

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, m.m.

**Fel! Okänt
växelargument.**

tek och IT till prästen, som ansågs vara en mycket klok man. När slutligen temat vatten var redovisat blev det så många blädderblockspapper att de inte fick plats i rummet.

Varför har jag då valt att berätta om dessa bilder just i dag? Jo, jag tycker att de är en utmärkt beskrivning av vad detta betänkande handlar om, nämligen att förskoletraditionen skall föras över in i grundskolan. Skolans uppdrag skall vara att främja elevers lärande. Att begrepp som lek, omsorg, barns eget skapande, nyfikenhet och lust kommer att tillföras läroplanen ser jag som en framgång i en helhetssyn på barns utveckling.

Sedan många år finns det i de flesta kommuner någon form av samarbete mellan förskolan och skolan. Samarbetet har skett på många olika sätt. Det har alltså funnits ett samarbete. Däremot vill jag påstå att det har varit brister i kunskapen om vad de olika verksamheterna verkligen innebär. Detta blev mycket tydligt när riksdagen fattade beslut om en flexibel skolstart. På många håll rapporterades det in kulturrockar, och ibland ifrågasattes från både skolans och förskolans håll vad det egentligen var som försiggick. I dag har man kommit bra mycket längre i såväl kunskapssyn som samarbete.

Av den kartläggning som SCB redovisade 1997 framgick att en integrerad verksamhet med sex-, sju- och åttaåringar fanns i ett fyrtiotal kommuner och att någon form av integrering med sexåringar fanns i ytterligare ett sextiotal kommuner. Men mycket återstår ännu.

Det som beskrivs i min första bild, att läraren fullständigt nonchalerar vad barnen lärt i förskolan, är försvunnet. Den bilden ville jag visa på som ett exempel på gårdagens skola. Skolan nollställer inte längre eleverna vid sju års ålder. I stället tar man till vara det som barnen lärt sig i förskolan.

Min sista bild från en verksamhet med ett arbetslag av förskollärare, fritidspedagoger och lärare är det goda exemplet, där olika yrkeskompetenser tillsammans utvecklar den bästa pedagogiken. För mig är detta framtidens skola.

Centern och Folkpartiet vill redan i dag införa en tioårig grundskola. I min valfolder från 1994 ville också jag införa tioårig grundskola med förskolepedagogik det första året. Min grundinställning är alltså precis densamma som Centrerns och Folkpartiets. Jag vill alltså ha en tioårig grundskola. Men trots det som stod i min folder får jag backa, för jag tror inte att vi är färdiga ännu. Det var trots allt inte mer än 40 kommuner som för ett år sedan verkligen hade en integrerad verksamhet. Troligen är det fler i dag, men det var 40 för ett år sedan.

Risken är alltså stor att det blir en skola även första året, om inte förskolan får ett starkare fäste inom skolan. Detta betänkande och det föregående stärker processen med en verksamhetsmässig integration. Förskolans och fritidshemmens pedagogik skall alltså inte bara finnas under det första året utan i läroplanen i sin helhet.

Ett annat viktigt område i propositionen gäller elever med behov av särskilt stöd. Betydelsen av stöd och hjälp till elever med olika svårigheter har ständigt påtalats av samtliga partier här i riksdagen. Läser man kommunala skolplaner kan man konstatera att även dessa prioriterar elever med behov av särskilt stöd. Det är alltså inget fel på vare sig den politiska eller den professionella ambitionen. Problemet är snarare, som flera har påpekat, bristen på resurser och kompetens.

Jag har under mitt arbete med Funkisutredningen lärt mig oerhört mycket om alla elever. Det jag framför allt har lärt mig är att vi faktiskt inte har kunskap om hur olika vi faktiskt är. Vi har ej heller kunskap om hur vi skall möta människor som är olika. Därför har vi inom Funkisutredningen föreslagit en generell kompetensutbildning för alla förskollärare och lärare i förståelse om elever med funktionshinder. Vi hoppas att detta snart skall kunna prioriteras av Skolverket, även innan Funkisutredningen blir en proposition. Det är också min förhoppning att den framtida lärarutbildningen skall innehålla mycket mer av såväl förståelse som specialpedagogik för alla lärare.

Regeringens förslag att alla elever med läs- och skrivsvårigheter skall ha rätt till ett åtgärdsprogram är därför synnerligen välkommet.

Steget före åtgärdsprogram är dock utvecklingssamtal. Även när det gäller utvecklingssamtal är formerna fortfarande i sitt vardande. Utvecklingssamtalen skall vara ett samtal om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling, ett samtal mellan lärare, elev och förälder, inte en envägskommunikation, som det tyvärr fortfarande är på en del håll.

En annan brist jag kan se i skolan i dag är att alla elever inte blir sedda. Min bild från Amsterdam är ett enkelt exempel på hur man varje dag kan se alla elever. I den klassen fanns det 28, men alla var sedda. Jag fick de här ungdomarnas samtal med sin lärare översatt, och det handlade om allt från studier till hur mycket öl man druckit under helgen. Varje dag sågs man, öga mot öga. Att bli sedd är också det första krav man kan ställa som elev. Det är också det första hindret mot mobbning och innebär att en grund läggs för utvecklingssamtal och ett eventuellt åtgärdsprogram.

Centern och Moderaterna har reservationer angående individuella studieplaner. Att varje elev skall ha en individuell studieplan är ett mycket bra förslag. På så sätt skulle man också nå målet med individualisering i dess rätta bemärkelse.

Utskottet gör i dag bedömningen att vi inte just nu är beredda att införa detta för grundskolan. Individuella studieplaner skall finnas i gymnasiet, men tyvärr förekommer det oerhört sparsamt. I första hand bör detta genomföras där och utvärderas. Det finns dock inget hinder för att man lokalt inför individuella studieplaner även på grundskolan. Där man nu på försök tänker avskaffa timplanen ser jag det som helt naturligt, precis som Andreas Carlgren påpekade, att avskaffandet av en timplan leder till införandet av en individuell studieplan.

I och med dagens beslut kan vi konstatera två tydliga linjer i svensk skolpolitik. Den ena är en helhetssyn inom förskola och skola. Den andra är en tydlig skillnad mellan moderat och socialdemokratisk politik.

Helhetssynen finns i den gemensamma värdegrunden från förskola till gymnasium – värdegrunden som är den viktiga basen för elevernas utveckling i ett alltmer flexibelt och mångkulturellt samhälle. Helhetssynen kan också mötas i de olika begreppen som återkommer i barnets möte med förskolan och skolan, t.ex. i begreppet utvecklingssamtal. Detta ger en trygghet för elev, förälder och lärare.

Inger Davidson frågade om jag kunde ge mitt ord på att värdegrunden skulle bli densamma i framtiden. Nu är jag inte minister och kan därför inte ge mitt ord i den bemärkelsen. Men jag kommer att värna den, och

jag kommer att göra det även i kommittén för den nya lärutbildningen. Det ger jag Inger Davidson mitt ord på.

Den politiska skiljelinjen är att Moderaterna säger nej till läroplan för förskolan, nej till förskoleklass plus nioårig grundskola och nej till ett likvärdigt gymnasium för alla. Alla är därför inte delaktiga i Moderaternas framtidsbild.

2000-talet benämns ofta som kunskapssamhället. För att alla skall ges en god livskvalitet i framtidens samhälle måste alla beredas möjlighet till delaktighet.

Vi är olika som människor, och vi behöver olika vägar för att nå målet. Men ingen får stängas ute, alla måste vara med i gemenskapen. Det är därför glädjande att övriga partier i många avseenden delar Socialdemokraternas framtidssyn på förskola och skola.

Fru talman! Jag yrkar härmed avslag på samtliga reservationer och bifall till hemställan i betänkandet.

Till sist men inte minst vill jag också framföra mitt tack till Ola Ström och Marie Wilén som tyvärr inte kommer att stanna kvar i riksdagen. Jag vill också tacka för det goda kamratskapet och de fina idéerna som de har kommit med till utbildningsutskottet.

Anf. 192 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag är glad över att Ingegerd Wärnersson höll sitt anförande nu, eftersom jag vaknade till ordentligt och blev rosenrasande över påståendena att Socialdemokraterna skulle stå för en helhetssyn till skillnad från Moderaterna. När det gäller lärande och kunskapssyn är vi, såvitt jag vet, ganska överens. Däremot har vi litet olika syn på hur mycket politiker skall tvinga människor att göra och inte och hur omfattande det politiska inflytandet skall vara i olika verksamheter. Det leder till olika lösningar. Men det kanske vi inte skall ta upp nu.

Jag tycker också att det är litet patetiskt att Ingegerd Wärnersson står och talar om att alla måste vara med i gemenskapen när Socialdemokraterna är ansvariga för en gymnasieskola som bara skickar ut ungdomar i tomma intet med otillräckliga kunskaper. Det är en skandal det som sker just nu, när ungdomar slås ut och inte ges förutsättningar att klara av skolan. Jag är alldeles övertygad om att grunden för att reda ut detta är gedigen undervisning och en uppskattning av lärarnas insatser.

Ingegerd Wärnersson var dessbättre klok nog att nyansera den mycket negativa bild hon gav av skolan i inledningen av sitt anförande där hon försökte påstå att den skola som vi har i dag innebär att barn skall ställas på led och stå och ha tråkigt bakom bänkarna och det ena med det femte. Det är inte så, och det skall inte vara så. Men jag tycker att det är viktigt att säga att man både i förskolan och i grundskolan också måste tillämpa disciplin. Jag vill gärna säga att de lärare som ibland möjligen har en annan ordning än den man kan ha på dagis kanske har det därför att de brukar ha dubbelt så stora barngrupper. Det borde även Ingegerd Wärnersson vara medveten om.

Jag vill något kommentera det som har sagts om utvecklingssamtal i vardande. Hur många generationer skall gå till spillo medan man funderar över att lära sig prata bättre med föräldrarna? Varför, Ingegerd Wärnersson, skall det vara så hopplöst omöjligt att kunna få skriftliga komple-

ment och omdömen om hur barns utveckling ser ut så att samarbetet verkligen kan fungera?

Prot. 1997/98:115

29 maj

Anf. 193 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det vore bra om Beatrice Ask lyssnade från början till slut. Den första bilden jag gav, den gav jag för att beskriva att det inte är så i dag. Men det var så tidigare. Och det bör Beatrice Ask veta om hon har besökt skolan för 15–20 år sedan.

När det gäller vem som är patetisk i sina anföranden vill jag nog påstå att det är moderaterna. Vi i de andra partierna eftersträvar en trygghet från det att barnen är små till dess att de går ut gymnasieskolan. Moderaterna talar om kunskap och betyg, men de talar inte om hur de vill stärka barn. Barns utveckling börjar vid 1–2 års ålder. Vissa barn måste ha en pedagogisk ledning för att kunna utvecklas och komma i kapp andra barn. Den krävs tidigt.

Vi säger att alla barn skall kunna beredas möjlighet att gå i förskoleklass plus nio år. Vi vill ge alla elever möjlighet att få högskolekompetens, dvs. att de skall kunna gå in i högskolan genom att ha betyget Godkänd från gymnasiet.

Moderaterna talar om att alla skall kunna, men de ger dem inte ens möjlighet att få gå i en bra förskola eller att få gå i en 10-årig grundskola eller att kunna gå i gymnasium tillsammans. De ger dem inte heller pengarna. De vill sänka skatterna, och de kommer aldrig att kunna betala den framtidens skola som de så patetiskt talar om.

Anf. 194 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Skämt och skämt. Ni bär ansvaret för mycket kraftiga neddragningar av stödet till barn med särskilda behov. Ser man däremot på Skolverkets siffror över hur kommunerna sköter sig är undervisningen i moderatledda kommuner bättre i meningen att de har färre elever och större vuxentäthet, och i flertalet kommuner ger man också mer stöd till barn med särskilda behov än vad som sker i motsvarande kommuner med socialdemokratisk ledning.

När det gäller tryggheten vill jag erinra om att det i den reservation som vi moderater har tillsammans med Centern framgår att vi är för individuella studieplaner. Vi har också i vår partimotion särskilt påpekat att vi kanske tycker att detta borde prövas just för de allra minsta barnen, så att man från början tar hänsyn till de olikheter som finns hos barn och utgår från den enskilda individen och eleven. Jag tror att det vore väldigt viktigt för att skapa en grund.

Man måste emellertid ha fokus på varför vi har skolor. Det är inte för att det skall var mysigt, det är inte för att barn skall äta, och det är inte för att föräldrarna jobbar, utan det är därför att vi vet att bra skolor med bra lärare ger kompetens och kunskaper. Vi kan inte ha eleverna i något slags dagis upp till 16-, 17- eller 18-årsåldern för att sedan skicka dem till komvux för att de skall klara av högskolan, som vi nu håller på med. Vi måste se till att skolan klarar sin professionella uppgift med allt det andra som hör till. Där har Socialdemokraterna misslyckats. Jag tycker att det skall sägas i detta sammanhang med tanke på de angrepp som gjordes mot mig.

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 195 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Det mest lysande exemplet på en borgerlig politik förs ju i Nacka, där övriga partier vill resa misstroendevotum på grund av att det är så illa ställt.

Jag besökte Nacka kommun för ett år sedan och fick det verkligen vidimerat. Där hade jag aldrig velat arbeta, vare sig som lärare eller rektor, med de förhållanden som rådde på den skolan och med de små resurserna. Om det var ett bra exempel på en borgerlig politik vill jag verkligen freda mig från densamma.

När det gäller helhetssynen kan man inte bara förvänta sig att barn skall kunna klara sina kunskaper om man inte ger resurser och möjligheter. I dag när vi har en väl utbyggd förskola, när vi har en 9-årig grundskola, och när alla elever går in på gymnasiet, då kostar det mera.

Min fråga till Beatrice Ask är därför: Hur tänker hon betala och ge möjlighet till alla dessa barns och ungdomars skolgång?

Anf. 196 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag bor i Nacka. Jag sitter inte med i kommunfullmäktige där och inte heller mitt parti finns representerat där. Men jag kan inte underlåta att gå i försvarsställning när det gäller den kommunen. Det är en kommun som föräldrar i väldigt stor utsträckning väljer att flytta till. Den bild av skolan i Nacka som Ingegerd Wärnersson gav är inte sann. Det finns enstaka exempel på att enstaka skolor inte fungerar också i Nacka, men helhetsbilden är en helt annan.

Sedan vill jag tacka för det som Ingegerd Wärnersson sade om värdegrunden. Jag är glad att man kommer att värna om de formuleringar som finns. Många med Ingegerd Wärnersson har nog insett att de faktiskt har betydelse, vilket de också har fått se i verksamheten i skolorna.

När det gäller barn med behov av särskilt stöd säger Ingegerd Wärnersson att vi inte har kunskap om vilket stöd som behövs. Det stämmer till viss del. Det gäller vissa grupper av barn. Men det är inte hela sanningen. På många håll finns det en väldigt stor kunskap. Men sanningen är att verksamheterna hotas därför att det inte finns pengar till dem. Det är det som är det stora problemet.

Jag besökte nyligen en skola i södra Sverige som var specialanpassad för barn med autism. Verksamheten har byggts upp under lång tid. Det finns en mångårig kompetens, och barnen utvecklas väldigt väl. Men nu är verksamheten hotad av nedläggning därför att kommunernas neddragningar under de senaste åren har lett till att man inte ser sig ha någon möjlighet att fortsätta med verksamheten.

Det är detta som är det stora problemet och som vi måste försöka att hitta en gemensam lösning på. Jag vill fråga Ingegerd Wärnersson om hon har något förslag till en sådan lösning.

Anf. 197 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer i stora delar av den beskrivning som Inger Davidson gjorde i sitt anförande av hur situationen ser ut i kommunerna. Det är väldigt olika bilder. I en del kommuner är ekonomin bra medan den i andra kommuner är mycket dålig.

När det gäller synen på elever med stora behov tror jag alla lärare be-
höver ha en förståelse för elever med funktionshinder och för hur man
möter dem socialt. Vi har läst i utredningen att många av dessa elever
säger att de får den bokliga bildningen under sin skolgång, men ofta när
de kommer till högstadiet visar det sig att de saknar social kompetens och
den sociala upplevelsen av sig själva. Det är den som vi gärna vill värna.

För att återkomma till kommunernas ekonomi finns det alltså inga
lätta vägar att gå. Det är som jag sade i min beskrivning. Vi har en bra
utbyggd förskola, eleverna kommer att gå längre i skolan och vi kommer
att leva längre. Detta medför då kostnader som blir större och större för
kommunerna. Därför måste kommunerna få skatteintäkter, men i framti-
den måste de få statliga bidrag för att kunna bibehålla en god kvalitet i
verksamheterna. Det är jag övertygad om. Det är nog den svåraste uppgift
som vi har inför 2000-talet, att kunna uppfylla alla goda mål och ambi-
tioner som både staten och kommunerna kan ha.

Min fråga till Inger Davidson, som värnar dessa verksamheter, är: Hur
kan hon tänka sig att samarbeta i en borgerlig regering där moderaterna
vill dra in så mycket pengar från kommunerna?

Anf. 198 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det som jag vill ha sagt i den här debatten är att jag tyck-
er att det är så oerhört förenklat när man både i betänkandet och framför
allt i den politiska retoriken hänvisar till det lilla tillskottet av statsbidrag
som lösningen på alla problem. Vi måste bli litet mer ärliga i debatterna
och inte bara säga att statsfinanserna är fixade och att ekonomin är bra,
när vi samtidigt vet – och det säger ju också Ingegerd Wärnersson – att
en tredjedel av kommunerna fortfarande måste göra neddragningar inför
1999. Detta är att lura folk, och jag mår väldigt dåligt av det. Jag säger
inte att jag har någon lösning på problemet, men jag tror att det behövs
helt andra strukturförändringar. Framför allt måste vi komma till rätta
med arbetslösheten, eftersom det är den som kostar så mycket.

Jag har nämnt ett par exempel på åtgärder som jag tycker har varit
felaktiga och som har dragit undan väldigt mycket pengar för kommuner-
na, t.ex. egenavgiftshöjningarna och förändringarna i socialförsäkringssy-
stemen. Det har i stället lett till att socialbidragskostnaderna har ökat och
att kommunernas kostnader har skjutit i höjden någonting oerhört. Det
kan vi inte åtgärda med att vi skjuter till några miljarder. Jag tycker att
det är bra och jag stöder det, och vi vill, som sagt, lägga till ännu mera.
Men det räcker inte. Därför får vi inte hänvisa till dem när oroliga föräld-
rar och oroliga väljare frågar oss vad som skall hända med dessa verk-
samheter.

Anf. 199 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Inger Davidson här i dag har hört mig
säga på det sättet. Jag har aldrig någonsin i något anförande påstått att
Perssonpengarna skulle rädda situationen för elever med särskilda behov.
Det finns kanske andra som har sagt så, men jag har inte gjort det. Jag vill
tvärtom understryka – och jag gjorde det senast i veckan i en debatt i
Nyköping – att jag är oroad för hur vi skall klara vår framtid. Det kostar
att bygga ut ett kunskapsamhälle, och det blir kommunerna som får

*Fel! Okänt
växelargument.*

betala. När vi lever längre måste kommunerna betala. I dag kallas de pengarna för Perssonpengar. Det kan vara fel benämning, men det jag sade i mitt anförande var att jag tror att vi även i framtiden kommer att vara beroende av statliga medel.

Sedan får man se över allting annat. Man kanske återigen får se över detta med egenavgifter och fundera om det var rätt sätt att hantera saken eller inte. Eller tog det för mycket pengar från kommunerna? som Inger Davidson påstod.

Jag har alltså stor respekt för frågan hur vi skall lösa ekonomin för kommunerna. Det är därför som jag inte förstår den moderata politiken, att man skall sänka skatterna så mycket. Det hjälper ju inte att ge den enskilde mer pengar i handen, eftersom helheten kommer att kosta så mycket mer.

Jag hoppas att vi fler gånger kan diskutera hur vi skall kunna lösa skolans ekonomi i det framtida perspektivet.

Anf. 200 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag fick en association när Ingegerd Wärnersson berättade om de vackra bilderna. Jag vill inte alls förstöra dem utan jag behåller dem gärna som visioner. Men det dök upp en bild framför mig som jag tänkte förmedla vidare.

Det var en vinterdag i Uppsala, tidigt på morgonen. Det var litet småkallt med gryningsljus och litet grådaskigt. Jag gick ned Trädgårdsgatan mot Drottninggatan och stannade i hörnet. Från vänster trädde det fram en kvinna med ett barn vid handen. Barnet var påbyltat med overall, grova skor, luva och tjocka vantar.

Efter denna kvinna kom det två barn till, lika väl inbyltade. Jag stannade upp och tittade. Sedan kom det två till och ytterligare två. Jag räknade hur många det var. Det blev åtta par barn. Till sist kom det ännu en kvinna med ett barn i en glad färgad overall, om jag minns rätt. Sammanlagt var det 18 barn och två vuxna på promenad tidigt i ett kallt Uppsala.

Varför var de ute så tidigt på morgonen? Varför inväntade de inte en litet senare tidpunkt, när solen hade kommit litet högre? Jo, det skulle inte gå. Alla som har jobbat på en förskola vet att två vuxna inte kan klä på 18 barn i åldern 3–5 år. Man har fullt sjå med att försöka att få i väg 18 barn som kommer påklädda. De kommer vid olika tider och en del får stå utanför och vänta. Så tågar man i väg, och just som man skall gå är det två stycken som är kissnödiga.

Detta är inte en bild av att barn mår dåligt, men av att det fanns för få vuxna. Jag för över bilden på grundskolan och frågar mig: Hur blir det för vissa av dessa barn när de sitter i en klass tillsammans med 25–30 kamrater och kanske har läs- och skrivsvårigheter och klassen bara har en lärare?

Min fråga när det gäller resurserna är: Varför har inte socialdemokraterna lyckats få fram resurser för stöd till barn med speciella behov? Behovet på den här punkten är så tydligt.

Anf. 201 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller det här med resurserna, pengarna, har vi ju redan pratat om hur situationen ser ut i de olika kommunerna. Men även

*Fel! Okänt
växelargument.*

staten har ju haft brist på pengar. Det är först nu, i och med de s.k. Personpengarna, som vi kan rikta pengarna på det sätt som vi säger. I de kommuner som *kan* prioritera skall pengarna användas till elever med särskilda behov.

Nu kan de ju inte användas på det sättet i alla kommuner. Det finns ju kommuner som varit tvungna att säga upp folk. Då har pengarna fått gå till dem. På andra ställen har de kanske gått till att kompetensutbilda. I den bästa situationen har de kunnat rikta sig till att meranställa specialpedagoger eller annan typ av dylik personal.

Det är det som jag tycker är problemet. Självt kommer jag från en välmående kommun där vi har låg arbetslöshet, goda inkomster osv. Ändå ser jag ju att vi på olika sätt måste förstärka den kommunala ekonomin för att vi skall kunna nå våra mål.

Sedan kan vi gå in på det här med arbetsformer och arbetssätt och fundera på hur vi gör. Skall vi fortsätta att arbeta i fasta klassgrupper eller skall vi kunna gå in i flexibla grupper för att möta de här eleverna?

Det finns en smärtgräns. Det Gunnar Goude beskrev är ju den absoluta smärtgränsen om det gäller små barn, och det är en situation där vi inte kan säga att vi har en god kvalitet. Det går inte att säga något mot det. Men vi kan inte i dag plocka fram mer pengar att stödja kommunerna med än vad vi har gjort från regeringens sida.

Anf. 202 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag är både glad och ledsen över att höra svaret. Jag är glad för att jag har fått klartecken från Ingegerd Wärnersson när det gäller intentionen. Det behövs mer pengar. Pengar skall fram så fort vi kan. Jag är ledsen för att jag får budskapet att vi inte kan.

Det har varit en oförmåga, som jag tycker, hos den socialdemokratiska regeringen. Man har inte lyckats med det relativt enkla att föra över medel från a-kassorna till kommunerna för att låta folk gå tillbaka till arbetet igen, de som fick sparken under den förra mandatperioden. I stället får de betalt för att gå arbetslösa. Det där är en tröghet i systemet som jag tycker att regeringen borde ha klarat bättre.

Jag tycker också att man inte behöver anslå medlen direkt som en total förstärkning till kommunerna. I just det här fallet kan man öronmärka pengar och gå in med särskilda medel för stöd t.ex. för barn med specifika läs- och skrivsvårigheter. Då handlar det inte om så stora summor.

Det där är misstag som är gjorda. Jag tror inte att en borgerlig regeringspolitik, som jag ser den i budgetförslagen, skulle lösa de här problemen. Men jag tycker också att jag ser en oförmåga hos socialdemokraterna att hantera det här på ett bra sätt.

Anf. 203 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag skall vid ett annat tillfälle ta kammarens tid i anspråk för att försöka reda ut det här med den ekonomiska politiken. Jag tror inte att vi skall göra det vid den här sena timmen.

Emellertid tyckte jag att det var litet grovt att hänga ut just Nacka kommun, eftersom jag särskilt har studerat förhållandena i Nacka kommun när det gäller skolverksamheten utifrån Skolverkets egna rapporter. Nacka kommun är en av de kommuner i Stockholms län som har lyckats

**Fel! Okänt
växelargument.**

förbättra elevernas studieresultat ganska dramatiskt under de senaste åren. Man får alltså betydligt bättre genomsnittresultat än man har haft tidigare.

Det är också så att när man har jämfört med de s-styrda kommunerna i länet tillhör Nacka de kommuner som ligger högt när det gäller vad man satsar på *undervisning* i skolorna. Socialdemokratiska kommuner har i några fall högre kostnader för skolverksamheten, men då satsas det på administration.

Om Nacka skulle nå samma lärartäthet som exempelvis det socialdemokratiskt styrda Österåker, skulle man tvingas avskeda mängder av lärare. Eftersom jag inte har rapporten framför mig vågar jag inte nämna siffran så att det blir fel i protokollet, men det skulle nog vara ganska allvarligt.

Nacka är också en av de kommuner som de senaste åren har ökat anslagen för stöd till elever med särskilda behov. Med detta vill jag säga att det centrala när det gäller att åstadkomma bra resultat i skolverksamheten är en prioritering på både statlig och lokal nivå.

Jag tycker också att det är intressant med det här resonemanget att Ingegerd Wärnersson nu anser att det i framtiden krävs ökade statliga insatser för finansieringen av skolan. Hon är mycket välkommen till anhängarna av ett sådant initiativ. Den skolpeng som vi moderater driver handlar precis om detta. Staten behöver ta ett ansvar för finansieringen av skolan. Men då kan man inte skicka pengar litet hur som helst som ingen ute i klassrum och verksamhet ser röken av eftersom kommunerna använder dem till mycket annat. Det tycker jag är synd.

Anf. 204 INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Om man begär misstroendevotum i en kommun måste det vara något som inte fungerar. Det är det som har skett i Nacka.

Sedan gick Beatrice Ask in på jämförelserna mellan moderat och borgerligt styrda kommuner och socialdemokratiskt styrda kommuner. Då har jag en fråga tillbaka: Hur kan det komma sig att så många moderata skolpolitiker och kommunalråd när de i dag planerar sin budget tänker använda de s.k. Perssonpengarna när man från centralt håll säger nej till Perssonpengarna – och dessutom vill sänka skatten?

Och varför är det så att vi t.o.m. på TV kan möta moderata företrädare som säger att de inte skulle kunna tänka sig att rösta på sitt eget parti centralt på grund av de här skattesänkningarna?

Anf. 205 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Det där avhoppade kommunalrådet som kritiserar Moderaterna tycker jag inte att vi behöver diskutera här i kammaren.

Vad gäller moderata skolpolitiker och hur man beräknar kommunala budgetar arbetar man ju utifrån de förutsättningar som finns. Vi befinner oss tyvärr som *ett* parti i opposition. Det är klart att det är litet svårt att göra hypotetiska bedömningar i det kommunala verksamhetsarbetet.

Jag har själv varit kommunalpolitiker och vet att man tvingas att arbeta med de regler och beslut som gäller intill dess att de är ändrade. Men det är ingen tvekan om att skolverksamheten skulle vinna betydligt på

den politik som vi moderater vill föra. Det är också det vi för till torgs i den här valrörelsen.

Prot. 1997/98:115
29 maj

Anf. 206 INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag har full förståelse om man lägger sina budgetramar inför det år som gäller. Men då kan jag inte förstå varför man även långsiktigt planerar med de här Perssonpengarna och t.o.m. lägger fast investeringar med stöd av Perssonpengar. Jag kan räkna upp åtskilliga kommuner med borgerligt styre i mitt Skåne som gör på det sättet.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

18 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1997

*Riksbankens
Jubileumsfonds verksamhet under år 1997*

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU19

Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1997 (redog. 1997/98:RJ1 och 1997/98:RR6)

Anf. 207 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Riksbankens Jubileumsfond finansierar forskningsprojekt och har i sina direktiv inskrivet att företräde skall ges åt forskningsområden vilkas behov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt. De här direktiven kan rätt tolkade innebära att fonden har en unik möjlighet att vara banbrytande inom svensk forskning.

Riksbankens Jubileumsfond kan gå före i forskningsutvecklingen och stödja sådan forskning som ännu ej etablerats bland andra anslagsgivande myndigheter och stiftelser. Det här har fonden också i flera fall utnyttjat. Den *har* verkligen bidragit till stöd för sådana banbrytande insatser.

Det är naturligt att fonden också är föregångare när det gäller förvaltning av kapital genom t.ex. innehav av aktier i svenska och utländska företag. Fonden förvaltar mycket stora belopp. Miljöpartiet vill uppmärksamma fonden på möjligheten att i placeringarna av fondmedel ta etiska hänsyn och stödja företag med god etik i fråga om produktion såväl som produktslag, marknadsföring och försäljning. Det gäller sociala hänsyn såväl som miljömässiga hänsyn.

Vi har uppfattningen att det här ligger väl i linje med Riksbankens Jubileumsfonds anda. Vi är medvetna om att styrelsen själv väljer sin investeringspolicy inom de regler som givits i stadgarna, men vi vill här från riksdagens talarstol uttala en önskan att styrelsen uppmärksammar möjligheten. Vi har i en motion föreslagit att Jubileumsfonden framöver i sina årsberättelser redovisar i vilken utsträckning och på vilket sätt man gjort etiska bedömningar i placeringsverksamheten.

En etisk medvetenhet i kapitalhanteringen ligger helt i linje med fondens verksamhet och kan få stor betydelse för andra liknande investerares agerande i framtiden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 under mom. 2.

Anf. 208 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond, som grundades 1962, utgör en mycket viktig del av det svenska forskningsfinansierings-systemet. Dess totala förmögenhet uppgick vid årsskiftet 1997/98 till nästan 5,5 miljarder kronor. Av stiftelsens totala tillgångar vid utgången av 1997 utgjorde andelen aktier 48 %. Enligt stiftelsens stadgar skall stiftelsens medel förvaltas i syfte att upprätthålla en långsiktig anslagskapacitet för de forskningsändamål som fonden skall stödja.

Den 29 maj 1997 fastställde styrelsen en placeringspolicy för stiftelsen. I denna anges att styrelsen minst en gång varje räkenskapsår skall pröva om det finns skäl att ändra i denna policy. Fondens praxis är att man inte köper aktier i renodlad vapenindustri eller i tobaksbolag.

Utskottet utgår från att Jubileumsfonden gör sina placeringar på ett etiskt godtagbart sätt. Jag kan dela uppfattningen att kapitalplacering i princip även borde uppställa etiska kriterier för sin verksamhet. Men samtidigt måste framhållas att Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond är just en stiftelse och som sådan en självständig och självägande förmögenhet. Det innebär att styrelsen för fonden inte kan beakta anvisningar och påpekanden som kommer utifrån utan måste följa stiftarens intentioner såsom de har utformats i stiftelseförordnanden. Riksdagen kan därför inte ta några initiativ i denna fråga.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på motionerna.

Jag vill till protokollet också rikta ett varmt tack till Ola Ström och Marie Wilén för alla stimulerande och lärorika åsiktsutbyten som vi har haft i utskottet.

Jag vill också önska de närvarande sista entusiasterna en varm, skön och avkopplande pingsthelg.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

19 § Uppskov med behandling av ärenden

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU20
Uppskov med behandling av ärenden

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

20 § Bordläggning

Prot. 1997/98:115

29 maj

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av skr. 1997/98:147 Redogörelse för den svenska krigs-
materielexporten år 1997

1997/98:U63 av Ingrid Näslund m.fl. (kd)

1997/98:U64 av Birger Schlaug m.fl. (mp)

1997/98:U65 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

Jordbruksutskottets betänkanden

1997/98:JoU20 Miljöbalk

1997/98:JoU25 Följdlagstiftning till miljöbalken m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande

1997/98:KU30 Regeringsformens egendomsskydd

Utrikesutskottets betänkanden

1997/98:UU15 Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utveckl-
ingssamarbete

1997/98:UU17 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 28 maj

1997/98:799 av *Dan Ericsson* (kd) till socialministern

Textade TV-sändningar från riksdagen

1997/98:800 av *Dan Ericsson* (kd) till miljöministern

Sopningen av gatorna

1997/98:801 av *Michael Hagberg* (s) till justitieministern

Fastighetsaktiebolaget Stenvalvet

1997/98:802 av *Tone Tingsgård* (s) till utrikesministern

Eritrea och Etiopien

1997/98:803 av *Jan Backman* (m) till kulturministern

Filmstödet

1997/98:804 av *Roy Ottosson* (mp) till finansministern

Arbetslösheten

1997/98:805 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansministern

Premiepensionsmyndigheten

den 29 maj

1997/98:806 av *Tomas Eneroth* (s) till arbetsmarknadsministern

Företagshälsovården

1997/98:807 av *Eva Goës* (mp) till näringsministern

Utredning om kärnsäkerhet

Fel! Okänt

växelargument.

Prot. 1997/98:115
29 maj

1997/98:808 av *Eva Goës* (mp) till näringsministern
Millennieskiftet och kärnsäkerheten

1997/98:809 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Hönsburar

1997/98:810 av *Per Lager* (mp) till miljöministern
Västerhavet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 juni.

22 § Kammaren åtskildes kl. 19.33.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 10.56,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 89 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 125 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 157 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 191 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

1 § Meddelande om tisdagen den 2 juni.....	1
2 § Meddelande om frågestund och om information från re- geringen	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 juni	2
JuU13 Kvinnofrid.....	2
KU24 En ny Europadomstol.....	6
FiU25 Statlig fastighetsförvaltning och lokalförsörjning, m.m.....	6
FiU29 Förvaltningen av statsskulden.....	7
SkU29 Gruppregistrering i mervärdesskattesystemet, m.m.	7
JuU23 Immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö.....	8
LU26 Aktiebolagets organisation, m.m.	8
KrU17 Folkbildning	9
Meddelande om samlad votering.....	11
5 § Ny körkortslag m.m.	11
Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU11	11
Anf. 1 BIRGITTA WISTRAND (m).....	11
Anf. 2 SIVERT CARLSSON (c).....	13
Anf. 3 LENNART FREMLING (fp).....	14
Anf. 4 KARL-ERIK PERSSON (v).....	15
Anf. 5 LENA SANDLIN (s).....	16
Anf. 6 SIVERT CARLSSON (c) replik.....	18
Anf. 7 GÖTE JONSSON (m).....	18
Anf. 8 LENA SANDLIN (s).....	19
Anf. 9 GÖTE JONSSON (m).....	19
Anf. 10 LENA SANDLIN (s).....	19
Anf. 11 GÖTE JONSSON (m).....	20
(Beslut fattades efter 12 §.)	20
6 § Lag om vilotid för sjömän m.m.....	20
Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU12	20
Anf. 12 KARL-ERIK PERSSON (v).....	20
Anf. 13 HÅKAN STRÖMBERG (s).....	21
(Beslut fattades efter 12 §.)	21
7 § Exportkontroll av vissa strategiska produkter.....	21
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU19	21
Anf. 14 LARS HJERTÉN (m).....	21
Anf. 15 EVA ZETTERBERG (v).....	22
Anf. 16 BIRGER SCHLAUG (mp).....	23
Anf. 17 TALMANNEN.....	24
Anf. 18 NILS T SVENSSON (s).....	25
Anf. 19 LARS HJERTÉN (m).....	26
Anf. 20 NILS T SVENSSON (s).....	27

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 21 LARS HJERTÉN (m).....	27
Anf. 22 EVA ZETTERBERG (v)	27
Anf. 23 NILS T SVENSSON (s).....	27
Anf. 24 EVA ZETTERBERG (v)	28
Anf. 25 NILS T SVENSSON (s).....	28
Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp).....	28
Anf. 27 NILS T SVENSSON (s).....	28
Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp).....	29
Anf. 29 NILS T SVENSSON (s).....	29
(Beslut fattades efter 12 §)	29
8 § Verksamheten i Europeiska unionen under 1997	29
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU20	29
Anf. 30 HELENA NILSSON (c).....	29
Anf. 31 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	30
(forts. 10 §).....	30
Ajournering.....	30
Återupptagna förhandlingar	31
9 § Information från regeringen om WTO:s andra minister- möte i Genève	31
Anf. 32 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	31
Anf. 33 LENA KLEVENÅS (s).....	32
Anf. 34 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	33
Anf. 35 LENA KLEVENÅS (s).....	33
Anf. 36 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	34
Anf. 37 CARINA HÄGG (s).....	34
Anf. 38 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	35
Anf. 39 CARINA HÄGG (s).....	35
Anf. 40 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	35
Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp).....	36
Anf. 42 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	36
Anf. 43 BIRGER SCHLAUG (mp).....	37
Anf. 44 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	37
Anf. 45 GÖRAN LENNMARKER (m)	37
Anf. 46 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	38
Anf. 47 GÖRAN LENNMARKER (m)	38
Anf. 48 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	39
Anf. 49 EVA ZETTERBERG (v)	39
Anf. 50 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	39
Anf. 51 EVA ZETTERBERG (v)	40
Anf. 52 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	40
Anf. 53 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	40
Anf. 54 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	40
Anf. 55 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	41
Anf. 56 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	41
Anf. 57 INGA-BRITT JOHANSSON (s).....	41
Anf. 58 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	42
Anf. 59 INGA-BRITT JOHANSSON (s).....	42
Anf. 60 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	42

Anf. 61	BERNDT EKHOLM (s)	43
Anf. 62	Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	43
Anf. 63	BERNDT EKHOLM (s)	43
Anf. 64	Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	44
Anf. 65	FÖRSTE VICE TALMANNEN	44
10 §	(forts. från 8 §) Verksamheten i Europeiska unionen under 1997 (forts. UU20)	44
Anf. 66	BENGT HURTIG (v)	44
Anf. 67	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	47
Anf. 68	BENGT HURTIG (v) replik	48
Anf. 69	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	48
Anf. 70	BENGT HURTIG (v) replik	49
Anf. 71	BIRGER SCHLAUG (mp)	49
Anf. 72	INGA-BRITT JOHANSSON (s)	51
Anf. 73	BENGT HURTIG (v) replik	53
Anf. 74	INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik	54
Anf. 75	BENGT HURTIG (v) replik	54
Anf. 76	INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik	54
Anf. 77	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	54
Anf. 78	INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik	55
Anf. 79	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	55
Anf. 80	INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik	56
Anf. 81	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	56
Anf. 82	GÖRAN LENNMARKER (m)	56
	(Beslut fattades efter 12 §.)	57
11 §	Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader	57
	Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU27	57
Anf. 83	CARL ERIK HEDLUND (m)	57
Anf. 84	ROLF KENNERYD (c)	58
Anf. 85	CARL ERIK HEDLUND (m) replik	58
Anf. 86	ROLF KENNERYD (c) replik	58
Anf. 87	ISA HALVARSSON (fp)	58
Anf. 88	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	59
Anf. 89	LARS U GRANBERG (s)	60
Anf. 90	CARL ERIK HEDLUND (m) replik	61
Anf. 91	LARS U GRANBERG (s) replik	62
Anf. 92	CARL ERIK HEDLUND (m) replik	62
Anf. 93	LARS U GRANBERG (s) replik	62
Anf. 94	ISA HALVARSSON (fp) replik	62
Anf. 95	LARS U GRANBERG (s) replik	63
Anf. 96	ISA HALVARSSON (fp) replik	63
Anf. 97	LARS U GRANBERG (s) replik	63
Anf. 98	PER ROSENGREN (v)	63
Anf. 99	ROLF KENNERYD (c)	65
Anf. 100	PER ROSENGREN (v)	65
Anf. 101	ROLF KENNERYD (c)	65
	(Beslut fattades efter 12 §.)	65
12 §	Beskattning av personaloptioner	65

Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU26	65
Beslut	66
TU11 Ny körkortslag m.m.	66
TU12 Lag om vilotid för sjömän m.m.	66
UU19 Exportkontroll av vissa strategiska produkter	67
UU20 Verksamheten i Europeiska unionen under 1997	68
SkU27 Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader	70
SkU26 Beskattning av personaloptioner	70
Beslut om uppskjuten votering	70
13 § (forts. från prot. 113) Försvarsmaktens ekonomi och verksamhet år 1998 m.m. (forts. FöU11)	70
Anf. 102 ANDERS SVÄRD (c)	70
Anf. 103 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	72
Anf. 104 ANDERS SVÄRD (c) replik	73
Anf. 105 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	73
Anf. 106 ANDERS SVÄRD (c) replik	73
Anf. 107 ARNE ANDERSSON (m) replik	74
Anf. 108 ANDERS SVÄRD (c) replik	74
Anf. 109 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	74
Anf. 110 ARNE ANDERSSON (m)	78
Anf. 111 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	78
Anf. 112 ARNE ANDERSSON (m)	79
Anf. 113 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	79
Anf. 114 ÅKE CARNERÖ (kd)	80
Anf. 115 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	80
Anf. 116 ÅKE CARNERÖ (kd)	80
Anf. 117 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	81
Anf. 118 ANNIKA NORDGREN (mp)	81
Anf. 119 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	82
Anf. 120 ANNIKA NORDGREN (mp)	82
Anf. 121 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	83
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	83
14 § Förändrad styrning av Försvarsmakten, m.m.	83
Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU10	83
Anf. 122 HENRIK LANDERHOLM (m)	83
Anf. 123 ANNIKA NORDGREN (mp)	85
Anf. 124 ÅKE CARNERÖ (kd)	87
Anf. 125 HÅKAN JUHOLT (s)	88
Anf. 126 HENRIK LANDERHOLM (m) replik	89
Anf. 127 HÅKAN JUHOLT (s) replik	90
Anf. 128 HENRIK LANDERHOLM (m) replik	90
Anf. 129 HÅKAN JUHOLT (s)	91
Anf. 130 ANDERS SVÄRD (c)	91
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	91
15 § Läroplan för förskolan	92
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:Ubu16	92
Anf. 131 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m)	92
Anf. 132 MARIE WILÉN (c)	94

Anf. 133	OLA STRÖM (fp)	95
Anf. 134	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	98
Anf. 135	MARIE WILÉN (c) replik	100
Anf. 136	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	101
Anf. 137	GUNNAR GOUDE (mp)	101
Anf. 138	INGER DAVIDSON (kd)	104
Anf. 139	EVA JOHANSSON (s)	106
Anf. 140	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	108
Anf. 141	EVA JOHANSSON (s) replik	109
Anf. 142	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	110
Anf. 143	EVA JOHANSSON (s) replik	110
Anf. 144	OLA STRÖM (fp) replik	110
Anf. 145	EVA JOHANSSON (s) replik	111
Anf. 146	OLA STRÖM (fp) replik	111
Anf. 147	MARIE WILÉN (c) replik	111
Anf. 148	EVA JOHANSSON (s) replik	111
Anf. 149	MARIE WILÉN (c) replik	112
Anf. 150	EVA JOHANSSON (s) replik	112
Anf. 151	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	112
Anf. 152	GUNNAR GOUDE (mp) replik	115
Anf. 153	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	116
Anf. 154	GUNNAR GOUDE (mp) replik	116
Anf. 155	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	117
Anf. 156	INGER DAVIDSON (kd) replik	117
Anf. 157	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	118
Anf. 158	INGER DAVIDSON (kd) replik	118
Anf. 159	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	119
Anf. 160	OLA STRÖM (fp) replik	119
Anf. 161	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	119
Anf. 162	OLA STRÖM (fp) replik	120
Anf. 163	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	120
Anf. 164	MARIE WILÉN (c) replik	120
Anf. 165	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	121
Anf. 166	MARIE WILÉN (c) replik	121
Anf. 167	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	121
Anf. 168	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	121
Anf. 169	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	122
Anf. 170	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	122
Anf. 171	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	123
Anf. 172	LENNART ROHDIN (fp)	124
Anf. 173	CHRISTINA AXELSSON (s)	125
	(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	126
16 §	Vissa FoU-frågor m.m.	126
	Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU17	126
Anf. 174	BEATRICE ASK (m)	126
Anf. 175	GUNNAR GOUDE (mp)	127
Anf. 176	BENGT SILFVERSTRAND (s)	129
Anf. 177	BEATRICE ASK (m) replik	130
Anf. 178	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	131

Anf. 179	BEATRICE ASK (m) replik	131
Anf. 180	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	132
Anf. 181	GUNNAR GOUDE (mp) replik	132
Anf. 182	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	133
Anf. 183	GUNNAR GOUDE (mp) replik	133
Anf. 184	BENGT SILFVERSTRAND (s)	134
	(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	134
17 §	Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskole-	
	klassen och fritidshemmet, m.m.	135
	Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU18	135
Anf. 185	BEATRICE ASK (m).....	135
Anf. 186	ANDREAS CARLGREN (c)	137
Anf. 187	OLA STRÖM (fp).....	139
Anf. 188	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	140
Anf. 189	GUNNAR GOUDE (mp)	141
Anf. 190	INGER DAVIDSON (kd)	143
Anf. 191	INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	145
Anf. 192	BEATRICE ASK (m) replik	148
Anf. 193	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	149
Anf. 194	BEATRICE ASK (m) replik	149
Anf. 195	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	150
Anf. 196	INGER DAVIDSON (kd) replik	150
Anf. 197	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	150
Anf. 198	INGER DAVIDSON (kd) replik	151
Anf. 199	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	151
Anf. 200	GUNNAR GOUDE (mp) replik	152
Anf. 201	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	152
Anf. 202	GUNNAR GOUDE (mp) replik	153
Anf. 203	BEATRICE ASK (m).....	153
Anf. 204	INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	154
Anf. 205	BEATRICE ASK (m).....	154
Anf. 206	INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	155
	(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	155
18 §	Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1997	155
	Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU19	155
Anf. 207	GUNNAR GOUDE (mp)	155
Anf. 208	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	156
	(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	156
19 §	Uppskov med behandling av ärenden	156
	Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU20	156
	(Beslut skulle fattas den 2 juni.)	156
20 §	Bordläggning.....	157
21 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	157
22 §	Kammaren åtskildes kl. 19.33.	158

Elanders Gotab, Stockholm 1998